

G A R D D O G E R D D I :

N E U

G A S G L I A D

o

G A N I A D A U,

sef

CAROLAU, CERDDI, AWDLAU, ENGLYNION,
a CHYWYDDAU, &c. gwedi eu cyfansoddi ar
amrywiol Destynau, a Mesurau, yn GYMRAEG ;

ynghyd â

Chyfieithiad ar ychydig nifer i'r SAES'NAEG.

Gan T H O M A S E D W A R D S,
(alias T H O M A S o'r N A N T) P R Y D Y D D.

Yn lle clau Seigiau gwrefogion, Wele !
Waelaidd dlawd anrhegion,
Bara cymmysg, diddysg don,
Ymborth wladaidd brith lwydion.

Os newyn, awch wŷn, a chwant, fydd arnoch,
I ddirnad eu mwyniant ;
Gellwch gael Perl di golliant,
Fanna Nef, o fin y Nant.

Hæc Studia Adolescentiam alunt, Senectutem oblectant, &c.

CICERO.

A R G R A P H W Y D Y N Y F L W Y D D Y N

M, DCC, XC.

44
4 . 6.
134

A

Y

wyd
cyn
iaeth
gwb
(ette
tirio
N
a'u
allan
wir
Cor
ar h
Cwr
ymd
ffrw
ehan
rach
fef
wait
lle.
fod
Fell
plith

Asy
gan
Fell
yn d
yr h
gwa

A
c na

At y DARLLENYDD.

Hynaws Ddarllenyddion,

YN gyffelyb i'r hên Ddihareb, *Pob darogan derfid*, felly'r Llyfr hwn, trwy lawer o lesgedd ac annibendod, a gwblhawyd, i'w ddanfôn i'ch mysg; fe fu fel yn y cloriannau yn hîr, cyn gwybod yn sicr i ba ben y mantolai, ond trwy ragluniaeth, wele ef hyd yma! Mae 'n ddywenydd gennyf gael gwblhau fy addewidion i'm cymmwynâswyr, er mor ddiweddar, (*etto gwell b-wyr na b-wyrach*) pa rai fu gynnorthwywyr tirion i mi.

Nid allaf lai na chrybwyll hefyd am y goganwyr enllibaidd, a'u tafodau aspiaidd, pa rai a haerent na ddeuai'r Llyfr fyth allan; er na fuasai ddim o'u Llogellau hwy pe hynny fuasai wir; y cyfryw rai ydynt debyg i Gŵn *Lazarus*, yn hoffi Cornwydydd, a Gweliau. Y mae llawer o'r fath i'w gweled ar hyd ein daear, pa rai sy'n hŷll-dremynt, ar yr ochr ddau i'r Cwmwl, heb ystyried fod yr Haul o'r tu ol iddo, yn bryfio i ymddisgleirio ar y Nentydd mwya cuddiedig, fel y dygont ffrwythau — Er nad mor gynnhared, a'r Goieu-ddyffryn, ehang-ffrwyth, gwastdlyfn daearfras, ond fe fyddis yn hytrach yn casglu diweddarffrwyth, wrth oleu * *Lleuad Gwyr Ial*, sef ychydig ydrawn ysgafnfrig gwedi bod allan lawer noswaith farugog, cyn cwbl addfedu gan ddrycedd anafodd y lle. Ond, ni fynwn, fy nghyfeillion, i chwi fod heb wybod; fod rhew'r nos yn ei râdd yntau yn parottoi yr yd i'w gryman. Felly gan hynny nid oes gennyf ond dyfod am diweddar yd i'ch plith, gan ddihefyd obeithio, y derbyniwch ef yn ddilysdawd, — Ac y byddwch fal Tad *Saul* yn anghosio am chwedl yr Afynod — Ac yr achleswch ef dan yr Aden nefaf i'r Haul, gan nad ydyw mor addfedlawn, ddigolliant, ac y dymunwn — Felly nid oes gennyf ond dyfod ag ef i'ch plith megis ag y mae, yn drwsogl glogyrniog, heb ei addurno â chadarniaith fodeuawg yr hên *Frythôn* gynt, ac heb gynnhildeb yr ymadroddau, na gwasdadlyfnrwydd, disgyniad Awen, Can's

“ Rhŷ hîr 'i gwelir y Gân,

“ A rhŷ-fyrr yw yn rhyw-fan.”

A hynny yn gwbl, am na wenodd y Ddewies dysg arnaf, na phelydrodd ei Haul goleudrem ar fy mhen, Ond gallaf ddywedyd

* *Viz. the Autumnal Equinox.*

At y DARLLENYDD.

ddywedyd gyd â Jona, "Yr hefg a ymglymmodd am fy
"mhen!" Ond diolch i Dduw, yr hwn a "barodd i'r pyf-
"godyn fwrw Jona ar dir sych!"

At yr hynawseiddion dyalladwy yr wyf yn cyfeirio fy Mryth-
oneg, gan dafu o'r tu ol i'm cefn y prysyddynion pigdduon—
sydd a'u hunan fawr ar-Orfedd Natur, a'i morwynion plyg-
edig, (Sef Serch ac Ewyllys) yn sefyll ar bob llaw iddi yn
barod at ei gorchymmyn, heb law ei gosgordd luosog sydd yn
erochlefain, *Mawr yw Daiafa yr Ephesiaid!* i.e. Dynion yr
Hunan yma, sydd yn chwynnu Meusydd eu Cymmydogion,
yn unig er mwyn dangos eu cywreinrwydd a'u medrusrwydd
— Ond ystruain yn gadael eu Maesydd eu hunain i dyfu yn
anialwch y gelliell cuddio Camelod ynddynt. — Ond, gwy-
byddwch nad ydwyf yn taffu y Geiriau hyn yn neillduol i neb-
dyn — ond fy mod yn gwybod fod llawer o'r cyfryw; ac os bydd
rhai yn eu cymhwysa atynt eu hunain, y nhwy a wyr orew,
nid y fi — Felly gan dalfyru fy ymadrodd, gyd â dymuniad
calon i bob un gael ei ddwyn i oleuni yr Efengyl megis ag y
mae yn NGHRIST IESU.

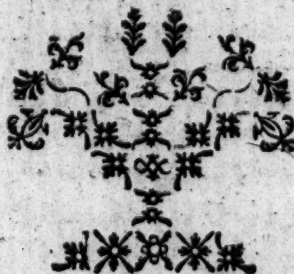
Hynaws Ddarllenyddion,

Yr eiddoch oll, ac oll yn eiddoch,

THOMAS EDWARDS.

Dinbyeb,

Rhag. 16. 1789.

CANMOLIAETH i'r ARDD o GERDDI,
a anfonwyd at yr AWDWR, gan amryw o'i
Ewyllyfwyr da.

PETH tra hardd yw Gardd o Gerddi, Emau,
Mae yma glodfori,
Rhannwyd yn nhrefn y rhei'ni,
Foliant at roddiant Duw Tri.

Bardd bach parottach peri ateb, 'gwn,
Nag un ddél' i'th wyneb;
Daeth awenydd doethineb,
I'r pen sad yn anad neb.

Gwna wau drwy'r deau dewi, â'th Ganiad,
Iaith *Gwynedd* a fedd;
Pwy bleth plyg tebyg i ti,
Er araith coch *Eryri*?

Aberffraw a ddaw wedd ddwys, dan asiaith,
Dinefwr a *Phowys*,
Mewn tair Talaith lanwaith lwys,
Têg, enwog gwnant dy gynnwys.

Edward Jones, Bodfary.

GArdd lysiau ffrwythau tég ffraeth, a gwrdd blaid,
Gardd blodau Barddoniaeth,
Gardd araul y Gerddoriaeth,
Gardd lân fodd, gardd lawn o faeth.

Gardd *Tomas* addas weddawl, Ben Cerddor,
Cywirddawn naturiawl,
Gardd *Manna* Gwir ddymunawl,
Gardd y mêdd, i gyrraedd mawl.

Gardd adwaenom gwedd dynier, ffraeth-lais,
Gardd ffrwythlon felus-ber;
Gardd gymmwys o Gerdd *Gomer*,
Gardd o waith Bardd, gwrdd-iaith bêr.

Gardd Odlau geiriau di gyrrith, Gardd bur,
 Gardd beraidd fel Llefrith,
 Gardd ni fyn, fagu Chwyn chwith,
 Gardd enwog y Gerdd Wenith.

Gwelwch, derbyniwch y Bardd, lân *Gymry*,
 A'i gamrau, heb wahardd ;
 Profwch fyfyrddod prif-fardd ;
 Lles a rydd holl lyfiau'r Ardd.

Parch, *D. Ellis*,
 Curad, *Amlwch*.

Gardd *Tomas*, Gardd lân, Gardd lyfiau, Gardd
 Gardd ffrwythydd, a blodau, (*ffraeth*,
 Gardd o Fêl, Gardd Afalau,
 Gardd enwog, gnydiog o Gnau.

Cyfrwywr Llannerch y Môdd.

TOMAS Prydyddwas diddan ab *Edward*,
 Ai byw wedi'r cyfan ?
 Sŵn o dir *Iau* sy'n dy ran,
 Mwy doniol im' yw d'anian.

Er Doniau byrddau Beirddion, yn rhwyddach
 Y rhoddaist Ganeuon,
 Yn addysg Awenyddion,
 Ardderchog, flodeuog dôn.

I'r LLYFR.

Dyma Ardd hardd ei hurddas, gywraint,
 (Yn gaerog o'i chwmpas)
 It' yma, o waith *Tomas* ;
 Cei awch o blêth gwych ei Blâs.

Sion Lleyrn a'i cant.

To the Author — In imitation of an English Acrostic, the rigid Rule of this kind of Metre ; forced the Composer to make use of several subject in the first Stanza, the first part consisting only of five Syllables, greets the Author. The Second part invokes him to depart from South Wales, and return to the North. The Third and last part orders him to pay due attention to his inspired Muse. If the Reader takes notice, the first Letter of each Line put together, makes the Author's Name.

T H O M A S annerchaf (gyrraf deg araith,
H yd swydd *Caerfyrddin*, derfyn du oerfaith ;
O dir *Alon*, O w hai ! Dere eilwaith ;
M wy rhinwedd, bri *Gwynedd*, a'i brô ganwaith :
A dre i *Ddinbych*, lonwych lanwaith) Bydd
S wccwr da 'wenydd, ficir di weiniaith.
E dward awendlos, 'r hen *Eos* o'r *Nant*,
D a Odlau, geiriau, mwy coeth nag ariant ;
W inllan flodau hardd, ei * Ardd a urddant, * *Gardd*
A ddiên ei gân, i Dduw iawn ogoniant ; (o *Gerddi*.
R hyfeddol a dethol daethant — Ar g'oedd,
D yn o filoedd, da adwaen ei foliant.

UNODL-UNION i'r *Llyfr*.

Gardd yw hon gwnawn gwrdd â hi, er addysg,
O wreiddiol gyfoni ;
Gardd wiw ffraeth o *Gerddi* ffri,
Gardd hoenus, gwyradd heini.

Walter Davies.

T O M A S mae'n addas i ni, dy orchwyl
Da archwaeth y *Leni*,
Yn trefnu *Gardd* hardd yw hi,
Rhag eraill yn rhagori. —
Gardd y *Nant* meddant i mi, a bery
Heb arwydd dihoeni ;
Ffraeth anwyl a'i Ffrwyth inni,
Auaf a Hâf, braf ei bri.

Haeddit

Haeddit glod yn gosod Gardd,
Ddiwarth i'n budd wrth ein Bwrdd,
Llawer Emŷn hedyn hardd,
Ynddi o'th ddawn cawn eu cwrdd.

WILLIAM ROBERTS,
Crŷdd o *Lannerch-y-Medd*.

G Ardd ydwyf mewn gwir ddodiad, o flodau
Wyf liwdeg fy ngwisgiad,
O ddifyrwch dda fwriad,
Ddawn glau i ddiddanu gwlad.

Gardd Gnau, Gardd Lysiau, Gardd lwyfaidd, ei
Ar ddyffryn Barddonaid, (ffrwyth
Y rhoed grym yr hâd a'r gwraidd,
Fy holl anian feillionaid.

Ffrwd Awen burwen yn berwi, iawn faeth,
Ni fethodd fy mhorthi,
A'i phrif Afon i'w phrosi,
A'm gwlithodd, iawn faethodd fi.

Cymmer fab *Gomer* y Gemwaith, Gardd gain,
Gerdd gynnil gymreigwaith;
Flodau'r gân cosleidia'r gwaith,
Er 'tolwg drwy'r tair Talaith.

Sion Robert, ger llaw'r *Bala* a'i cânt.

G Ardd wŷch, Gardd ddoethwch o ddyfg, Gardd
Gardd dduwiol o addyfg; (awen,
Gardd i Feirdd, Gardd o fawr-ddyfg,
A llwyn *Perl* fal llynau Pyfg.

Hugh Jones, Saer Cerrig, *Amlwch*.

I **G** WYNEDD fwynedd a fynni, iaith *Gomer*,
I'th gymell o d'wyllni;
Gan Fardd mae Gardd o Gerddi,
Iâch elw doeth, o chwili di,

2 Gardd anwyl i gywir ddynion, gwiw ddoeth,
Gu addyfg prydyddion;

Tryfor

Trysor yr holl gantorion ;
Swydd fwyn hardd fydd o fewn hon.

PROEST-GYFNEWIDIOG.

Gardd o Gerddi goleuni gwlad,
Mêr a Mêl iawn uchel nôd,
Ni bu Gardd un Bardd drwy'n byd,
Mor lawn ei grym wiw-lan gred,
Derbyniwch, gwelwch y gwaith, Carolau,
Cywir eiliad perffaith ;
Cerddi gwn fi o gân faith,
Fe'i cenir lawer canwaith.

Difeiau Gywyddau gwiwddoeth, Dwys-gall
Yn dysgu rhai annoeth ;
Ond pob cybydd bydd rŷ boeth,
Mewn gofid am ei gyfoeth.

Awdlau per Odlau prydlon, iach araith,
A chywrain Englynion,
Plethiadau a lleisiau llon,
Llawn addysg Darllenyddion.

Robert Thomas, Coed-ladur, gerllaw'r Bala.

UNODL-UNION.

G ARDD odiaeth, helaeth yw hon, iach ffrwyth-
Wych ffraeth lwybrau cyson, (au,
Cyfoeth fawrddoeth i Feirddion,
O rin lwyth yr Awen lon.
Gardd Tomas, llwyr-was Fardd llawn, ei ddoniau
llawn ddeunydd cymmen-llawn :
Prawf o hon, prif fyw uniawn ;
O gwyn-fyd ! wych hyd na chawn.

HIR-A-THODDIAD.

Gardd wŷch, helaethwych ; gwrdd iach hoyw.lwyth-
Lle mae gwiw eiddo, llymion Gywyddau ; (au,
Gardd lon i'r Beirddion i lenwi eu Byrddau ;
Ethol gain ydyw ei thal ganiadau ;

Gwiw-

Gwiw-deg yw hon gwedi gwiw hau, bywyd,
Llwynau dwys hyfryd; lle nad oes Efrau.

BYRR-A-THODDIAD.

Ffrwythau, hên leithau'n ethawl, fy hynod,
A'u hanian yn wreiddiawl;
Lwyfaidd gynnyrch, lês ddigonawl:
Ffrwythau, a phethau effeithiawl.
Weinidogaeth enwedigawl;
Eiliad *Tomas*, elw twymawl;
Boed ei glôd hynod ei hawl, ymhob Llŷs,
Yn fedrus arfeidrawl.

• PROST-GYFNEWIDIOG.

Gardd haelaidd fwynaidd i fyrdd,
Gardd hoyw glôd, hŷ fod i Feirdd:
Gardd lawn fyth, wir gerdd-lawn Fwrdd;
Gardd a gwyd ei fwyd i Fardd.

Tho's ap Rhobert Gwilim o Henllan, a'i cânt

DEuwch a gwelwch heb gudd, Ardd Lyfiau,
Lefol iawn ei ffrwythydd;
A llonwych ei pherllenydd,
Planhigion gwrelogion fydd.

Oh! chwiliwch profwch bob Pren, yn gyson,
Cyn gosod barn absen;
Di orcheft yw'r Dywarchen,
Diau yw mawl Duw, Amen.

Robert Roberts o'r Ty'n Pistyll, Henllan

CYFFES GARD D O GERDDI at y CYMRY, &c.
Ar y Dôn a elwir *Betty Brown*.

YCymry mwyneiddlan, rai diddan gwrandewch,
Fy hanes, a'm cyffes, yn gynnes a gewch;
Os byddwch mor weddaidd, rai doethaidd eu dysg,
A'm gollwng i'n rhwyddaidd wyr mwynaidd i'ch mysg,
Fy enw fydd i'w gael, *Gardd Gerddi* heini hael,
Gobeithio cai ymgeledd, dda weddaidd ddi wael;

Fe'

Fe'm daliwyd yn dynn, rwy'n siwr eich bod yn synn,
Na buafwn i'n dyfod cwyn hynod cyn hyn.

Gobeithio maddeuwch, na ddigiwch chwi'n ddwys;

Mi gefais le oerllyd tan benyd tynn bwys;

Fe ddarfu fy rhoddi i boeni 'n rhyw bant,

Mewn lle anghyneston yn eigion y *Nant*;

Ac yno dan gudd, mewn braw bum 'n brudd,

Heb Haul arnai'n dwad, na'i d'wyniad un dydd;

Yn fal iawn fy swydd, 'n bur lawn o wag lwydd,

Ond trwy'r IESU weithan doi'n gyfan i'ch gŵydd.

Fe giliau'r cysgodau a'r Creigiau mawr crâs;

Oh! rhyfedd, Oh! rhyfedd ei rinwedd a'i râs;

Fe ddarfu fy addfedu i godi o'r *Nant* gaeth;

Cewch gennyf fi'n buredd wir fwynedd iawn faeth;

Mae'r grawn ar ol gwres, yn llenwi mewn llês,

Nol cilio'r cysgodau, fe d'wynai'r iawn dês,

Mae bwyd i bob un, sef had Duw ei hun,

Ynddwi os ceisiwch, O! deuwch bob dyn.

Mae ynof ddail phyfig nodedig air Duw,

I'w cyrraedd trwy'r cariad yn rhad i bob rhyw;

Gwaith manwl yw chwilio, iawn deimlo nhwy'n dynn,

Ymhlith rhai'n yn tyfu 'n wych heini mae chwyn;

A rhai'n yn eu rhyw, sy'n llonnach eu lliw,

Mae ynddynt elyniaeth, di doraeth i ddail Duw;

Y gelyn ddrwg ddyn, a'u hauodd nhwy hun,

Yn Nant Nattur egredd, yn llygredd eu llun.

Gochelwch ymborthi rhai hynny yma'n rhwydd,

Rhag bod yn y diwedd yn faledd eich swydd;

Gwnewch gyngor *Paul* dduwiol ei ganmol a ga',

O bob peth y profwch, ond deliwch y da;

Rhag twyllo 'n ddi drefn, eich hunain drachefn,

Wrth fyn'd ar ol *Satan*, hyd lydan ffordd lefn;

Gobeithio DDUW Tri, 'n wych hael na chewch chwi,

Ymborthi ar ddim aflan yn un fan ynof fi.

Richard Davies, Saer,

o Benisa Tref Dinbych.

ENGLYNION a wnaed i'r Canmoladwy John Middleton
a Waunynog Ysgwier, a blaenor Bileinlu, Sir
Ddinbych.

Y Sgwier hawddgar hyweddgal, distaw,
Od Uftus prif ddeall,
Rhydd gyngor da, bêr, di ball,
A rynga fodd i'r angall.

2 Arglwydd gwynn annedd Gwaunynog, odiaeth
Ydych, a Bron-Fadog,
Unwedd Plâs † Trulibrids enwog, † Turbridge
Tir-lin nid daear lôg.

3 Llanfannan cyfran i'ch cylch, a'ch unllaw,
Uwch Henilan o'ch amgylch,
Mewn ugain man o'i ogylch,
Ymlhwy'r Dre, efe ni fylch.

4 Ymddwyn oes addwyn swyddog, i'r Brenin,
Wr Breiniol ardderchog;
Eryr glwys aur ar ei glog
Gwasg erfai mewn gwisg arfog.

5 Hardd Gymro gwawr bro ger brôn, y fieryd,
A'i Sir ddadleuyddion,
Uftusiaid un haid yn hon,
Sisial maent hwy fel Saeson.

6 Gwlad Ddinbych, hwylwylch, helynt, syw donio,
Sy dan ef â'i gerynt,
Aml a hir bo mawl i'w hynt,
Miltwniaid, pum mil tanynt.

7 P'le caf Ach haelaf, chwiliwn, lwccus ond
Alecsander Miltwn?
O Ryrid Flaidd hafaidd hwn,
Ior undeb i'ch ar wndwn.

8 Bwtler hil cynnil ei caid, i'wch gwiwlan
Wych gywely euraid;
Rhoed Dduw'r hêdd, yn niwedd naid,
Ddaioni i'r ddau enaid.

E. Jones, Bodfarry, a'i cânt

C Y N N H W Y S I A D A U.

Tu Dal.

C AROL ar Greadigaeth y byd, cwmp dyn a Phryn- edigaeth drwy GRIST, ar Mwyn Sufanna.	1
Carol Club, i'w ganu ar Lucy Hoy.	6
— Plygain, ar King's Ffar'wel.	11
— Nadolig, ar Betty Brown, neu Sunselia.	15
— Plygain, ar Fedle Fawr.	17
— ar Let Mary Live Long, &c.	22
— ar Princes Royal.	25
— Plygain, ar Confet Gruffydd ap Cynan.	28
— ar The Bird.	31
— ar King's Ffar'wel.	35
— ar Miller's Key.	39
— ar Spain-wenddydd, neu Spanish-Gipfi.	44
Marwnad Mr. John Williams, o Blàs y Ward, ger- llaw Ruthyn, ar droead y Droell.	48
Marwnad yr Anrhydeddus Mr. Charley Owen, a fu farw yn Manchester, ar Toul-bell.	52
Cerdd am ryfeddol ddamwain y Prydydd, ar Gwel yr Adeilad.	56
— o Gyngor i Ferched Ieuaingc, ar Ffylena.	61
— o Gyngor i'r Gwyr Ieuaingc, ar Gonfet Catrin Penllyn.	63
— o ddiolchgarwch i Owen y Gôf, am Gyllell-wais, ar Spain-wenddydd.	65
— o Attebiad i wag-ogan-gerdd ryfus a godwyd ar wraig Peter Jones y Gof, yn achos llysenwi Cymm- dogion, ar Lef Caer-wynt.	67
— i ofyn dillad, tros Wil Edward, alias, Wil Satan, ar Lef Caer-wynt.	69
Ymddyrchafiaeth yr Hwsmon, ar Duc of Dero.	73
Gwrth-atteb i'r Gân uchod, ar Iechyd Ogylch.	75
Cân i erchi Cym'dogawl gynnorthwy, dros Dafydd Roberts, &c. ar Lan-medd-dod-mwyn.	77

a

Groesawiad

<i>Groesawiad Richard Middleton, Yswain, o Gastell-y-Waen, i Dref Ddinbych, ar Monday Morning.</i>	78
<i>Pennill i roesawi Richard Middleton ieuangaf, i Dref Ddinbych, ar Gardian Angel.</i>	80
<i>Cân o roesaw i'r Anrhydeddus Thos. Fitz-Morris o Lyweny, ar Prysywrch i'r neithior.</i>	81
<i>Pennill o Health i'r Lady Mary Fitz-Morris, ar ddydd ei genedigaeth, ar Young Watkin's March.</i>	83
<i>Haf-gân, ar Spain Wenddydd.</i>	ib.
<i>Cerdd o ofyniad Pa achos fod cymmaint llygredd a dallineb yn Eglwys Loeger, &c. ar King's Ffar'wel.</i>	85
<i>Attebiad i'r unrhyw, ar Heavy Heart.</i>	89
<i>Cerdd i ofyn Mul, ar Heavy Heart.</i>	95
<i>Can o ddeisyfiad Dyn Tlawd, am gynnorthwy i godi ty ar y Mynydd, &c. ar Cast away Care.</i>	98
<i>— i ddeisyf Pardwn i W. J. ar Heavy Heart.</i>	101
<i>Cerdd i annerch Cyfaill Caredigol, pan oedd dan groesau, a blinderau. ar Heavy Heart.</i>	105
<i>Englynion i Bont yr Allt Gôch.</i>	108

Yr A I L R A N.

<i>Cywydd, Cyffes y Bardd.</i>	109
<i>— y Galon ddrwg.</i>	111
<i>Awdl ar y Pedwar mesur ar hugain, o Ddio'chgarwch i'r Parch. Mr. P. Williams, am y Biblau, &c.</i>	114
<i>Awdl ar y Pedwar mesur ar hugain, sef Marwnad i'r Parch. Mr. Gronwy Owen, &c.</i>	118
<i>Cywydd Marwnad Mr. Edward Jones.</i>	123
<i>Cywydd Marwnad i'r Anrhydeddus ar canmoladwy H. Hughes Llwyd, Gwerclas, Yswain.</i>	127
<i>Marwnad Captain Roger Mostyn, o Segrwyd.</i>	131
<i>Cywydd a wnaed ar y môr, wrth ddyfod o Dublin.</i>	134
<i>Cywydd molawd Sir Watkin Williams Wynne.</i>	137
<i>Englyn i Grift.</i>	140
<i>Englynion a fisyriwyd ar fin Llynn y Fann, &c.</i>	ib.
<i>— ar fedd un a foddodd wrth ymdrochi.</i>	142
<i>Englyn i Gaerlleon Gawr.</i>	ib.

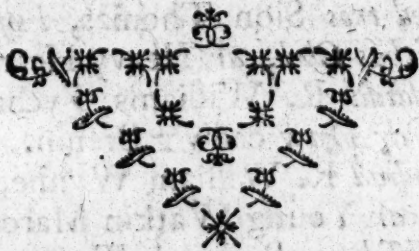
Dal.		Tu Dal.
1	nglyn i Bont y Cambwll.	142
g. 78	— i Olwynion Dwfr Milin Rhuthyn.	ib.
Dref	nglynion i Grochan Tea, alias, Tea Kettle, &c.	ib.
80	tteb i'r unrhyw.	143
ris o	nglynion i Bengwern Rhuddlan.	144
81	— a wnaethpwyd wrth ddyfod o Fodtegir.	ib.
ddydd	nglyn i Adardŷ Rûg.	146
83	— ion i Gastell Cricerth, Alias Crŷgcerth.	ib.
ib.	— i Gastell Conwy.	ib.
allineb	— ion i Felin Llŷsfafi.	147
85	— i Bont ar Llechau, &c.	ib.
89	— ion i Dafarnwr a'i Wraig, &c.	ib.
95	— Drawer, neu Drulliad.	148
odi ty	nglynion i Gap-mawr, &c.	ib.
98	nglyn i Lynn Tegid.	ib.

Y TRYDYDD RAN.

101	arol, ar God save the King.	149
105	— ar Miller's Key.	153
108	— ar Dorsetshire-march.	157
109	fanfoddiad ar Sal. xxiii. ar Gwêl yr Adeilad.	161
111	— ar Sal. xiii. ar Diniweidrwydd.	162
arwch	offadwriaeth Alar, am yr Anrhydeddus George Rice,	
c. 114	Nsgwier, o'r Dref Newydd, &c. ar Toul Bell.	163
ad i'r	ân ar ystyriaeth, yn ateb y gwrth-ddadl cyffredin sydd	
118	yr y Byd, &c. ar Charity Meistres.	168
123	merchawl Attebiad i Lythyr Edward Robert o'r	
oladwy	Bryn Glâs, Sir Fflint, ar Sunselia.	174
127	erdd a wnaed tros Sion Thomas, i ofyn cynnorthwy	
131	gan Gymdeithas Club, ar Heavy Heart.	177
n. 134	ân ar ddyfodiad R. Williams Fychan o Nannau	
e. 137	i'w oedran, ar Duw cadw'r Brenin.	180
140	— ar ddyfodiad R. William Wynne, Garthewyn,	
ib.	i'w oedran, ar Young Watkin March.	181
142	— i ofyn Ceffyl, ar Rodney's Tune.	182
ib.	au Bennill a wnaed i Belman Dinbych.	184
nglyn		Can

CYNNHWYSIADAU.

	Tu Dal	XV
Cân am 4 Crÿs a ddygwyd, ar Lef Caer-wynt.	186	
— yn achos diwyn Gwÿdd, ar Lan-medd-dod-		
Mwyn.	188	
Cerdd ar ddull Cyngor i Frawd, yn ol digwydd idd-		
Blentyn ordderch, ar Sunfelia.	190	
Cân mewn dull o Gyngor i Feibion a Merched, rha-		
godinebu, ar Monday Morning.	191	
Cerdd, i Galchwr Henllan, am fod ei Ddefaid a		
Fochyn yn ei ganlyn i'r Dafarn, ar Lan-medd-		
dod-mwyn.	209	
The Farmer's Eulogy, ar Lovely Peggi.	191	
A Contradiction to the Farmer's Eulogy, on a Tm		
called See the Building.	191	
Epigrams.	201	
Awdl, Ystyriaeth ar Oes Dyn.	201	
— Diolch am Ysgrifell Arian, a dderbyniwy		
gan y Doctor Dafydd Samwel.	201	
— i'r Delyn a'i Chywair-gorn, &c.	211	
Englynion i Bont Llandilo'r Ynys, yn Sir	Gae	
fyrddin.	211	
Englynion o waith Mr. John Jones, Meddyg, Henlla		
— o ddiolchgarwch i'r Dr. D. Samwel, am		
Ysgrifell Arian a anfonodd ef yn Dlws o rod		
T. Edwards.		
Arwyrain yr Awen, ar y Pedwar mesur ar hugain.	211	
The Penitent-Shepherd.	211	
Y Bugail Edifeiriol.	211	

G A R D D o G E R D D I, &c.

I.

CAROL ar Greadigaeth y byd, a Chwypm dyn yn
Adda; A Phrynédigaeth drwy GRIST: I'w
ganu ar Dôn a elwir *Mwyn Susanna*.

I

FEWCH i'r Eglwys da i chwi'r Oglud,
I garu'n oleu'r gwir Anwylyd;
D 'Ran Cariad mawr a ddirfawr ddarfu,
Ei *air* hael agwedd wir amlygu
Yn y dechreuad, 'roedd *gair* ei Gariad,
Fel Enwog roddiad *Gair*, *Ioan i. 1, 2.*
A'r *Gair* oedd gyd â Duw yn gyd-wêdd,
A Duw Gogonedd oedd y *Gair*,
Fe'n groyw odiaeth fu'n Greawdydd,
Darparydd llawn pob peth;
Mai fyth i'w Cynnal â'i faith Amcanion
awn dda foddion yn ddi-feth.

2

Fe Greau ddyn mewn Cyflwr Sanctaidd
ar lûn ei Ddelw lân Dduwiolaidd,
ef Cyfraith Duw a'i lân Orch'mynion,
Oedd Argraphedig yn ei Galon;
Ond pan wnae'n helaeth dorri arfaeth,
Y Gyfraith Euog wawr,
li droe'n Gledddyfe, Tanllyd fodde, *Gen. iii. 24.*
w erbyn ynte a ninnau'n 'nawr;
Fe gollai'n groyw'r nerth i'w chadw,
Pan lygrai Ddelw ei Dduw,
Pan gwympto i Eigion, pob melldithion,
phob Trallodion g'ledion glyw.

3

Ac dyma'r Cwypw wnae'r byd yn Euog,
 A llygredigaeth yn rhedegog,
 Dyma fawr ddatodiad hudol,
 Rhwng Duw a'n Henaid yn wahanol,
 Dyma wreiddyn anwireddau

Yn dechreu gyd â dyn,

A phawb yn tyfu o'r un Eufedd.

Sef pechod Egredd lygredd lun,

Dyma'r anian mawr drueni,

Yn llenwi'n ddi-wellhad,

Nad oedd yn gyfnerth, nawdd nag aberth,

Ond gyrfa prydferth y gwir Fab rhad.

4

Oh! dyma faith Ryfeddod i ni,

Trwy DDUW anwyl a'i ddaioni;

Rhyfeddod fawr i rhai sy'n Credu,

Mor rhagorol 'roedd Duw'n ein Caru!

Yr amser Cynta pechodd Adda,

Rhoes amddiffynfa i ffydd:

Trwy Air ei ddi-wael wir Addewid,

I gaffael bywyd rhydyd rhydd;

CRIST yn ddieu, oedd yn y dechreu,

Trwy waith Aberthau'n bod;

I achub dynion, oedd grediniol,

Trwy ffydd ysprydol nerthol nôd.

5

Ond llawer iawn mewn llawn ddallineb,

Ni welent lendid ffordd ffyddlondeb;

Ni adwaenent GRIST a'i rad Rinweddau,

Mewn Cais gadarn trwy'r Cysgodau;

'Roedd natur ddynol am feddiannu,

Rhyw allu o honi ei hun,

I wneud ar gyhoedd, iawn weithredoedd,

I haeddu'r Nefoedd lwyr-fodd lun;

Ond er maint anian hunan henedd,

Mewn buchedd ymhob Oed;

Nid aeth i fynu i'r Nefoedd fwyngu,

Heb ddawn yr Iesu, ddyn erioed.

Yr I
Byw
Yr I
Pur h
Efe o
M
Cyn
Y by
Hwn
De
Hwn
Mai

Hwn
Yn C
Pan g
Natu
'Fe d
D
Tros
Diod
'Fe l
Y
A ch
A gol

Dyma
'Ymo
Dyma
Oedd
Dyma
Sef
Dyma
Sydd
Dyma
I'n
Y Dyma
A hy

Yr IESU GRIST oedd unig Ffynnon,
 Bywyd byd, Goleuni dynion ;
 Yr IESU GRIST oedd yn Fawrhydi,
 Pur hoff-Hyder trwy'r Prophwydi ;
 Efe oedd Fwriad, a Difyrwch,
 Mewn tegwch gan y TAD,
 Cyn dechreu gosod gwir-fail agwedd,
 Y byd a'i Fawredd ryfedd rad ;
 Hwn oedd y *Gair*, Iawn Eiddo gwiwrad,
 Dechreuad *Ynad* Waith ;
 Hwn yw'r hynod Golofn gwaelod,
 Mai byth yn bod sefyllfod faith.

Hwn yw'r *Gair* a wnaed ar gyfer
 Yn Gnawd, mewn gwir Gyflawnder Amser,
 Pan gym'rodd arno o hono ei hunan,
 Naturiaeth ddynol unol anian ;
 'Fe ddaeth yn isaf ddi-ystyraf,
 Ddull waelaf o'r holl wŷr,
 Tros anwireddau heppil Adda,
 Dioddefodd eitha caetha Cur.
 'Fe lwyr gyflawneu'n iawn gus-lan-waith,
 Y Gyfraith Euog Oes ;
 A cholyn angeu, achleu awchlym,
 A gollai'r grym, yng Waed ei Groes.

Dyma'r Gwaed a wnaed i Eneidiau
 'Ymolchi a chodi o'u pechodau ;
 Dyma y Rhôdd-wir fodd ryfedda,
 Oedd Duw'n addo i Eiddo Adda,
 Dyma'r berffaith, wir Orchafiaeth,
 Sef Iachawdwriaeth dyn :
 Dyma Heddwch di-ameu haeddiant
 Sydd trwy Ogoniant Tri ac Un ;
 Dyma Agoryd Ffordd Trugaredd,
 I'n Cyrraedd heb naccaw ;
 Y Dyma beunydd wir dderbyniad,
 A hynaws alwad i neshau.

CRIST yw'r ffordd trwy Osgordd wisgi,
 I'w ddilynwyr rhydd Oleuni,
 CRIST a'n Carodd pan Gongewerieu,
 Trwy ddioddeu droftom drifwch Angeu ;
 O Carwn ninnau GRIST yn Anwyl,
 Yn ffrwyth ei Orchwyl ffrâ ;
 Am iddo'n gynta mwyna Amynedd,
 OEN Cywrain Wèdd ein Caru Ni :
 Gadawn i'n hegwan gyfiawnder *hunan*,
 Yn gyfan fyn'd ar goll ;
 Fel byddo'r buddiol, GRIST Sancteiddiol,
 A'i allu Nefol, oll yn oll.

10.

Yn awr dyallwn fod raid myn'd allan,
 O allu a Synwyr Ewyllys hunan,
 A llwyr ymroddi am wreiddyn bywyd,
 Yn IESU GRIST a'i Sanctaidd YSPRYD,
 Ni thal mo'r gwneuthur cyfiawnder natur
 Ar lwybyr *Babilon* ;
 'Ran darfu'n bendant, i Dduw'r Gogoniant
 Felldithio meddiant haeddiant hon.
 Nid ydyw union, gyfiawnder dynion,
 Ond budron fratiau bàs,
 Mae'n rhaid cael 'wyllys a newydd allu,
 I wir foddianu'r IESU a'i Ras.

11.

Nid hanes Crist, fel hên *Histori*,
 A wna'n bresennol fawr lês ini ;
 Ni glywsom ddyweud na chadd E'n blentyn,
 Ddim lle gan neb ond presyb *Afyn* :
 Os oedd ym Methlêm Gwmni maith-lwyr,
 O Drethwyr hynny o drô,
 Ond yw'n Calonnau ninnau'n unol,
 Fel Bethlêm gnawdol fradol frô ;
 Pa fodd gan hynny, y rhown ni lettý,
 I'r IESU mawr ei Ras,
 Tra fo ni'n llawnion, o bob ymryson,
 Mewn balch Echryslon galon gas.

Nid

Nid oedd yn *Methlem* neb yn Canu,
 Ond rhai mor isel a gaent yr IESU ;
 Mae yma 'soweth rai mor hynod,
 Yn canu heb gael erioed i adnabod,
 Beth yw'r *Carolau* felly ar alwad,
 Mewn bwriad gwir ddi-ball ?
 A'r balch Gantorion sy'n cyd-taro,
 Ond fel rhai'n *shio* i foddio'r fall :
 Ac Oh ! na fedrem heb ynfydrwydd,
 Wneud Cân i'r ARGLWYDD cu,
 Yn lle bcd felly'n canu cynnen,
 I'n moli'n hun'en yma'n hŷ.

Oh ! na Ystyriem yn dofturiol,
 Yn ol ein Synwyr yn bresennol,
 Beth yw'n harferion wrth hyn o fwriad ?
 Ond gwatwor Duw a'i bur Addoliad,
 Pwy sy o'i galon am gadw gwylieu.
 Fel y dyleu ger bron Duw ?
 Ond porthi'n Trachwant am y trecha
 Yw'n harfer ni yma rhwydda rhŷw ;
 Ac Oh ! na theimlem ein gwarth amlwg
 Bob dydd sy 'Ngolwg Duw ;
 Re bae ni'n Credu, Cariad IESU,
 Ni wnaem ni ond hynny-felly fyw.

Oh ! na welem ni mor waeledd,
 Yma heb ochel ydyw'n buchedd ;
 Ni a ddylem ddychwel i Ymheddychu,
 Mewn Gras dewisol yng NGHRIST IESU :
 Mae CRIST yn Cynnig unig Enw,
 Trwy'n Galw'n ni ymhob Gwêdd !
 Oh ! na wrthodwn trwy warth hydol,
 Ei wir drag'wyddol haeddol hêdd :
 Bu GRIST yn Faban, nid rhaid dadgan,
 Mo'r Oedran Eglur yw :
 Amen dymmunwn iawn ddyfsgwn ddisgwyl,
 Am wledd anwyl Wyllau Duw.

II.

CAROL CLUB, I'w ganu ar *Lucy Hoy*,
neu Faldod Dolgelley.

CYD rowch ddistawrwydd mawr ystyriaeth,
Yn berffaith bawb drwy bwyll;
'Wrando ar union Lais Gwirionedd
Dda duedd yn ddi-dwyll :
Mae'n achos ini yn awchus union,
Ymholi â'n Calon, Pa'm y daetho'n
Ni'n gyson yma i gyd ;
P'run ai o lwyr-fodd Dduwiol arfaeth,
Neu' ran cyd-tyru wrth chwant Naturiaeth,
Mewn bariaeth yn y byd.

2

Ond hawdd drwy nattur gennym atdeb,
Mewn undeb yma'n awr ?
Yn bod ar foddion gwir Grefyddol,
Crist'nogol unol wawr :
Ymgyrchu i'r Eglwys, bawb yn weddus,
Yma heddyw mor gyhoeddus,
Fel dawnus bobl Duw ;
Gwrando Darllain gwrando Canu,
Gwrando'n goeth-wých ar Bregethu,
Er hynny cledu ein clyw.

3

Clybuwyd Siarad amryw amferoedd,
A Sôn a'r gyhoedd fy,
Am y Neidar fyddar foddion,
A'i hên ddichellion hŷ ;
Hi gau eu'i Chlustiau âg awch wael ystyr
Rhag gwrando Cywir, lais y Rhinwyr,
Na'r Swynwyr, yn eu Swydd ;

 Ac felly ninnau'n fall wenwynig
 Sy'n fyddar draws warth naws wrthnyfig
 Mewn ffyrnig ryfig rwydd.

4

Y TAD o'r dechreu a lwyr felldithieu
 Y Sarp a dwylleu'r dyn,
 Gan fwrw i'r dygun ddamnedigaeth,
 Ei holl Hiliogaeth lun;
 Fe dd'wedodd, Melldigedig fyddi,
 Ac ar dy dorr y dyrus gerddi,
 A phridd a fwytte yn ffrwyth;
 Gosoda' Elyniaeth, taer naturiaeth,
 Rhwng Hâd y wraig a'th holl rywogaeth,
 Ddull helaeth ymhob llwyth;

5

Ac felly tyfodd a chynhyddodd
 Y modd y dywedodd Duw;
 Y cawn Elyniaeth gas aflonydd,
 Sydd beunydd yma'n byw,
 Ond pwy o honom ni'n wahanol?
 Sy'n iawn adnabod nôd niweidiol,
 Y Sarp Elynol hon;
 Dyma'r amur lygraid natur
 Yngwraidd ein hyspryd Oglud Eglur,
 Sy'n brysur dan ein bron:

6

Y Sarp yw'r Natur ynom ni etto,
 Sydd yn ymlusgo hyd lawr,
 Trwy Garu Cnawdol bethau bydol,
 Mor nodol yma'n awr:
 Nyni yw'r hagar Sarp ddichellgar,
 Sy'n bwyttu'n ddiwyd bridd y ddaear
 Can faint ein bâr i'r byd;
 Ag mae'n gelyniaeth yn Ymlenwi,
 Yn erbyn deunydd pob daioni,
 O herwydd bryntni'n brÿd:

7

A'r felldith lidiog roes Duw galluog,
 A'r y Sarp afrowiog frî,

Sydd

Sydd heddyw'n Eglur gas ddi-gysur,
 Yngwaith ein natur ni;
 Yn hyn mae'n union bob ameanion,
 A'r weithred oreu'n oleu a wnelon
 Sydd dan felldithion Duw;
 Tra bo'm ni'n aros mewn Naturiaeth,
 Yr hon sy Elyniaeth i'r TAD Perffa'th,
 A'i Gywir odiaeth Ryw;

8

Oh Ceisiwn ddeffro'n human ddi-ffrwyth,
 Gan deimlo'n trwm-lwyth trist,
 Pwy rydd beth purlan, o beth aflan?
 Medd croywlan Eiriau CRIST:
 Pa fodd yn ddiau, y meiddiwn ninnau,
 Ddyrchasu'n di-dwyll weithrediadau,
 Os teimlwn Ddeddfau'r TAD;
 Mae'r Gyfraith Sanctaidd buraidd barod,
 Yn cau heb ochel bawb dan bechod,
 Mor hynod heb fawrhad:

9

A'r hwn a ballo i wro araith,
 Un pwngc o'r Gyfraith bur,
 Sydd dan farn Euog lidiog lydan,
 O'r cyfan arwa cur:
 Y Gyfraith gywir, fydd yn Eglur,
 O eisieu'i chadw yn Lladd Pechadur,
 Nod amur ger bron Duw;
 Ac i rhai hynny sy'n meirw felly,
 Mae 'Fengyl IESU'n rhoddi gallu,
 I'w codi fynu'n fyw.

10

A CHRIST yw'r gallu i bawb a gollwyd,
 Hwyl gadwyd gyd âg E;
 Can's gwnaeth yn berffaith, gyflawni'r Gyfraith,
 Yn llwyr-faith yn eu lle:
 Efe trwy Gariad tra rhagorol,
 A mawr ddaioni heppil ddynol,
 A ddeuai'n gnawdol Ddyn;

Nefol Dduwdod, yn y dyndod,
A gym'rai'n pechod, ni a'n trallod;
Wêdd hynod arno ei hun :

I I

Dyma'r Cariad dd'wediad ddedwydd,
Yn Sicrwydd inni a Sai;
Cariad IESU'r Cywir D'wysog,
Achubai'r euog rai,
Dyma'r gallu sy'n dyrchafu,
Ef gwir dywyfiad Cariad IESU,
A'n gwnaiff yn deulu Duw;
Dyma'r bywiol wreiddiol roddiad,
Dyma'r Cariad sy'n gynhaliad,
Fawr fwriad i ni fyw.

I 2

Os byw a fyddwn mewn pur feddiant
O haeddiant CRIST ei hun;
Mae ynddo lawnder o galondid,
A Bywyd i bob un :
Mae ynddo Gariad a Thrugaredd,
A Nerth i'n Gwared yn gywiredd,
O'r natur Saphedd Sŷ :
Mae ynddo wyrthiau, 'sprydol ddoniau,
Gyfodi meirw, ymendio Heintiau,
Ac amryw freintiau fry—

I 3

ae bae'm ni'n profi Cariad IESU,
A rhwym sy'n tynnu rhai,
Ni byddai raid i *Erthyglau* Newydd,
Fod hyd Parwydydd Tai;
A dim achosion gwahardd llŵon,
I'g unrhyw fariaeth ddrwg arferion,
Pe dae wir Ofon Duw;
Ond yw'n druenus resynus ini,
Ond mor ddi-gyfri o'r hwn sy'n rhoddi,
Faith fawrhydi i'n rhyw—

I 4

Nghymdeithas Clubiau oleu alwad,
Rhyw Son am Gariad fydd;

Ond.

Ond cariad llawer hyder hydol,
 Yw cnawdol fydol fudd ;
 Gofalu'n ddygun, tros y Corphyn,
 Yw'r nattur ddiawlig *Sarphaid* Eulun,
 Sy'nglun wrth bob-dyn byw ;
 Ond beth y'm nes er casglu Cywaeth,
 A chael Cym'dogion i'n Cla'digaeth,
 Heb Iachawdwriaeth Duw ?

15

Oh ! Ceisfwn cariwn ffrwythau Cariad,
 Mewn gwir amlygiad lwyr ;
 Gwiliwn ado'r dydd Enwedig,
 Mewn Rhyfig yn rhŷ hwŷr :
 Wele'r Cariad pur yn curo !
 Wrth ein drysau, Ond mawr ymdrwfio,
 Na bae'm ni'n gwrando ar GRIST :
 Oh ! deuwn atto rhag am i'n attal,
 Na's gwrendyf ynteu ninneu'n anial,
 Ar ddydd ein treial trist :

16

Tra gelwer heddyw ni gael heddwch,
 Oh ! deuwnch at FAB DUW ;
 Yn *Rhad*, yn *Rhad* mae'r gwir Anrhydedd,
 Yn rhwyddedd i bob rhyw ;
 Mae pob rhyw buraid Ffaint yn barod,
 Nid oes ond ufudd eisieu dysod,
 I'w Dŷ Cyfarfod Ef,
 Sef i'r wir Eglwys filwriaethus,
 Yr hon sy'n raddus Anrhydeddus
 Yn Orfoleddus Nef.

III.

CAROL PLYGAIN, at *King's Ffarwel*.

I

WEL dyma ddydd iawn ddeunydd union
 I bawb sy'n agwedd gwir Grift'nogion,
 I mgafglu i'r un-lle'n foreu un-fwriad,
 I roddi'n ddilys rwydd Addoliad;
 Mae'n ddydd Gorfoledd haeledd helaeth,
 I gu-hoff-wiw-dirion Goffadwriaeth:

Y Dydd y daeth, mwya maeth,
 I achawdwriaeth hyderus,
 I an ganeu'r Sêr yn wir gysurus,
 I Wrth draethu fod Rhyfeddod foddus
 I rhyfeddod o Ryfeddod holl-gred,
 I rhyfeddod goleu i rhai sy'n gweled,
 I Rhyfeddod fawr, gyd â'r wawr,
 A ranneu i lawr i ni;
 I rhyfeddol Gariad rhad fawrhydi,
 Oh! mor ddaionus oedd ei Eni.

2

I'n nechreu tegwch Creadigaeth,
 I'n e wnaethpwyd dyn ar lun Duw perffaith;
 I'n ol i'r dyn ei hun wahanu,
 I'n gaeth Duw ar lun y dyn i'w dynnu;
 I'n Duw ei hun yn Ddŷn di-bechod,
 I'n perffaith DDuw, a pherffaith ddyndod;
 I'n 'Fe'n galwai'n ol, mewn rhad a rhôl,
 I'n Trwy fuddiol Ryfeddod,
 I'n mawr i ni a Duw mor hynod,
 I'n od mor aniben am ei 'nabod;
 I'n id oes Ryfeddod fwy canfyddwch,
 I'n rwy'r 'Greadigaeth a'i mawr degwch,
 I'n Wel'd y Duw, goruchel ryw,
 I'n Yn y cyfryw ddiystyrwch,
 I'n r hwn sy'n llenwi'r byd â'i harddwch,
 I'n n Blentyn Gwaraidd gwaelaidd gwelwch. Oh!

3

Oh ! ymostwng ddyn a gwel Ryfeddod,
 'Mostyngiad Iesu mewn byd isod,
 Yn lle goruchel Ddinas lydan,
 Dyfodfa hwn, oedd Bethlem fechan ;
 Yn lle Plas gwerthfawr Wedi drefnu,
 (Ac Eiddo-hydol) 'Fe ga'dd y beudy :
 Yn lle Cryd, a gwlanen glŷd,
 A hyfryd ddilladau,

Cae roi'n y Presheb mewn Cadachau,
 Ar Wellt neu Wair gan Fair yn foreu.
 Tydi Bechadur teimla 'chydig,
 A gwel dy BRYNWR Bendigedig ;
 Pa fodd 'rwyd ti, trwy gnawdol frî
 'N ymgodi mewn rhyfig ?

Y Tlawd yn'r yspryd enaid unig,
 Mae CRIST yn dywedyd fydd gadwedig,—

4

A CHRIST yw'r Gair Gwirionedd eglur,
 A ffordd y Bywyd i bechadur ;
 Y Duw di-ddechreu o Drag'wyddoldeb,
 Fu'n newydd Eni ar lawr y Presheb,
 Yr holl Gyfoethog nerthog Wyrthiau,
 Fu yn ddyn tlawd yn gwisgo bratiau ;
 A thyma'r Dŷn, perffaith lun,
 Sy'n un i'n gwneud ninnau,
 Yn ol ei dirion Gyflawnderau,
 Ac iawn-dda fywyd yn ddi-feiau :
 Trwy Waed yr OEN gwnaed perffaith Olchfa,
 Mewn goleu sawredd ar *Galfaria* ;
 Pob llygraidd llawn, a wnaeth E'n iawn,
 Trwy gyflawn Awdurdod,
 Yn y Creadur newydd hynod,
 Dewisa buchedd nid oes bechod.

5

A hyn fydd faint Ryfeddol gyfur,
 O Nerth a Chodiad i bechadur,
 Yr hwn oedd Elyn wrth naturiaeth,
 Sy'n awr yn blentyn Iachawdwriaeth :

Yr
 Sy'v
 C

A m
 Syd
 Oh !
 Gw
 A

Oh
 Pa f

Dyn
 Yr
 Llav
 Sy'n
 Llav
 Yw
 D

On
 Dyn
 Hwn
 A L
 H

A ph
 Sy'n

Mae
 Ond
 Pa l
 Dyn
 Dyn
 Byd
 D

Y

Yr hyn na thalai'r holl aberthau,
 Sy'w gael yn rhad yng NGRIST a'i Wyrthiau:
 Oh! Pwy'n rhydd, na cheisfai ffydd,
 Trwy arwydd ei Eiriau,
 A maint o raddol Drugareddau,
 Sydd yn ein meddiant ymhob moddau:
 Oh! ti bechadur llawn o feiau,
 Gwel dy Brynwr ar grogbrenau;
 A'r tyllau 'wnaed, trwy'i ddwylo a'i draed,
 A'i Waed yn diferu,
 Oh! mor rhagorol 'roedd E i'th garu,
 Pa fodd na fyddit i'w ryfeddu?

6

Dyma Sail llawenydd Cristion,
 Yr hwn sy a golwg yn ei galon;
 Llawenydd ffydd a Chariad IESU,
 Sy'n rhoddi'r nerth i wir orchfygu:
 Llawenydd ffydd a chyflawn sicrwydd,
 Yw'r garreg wenn, a'r enw newydd;
 Dyma'r llun, nad oes un dŷn,
 A Edwyn ei degwch,
 Ond'r hwn sy'n derbyn ei hawddgarwch,
 Dyna'r galon mae'r dirgelwch;
 Hwn sy'n cael ei wir ddilladu,
 A Lliain main Cyfiawnder IESU:
 Hwn fydd a'i chwant, fel Dafydd Sant,
 Trwy Ogoniant i ganu;
 A phwy o honom ni gan hynny,
 Sy'n byw mewn iach gyfeillach felly?

7

Mae eglur son am ffydd yr Eglwys,
 Ond ple mae'r enaid sy'n ei chynnwys?
 Pa le mae cariad yn gorchfygu,
 Dyna'r lle mae Eglwys IESU:
 Dyna'r lle medd Paul Apostol,
 Byddwch lawen yn wastadol:
 Dyna'r dydd, a pharchus ffydd,
 Mewn cynnydd mae Canu;

C

Ond

Ond i bob rhai fydd heb gael hynny,
 Nid oes lawn achos lawenychu :
 Oh ! Beth yw'n harfer ni bob gwyliau,
 Ond plefio cnawdol chwant ein Boliau ?

A chanu ar gais, er moli ein llais,
 A'n dyfais uchelfryd ;

Oh ! Pwy fy'n llefain gyd â'r Prophwyd ? *Dat. v.*
 Am deilwng glod yr Oen a laddwyd.

8

Er hyn mae'n hoff gan gnawdol natur,
 Gael clywed gosod iddi gyfur ;
 Cael clywed son am CRIST a'i wyrthiau,
 A'i fod E'n llawn o Drugareddau :

Clywed amryw son am dano,

A ffaelio erioed adnabod mono,

Er hynny'n rhydd, son am ffydd,

A chrefydd grist'nogol,

Heb deimlo 'rioed yn wir brofiadol,

'R un peth fydd yn Angenrheidiol ;

Nid oes un didwyll Gristion dedwydd,

Nes cael yn Nuw ei eni o newydd ;

Mae'n rhaid i'r Plant, farweiddio chwant,

I ddilyn Sanct Israel,

A myn'd o'r *Aipht* i Ganaan dawel,

Trwy For Côch, Gwaed CRIST y Bugail.

9

Ond gwyliwn fod yn Myddin Pharao,

Yr hwn bu'r môr yn dramgwydd iddo ;

Gwyliwn fod yn dilyn pechod,

Yr hwn fy'n erlyd CRIST a'i Dduwdod ;

Gwyliwn ffrostio fel 'r Iuddewon,

Ein bod ó Abraham oedd gyfion :

Gwyliwch chwi, rai cnawdol frî,

Yn hoffi'r hyn wneloch,

Fel hyn mae CRIST yn dweud am danoch,

Nid yw fy Ngair i yn *geni* ynoch :

Ni thyccia son fod CRIST yn Fachgen,

Er's un Mil faith-gant, dêg a thrugien ;

Rhaid etto ei gael, yn Blentyn hael,

Mewn gafael ysprydol ;

A Duw f'o i'n dysgu yn'r Iesu rasol,
Cyn troi i agweddu'r byd Tra'r wyddol.

IV.

{ CAROL NADOLIG, i'w ganu ar dôn a }
{ elwir *Betty Brown*, neu *Sunselia*. }

I

I Gofio am yr amser hoff-hyder trwy ffydd,
Clybuwyd Angylion cân dirion cyn dydd ;
Down ninnau â dawn enwog yn rhannog â rhai'n,
Dan ganu yn dêg-unol iawn Siriol un fain :
Llwyr achos mawr yw ; i bob Enaid byw,
'N un fwriad glodfori daioni MAB DUW :
Rhaf welant ei waith, a diben y daith,
Mae achos i ganu a rhyfeddu'n rhŷ faith.

2

Rhyfeddu'r gwir Wrth-ddrych yn edrych o'r Nef,
Ar y dyrus Gre'duried cyn llymmed eu llef ;
Heb un Gwardedigaeth na gobaith o gael,
Ond llid a dialeddau a phoenau di-ffael :
Duw'r Nefoedd ei hun, mewn cnawd tlawd lun,
A safai'n gyflawn-dêg llaw dêg yn lle dyn ;
'Fe gym'rodd yn grŵn, y pechod a'r pwn,
Oh ! Ble bu 'rioed gariad fawr haeddiad fel hwn !

3

Oh ! rhyfedd Ogoniant a Phryniant hoff rad,
Cael perffaith fodlondeb at undeb y Tad ;
Cael ffordd i Bechadur Wêdd eglur at DDUW,
Heb un llygredigaeth yn lân-waith ei liw :
Pechadur gaiff le, yn wyneb Duw'r Ne,
Gwnaeth CRIST ê'n ddi-bechod o fod ynddo 'fe ;
Pechadur sy'n fyw, heb na brychni na briw,
Mewn cyflawn hawddgarwch ar degwch Mab Duw.

4

Mae'n iawn yma i ninnau ar siwrneu mor synn,
Wneud goneft Ganlyniad, neu Holiad o hyn ;

Y'm ni bechaduried yn gweled mae gwir,
 Fod CRIST wedi'n deffro a'n g'leuo ni'n glir
 A welsom ni'n briw, Draig lygraid drwg liw,
 Yn peri i ni deimlo fod Eisiau MAB DUW :
 'Brofasom ni'r Wae, o'n melldith fel mae,
 Ac mai CRIST Croeshoel'edig yn unig a wnae.

5

Y flawd Enaid llwythog dan euog dynn ias,
 Sy'n d'wad at IESU i grefu am gael gras ;
 Nid rhaid i'r iach diddig wrth feddyg at fyw,
 I Achub rhai gollodd, y deuodd MAB DUW
 I gleifion pob gwlad, mae 'Fe'n Feddyg rhad,
 'Nol gwario hynny seddant am foddion Iachar
 Peth sy'n amhosib lun, wedd dost gyd â dyn,
 Sydd bosibl yn'r Arglwydd, Dduw hylwydd ei hun

6

'Ry'm ni oll wrth naturiaeth mewn bariaeth yn byw
 Y doethaf anwylaf sy'n Elyn i DDUW ;
 Nid yw'n holl ddaioni ond trueni mawr trist,
 Mae'n g'leuni ni'n d'w'llwch fod allan o GRIST
 Nid eill yr un dyn, o'i haeddiant ei hun,
 Fyth achub ei Enaid mewn teimlad cyttun ;
 Mae'r Felldith ynghlun, yn llygru pob llun,
 Nes derbyn yr un-rhyw sy'n DDUW ac yn Dduw

7

Oh gwelwn mae'n g'wilydd fod beunydd yn byw
 Tan foddion Crefyddol mor ddieithrol i DDUW
 Tra fyddo ni'n chwyrnu, ac yn cysgu fel cŵn, *Esa. l.*
 Nid yw'n holl wybodaeth ni ofywaeth ond Sŵn ; *io, l.*
 'Dyw sŵn ynom sydd, am GRIST ac am ffydd ; *D.*
 Ond gwawd felldigedig a rhyfyg tra rhydd, *xxii. l.*
 F' aeth y Grëfydd dêg ryw, gan ddynion di-Dduw
 Fel sŵn hên Histori heb ynddi ddim byw.

8

O wele ni'n ddiffrwyth ar ddyffryn byd mawr,
 Fel gynt Esgyrn fychion oedd lymion hyd lawr
 Yn feirwon ddi-fawredd yn llygredd ein lle,
 Nes caffom trwy gariad anadliad o'r Ne :

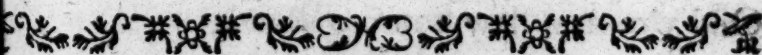
Oh ! rhag ein cau'n ol, fel Pumb morwyn ffôl,
Ymrown am wirionedd, 'nol Puraidd air Paul;
O ceifiwn GRIST DUW, fel byddom ni byw,
Efe yw'r Brawd hyfryd, mewn c'ledfyd a'n clyw.

9

Fe dderfydd holl Blefer a Balchder y byd,
Y Rhyfyg a'r Rhyfel synn drafel sŵn dryd;
Ni saif hyd ddiweddiad mewn rhoddiad un-rhyw,
nd rhai f'o'n adnabod CRIST hynod Gras DUW:
Ni byddir-ddim gwell, er Siarad o bell,
Oni chaiff y Gair ffyddlon'n y galon iawn gell;
Sef CRIST ynom ni, yn Frenin llawn frî,
Ac yn Obaith Gogoniant a phryniant gwir ffrî.

10

Er ein bod ni yma heddyw â'n twrw'n gyttun,
Yn son am ei Eni er daioni i bob dyn;
Er's cymmaint blynnyddoedd niferoedd mor faith,
A dau Cant ar bymtheg a Saith-deg a Saith:
Rhaid heddyw trwy ffydd, ei gael E'n ddi-gudd,
Yn blentyn gwir Gariad i'r bwriad er budd;
Un CRIST ein Pen Crair, un Meddyg FAB Mair,
I'th 'nabod yn hyddysg, DUW dysg ni'n ol d' Air.

V.

CAROL Plygain, ar *Fedle fawr*.

I

YN ol Defodau ein Tadau a'n Teidiau,
Hên Acen ydoedd hel Caniadau,
I gofio'r Borau gwŷch;
Down ninnau'n hylwydd a gwnawn holiad,
a beth fydd gennym yn ein Caniad,
Heb law rhyw Siarad fŷch?
Mae Sŵn'r Histori'n llenwi'r LLAN,
Yn llawn o Hunan, Hanes
Am Enedigaeth y MAB Rhad
Yn GEIDWAD, Gennad gynes:

C 3

'Ry'm

'Ry'm eifoes yn hyspys,
Wybodus iawn yn byw;
A'n Bblau mor byblig,
Nodedig o Air Duw.

2

Ni a wyddom heddyw'r hanes hwnnw,
Am drofedd Adda hyna henw,
Pan gollai ddelw ei Dduw;
A Hanes IESU a hynny er's oesoedd,
Yn Ddyn a Duw trwy ddawn y deuodd;
'Fe'n Prynodd ni bob *Rhyw*:
Ond credu hynny nid y'm haws,
Wrth fyw ar naws'r Hanefion,
'Rangwae rhai Efmwyth, medd Gair Duw,
Is Awyr sy'n byw, 'n *Sion*:
Troi ymaith 'n ddiameu,
Rhaid llawn mewn Eifieu wna;
A llanw'r N'wynog
A'i Odidog bethau da.

3

Oh! gwelwn ninnau wrth gael ein hannog,
Pa un o honom sy'n Newynog,
Neu'n euog o'i flaen Ef?
Ond y'm ni'n llawnion o gallineb,
I gredu a thaennu pob doethineb,
Mewn undeb am y Nef:
Nid yw'r hên Adda i'n golwg ni,
Ond hên Histori hynod,
Can's darfu GRIST a'i Haeddiant E,
Heb ochel Fadde, 'n pechod;
A gwir ydyw'n garedig,
Mae CRIST yw'r Meddyg mawr;
I rai di-falch sy'n dyfod
I'w 'nabod E' yma 'nawr.

4

Oh! mawr yw gwaelod y dirgelwch!
Da i chwi goelio, dewch a gwelwch,
Ei degwch E'n Ddyn Duw:
Y Gair JEHOFA, oedd pia'r Pwer,

Y TAD Uchelder, mewn Ifelder,
 O ! Ddoethder, rhyfedd yw !
 Ond nid i rai f'o'n uchel drem,
 Fel gynt ym Methlem Juda ;
 'Ran beth yw CRIST yn Blentyn bach,
 I ddynion iach di-ana ?
 Bugeilwyr a'i gwelodd,
 Pan alwodd cwmp'ni'r Nef :
 A'r Gwylwyr o'r galon,
 Cu ffyddlon a'i caiff Ef.

5

Y man ei gwelwyd gan Fugeilied,
 Oedd Presfeg caled lle 'Nifeilied,
 Mewn beudŷ ár doried dydd ;
 Ac felly'n union mae ynom ninnau,
 I'w gweled heddyw gwael gynteddau,
 Trwy wir hoff oleu ffydd :
 Lle dêl disgleirdeb CRIST ger bron,
 I'r galon yn ddirgelaid,
 Canfyddir yn ei chwantau caeth,
 Fywoliaeth Anifeiliaidd :
 A'r golew Fugeilwyr,
 'Nol Synwyr Nefol fydd ;
 Yw'r Galon sy'n gwyliad,
 Nes b'o hi'n dorriad dydd.

6

A boreu hyfryd ydyw hefyd,
 Derbyn Ysryd Gair y bywyd,
 Anwylid Iôr y Nef ;
 Mae i rhai hynny achos Canu,
 Cael yr IESU, a Duw'n eu dysgu,
 I'w Anrhydeddu Ef :
 A dyma'r ddyfsg o entrych Ne,
 Fu'n Siriol ole *Seren*,
 Yn t'wyso'r Doethion dirion daith,
 O diroedd maith y *Dwyren* :
 Rhai hynny at yr IESU,
 Gae tynnu gan y TAD ;
 Heb dynnu pob dynion,
 Ni ddôn i'r union Rad.

7

Y rhei'ny welont yr *bên waelod*,
 Wrth Oleu'r Seren trwy bob Sorod,
 Sy'n dyfod at FAB DUW :
 Er fod is Awyr am FESSIA,
 Bregethu di-wad yn *Judca*,
 Am ei ddyfodfa fyw :
 Ni fedrâi neb o'r rhai'n mae'n drift,
 Bregethu CRIST mor waelaidd,
 Nes darfu DDUW ei amlygu'n lân,
 Drwy felus gân Nefolaidd ;
 Yn oneft b'o i ninnau,
 Trwy lais Caniadau'r Nef ;
 Gael ynom oleuni,
 O'i wir Fawrhydi Ef.

8

Nid wele yma iawna ENW,
 Yn oleu lwcc neu wele accw,
 Mae croyw Deyrnas CRIST ;
 Ond yn y galon mewn dawn gwiw-lwys,
 Y mae'r Eglwys, Gardd Baradwys,
 Yftad ei gymmwys dyft :
 Ond etto rhaid i'r Famaeth gu,
 A'r Plentyn IESU ifod,
 Ffoi i'r Aipht wrth oleu Sêr,
 O herwydd blinder *Herod* ;
 Sef'r *Hunan* mawr hynod,
 Hên *Herod* sy ynom Ni ;
 Yn erbyn gwir feithrin,
 Un Brenin uwch-law'n brî.

9

A *Herod* oerddu, pan mae'n trengu,
 Y Plentyn IESU sy'n cynhyddu,
 Gan dyfu fynu'n fawr ;
 Mae'n ddoeth ymddygiad uwch Doctoried,
 Mae ynddo wyrthie gole i'w gweled,
 Yn'r Ene'd gywir wawr ;
 Iachau pob clwyfau anafau noeth,
 Mae'r galon ddoeth yn gweled,

Fod.

Fod Esmwyth-had pob Haint a phoen,
 O'i degwch OEN Bendiged :
 CRIST hyfryd, Gair Bywyd,
 Oh ! 'r gwynfyd yw ei gael ;
 Mae'n achos llawenychu,
 Ac byth ryfeddu'r fael.

10

Efe yw'n Cynnyrch llewyrch llawen,
 Ond gwyliwn heno'n twyllo'n hunen,
 Cyn cael y Bachgen cu ;
 Ni thal chwilena draw ac yma,
 Ymhlafau pena Bethlem Juda,
 Na'r Ddinas hardda fy :
 Chwylio Llannau a rhannau Rhôd,
 Ac Yntau'n bod, mewn beudŷ ;
 O gwelwch chwi rai beilch eu bloedd,
 Dylotted oedd ei Letty !
 Yr ollawl wir allu,
 Ymeudŷ ar liniau Mair ;
 Rhyfeddwch a gwelwch,
 Ddirgelwch Duw'n y Gair.

11

Oh ! am ddyfod i'r Sefyllfod,
 Yn blant bychain oddi wrth bechod,
 I adnabod Gair ei Nerth ;
 A dysgu Ymostwng o'n grymmysder,
 A'n holl Ddoethder, Cnawdol Falchder,
 Rhyfygus hyder Serth :
 Nid yw hanesol dynol dŵf,
 Ond Cnawdol dwrŵf di-rŷm,
 CRIST ynom ni'n gwellhau pob clwy,
 Neu'n anghym'radwy, 'r ydym :
 Y CRIST hwnnw, iawn Enw,
 Fu farw ac fydd yn fyw ;
 O'i gredu cawn allu,
 I fod yn Deulu Duw.

12

Nid cred hanesol grôth Ragrithiol,
 Ond Cred o Nodded wirioneddol,
 Sylweddol Rafol Wir ;

Cael yn yr IESU Nerth a Gallu,
 Pan f'o ni'n frau trwy Angau'n trengu,
 Bydd hynny cyn b'o hîr :
 Er clywed Sŵn Rhyfeloedd pell,
 Neu ddichell an-heddychol,
 Mae Rhyfel ynom ni o hyd,
 'N agweddu'r byd Trag'wyddol :
 Byw'n hylwydd yn'r Arglwydd,
 Wir Lŷwydd, a ddylên ;
 Yn hwnnw, b'o'n henw,
 Ni fyw a meirw, Amen.

VI.

CAROL Plygain, i'w ganu ar dôn Elwir
Let Mary Live Long ; neu, Bîd hîr-oes i Fair.

PLant Adda Ymbar'towch,
 Deffrowch yn yr Ysryd, I ganu mewn gwynfyd
 Tan dristyd na'mdrowch, Oh! dewch, dyma'r dydd
 Mae'n ddydd o fawr ddawn,
 Llawnllawn, yw'r llawenydd, O canwn mewn cynnydd
 Am y newydd ymwnawn, Cofhawn trwy wir ffydd
 Mewn ffydd mae'n hoff hael,
 Y gwynfyd o gael, y golwg ar CRIST ;
 Heb ffydd a'i goleuni,
 Nid oes ond y t'w'llni, trueni mawr trist,
 Pa les i ni fydd,
 Er Siarad am ffydd, a Chrefydd iach rŷw,
 Heb gael yn feddiannol,
 Wir ffydd gadwedigol, ar degwch MAE DUW.

2

Gan mwyaf fy o ffydd,
 Yw coelio Histori, fod CRIST wedi Eni,
 Daioni di-gudd, yn ei herwydd yw hyn ;
 Ond ffydd gywir frŷd,

Sy

Y'n gweithio Gofyngiad, a chyfiawn dderchafiad,
hynny'r un prŷd, ddwys iawn-fryd ddi-synn :

Ffydd wreiddiol iawn rŷw,

Sydd dirion rôdd Duw, i'r cyfryw a'i cânt ;

Marweiddio'u Cnawdolrwydd,

A byw yn yr ARGLWYDD, o'r newydd a wnânt :

Eu Cnawd a'u gwna'n brudd,

Er hynny drwy ffydd, Eu llawenydd fy'n llawn,

O adnabod yn unig,

Y CRIST Croeshoeliedig, Nodedig yw'r dawn:

3

Wel ninnau bawb fydd,

Yn Siarad ar gyhoedd; am fyned i'r Nefoedd,

Heb Olew gwir ffydd, Er defnydd i'r daith :

Mae'r ffordd yn dra phell,

bawb fy'n byw'n gnawdol, mewn rhyfyg hunanol,

Ni byddant ddim gwell, o gymmell eu gwaith ;

Nid gwaith natur dyn,

A'i hachub ei hun, er llun o wellhau ;

Mae'r gelyn cyfrwys-grŷ,

Oll wedi'n meddiannu, yn glynu mor glau ;

'Ran 'ry'm ni er'n blant,

Yn chwynn i ddrwg chwant, a'n tyfiant at hyn ;

Mae ffrwd o drueni,

Naturiol ddrygioni, yn llenwi fel llynn.

4

Pwy bynnag trwy bwyll,

Sy'n canfod rhyw fefur, o lygredd ei natur,

'Fę deimliff heb dwyll, mor dda yw MAB DUW ;

Efe fu mor fwyn,

A chym'ryd heb rufo, Ein gwendid ni arno,

Dioddefodd ein cwyn, mor addfwyn ei rŷw !

O'i ddyfod mewn Cnawd,

Yn Frenin, yn Frawd, Rhyfeddwn ei Frî !

Y Duw uchel Fawredd,

Yn Ddyn ifel gwaredd, mewn agwedd fel Ni !

Ymostwng a wnaeth——

Tan gyflwr tynn gaeth, pan ddaeth yma'n Ddyn !

Ca'dd ammach ddi-Omedd,

Dan ddwylo ei oer daeredd, Gre'duriaid ei hun. A'r

5

A'r diben y daeth,
 Fel hyn o'i Fawrhydi, tan lid a thylodi,
 I ymuno mewn maeth, un arfaeth a ni;
 Oedd herwydd Rhyddhad,
 O'r Felldith drom wewŷr, lle'r oeddym wrth natur,
 Pardynodd ni'n *rhad*, hoff roddiad gwir frî!
 Yn *rhad* 'Fe'n rhoe'n rhŷdd,
 Os deuwn trwy ffydd, l'w berffaith goffhau,
 Yn *Rhad* mae'r Anrhydedd,
 Yng *Nghrist* a'i Drugaredd, mewn hêdd i'w mwynhau:
 'R hyn oedd ymhob llun,
 Amhosibl i ddyn, Clod fyth iddo Ef,
 O'i Arfaeth dragywydd,
 'Fe drefnodd yr *Arglwydd*, ffordd newydd i'r Nef.

6

A'r ffordd yn hoff hael,
 Sy'w chael trwy ddychwelyd, yng *Nghrist* yr Anwylyd,
 Mae'n fywyd mwyn fael, mawr foliant i Dduw;
 Efe o'i wir hêdd,
 Egordd ffordd eglur, i Wared Pechadur,
 A chysur Iach wêdd, wir fawredd i fyw:
 Cysuron mawr fydd,
 Naws dêg nos a dydd, mewn dedwydd ffyrdd Duw:
 Y meirw Gyfodant,
 I'w Heddwch a'i Haeddiant, hwy fyddant yn fyw—
 'Rhai glywant yn glîr,
 Eu galwad mewn gwir, o'i sicir Lais Ef;
 Rhai hynny heb wahaniad,
 Sy â Sêl eu Gwarediad, o Anadliad y Nef.

7

Ni byddir ddim nes,
 Er hanes mor henedd, heb gael mewn gwirionedd,
 Dêg Rinwedd a gwrês, mewn grasol wir frî;
 Er y cyfrir heb gudd,
 Ddau cant ar bymtheg, a Saith mlwydd a Saith-deg;
 Dylae fod trwy ffydd, yn newydd i ni:
 Newyddion da 'nawr,
 O Lawenydd mawr, a daenwyd i'n mysg:

Fod

Fod CRIST i ni'n Bardwn, wy
 Mewn Budd adnabyddwn Addolwn trwy ddyg;
 Edrychwn mewn ffydd,
 A gwelwn E yn brudd, yn marw ar groes-bren,
 A dysgw'n trwy brofiad,
 Roi yng NGHRIST a'i Gariad, ddymuniad Amen.

VII.

CAROL, ar Dôn a Elwir, *Princis Royal.*

GWrandewch yn awr a dowch yn nêr,
 Mewn gwir ysprydol wreiddiol wrês,
 I gofio'r amser llawnder llês,

Caed mawr-llês cynes Cân;
 Y dydd y daeth newyddion da,
 O gyfur hoff i'r Cloff a'r Cla,
 Blinderog Llwythog a wellha;

Mae mwyndra i fawr a mân!
 Mae Sŵn gorfoledd Sain gwir faith,
 Mae pur anrhaethol Ethol iaith,
 Mae pob hyfrydweh wiwdrwch waith;
 Mae Araith iawn, llawenydd llawn,
 I rhai ga'dd afel ddirgel ddawn,

Yng NGHRIST a'i raslawn ryw;
 Yn Adda darfu'n llygru'n llym,
 A'n llwyr anrheithio i greithio'n grym;
 Un dull o dda nid allwn ddim,
 Heb GRIST a'i Ras, i'n codi o'n cas
 Elyniaeth lawna blina blas,

I Wir gymdeithas Duw.

O! Gwyn eu byd gwir bryd ger bron,
 Y rhai a gaffo eu llwyddo'n llon,
 Trwy'r Oruwchafiaeth helaeth hon,
 Yn Sion er lleshad;

D

Hyn

Hyn yw'r Or'chafiaeth odiaeth iawn,
A'r fuddugoliaeth fwya gawn,
Adnabod IESU ddoeth-gu ddawn,

Yn llwyr-lawn er gwellhad :

Adnabod Enbyd gyflwr dyn,
A'r Nattur Lygraidd sy ynddo 'nghlun,
Yw'r Sail-faen bennaf i bob un,

I ddechrau'n ddwys, mewn barn o bwys,
Am adnabyddiaeth lân-waith lwys,

Ar GRIST mewn cymmwys Gred :

Ni ddichon neb heddychu yn NUW,

Nes cael gwir olwg amlwg yw,

Ar y Trueni a bryntni'r briw ;

Mae'r gair yn gudd yn feinio'r Swydd,

Nad rhaid i'r Iach wrth Feddyg rhwydd,

Tra fyddo ei lwydd ar led.

3

Gan hynny 'nawr ymholwn Ni,

Pwy ydyw'r Iach a'r Afiach Rî ;

Sy'n cael gwellhad a phrofiad ffrî,

O'i fawr ddaioni 'Fe ?

'Ry'm ni oll yn Sôn trwy fraulon fryd,

Ddyfodiad CRIST i brynu'r byd,

Hawdd gennym ganu hynny o hyd,

Ddull hyfryd ymhob lle :

Hanesion CRIST a'i ddi-drift ddawn,

Sydd ar dafodau a llyfrau'n llawn,

O'i Anedigaeth odiaeth iawn ;

Ni a gawn heb gudd, yr hanes rhÿdd,

Ei Wyrthiau a'i Ddioddefiadau prudd,

A'i Grefydd hyd ei Groes :

Fel hyn mae fwnio am dano ar dîr,

A rhai 'n ei ganlyn dyma'r gwir,

Fel 'r oeddynt gynt mewn helynt hîr ;

Fe gofir gwaith y miloedd maith,

Y rhai ymborthe o'i dorthie ar daith,

Nes teimlo'r Iaith a roes.

4

Pan darfu'r IESU Bregethu heb gudd,

Ei Gorph a'i Waed yn fywyd ffydd,

Nid oedd yn Credu ond deuddeg rhydd,
 O'r miloedd hylwydd hyn ;
 Mae'n faith iawn galed fyth i'n gwydd,
 Bregethu'r Groes a'r Loes wir lwydd,
 Mae pawb wrth gnawdol reol rwydd,
 Yn teimlo'r Swydd yn Syn :
 Ond d'wedodd IESU lwyr-gu lun,
 Y peth sy amhosibl gyd â dyn,
 Mae'n bosibl gyd â Duw ei hun,
 Pob un heb wad, sy'n profi brad,
 Mae CRIST yn rhoi Maddeuant *Rhad*,
 Mawr Gariad yma ar g'odd :
 I rhai sy'n gweled rheswm gwan,
 O gael Esmwythdra mewn un man,
 Yn *Rhad*, yn *Rhad*, mae CRIST i'w Rhan :
 'Fe ddwedai'r dydd bu farw'n brudd,
 Y gair, *GORPHENWYD*, i'r gwir ffydd,
 Llaferydd ddedwydd oedd.

5

Gorphenwyd Prynedigaeth dyn,
Gorphenwyd Heddwch Duw'n gyttun,
Gorphenwyd haeddiant lwyddiant lun,
 I bob rhyw un gael byw ;
 CRIST ydyw'r Bywyd hyfryd Hêdd,
 CRIST ydyw'r berffaith lân-waith wlêdd,
 Sy'n porthi'r Enaid wir-blaid wêdd,
 A dawn Tangnefedd Duw :
 CRIST yw'r Dangnefedd lwyr-wedd lun,
 S' uwch law pob dealldwriaeth dyn,
 Mae'n iawn-dda Heddwch ynddo 'i hun :
 Mae'n Un Mwyn Werth, mae'n Sail ddi-Serth,
 Mae'n oll, yn oll, mae'n Allu a Nerth,
 Mae'n wir hoff Aberth ffydd :
 Mae'n un Eneiniog Frenin Nef,
 Am dano'n llawn clybuwyd llef,
 Pan d'wedodd Duw, Bodlonwyd Ef ;
 Gan hynny'n ffrî, os deuwn Ni,
 I'w Fabwysiadol Frawdol frî,
 Mae wedi'n rhoddi'n rhydd.

Oh ! teimlwn profwn, dyma'r pryd,
 Gwhawn fwrw'r draul mae'n fatter drud,
 Nid Sôn o bell yn Sŵn y byd,
 Nôd Enbyd i ni a dâl ;
 Yftyriwn hyn mor Syn yw'r Swydd,
 Mae'n hoës ni'n rhedeg heibio'n rhwydd,
 A'r byd Trag'wyddol ddaw i'n gŵydd,
 Mae'n sicrwydd ni yma'n Sâl :
 Nid amfer cysgu a Synnu Sydd,
 Cyhoeddodd Duw mai Heddyw yw'r dydd,
 Gan hyn deffrown a frown drwy ffydd ;
 Bydd brudd y braw, ryw ddydd a ddaw,
 Oni chawn ni droi'n lach union draw,
 Ar ei ddeheulaw Ef :
 Beth y'm ni nês er hanes rhydd,
 Dweud Oed yr IESU a'i ganu heb gudd,
 Ac etto'n ddieithr i'r gwir ddydd,
 Sy'n ledio i lawr, ysprydol wawr ;
 O ceifiwn fwyniant CRIST fy'n fawr,
 Amen yn awr Duw Nef.

VIII.

CAROL, PLYGAIN, T'w ganu ar Dôn a elwir
Confet GRUFFYDD ap CYNAN.

Distawed oll feddyliau dyn,
 Ymroed pob un i'w holi ei hun,
 Pa waith y wŷn a't llun llawenydd,
 Pryd yma beunydd sy yn y byd ?
 Maent heddyw'n dweud fod N'wddion da,
 Am un lachà, Bob gwan a chla,
 Ac y gwareda'n gywir odiaeth,
 Ni o ddamnedigaeth gaeth i gyd,
 A dyma'r fwn diamieu fydd,
 Gŵyr amryw'n rhês yr hanes rhydd,

O fon am ffydd, ac Iechydwrïaeth,
 Mae doeth wybodaeth, gan bob un ;
 Mae fon am *Adda* drofa drift,
 Mae fon am gredu yn IESU GRIST,
 Ac felly'n ddidrist mae'n rhwydd Edrÿch,
 Grist'nogion dewr-wÿch lonwÿch lun.

2

Ond Oh! 'r trueni dryfni drud,
 Sydd yn y byd, o gnawdol frÿd,
 Y dyn o hyd yn dwyno ei hyder,
 O ran y balchder sy ynddo'n byw ;
 Ffrwyth pren gwybodaeth da a drwg
 Sydd fyth yn fÿwg, o *Anian* wÿg,
 Fel trwy daer gilwg d'weude'r gelyn,
 Y byddai'r dyn gog'uwch â Duw ;
 Fel hyn pob un a lÿn'r un lef,
 Tra fyddo'r farph i'w fynwes ef,
 Cais natur gref, trwy nerth Gweithredoedd,
 Fyn'd at y Nefoedd etto'n ol,
 Am nad yw'n gwel'd yr *Angel* draw,
 Sy a chleddyf Tanllyd yn ei law,
 Ni chymmer fraw, nes cael ei friwo,
 Ac b'o raid iddo ffaelio'n ffol.

3

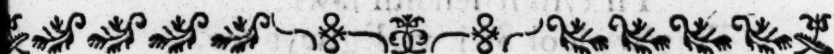
Ond, pwy ydyw'r *Angel*? medd rhyw un,
Deddf Duw ei hyn, sy'n lladd pob llun
 Ni all un dyn, wrthsefyll Cleddau,
 Cyfiawnderau'r Sanctaidd Dad ;
 Ond sawl a gaffo ei daro'n dwn,
 Ar Cleddyf hwn, i deimlo'i bwn,
 Hwnnw ddweudwn, a fydd ddedwydd,
 Trwy gyraedd rhwydd Drugaredd *Rhâd*,
 Nid rhaid i'r iachus foethus fyd,
 Sy'n foddog drem wrth Feddyg drud
 Ond Claf Cornwydlyd, Archolledig,
 Sy âg eisiau'r meddyg IESU mawr ;
 Ar hwn sy ag Eisiau sy'n ei gael,
 Can's mae 'Fe'n addfwyn ac yn hael,
 Gan ddynion gwael, ynghor 'Nifeilied
 Y Caed ei weled gyd â'r wawr.

Er bod yr hanes hwnnw'n wir,
 Fel daeth E ar dir, er's amser hir,
 Rhaid etto'n eirwir, gael'r un arwydd,
 Trwy yfrydolrwydd, gallu Duw;
 Pe byddai gennym olwg ffydd,
 I wel'd yn rhydd, y sylwedd fydd,
 A pheth yw dydd, yr *Anedig'eth*,
 Unigol beth, ini gael byw;
 Mae'n awr fel cynt yn'r helynt hon,
 Pan ddelo brŷd MAB DUW ger bron,
 I gaerau'r galon, fe geir gweled,
 Mae *Anifeilied*, yno fydd,
 Ran calon dyn sy'n erwyn wŷg,
 Fel nos o d'w'llwch dryswch drŵg,
 Ond pan del golwg, IESU gwiwlwys,
 Ai Air yn ddwŷs, *hi wawria'n ddydd*.

A chyd â'r dydd iach hyder dawn,
 Bu'r lluoedd llawn, yn canu'n iawn
 Gan gael yn gyflawn weled
 Ddiao deimled, DDUW a Dyn,
 Ac felly ninne os y'm ni'n awr,
 Yn gweled gwawr y Cariad mawr,
 Yn dod i lawr, i'n gwir waredu,
 Ni allwn ganu, bod ag un,
 O ran pwy bynnag ddinag ddydd,
 Sy'n profi'r gwerthfawrawgrwydd fydd,
 Ac yn cael ffydd, o'r gwir hoff haeddiant,
 'Fe all roi'n bendant foliant fyth,
 O ran 'roedd melldith ar bob un,
 Cwblhau'r fath dd'lêd nid oedd fyth lun,
 Ond Duw ei hun, fel dyn aeth dani,
 A gwnae chyflawni'n iach ddi-lyth.

Gan hynny gwelwn beth yw'n gwaith,
 Rhown ar ein Taith, ufudd-dod faith,
 'Ran Trag'wyddol-faith, a fydd *Eil-fyd*,
 Sydd ini gyd, ar fyr i'w gael;

Na thwyllwn mo'n Heneidiau dryd,
 Ni's gwyddom bryd, yr awn o'r byd,
 Mae'n hoes o hŷd, yn hedeg heibio,
 Ni a ddylem gofio'n sicrwydd gwael,
 Ni thâl rhyw drwft am GRIST o draw,
 Heb gael i'n bron o'i gyflawn braw,
 Bod tan ei law, 'r gwir lywydd Ysryd,
 I'w ffordd y bywyd i bob un,
 A Duw a'n dysgo nos a dydd,
 I'w gael heb ffael mewn goleu ffydd,
 Amen yn rhydd, CRIST Frenhin'r Heddwch,
 Datguddia'th degwch, i bob DYN.

IX.

CAROL Plygain, i'w ganu ar Dôn a elwir, *the Bird*.

I

DEffrowch yn llon Breswylwyr llŵch,
 A chodwch Oh! chwychwi;
 Dadfeiniwch oll, *Hosannah* a chân,
 Mae'n lân wir *Jubili*:
 Dihunwch chwi, rai tlawd a chaeth,
 Hi ddaeth, hi ddaeth, yn ddydd;
 Mae'r Haul yn glîr, a'r hwyl i'n gwlad,
 A'r ffordd yn rhad, a rhydd:
 Oh! wele'r dydd, Newyddion da,
 Bob tlawd a chla, clywch lef,
 Chwi fydd â d'lêd i'ch suddo hyd lawr
 O! Wynfyd wawr, y Meichieu mawr,
 A ddaeth yn awr o'r Nef:
 Tangnefedd fydd, mae'n Rhyfedd Son,
 Lles dynion, 'wyllys da;
 I ddynion drwg, o'i ddawn di-drai,
 Druenus rai, dan bwyse'u bai,
 Yn Rhyfedd a'i Mawrha.

2

Oh! Rhyfedd byth, fath gwlwm byw,
 Rhwng Duw âg Enaid dyn;

Mae

Mae eglur Sail ei Eglwys Ef,
 Cyn bod y Nef yn un :
 Pan 'roed y dyn ar *Eden* dir,
 Y *Wraig* yn wir a wnawd,
 O'i Afgwrn ef, i wisgo'r *Nôdd*,
 Drwy hon cynnyddodd Cnawd ;
 Pan gwympodd hon y gamp oedd hallt,
 Pwy ddichon ddallt mor ddefn
 Oedd Rhyfedd dawn Doethineb Duw,
 Yn addo'n wiw, d'ai'r *Had* o'i Rhyw,
 I'w chodi'n fyw drachefn :
 Er bod y pechod chwerw-dod chwith,
 Yn tyfu'n felldith fawr,
 Trag'wyddol Sail yr Eglwys yw,
 Addewid Duw, yn rhad o'i Rhyw,
 Sydd ganddi'n byw bob awr.

A hwn yw'r *GAIR* a Wisgodd Gnawd,
 'Fe wnawd yn Frawd i ni ;
 Ac yn ei Gnawd âg enwog Nerth,
 Condemniau'r anferth rî :
 Yn gymmaint oll, mai ynghnawd dyn,
 Daeth colyn gwenwyn gynt ;
 Ynghnawd y dyn, y cnydiodd dawn,
 Bu'n Rhyfedd iawn yr hynt :
 Er dyfned oedd Trueni dyn,
 MAB DUW ei hun wnai hêdd,
 Aeth dan bob rhan, digofaint pryd
 Olrheiniai ar hyd, ei Eglwys ddrud
 Trwy'r byd, tu draw i'r bedd :
 Oh ! 'r Cariad oedd Ynghalon Duw !
 Rhyfeddod yw mewn dawn !
 Gwaith Cariad rhad, Congcweriad rhwydd,
 Yn chwalu chwydd hên Sarphaidd fwydd,
 Pob llid Euogrwydd llawn.

I rhai fydd dan Euogrwydd dwys,
 Yn teimlo'r pwys a'r poen ;
 Mae'n Rhyfedd Werth, y Nerth a wnaed,
 O Rinwedd Gwaed yr QEN :

Nid rhaid i'r Iach wrth Feddyg rhad,
 O ran gwellhad, na llës ;
 Rhag llid y Seirph, trallodus haint,
 'Roedd braint y Saph o Brës :
 Rhaid felly i'n Cred ddyrchafu CRIST,
 I rai sy'n drift dan draed ;
 Gan feirw i'w chwant, hwy fyddant fyw,
 Bob rhai a glyw, Rhyfeddant Duw ;
 Mor werthfawr yw ei Waed !
 Y rhei'ny gân, i'w Enw gwir,
 Nes byddo'n clir ddatcloi,
 Byrth carchar cau, Heurn farrau'r fall,
 Nes deffro'r dall, i wel'd ei wall,
 A ffydd i'r angall, ffoi.

5

Y ganiad hynny âg enw tég,
 Yw'r gwir, a'r *Garreg wen* ;
 Maddeuant rhad, o gariad rhydd,
 Dyrchafiad ffydd i'w Phen :
 Dirgelwch I'w da'r goleu'i chael,
 Mawr fael wpa'r meirw'n fyw ;
 Moliennir Ef â llef yn llon,
 Gan Waredigion Duw :
 A gwyn ei fyd, a gano fawl,
 Mewn hawl o'r gwir fwynhad,
 Coel fawr o fraint *Calfaria* frý,
 Plant *Sion* sy mewn Cariad cu,
 'N mawrhygu Pardwn Rhad :
 Oh ! fyth am nerth, mae'n faith y nôd,
 I roi teilwng glod i ti ;
 Yr OEN a ga'dd ei ladd, trwy loes,
 Ar brennau croes, yn rhad a roes
 O newydd oes, i Ni.

6

Oh ! 'r Iechydwriaeth helaeth hon,
 Mor fawr ger bron yw'r braint ;
 Ac Oh ! mor bell, o gyrraedd byd,
 Yw sylwedd bywyd Saint :
 Na thwyller chwi, dyellwch wir,
 Nid oer watworir Duw ;

Rhaid

wydd,
ydd,

naed,

N

Rhaid i ni gael ein dwyn o gâs,
 Ei farn a'i Ras i fyw :
 O'r diluw drwg, 'Fe'n deil ni draw
 Ger llaw o gyrraedd llid ;
 Ei Eglwys Ef, mae'n wiwglos hî,
 Yng NGHRIST a'i frî, sy'n Arch i Ni,
 Rhag boddi gyd â'r byd :
 A gwylwn bawb, rhag ofn y bo
 I neb fod etto'n ôl ;
 Can's heddyw yw'r awr gym'radwy rydd,
 Nid foru fydd, rhag colli'r dydd
 Ar ffydd, Morwynion fføl.

7

Oh ! Duw na bae'm a di-nam bwyll,
 Yn profi o'i ddi-dwyll ddawn ;
 I gael y nôd, mewn goleu Nef,
 I'w 'nabod Ef, yn iawn :
 Adnabod Sail, CRIST a'i dair Swydd,
 Yn Arglwydd ynom Ni ;
 A pheth yw trefn Maddeuant rhad,
 Trwy ffydd a phrofiad ffri :
 Cael profi'n bod yn Eglwys bur,
 A'n geni o natur Nef ;
 Un gwedi chael trwy'r Gwaed a'r Chwys,
 Yn lân ddi-lÿs, fel Efa i'w flÿs,
 O'i Sanctaidd Yftlys Ef :
 Dyrchafwn glîr, dra chyfiawn glod,
 I'n Priod, fu ar y pren :
 I Esmwytho'n Pwn, yn hwn b'o'n hawl,
 Lle geill pob Sawl, ar dôn ddi-dawl,
 Gyd ganu Mawl Amen.

X.

CAROL PLYGAIN, ar *King's Ffarwel.*

I

DEwch yn nêd trwy bwyll a theimled,
 Yr hwn sydd ganddo glust gwrandawed;
 Pa beth mae Ysryd Duw'r Mawrhydi
 'N ei ddweud yn glôs wrth ei Eglwys,
 Y Pen i'w CRIST rhaid i'r Aelodau
 Dderbyn maeth o air ei Enau,
 Mae Corph byw, Gan Eglwys DDUW,
 Fe glyw eu Calonau
 Eywyd Gwaed yr hwn fu'n dioddau,
 Yn bregeth anwyl drwy'r gwythenau;
 Mae'r gwaed fel môr yn treiddio'n brysur,
 Drwy gorph a chalon pob Creadur,
 Felly'n rhÿdd, mae bywyd ffydd,
 A deunydd, Credinwyr
 Yn haeddiant Gwaed y gwir Benadur,
 Mae holl obaith hwy yn eu Llwybur.

2

O'nabod CRIST ni glywsom dystio,
 Mae'n buchedd bur ni'n sefyll arno;
 A'i wasanaeth E fe sonir,
 I'w gwir ffrainc y Cristion Cywir;
 A gwyn ei fyd y sawl a feder
 Yn ôl addefiad Eglwys Loeger—
 Ond gwae ni, rhai gaffo'n ffrî,
 Ein gollwng i' gellwer,
 Ni thâl rhyw oerfael afael ofer,
 Mae Eglwys CRIST yn fyw bob amser:
 Byw i'w CRIST y Pen di feiau,
 A byw'n weledig yw'r aelodau,
 Er gwaetha gŵg, yr ysryd drwg
 Efe a'u dwg adrau,
 Hwyl gânt fyn'd er maint y rhwystrau
 At eu Hanwylid etto'n olau.

Gwir

3

Gwir Gariad CRIST a'n dygo'n awchlym
 I ddal i gynnal'r hyn fydd gennym,
 Yn awr y dygyn brofedigaeth,
 Rhaid treio glynu trwy Ragluniaeth;
 Mae ffwrn y byd yn boeth iawn-beunydd,
 Ond etto tri eiff trwy bob cystudd

A MAB DUW'n hon, fy ger bron,
 Yn dirion bedwarydd,
 Trindod, Undod, mewn perffeithrwydd,
 Dyna Swm yr holl Happusrwydd:
 Rhai call a chanddynt Oyl i'w Lampau,
 Yw'r rhai â'n fiwr i Ben eu Siwrnau;
 Mae'n Caë'nol, y rhai ffôl,
 Di-rasol o'r dryfau;
 Gan hynny holwn ein calonnau,
 Heb oedi'n onest, pwy y'm Ninnau?

4

'Ry'm yma heddyw mor gyhoeddus,
 A chennym Siarad gwir gyfurus;
 Yn Sôn am GRIST a'i Anedigaeth,
 Braint heb ragor cofio'r Bregeth:
 Ond be dâl cofio'r hên Histori
 Fod OEN DUW yno wedi ei Eni,
 On'd yw Fe'i hun, yn DDUW a Dyn,
 Yn Un efo nyni;
 Ni all ei hanes hollawl i ni,
 Mo'n troi unwaith o'n Trueni:
 Er fon am gwyp a phechod Adda,
 A Sôn am GRIST ym *Methlem Jfuda*:
 Rhyw fŵn o bell, ni byddwn gwell,

O gymmell ein doethdra,
 Oni chawn ni'r gwir JEHOFA,
 Yn DDUW i'w Ammod heddyw yma.
 Ni glywfom Son mae'n fore'r diwrnod,
 Y caed yr IESU ar iddaear ifod;
 Ac mai mewn Presyb (lle porafe
 Yr Ych a'r Afyn) y gorwedde:

A pheth a welwn ninnau'n union?
Os ceiff Gair CRIST ei Eni ynon',

Mae Bethlem dre, 'n llawn bob lle,

Y Presyb lle Porafon,

Chwantau'r diawl a phob hydolion,

Dyna coeliwch ydyw'n Calon ;

Mae rhai fy'n cyfgu mewn Pechodau,

Yn hîr-nos dywyll cyfgod Angau,

Pan ddelo rhydd, olwg ffydd,

Y gwelir dydd golau,

MAB DUW'n Awdwr i'n Heneidiau—

Dawn wir Buraidd dyna'r borau.

6

Ac er cael goleu boreu'n barod,

Anhawdd adnabod dyn a diwrnod ;

Er i dri Brenin wneud hawddgarwch,

Mae yma Herod am ddihirwch :

Yr Hunan fawr sydd am Deyrnafu,

A llwyr ofod yn lle'r IESU—

Fe ladd fe chwâl, Rafusau Sâl,

I'r anial, er hynny,

Mae Eglwys CRIST yn gorfod llechu,

Tra fyddo 'i Nodded yn cynnyddu :

Ond er bod weithiau raid ymguddio,

Mae had y duwiol yn blodeuo ;

CRIST a ddaeth, gwyrthiau gwnaeth,

Gorchwyliaeth i'w choelio ;

Rhoi'r dall i wel'd, rhoi'r cloff i rodio,

Mae'n hollol ateb felly etto.

7

Mae yma gloffion, a buddaried,

Gwahangleifion, mudion, deillied ;

Yn gâs eu modde, ac eisiau Meddyg,

Pe baent yn deffro i deimlo eu diffyg :

Ond clod i DDUW fod rhai a ddywed,

Lle'r oeddw'n ddall 'rwi'n 'nawr yn gweled !

A'r mudan fy, â thafod hŷ,

I ganu i'r Gogoned,

Y Nefol Feddyg lle'i canfydded,

E

Mae'n

Mae'n fawr y moliant i'w ymwelied:
 Nid yw Duw'n cynnwys achos canu,
 Ond i'r hwn fydd yn Gorchfygu;
 Y rhei'ny'n rhwydd, Sanctaidd fwydd,
 Gadd lwydd, i orfoleddu,
 A'r ol yn frau drwy Angeu drengu,
 Mae adgyfodiad CRIST mewn gallu.

8

Mae'n rhaid i'r Marwol hwn gyfatteb;
 A gwisgo'r ail-ddyn anfarwoldeb,
 Cyn cael ar Angau a Damnedigaeth,
 O fêdd y gelyn Fuddugoliaeth;
 Pan wisger Marwol hên ddyn pechod,
 Ac Anfarwoldeb CRIST Oddiuchod,
 Etifedd Ffydd, o'r Wraig rŷdd,
 MAB Dafydd, Sy'n dyfod,
 A chanddo allu a phob awdurdod,
 Yn ei berffeithlwys Eglwys hŷglod;
 Ac nid yw'r Eglwys, na'r ail eni,
 Yn cydio 'm mynwent coed na meini,
 Nid yma'n byw, neu accw yw,
 Ond Duw, gyd â nyni,
 O'n mewn ein hunain mae fe'n henwi,
 Y rhodde ei Deyrnas, *rhwydded arni.*

9

A rhai gymmhwyfodd E i'w Deyrnasiad,
 Maent hwy'n rhagori tan ei gariad,
 Mae fel y lluniwyd yn y *llannau*,
 Wyneb Eglwys CRIST i'r *deheu*;
 Er i Satan byd a phechod,
 Darfu'r praidd oddiwrth eu Priod,
 Fe chwerwa chwant, Afradlon blant,
 Pan welant ei waelod,
 Am Dŷ eu Tad, maent yn ymosod,
 Gan droi wynebau i dreio ei 'nabod;
 Rhyfedd Gariad! Rhyfedd Feddiant!
 Sydd ini heddyw, yng NGHRIST a'i Haeddiant,
 Trugaredd Râd, i'r mwya eu brâd,
 Râs diwad, os deuant,

Oh! am Enaid a dymmuniant,
Fyth i ganu'r fath Ogoniant.

10

Canu byth y bytho'n cyflwr,
Canu Cariad y Congcwerwr,
Datseinio'n glau mewn gynau gwynion,
Ganiadau'r OEN ar Fynydd Seion;
A'n haur delynau drwy Lawenydd,
Yn Canu'r *Anthem* byth na dderfydd,
A Nefawl heddi, draw i'r heddi,
Mewn gwledd; o Berffeithrwydd,
Yn Ninas Duw Caersalem newydd,
Na fedd un llygraid allugrwydd:
Deffro Enaid Llefadafod,
I ganmawl Rhad Faddeuant pechod,
Gallu Ffydd, gwna ni'n rhÿdd,
Mewn dedwydd, awdurdod,
Amen yn Iesu dymmunwn Ofod,
Ein prawf a'n Sailfa'n a'n Preswylfod.

XI.

CAROL PLYGAIN, ar *Miller's Key*.

DI-hunwn yn Wahanol,
Rai doniol, dyma'r dydd;
I'r Nefol DRINDOD, yn y Dyndod,
Rhown glod, a pharod ffydd;
Dymmuwn drwy Amyniedd,
Gael Sylwedd i agoshau,
Mewn ffydd a Phrosiad, yn ei Cariad,
A rhoddiad i'w fawrhauc
Y Cariad mawr sy'nghlun,
Rhong Duw ag Enaid dÿnd
Fe ffaeliodd dyfais Dafod,
Fyn'd tan ei Wraidd Trag'wyddol,

Er maint i' elynol wŷn—
 Hwn yma cryfa Craig,
 A Sigodd Siol y ddraig :
 Hwn ydyw'n wir hynodol,
 Y Gair Addewid dduwiol,
 O Wreiddiol HAD y Wraig.

2

Hwn ydyw'r GAIR Rhagorol,
 A ddeuai'n Gnawdol Ddyn ;
 Dirgelwch, gwaelod, pob Rhyfeddod,
 Adnabod y TRI'n UN :
 Adnabod beth yw'r Cwlwm,
 Tu hwnt i'r rheswm rhydd ;
 A pheth yw'r ethol, Ffaint ysprydol,
 Trwy bur Effeithiol fydd—
 Adnabod y Mwynhad,
 Yn Rhwymyn Cariad rhad ;
 Cael perffaith wir Feddiannu,
 Crŷ d'wyfiad Cariad IESU,
 A'n tynnu Gan y TAD :
 Rhyfeddod mwy'n fyw,
 I Bechaduriaid yw,
 Adnabod bywyd isel,
 Sydd wedi guddio'n ddirgel,
 Dan afel CRIST yn NUW.

3

Er bod ein Pechod hagar,
 Am ysgar rhyngo a Ni ;
 'Fe yw'r Aberth, tros rai di-nêrth,
 Mae'n brydferth ynddo'n brî ;
 Mae Cariad an-orchfygol,
 Unigol i ni'n NUW ;
 Trwy haeddiant Enw'r anwyl hwnnw,
 Ffi farw, ac fy'n fyw—
 Ei dirion Gariad E,
 Yw'n llwyddiant ni'mhoblle ;
 Diddanwch pur ei YSPRYD,
 A'i Gariad Ef yw'r Bywyd,
 Sy'n Wynfyd yn y Ne :

Oh Rhyfedd, Rhyfedd oedd,
 Ei Gariad Ef ar g'oedd!
 Yn Achub rhai truenus,
 Moliannwn E'n haelionus,
 Trwy orfoleddus floedd.

4

Oh! 'r galon bur o'i gwaelod,
 F'o'n d'od i Foli Duw;
 A dyall diwyd, i ganu'n hyfryd,
 A'r yspryd yr un rhyw:
 Y golwg ar y galon,
 Gan Frenin Sion Sydd;
 Ac nid ar leisiau foes gwefusau,
 Heb rym a phwyfau ffydd—
 Dyallwn beth yw Duw,
 Gwir Yspryd cywir yw;
 Rhaid ei Addoli'n Sanctaidd,
 Mewn yspryd a Gwirionedd,
 Nid llygtedd o un lliw:
 Ni ddaw ger llaw i'r lle,
 I'w Sanctaidd Ddinas E,
 Ddim ond y Glân a'r Cyfion,
 A'r goleu pur o galon,
 Sydd foddlon ganddo 'Fe.

5

Wel, beth a wnawn yn unig,
 Nyni lygredig rai?
 O flaen cyfannedd, olwg Puredd,
 Duw Sanctaidd, Pwy a Sai?
 Ond Bendigedig ydyw,
 Er maint yw distryw dyn,
 Fe a Egorodd ffordd o'i Gariad,
 Mewn bwriad, i bob un—
 Oh! 'r Cariad, Cariad eu,
 Yn Iesu Sanctaidd Sy!
 Oh! fyth, am ffydd a gallu,
 I ganu, ac Anrhydeddu,
 A Rhyfeddu fel y fu:
 Merch Sion gyfion Cân,

Crechwenna, Ymlonna'n lân;
 Tyr'd o'r Anialwch enbyd,
 A'th bwysfau ar d' Anwylid,
 Mor hyfryd, i'th mawrhan.

6

Tydi O Ferch ardderchog,
 Oreurog Wraig yr OEN;
 Gwel i goelio, Cariad Shilo,
 A ddarfu'th buro o'th boen:
 Iawn alw 'Fe'n Anwylid,
 Dy Briod hyfryd yw:
 Eglwys addas, gaerog wiw-ras,
 Tydi yw Dinas Duw—
 O! gwel ei Gariad gwir,
 I'th Anrhydeddu ar dir;
 'Fe aeth tan bob Euogrwydd,
 Dioddefodd boen a gw'radwydd,
 O'th herwydd yma'n hîr:
 Oh Wele, wele 'i Wawr,
 Dan bwysfau'r felldith fawr,
 Yn chwyfu'r Gwaed o hono,
 A'r Gwaed o'i Draed a'i ddwylo,
 A gaed yn llifo'r llawr.

7

Oh gwelwn dyma'r golwg,
 Fu'n amlwg ar Air Nef;
 Drain yn Goron, bwrw poërlon,
 I'w Wyneb tirion Ef:
 I hwn a borthodd bum-mil,
 Rhod bustul at ei Ben:
 Holl wawd a malais uffernol ffwrnais,
 — 'Fe'u Profe's ar y pren—
 Hwn wnaeth y dwfr yn Wîn,
 Ca'dd finigr at ei fîn:
 A bloeddient yn gableddus,
 Oh! Rhyfedd mor w'radwyddus,
 Druenus, ca'dd Ei drîn!——
 O! Wele'r Traed yn wir,
 Drafaeliodd fôr a thîr!

A'r Dwylo a mendiaï'r cleifion,
Ar léd rhwng dau o Ladron,
Tan greulon hoelion hîr.

8

O ti Ferch Sion gymmwys,
Ei Sanctaidd Eglwys E ;
Gwel o'th galon, Briod ffyddlon,
Bydd foddlon ynddo 'Fe :
Ymâd â'th hên gariade,
Gad bob drwg nwyde 'nol ;
Gwel yr IESU i'th gywrain garu,
A phaid a Phechu'n ffôl—
O gwel yr unig un,
Sydd Berffaith DDUW a Dyn ;
Yr Awdurdodawl ATHRO,
Wnai Laz'rus godi'n effro,
Yn Marw heno 'i hun—
Er marw, a'i roi 'mêdd,
Fel Dafydd mynnai'r clêdd ;
A Phên y Cawr Congwerodd,
Pyrth Uffern a Orchfygodd,
Cyhoeddodd gywir Hêdd.

9

A'i Waed 'Fe Seliodd Fywyd,
A rhyddid i bob rhai,
I bechaduriaid, gael derbyniad,
F'o â bwriad, gado'u bai :
O gwelwn Gariad gwiw-lân,
Yng NGHRIST a'i Ddoethlân Ddawn !
O ceisiwn wrthod, llwybrau pechod,
I'w 'nabod Ef yn iawn—
Er ein clwyfo a'n llithro o'n llês,
Mae CRIST yn Sarph o Brês ;
IACHAWDWR Pechaduriaid,
Ei 'nabod gaffo'n Henaid,
A'i Nodded i ni nês—
Moliannwn yn ddi-lyth,
A chanwn tra f'o chwyth ;
Yn Nghariad CRIST ein Perchen,

Duw'r

Duw'r lluoedd gwna ni'n llawen,
Amen heb amgen byth.

ENGLYN.

PILER hoywder, Plwyf Rhydwen;
GWILYM SION,
Gwlwm Synwyr Awen:
Dyn Doniawl, Wybodol Ben,
Ddeorwyd, i'r Ddaearen.

XII.

CAROL, ar Spain-wenddydd, neu *Spanish-chipsi*.

ER's dau gant ar bymtheg i'r byd,
A phedwar ugain mlwydd ynghyd;
Daeth dedwydd wir Newydd o'r Nef,
Trwy ffydd mae llawenydd o'r llef:
A hynny fef, y mawr leshad,
Fod un yn rhoi Maddeuant rhad;
I Bechaduriaid, blaid oer bla,
Nad allodd oll, un dull o dda.

2

Ond beth ydyw'r newydd i Ni?
Sydd heno'n ymfroftio yma'n ffrî,
A glywsom neu 'welsom ni'r wae?
A thrwm bwys ein melldith fel mae,
A gae, adnabod CRIST ei hun,
I'w'r Newydd da yn niwedd dyn,
Ac rhaid i hên gariad fyn'd ar g'oll,
Cyn bo'r un newydd. Oll yn Oll.

3

'Nawr teimlwn a gwelwn mai gwir,
Fod hyn o hên hanes yn hîr,
'S oes neb a'i gaethiwed yn fawr,
Da ganddo gael newydd yn awr,
Heddyw i'w'r wawr, a'r boreu ddydd,
I garcharorion fyn'd yn rhydd,

Bech.

Bechadur llwythog deffro di,
Daeth heddyw Lawen *Jubili.*

4

Oh ! wele gymmylau gwae mawr,
Mor dirion pan dorrodd y wawr,
Yr un oedd i'n herbyn o hyd,
A gafodd Fodlondeb gwir fryd,
Yn ddrud, Fe ddarfu'r IESU a'i rŷm,
Orchfygu Llef Cyfiawnder llym,
Hi golle'r nerth a'r gallu 'nawr,
Wrth hoelio Breichiau'r Meichiau Mawr.

5

Fe gariodd y Gongcwest i gyd,
Ar y bedd, ac ar Uffern, ar byd,
Aeth drwodd, llawn dreiddiodd oll draw,
Ca'dd bob Awdurdodau 'n ei law,
Nid all un braw, mo'n dallu'n brydd,
Ond i ni ffoi ar adain Ffydd—
Ac edrych arno'r wir Sârph Brês,
A'i nodi'n llwyr, i wneud ein llês.

6

Er bod yn anialwch y byd,
Seirph tanllyd yn brathu bob pryd,
Edrychwn ar IESU mewn Loes,
Ai ben Accw'n Crymu ar bren Croes,
Nid Oes, nid Oes, gan Seirph na dim,
Er Cael ein lladd, un Colyn llym,
Holl Saethau Satan oedd yn fyth,
Sydd wedi soddi a boddi am byth.

7

Mewn Gwaed yna gwnaed enwog nerth,
Gwaed Rhyfedd ! pwy rifa'r fath Werth?
Mae'n *Enfys* rhwng Nefoedd a llawr,
'N Amgylchu'r Orfeddfaingc wen fawr,
Pechodau 'nawr, sy ngolwg Duw,
O ran eu llygraidd yr un lliw,
Mae'r Mab Afradlon pan dro ei fryd,
Tu hwnt i'r hwn oedd gartre o hyd.

8

Rhai ddeuant i'r winllan ddi frêg,
Yr unfed awr ddirfawr a'r ddêg,
Mae'r unrhyw lawn gyflog i'w gael,
Bodlondeb da Undeb di wael,
Ond pwy'n ddi ffael, eill gynnal ffôn,
Neu addo hoedl iddo ei hun,
Er cael o'r Lleidr 'Disarhau,
Na ryfygwn ddim, 'roedd yno ddau.

9

Os yn y byd hwn yn gyttun,
Y Credwn GRIST hynod ei hun,
Truanà o'r holl ddynion y'm Ni,
Er hanes a phroffes fawr ffrî,
Ac er cael bri, daroni Duw,
Mewn pethau allanol o bob lliw,
Mae'n Siwr i ni etto fod yn ôl,
Os awn ar ffyrdd Morwynion ffol.

10

Meddylw'n a themlwn waith hyn,
Nad ydyw'r holl Siarad ond Synn,
Er cyftled er Cryfed yw CRIST,
Mae'r ffordd i'r trueni mawr trist,
Yspryd Anghrist, gau dyll Cry,
Hên Anian Adda sy ynom Ni,
Y Buttain Fabilonaid fawr,
Anfoddog wyn yn feddw ei gwawr.

11

Ni a wyddom fod meddwdod yn glwy,
Ond meddwdod Ysprydol sy'n fwy,
O eisiau fobreiddrwydd a rhôl,
Synhwyrâu'n heneidiau sy'n ôl,
Mae geiriau Paul, hawddgara pwyll,
Heddyw'n dangos yn ddi dwyll,
Am rai sy'n ôl y Chawd yn byw,
Na allant ryngu mo fodd Duw.

12

A phwy all ein gwared o'n gwên,
A'r Corph y Farwolaeth sy ynglun,

Rhai

Rhaid i'r marwol hwn; Wisgo'n fyw,
 Lan-dêg Anfarwoldeb, MAB DUW,
 Ac yna Clyw, mae Angeu Clir,
 Yn cael ei lyngcu, â'r gallu gwir,
 'Rhwn Sy'n yr IESU Sanctaidd Ryw,
 Dyna byth yr hwn fy'n byw.

13

Yr Arglwydd a'i allu tra mawr,
 A'n dysgo ni adnabod yn awr,
 Fod etto er ein treio a rhan trift,
 I ni wir fuddugoliaeth yng NGHRIST,
 Gael bod yn ddirift, ynddo Ef,
 Pan ballo ffydd, a gobaith gref,
 Cariad a Sai'n drag wyddol fyth,
 Caru'r IESU a beru byth.

14

Dŵ'n dysgo ni deimlo'n ddi dwyll,
 Rwym Cariad i'n bwriad yn bwyll,
 Na thwyller mo'n Henaidd yn hyn,
 Rhag byddo'n dydd diwedd yn dynn,
 Yr Hwn fu ar *Fryn, Calfaria* frŷ,
 Fo'n dal ein golwg arno'n gu,
 A'r Cariad yma pura Pen,
 Fo'n mynnu'n mawl Amen, Amen.

Yma terfyna Deuddeg o GAROLAU, ac y
 Canlyn MARWNADAU, a CHERDDI, &c.

ENGLYN.

Y Gyfraith hŷ-faith, hi ofyn; yn daer,
 Am dorri'r Gorchymyn :
 Pardwn Rhad i Gredadyn,
 Ag onid ê, gwae Enaid dyn.

Marwnad

Rhai ddeuant i'r winllan ddi frêg,
Yr unfed awr ddirfawr a'r ddêg,
Mae'r unrhyw lawn gyflog i'w gael,
Bodlondeb da Undeb di wael,
Ond pwy'n ddi ffael, eill gynnal ffôn,
Neu addo hoedl iddo ei hun,
Er cael o'r Lleidr 'Disarhau,
Na ryfygwn ddim, 'roedd yno ddau.

Os yn y byd hwn yn gyttun,
Y Credwn GRIST hynod ei hun,
Truanà o'r holl ddynion y'm Ni,
Er hanes a phroffes fawr ffrî,
Ac er cael bri, daronr Duw,
Mewn pethau allanol o bob lliw,
Mae'n Siwr i ni etto fod yn ôl,
Os awn ar ffyrdd Morwynion ffel.

Meddylw'n a themlwn waith hyn,
Nad ydyw'r holl Siarad ond Synn,
Er cystled er Cryfed yw CRIST,
Mae'r ffordd i'r trueni mawr trist,
Yspryd Anghrist, gau dyf Cry,
Hên Anian Adda sy ynom Ni,
Y Buttain Fabilonaidd fawr,
Anfoddog wyn yn feddw ei gwawr.

Ni a wyddom fod meddwdod yn glwy,
Ond meddwdod Ysprydol sy'n fwy,
O eisiau fobreiddrwydd a rhôl,
Synhwyrâu'n heneidiau sy'n ôl,
Mae geiriau Paul, hawddgara pwyll,
Heddyw'n dangos yn ddi dwyll,
Am rai sy'n ôl y Chawd yn byw,
Na allant ryngu mo fodd Duw.

A phwy all ein gwared o'n gwên,
A'r Corph y Farwolaeth sy ynglun,

Rhaid i'r marwol hwn; Wisgo'n fyw,
 Lan-dêg Anfarwoldeb, MAB DUW,
 Ac yna Clyw, mae Angeu Clir,
 Yn cael ei lyngcu, â'r gallu gwir,
 'Rhwn Sy'n yr IESU Sanctaidd Ryw,
 Dyna byth yr hwn fy'n byw.

13

Yr Arglwydd a'i allu tra mawr,
 A'n dysgo ni adnabod yn awr,
 Fod etto er ein treio a rhan trift,
 I ni wir fuddugoliaeth yng NGHRIST,
 Gael bod yn ddirift, ynddo Ef,
 Pan ballo ffydd, a gobaith gref,
 Cariad a Sai'n drag wyddol fyth,
 Caru'r IESU a beru byth.

14

Dŵ'n dysgo ni deimlo'n ddi dwyll,
 Rwym Cariad i'n bwriad yn bwyll,
 Na thwyller mo'n Henaidd yn hyn,
 Rhag byddo'n dydd diwedd yn dynn,
 Yr Hwn fu ar *Fryn, Calfaria* frŷ,
 Fo'n dal ein golwg arno'n gu,
 A'r Cariad yma pura Pen,
 Fo'n mynnu'n mawl Amen, Amen.

Yma terfyna Deuddeg o GAROLAU, ac y
 Canlyn MARWNADAU, a CHERDDI, &c.

ENGLYN.

Y Gyfraith hŷ-faith, hi ofyn; yn daer,
 Am dorri'r Gorchymyn:
 Pardwn Rhad i Gredadyn,
 Ag onid ê, gwae Enaid dyn.

Marwnad

M A R W N A D A U:

Y Gyntaf,

Ar FARWOLAETH GWR IEUANGC Anrhydedd
Sef, Mr. JOHN WILLIAMS, o Bläs-
Ward, ger llaw Rhuthyn; Yr hwn a ga'dd godw
marwol oddi ar gefn ei Farch—

I'w Chanu, ar Dröad y Droell, neu Tros y Mynydd

I

O Ch! Alar trêch olwg Sain amlwg sy'n awr,
O freuder ein dyddiau rhyw foddau rhŷfawr
O gwelwn oll mae gwael y'm ni,
Ynghanol bywyd ffraethlyd ffrî,
Damweiniawl ddiwedd groywedd grî,
Dan dewi, sy'n d'wad:
Ni's gwyddom chwaith mo'r Daith y daw,
Marwolaeth brudd mawr alaeth braw,
Mae Angeu o hyd er llid ger llaw,
I'n gwyliaw 'mhob galwad.

2

Ar Diroedd a Moroedd mor gyhoedd mae'r gwynnau
Gan Angau bob amser wir dymmer i'n dwyn;
Yr y'm ni'n addfed bob yr awr,
Yn glaf, yn iach, yn fach, yn fawr,
O dro i dro, ar lithro i lawr,
Hynt oer-fawr, i'n terfyn:
Gall pob peth sydd mewn ffrwythydd ffrî,
Tŵ oera naws, ein torri Ni;
Pan ddelo Dduw'n yr unrhyw Rî,
I nodi'n munudyn.

3

Fe lanwodd gelyniaeth mor helaeth i'n rhan,
Cyrhaeddodd ein Graddeu 'run moddeu 'mhob man

Tla

Tylawd Cywaethog enwog wŷn,
Ant oll i'r dyfnfedd lesgedd lun,
Mewn dwys iawn daith nid oes un dyn,

A Edwyn ei Adeg :

Yr iachaf heno heb ffrwyno'i ffrost,
Eill fod y foru'n wael ddi-soft,
Breuolder dyn modd dygun doft,
Sain rhydoft sy'n rhedeg.

4

wyddom pa'r funud modd dybryd y daw,
w Angeu i'n torri ninneu o'n breintiau mewn braw ;

Ni's gwyddom 'chwaith mae'n faith ei fin

Ai yn ein Teiau blauau blîn,

Neu ar ein trafael daw i'n trin

A'n dilyn mewn daliad :

Ein Cyfaill cofus nwyfus nerth,

John Williams aeth mewn moddion Serth,

Ar Siwrneu ca'dd Synn angeu Certh,

Amrhyderth fu'r 'hediad.

5

n oedd yn trafaelu yn fwyn gu ar'i Farch,
bedd gwedi ca'dd godwm fu dwys-drwm hyd Arch ;

A dyna'r Codwm lwyr-drwm loes,

Mewn dirfawr nŷch fu'n derfyn oes,

I'r glân-ddyn puraidd fwynaid foes,

'Fe droes, yn dra Yfig :

Trwm oedd ei fyn'd, tramwyodd 'Fe,

Trwy fwy o berig lithrig le,

Er hynny dyna'r Llannerch gre,

Ca'dd node terfynedig.

6

'w Anwyl Fam fwynaid mewn tostaidd fodd tynn,

Uwchlaw pob d'alldwriaeth ofywaith mae'n fynn ;

Mae'n drwm aneiri'r cledi a'i clodd,

O golli ei Mab oedd gall i'w modd,

Yn ddyn gofalus rheidus rhodd,

Cywirfodd cu Yrfa :

A'i ddau Frawd ef sy â'u llef yn llawn,

F

A'i

A'i ddwy Chwiorydd ufudd iawn,
Am eu Brawd *John* wëdd union ddawn,
Hwy lwyr-iawn alara.

7

Ei Geraint a'i ffryndiau hoff Raddau di-ffrost,
A welwyd yn wylo am dano 'fe'n doft;
Ei bur Gym'dogaeth Odiaeth ef,
A'i wir Gydnabod lwyr-glod lef,
Oedd drwm a thrist mewn Gwlad a Thref,
Fod ei Ange'f mor gaethedd,
Ac ynteu'n ddyn er llun gwellhad,
Cariadus weddus fwyn ddi-wad,
Bu Syndod lwyr i bawb o'i Wlad,
O ddywad ei ddiwedd.

8

Ei ddiwedd dychrynlyd ddoi'n drymlyd ar draws
All beri rai Siarad yn anfad eu naws;
Hawdd ganddynt farnu felly'n faith,
" Mae drwg yw'r dyn drwy eger daith,
A gaiff ddrwg ddiwedd waeledd waith,
Wan daer waith yn dorriad : "
Ond gwelwch Credwch Eiriau CRIST,
Am ddeunaw dyn mae rhai'n yn dyft,
Gan Dŵr Silöam drÿch-lam drift,
Gwaedd fawr-drift ga'dd fwrddriad.

9

'Roedd llawer yn barnu rhai hynny'n rhÿ hÿ,
Eu bod yn fwy Pechod wall hynod nâ llu;
Nag oeddynt, ebe CRIST i'w gÿydd,
Eithr oni 'Disfarbewch, yn rhwydd,
Chwi a ddifethir oll o'ch llÿydd, — *Luc 13.*
'Run arwydd, aneiri:
Ac felly dylem ymhob man,
Gymmeryd rhybydd rhydd i'n rhan,
Rhag ofn mai gwaeth mewn cyflwr gwan,
Fodd anian fydd i ni.

10

Gair Duw fydd yn *Amos*, yn dangos heb dwyll,
Na ddiangc yr hardd-lân droed buan drud bwyll;

Ni achub'enwog Farchog march, *Amos ii. 15.*

Mo'i oes ei hunan burlan Barch,

Pob Campwr Od, fy'n cwympto i'r Arch,

O'i burbarch heb arbed :

Ni ŵyr ond Duw y modd y daw,

Mae Ede'r Einioes yn ei Law,

Ac amfer fy'n ei d'rynu draw,

Er Cwlwm braw Caled.

II

Wy ddywed yn ddiau mewn doniau bydd dim,

Heb i'r ARGLWYDD ei beri neu rod-di trwy rym ;

Ac oni ddaw'r Goruchaf DDUW,

A Gair ei Enau cywir yw, *Galar. iii. 37, 38.*

A drwg, a da, mewn rhwydda rhyw,

O'r unrhyw Awdurdod :

Einioes ac Angeu yn ddi-gudd,

Tlodi, a Chyfoeth doeth i'n dydd ;

Oddi wrth yr ARGLWYDD oll yn rhydd,

Nôd ufudd mae'n dyfod.

12

Gan hynny na farnwn Ystyriwn oes dyn,

Ni ŵyr neb ei drafael na'i hoedel ei hun ;

Na pha ryw Angeu droiau drud,

Mewn dygun bwys a'i dŵg o'r byd,

Angenrhaid i ni brofi ein bryd,

Am Fywyd Trag'wyddol :

Ni thal deisyfu hynny o hêdd,

'Run modd a Balaam ŵyrgam wêdd, *Num.*

Gwell i ni fod cyn myn'd i fêdd, *xxiii. 10.*

Mewn buchedd Sancteiddiol.

13

Id oes un Farwolaeth (mewn toraeth gyttun)

And marw'n yr ARGLWYDD yn ddedwydd i ddyn ;

Pan ddarfu'r lleidr wylo'r lli,

Fe ddywede GRIST wrth deimlo ei Grî,

Heddyw byddi gyd â mi !

Ti a rodi *Ynharadwys !*—

Fel hyn Tangnefedd Duw ei hun,

S'uwch law pob dyall doeth-gall dyn,

Gan hynny 'nawr na farnwn un,
Sy a'i Gorphun yn Gorphwys.

14

Yr ARGLWYDD a'n tynno ac a ffynno trwy ff
I'n fod yn Ofalus Wylidwrus bob dydd;
A Duw roddo â diau rad,
I Dylwyth hwn wir Esmwythhad,
Ymbblas-y-Ward mewn modd di-wad,
A'r Wlad Gym'dogaethol : .
Ffarwel i'r clau Gydymmaith clîr,
Ga'dd ar ei Daith Drag'wyddol Dîr,
Nyninnau hefyd cyn b'o hîr,
A Fwrir yn Farwol.

M A R W N A D,

Yr ANRHYDEDDUS, Mr. *CHARLY-OWEN*
GWR BONHEDDIG IEUANGC, a fu farw yn *Manchester*, o ddolur y Garreg, ac ef a drosglwyddodd
Adref i'w gladdu, &c. ar Dôn elwir *Toul-Belle*.

Yr Ail.

P¹rudd, Prudd,
Gwahanol hynod Syndod fydd,
Troes lwyr-drwm grî tros lawer grydd,
Wrth gofio'r dydd y daeth,
Y Newydd trwm ar g'oedd i'n Tre,
Mwy garw ddwys mai gwir oedd E,
Am Gristion addfwyn Gras Duw Ne,
Wêdd iawna fodd oedd ynddo 'fe,
Am dano ar daith mae'r graith yn gre,
Ym mlode ei ddyddie ffrwythe ffraeth,
Trem oer i ni mai marw wnaeth.

2

Cwyn, Cwyn,
A Thrymder maith oer daith ar dwyn,
I Meistr *Charly Owen's* fwyn,

Oedd addfwyn yn ei ddydd ;
 Ef oedd Synhwyrol urddol iawn,
 Mewn gwchol ddysg ac uchel ddawn,
 Am bob rhyw ddyfais llwyr-gais llawn,
 Ei wawr-gu-ffel a wir goffawn,
 'Trwy Dref a gwlad mewn Cariad cawn,
 Ganmoliaeth gyflawn iddo heb gudd,
 Gwael oedd ein-braint ei gladdu'n brudd.

3

Mwyn, Mwyn,
 A Bo-ne-ddig-aidd yn ymddwyn,
 Hardd a di-falch oedd ef ar dwyn,
 Ymhob Cyfur-fwyn Swydd ;
 Er bod ei genedl bod ac un,
 O'u Hachau llawn yn wŷch eu llun,
 Ca'dd ef mewn tegwch yn gyttun,
 Wir Enw haeddol o'i ran ei hun,
 Bu'n Enwog ddoeth yn Ifangc ddyn,
 Nid oedd ei oedran glan-deg lwydd,
 Mawr ddawn ymlaen mo'r deunaw mlwydd.

4

Clod, Clod,
 Wedd addwyn barch oedd iddo'n bod,
 A mawr Anrhydedd hwn dan Rhod,
 Deg ammod yma gawn ;
 Er hynny beunydd yn y byd,
 Breuolder gwaelder y'm ni gyd,
 Mae'n 'rucha fraint a'r Iacha fryd,
 Fywyd ac Angeu 'n tyfu 'nghyd,
 Ac felly hwn yma drofa dryd,
 Oedd tan Afiechyd enbyd iawn,
 Er maint oedd ynddo o bob rhyw ddawn.

5

Cur ; Cur :
 A'i blinau'n doft fel blaenau dur
 Y Garreg boenus oedd yn bur,
 Ei ddolur E yn ddi wad ;
 Methiasant gael un Meddyg gwiw,
 Fel hyn mae dawn doethineb Duw,

Am 'rhwn a garo amlwg yw,
 Fe a'i cerydda rhwydda rhyw,
 Ac felly fyntau tra bu fyw,
 'Roedd ynddo friw gan Angeu frad,
 Ca'dd bwys maith hir heb Esmwythhad.

6

Synn, Synn;
 Gwae alar tost oedd gweled hyn.
 Fe dreied amryw drafael dyn,
 Awch wydyn i'w Iachau;
 A'r tro diwedda brudda bryd,
 Bu drafael drom drwy ofal dryd,
 I Dref *Manchester* caethder cyd,
 'Roedd diodde i hwn bob dydd o hyd,
 Nes cael o'r boen ymado a'r byd,
 A myn'd o'i ofyd clefyd clau,
 At Dpuw maith Hêdd sy'n Esmwythhad.

7

Hyn, Hyn,
 I'w deulu'n fiwr oedd olwg Synn,
 Cyn belled taith bu dristwch tynn,
 Trwm ddychryn tra-syn troes,
 I'w *Dad*, a'i *Fam*, ddiadlam ddydd,
 Eglura brawf mae galar prÿdd,
 Fel yr hên *Siacob* sicir ffydd,
 Neu *Rachel* gynt yn wylo heb gudd,
 Marwolaeth *Charly* yw Synnu fydd,
 I'w bronnau'n brudd oer ludd yw'r loes
 Fod iddo ar dir cyn fyrred Oes.

8

Cnawd; Cnawd;
 Sydd gan Gyfoethawg fel y Tlawd,
 Mae gwall a briw o golli eu brawd,
 Ar dwyn i'w ddau-frawd ef;
 Mae Meistr *Edward* wiw-deg un,
 A Meistr *John* oedd lon ei lun,
 Sy'n awr yn bruddaidd waraidd wÿn,
 Am eu hanwyl frawd eu hun,

Oedd hawddgar dirion i bob dyn,
Am dano ynglun, mae tyn ing lef,
Mewn hynod rôch yn hyn o Dref.

Maith, Maith;

Yw meddwl dull Trag'wyddol daith,
Mawr drymder Calon greulon graith,
Ing lwyr-faith sydd ynglŷn,
'Roedd braw dychryndod Syndod fwm,
Ei wel'd e'n myned lludded llwm,
Yn ol o'i drafael hynny oedd drwm,
Gan basio ei *B'las* mewn Pais o *Blwm*,
Ei alar-wisg lwyr-wen glaer-wen glwm,
Fu'n olwg ddwyfstrwm i amryw ddyn,
O'i Gladdedigaeth Odiaeth un.

IO

Dwys, Dwys,

I'w Genedl ef rai hynod lwys,
Mae ar eu C'lonnau bynau bwys,
Wrth gofio'i wiw-lwys waith;
'Roedd i'w ryfeddu'n amryw fan,
Y doeth iawn Rinwedd oedd i'w ran,
Er hynny'n amlwg olwg wan,
Y brenin Angeu ai tynnai tan,
Brudda llwyth i bridd y *Llan*,
Yn Eglwys *Henllan* lydan laith,
Un glân ei glod mae feddrod faith.

II

Gwir, Gwir;

Er pob rhyw degwch sydd ar dir,
Nid oes dan fel un hoedl hîr,
Yn glir i'r mwya'i glod;
Nid y'm ni ond gwagedd bod ac un,
Y call, a'r ffol, fy'n colli'r ffun,
Nid oes Rhagoriaeth lanwaith lun,
Rhwing *Selyf* ddoeth ar salaf ddyn,
Mae colyn *Angeu* Ing loeseu 'nglŷn,
I'n tynnu'n erwyn tan ei nôd,
I barthau'n Bêdd heb wyrthiau'n bod.

Duw,

Yn ôl ei Ewyllys radus ryw,
Wnel ini'n berffaith feirw a byw,
Ni awn oll unrhyw, i'r llawr;
Ni wyddom chwaith drwy ymdaith drud,
Llawn, llawn, yw'r prawf ylle na'r pryd,
Y rhaid heb oedi ymado a'r byd,
Oh! na-thristawn am hwn o hyd,
Gobeithio er diodde cyftudd cyd,
Fod hynny'n wynfyd iddo'n awr,
Mewn gorfoleddus weddus wawr.

13

Ni waeth, ni waeth, roi ffræth ffarwel,
 I hwn yn gaeth fe ddaeth yn ddel,
 Ei *Basingbel* i ben,
 Cymmerwn gyfur mesur maith,
 A gwir foddoldeb undeb iaith,
 Am hwn yn deg fy'mhen ei daith,
 O teimlwn gwelwn beth yw'n gwaith,
 Gwnawn garu CRIST fy'n dwyn pob craith,
 O'n pechod ymaith lwyrrfaith len,
 Mewn mwyna modd Amen, Amen.

I.

CERDD, am Ryfeddol Ddamwain a fu wrth Bon
Ruddlan; sef, i Wagon, a Thair Tunnell ond
Troedfedd o Goed, redeg ar draws dwy Goes
Prydydd, ac heb dorri'r Esgyrn, &c.

I'w Chanu ar Gwel yr Adeilad.

I

Cyd nesed pob dyn isel,
I wrando llafar chwedel,
Llef hên bechadur;

Gwyl

Gŵyr llawer dyn am dana,

Fy mod yn un hynotta,

Dan wyniau natur :

Drwy'r byd, fy hanes aeth o hyd—

Am bob ynfydrwydd, a fur wâg-fawrwydd,
Bum fel yn arglwydd, neu Frenin ebrwydd frŷd,

Nes i mi hau â'm gwagedd,

Dîr Gwynedd draw i gyd—

Swydd syn—bum felly'n chwalu chwyn,

Hyd Faesydd trachwant, mewn ofer nwyfiant,
Gan chwydu Nrygchwant, fel llyffant ar fôl llynn :

Dangosodd Duw Drugaredd,

Yn Rhyfedd i mi er hyn.

2

Cês lawer galwad goleu,

Trwy Nerth a Rhagluniaethau

Duw Cyfiawn Ethol ;

Gorchymyn ar orchymyn, *Esa. xxiii. 10, 13.*

A Lein ar lein wir llyn,

O'i Air olynol :

Uwch ben, fy Egraid lygraid len,

Bu ganwaith gynnyg, marwolaeth berig,

Gan goed a cherrig ; ond, er pob Sarrig Sen,

Nid oeddwn, o'm trueni,

Yn profi mwy na'r pren !—

Cês faith—lwyr gofid lawer gwaith,

Trwy ffalsder dynion, a llîd golledion,

'Nifeiliaid meirwon, ac amryw greulon graith :

Gollyngais oll yn ango,

Heb fawr deimlo f' ofer daith.

3

Er bum yn cael i'm calon,

Awelon lach o dirion,

Wir Iechydwrïaeth ;

'Rwi 'rwan yngwlad Efron, *Pfal. cxxxvii.*

Nid allai'r Gerddi *Sion,*

3, 4.

Fawr gwrdd ofywaeth :

Mi gês—fy ngollwng yn fy ngwrês,

Ar ôl fy chwantau, a'm cnawdol 'nwydau
Nes i'm Serchiadau, fyn'd fel Peiriannau Prês !

Oni wneir fi gan yr ARGLWYDD

O'r newydd, nid wyf nês—

I lawr, 'Fe ddarfu 'nodi 'nawr,

Gobeithio ar fwriad, fy nwyn i deimlad,

Er mwyn i'm Henaïd, ail weled Nefol wawr :

Fy hoedel cadwai'n hynod,

Er maint fy mhechod-mawr.

4

Fel Dafydd mi fynega,

Y modd mae'n ddyled arna,

Waith Duw'r Cadernyd ;

Yr hwn o'i Drugarogrwydd,

Yn ffrwd fy ffrwd a'm hawydd,

Achubai 'mywyd :

Llef llwm—Pan dorrai'r clouau clwm,

A'r *Waggon* rwygwedd, ar balmant Egredd,

Tan lwyth helaethedd, chwech ugain troedfedd trwm

Aeth tros f' aelodau ar gerdded,

Oh Saled oedd fy Swm !—

I'm craith—bu garw dwrw ar daith ;

A diawl a'i deulu, 'n dweud fy nibenu,

Ond Duw er hynny, a'm daliai fynu'n faith :

Boed iddo fyth heb fethiant,

Ogoniant am y gwaith.

5

At helpu 'nghlwyfe anafus,

Damweiniodd fod wrth f' ystlys,

Wir foddus Feddyg ;

Yr hwn mewn 'chydig ddyddie,

Trwy Dduw a wnaeth f' aelode,

Yn ddi-ffaeledig :

Gwna i mi, O DAD dy Ofni di,

A thro fi deimled, fy mawr ymwared,

Par i mi weled, trwy Gred a Phrosied ffrî,

Y galon galed gulaidd,

Nifeilaidd f' ynof fi ;

Yn ffraeth ; Datseinia d' air fel Saeth,

I'm

I'm dwys rybyddio, rhag pechu etto,
Gwna i mi gofio ail ddeffro 'nol a ddaeth,
Rhag ofn am fyw'n ddi-deimlad,
Gael gweled golwg waeth.

6

Tro attaf ARGLWYDD cyfion,
A meddalhâ fy nghalon,
Ynghol dy fendith,
Gobeithio, Dad gobeithio, *Rhuf. ix. 17.*
Na roddaiſt fi fel *Pharao*,
'N offeryn melldith,
O ran, d'wi'n gwel'd ond gallu gwan,
Gen i gynhyrfu, at Edifaru,
Er cael heb gelu, fy maeddu'n yn llawer man,
Ond fel mab *Noah*'n gwawdio,
A'r ôl ymlusgo i'r lan— *Gen. ix. 22.*
Ar dir, fel *Naaman* 'rydwi'n wir,
Yn nerthol rymus, o gnawd trachwantus,
Ond etto'n warthus, rwi'n wahanglwyfus glir,
O Arglwydd tyr'd i'm helpu,
A hynny cyn bo hir.

7

Caeth Forwyn fy nghydwylbod,
Sydd imi o'i rhadeu hynod,
Yn rhoi dy hanes,
Mae ti yw'r Prophwyd penna, *2 Bren. v.*
Sy a'i 'Mwared yn *Samaria*, *3, 4.*
I'w dda-orddiwes :
'Mhob llun—darostwng di fy ngwŷn,
N'âd i mi drydar, am *Abna* a *Pharphar*,
fonydd Siomgar, fy hagar wlad fy hun;
Tro fi i'r *Iorddonen* gyhoedd,
Sef dyfroedd Mab y Dyn:
Nid oes—all olchi bryntni f'oes,
Ond Gwaed yr IESU, yr hwn a ddarfu,
ffrî, rwy Angeu drengu, gan grymu ar ben y groes;
Ow gâd er i mi bechu,
Duw lechu er mwyn dy Loes.

Ni roddaiſt IESU dyner,
 Mo'th werthfawr Waed yn ofer,
 Tros fyd anafus ;
 D'Efengyl ſy'n rhoi galwad, *Luc xxiv. 4*
 I bob rhyw bechaduria'd,
 O'u beichiau dyrus :
 'Rwy'n un—pechadur amur wŷn,
 Nad oes mo'm dwysach, a ffyrdd ffeiddiach,
 Ymhob cyfeddach, annuwiol afiach lun ;
 A Chalon ddrwg yn waſtad,
 Ddi-deimlad o DDUW a dyn——
 Bum hŷ—fel mab afradlon frŷ,
 Yn treulio f' amſer, ymhob gwag bleſer,
 'Rwi'n awr mewn caethder, er maint o falchder
 Mae ngolwg ar fy ngwaeledd,
 Yn ofni dialedd du.

Duw gwna imi gan fy newŷn,
 Gynhyrfu ymroi a chychwyn,
 I 'mofyn Lluniaeth,
 Na âd i'm fiomi nghalon,
 Trwy 'mborthi ar gibau gweigion,
 Gorwagedd barieth,
 O DDUW ! dod imi *Fanna* i fyw,
 Dod olwg lliwgar, i'th wel'd yn hawddgar,
 'Rwi'n ddall, 'rwi'n fyddar, dod i mi glaiar gly,
 Wyt nefol fuddiol Feddyg,
 O'th wir garedig Rŷw—
 Pob fŷth, oer drwſt Rhagrithiol drŷth,
 Dadwreiddia o'm hyspryd, a dysg fi'n aſtud,
 Yn ffordd y bywyd, dda lwyr-fryd yn ddi lŷth ;
 A dod Amen ddymuniant,
 I ganu'th foliant fŷth.

II.

CERDD o Gyngor i Ferched Ieuainge
I'w Chanu ar *Ffylena*;

POB Meirwen glaerwen glud,
Sy'n barchus yn y byd,
Neshewch yn Synn, i deimlo'n dynn,
Cyn dygun dremyn dryd;
Chwychwi naws heini Sydd,
I'ch leungctid rhydid rhydd,
Yn awr heb nych, 'n ymwiſgo'n wŷch,
Mewn harddwych ddewrwyd ddydd:
Tra dalio'n deg, heb w'radwydd breg,
Eich mwyn-deg lan-deg lun;
Mae'n drefnus drŵch, hoff lawen ffŵch,
Eich tegwch gan bob dyn:
O *Afen* gwr, i'ch gwnaed yn fiwr,
I fyw mewn Cyflwr call;
'N ymgledus nerth, i'r Corph rhag certh,
Amrhydferth anferth wall.

2

Ac felly dylech fod,
Yn Llestri glân trwy glod,
Mewn cywir flas, i Fab di-fas,
Heb gas mewn addas nod;
Un *Afen* wen ddi-wael,
O Fab oedd dechreu'r fael,
Un *Afen* wir mewn clymiad clir,
A ddylai'n gywir gael;
Ond nattur wan, fydd yn eich rhan,
I'ch troi mewn egwan drefn;
Mae'n hawdd *Mŷn* Wâr, gan bwysau bâr,
Eich caffael ar eich Cefn—
Ac yna'n gaeth, ni eill dyn ffraeth,
Droi'r hyn a wnaeth yn ôl;
Y *melus* ffri, ddaw'n *chwerw* i chwi,
Am borthi ffansi ffôl.

G

Cewch

3

Cewch eger drymder dryd,
 Cewch ddioddeu barnau'r byd;
 Cewch golli frŷ, eich Carwr cu,
 A fu'n eich cyrchu cyd:
 Cewch hefyd ddy-brŷd ddydd,
 Droï'ch graen a llwydo'ch grudd,
 Wrth wel'd mor llon, fydd *hon a hon*,
 A chwithau â'ch bron yn brudd—
 Nid allai I, mo'r dweud i chwi,
 Wrth rai ga'dd brofi'r briw;
 Y rhei'ny ar hŷd, a ŵyr yn ddryd,
 Fath enbyd adfyd yw—
 Edrychwch draw, cyn llacio'ch llaw,
 Pa fodd y daw hi ar dwyn;
 Rhag ofn heb glod, cewch chwithe'r nôd,
 Am i chwi fod rŷ fwyn.

4

Confidrwch hyn a Sai,
 Na wiw mo'r bwrw bai,
 Ar daerni dyn, na'ch *Tefni* 'ch hun,
 Wnaiff hyn mo'r llun, ddim llai;
 Eich nattur feddal chwi,
 Ynghyd â'n hyfdra *Ni*,
 Sy'n magu'r clwy, mewn addfed nwy,
 A rhyfig fwy nâ Rhî:
 Ond os oes rhai, 'n cael lliwiad llai,
 Wrth guddio eu bai trwy bwyll;
 Na fentrwch chwi, mo'ch enaid ffrî,
 Rhag cael eich torri o'ch twyll;
 Mae gwr heb gudd, ŵyr bob peth Sydd,
 Fel goleu dydd, fe'u dwg:
 Meddyliwch ffoi, am ras i ymroi,
 Cyn i chwi ymdroi mewn *drwg*.

III.

CERDD o Gyngor i'r Gwyr Ieuaingc
I'w Chanu, ar *Gonset Catrin Penllyn.*

I

Y Dynion Ifaingc nwyfus,
Naws hoenus. cyd nesnewch,
I wrando hyn trwy deimlad,
Er Cariad na nacewch :
Arnoch chwi'n ol rheswm,
Yn llwyr-drwm heb ddim llai,
O herwydd trin anlladrwydd,
Mae beunydd mwya' bai ;
Y Merched addfed Wawr,
Hawdd ganddynt lithro i lawr :
Wrth bwyso'n hŷ, ar *gangen* gu,
Ni ddeil hi fynu fawr ;
Ei 'nwydau sydd anwadal,
A meddal wamal wŷn ;
Di-nerth donnen, ydyw Meinwen,
Nid yw hi ond *Asen* dyn ;
A rheswm gwan i'n gŵydd,
Cynghori'r *Asen* rwydd,
I wrthsefyll brŷd, y corph i gyd,
Yn chwant ei ynfyd, chŵydd :
Rhoed Mab i Arglwyddiaethu,
Uwch modd a gallu Merch :
A'r Mab a ddyleu, drefnu'n ddiau,
Mewn Sadrwydd 'nwydau Serch.

2

Wrth Synwyr a Gorchymyn,
Canfyddwn hyn mewn hêdd,
Nad ydyw'r Merched cryfa,
Ond y Llestri gwana'u gwêdd :
I'r dynion yr Ordeinied,
Gochelyd merched mall ;

Yn lle rhyw ffals ymwthio,
 A llithio *hon* a'r llall;
 Anaml feddal *fûn*,
 Fu'n crefu hynny ei hun;
 Er bod trwy'r byd, mewn gwantan fryd,
 Lwyr wendid lawer un:
 Gwaith dynion drwg yn denu,
 Sy'n tynnu rhei'ny 'n rhwydd;
 A nwythau a bariaeth, taer naturiaeth,
 Ofywaeth at y Swydd:
 Lleshad i bob dyn Sy,
 Fae gofio'r *Gwas* oedd gu,
 Yn gwrthod gwall, ei *Feistres* fall,
 Noeth oer-wall yn ei Thy—
 Lle gwelom ninnau un *anllad*,
 A throdd llygad llon,
 Mwy rheittiach i ni, Ochel rhagddi,
 Na hofi Cwmni hon.

3

Onid natur anwir wynias,
 Fel *Suddas* aflan Serch,
 Yw 'mwneuthur trwy weneithio,
 I hudo a moedro merch;
 A chwedi cael eich *purpas*,
 I'ch natur ddiras ddu;
 Hawdd gennych Edliw a chodlo,
 Neu foffio fel y fu:
 Gwneud felly orcheft wael,
 O'ch drwg mewn afiach drael,
 Fel petau o hyd, i chwi'n byd,
 Eich rhydyd hawddfyd hael:
 A'r ddiffaith oer-faith arfer,
 I'w dal trwy drawfter draw;
 A myn'd a'i gado, ar ol ei hudo,
 A'i llwytho'n gaeth ei llaw:
 A pheth a ddisgwyl dyn,
 O hynny iddo ei hun?
 Am ddrwg di-glod, y drwg sy fod,
 Yn bennod i bob un:
 Ni ddiange Ych afrywiog,

Traws gwibiog tros bob gwal ;
Bydd *Aerwy* oer-wall, *Iau*, neu *Fwyall*,
Yn ddi-ball Siwr o'i ddal.

IV.

CERDD o ddiolchgarwch i Owen y Gôf,
(o *Bentre Helygain*) am Gyllell wair,
I'w Chanu ar *Spain-Wenddydd*.

Pob Gofaint mwyn gywraint mewn gwaith,
Cyd-nesweh drwy degweh ar daith ;
Cewch glywed dda Synied ddwys iaith,
Roi pendant iawn foliant yn faith,
I Frawd hyfryd-waith glew-faith glân,
Sy'n haeddu'r barch uwch law pob un,
Nid aml tynnir o flaen tân,
Am Orchwyl dda mor uchel ddyn.

2

Hwn ydi 'rwi'n Nodi i chwi'n wir,
Un *Owain* Baun hardd-fain ben hîr,
Mawrhigus ddawn clodus ddyn clir,
Ardderchog trwy Serchog *Fflint* Sir,
Trwy'r tîr, lle tariodd cleimiodd glod,
Cu eiriau hael fe'i cariai o hyd,
A bydd mewn ethol nerthol nod,
Yn *Owain* O'tra b'o'n y byd.

3

Pob goneft ddwys orcheft ddi Synn,
A weithiff ni's methiff os mynn ;
Gwaith Gwlad fwya twymniad fe'i tynn,
Gwaith moddus a gweddus *Of* gwynn,
Nid oes fel hyn, hwy dwys fawl-han,
Un amgen *Owen* lawen lun,
Am awchio'r tew mor wÿch o'r tân,
Ac *Affio*'r teneu'n Siwr gyttun.

4

Tr Mi glywais hên hanes i'n Hiaith,
Am *Ofaint* oedd gywraint eu gwaith ;

Sef *Tubal* atebir yn faith,
 A'r *Gôf Demetrius* bob taith,
 Ni adwaenwn 'chwaith, mewn dawn wŷch oer
 Er maint eu brî, mo'r rhei'ny ar hyd,
 Gan hyn ni farna fi'n ddi foed,
 Nad *Owen* y *Gôf* yw'r dyn i gyd.

5

Gwnaeth gyllell ddur mawrbell dda'i môdd,
 I dorri gwair, i mi'n gu rôdd;
 Ni welais i'r *busnes* er bodd,
 Fath Arfwŷch nerth raenwŷch ni throdd,
 Daliodd ni thorrodd loywfoedd lun,
 Er ei theneuo ei threio a'i thrîn:
 Ni wnaed yn siwr wrth ddwr a thân:
 Ni's gallai fod naws gwell o Fîn.

6

Ni adwaenon mae'n brinion mewn bro,
 Fawr ddynion tra union eu tro,
 Mor gywrain ag *Owain* y *Gôf*,
 Synwyrol ryfeddol yw fo;
 Mae'n coethi'n effro'r gwaith a wnêl,
 Pob arfau dur pawb ŵyr fe dal,
 Ni wneiff y gwr mor siwr a Sêl,
 Gwir w'chol Swydd un gorchwyl Sal.

7

Hîr Iechyd hîr fywyd a f'o,
 A Bendith yn dryfrith bob tro,
 A Gras a hoff urddas heb ffo,
 I Gorph ac i Enaid y *Go*:
 Byddo, iddo lwyddo'n lân,
 A'i fyd yn hardd i fod yn hên,
 A boed bob awr 'mysg mawr a mân,
 Ei glod ê mwy trwy'n gwlad Amen.

V.

CERDD o attebiad Gwrthwynebol, I wâg-ogan-gerdd
o Gelwydd rhyfygus, a godwyd ar Wraig *Peter*
Jones y Gôf, o fryn *Mulan*, yn achos llysenwi
Cymmydogion; I'w Chanu ar *Lef* *Caer-wynt*.

DEuwch bawb yn ddiattal cyd neswch o ddautu,
Gwrandewch ar achwynion blingwynion blaen-
ganu;

Y Cythraul o'i wirfodd a gafodd yn gyfan,
Addoliant a moliant o gwmpas *Bryn* *Mulan*;

Ca'dd ymgyrch cynnyrch llewyrch llon,

A'i borthi'n grŷf yn y *Berthani* gnon,

Wrth anfon cwynion caniad,

Mewn dyrys farus fwriad,

Cenfigen chwerw ffagiad,

A chelwydd aflam chwaliad,

Anetheu chwyрниad wrth eu chwant,

Yn mysg *uffern-gwn* bloedd-gwn blant:

Codwyd cās oer-frās trwy'r Frô,

Rŷw Egr gân ar Wraig y Gô;

O Swnio 'nghylch *llysenwi*,

Mewn gwenwyn a drygioni,

Eu hunain gwnaen yn heini,

Fedyddio 'nol eu *ffansi*;

A'i chym'ryd hi, awch amrwd iaith,

Fel *March-gynfas* dros eu gwaith.

2

Rhyw 'chydig o ymliw, neu amlwg ymryson,

Fel bydd weithiau'n digwydd rhwng-gwragedd Cym-
'dogion;

A hynny aeth yn ddwindwr a chynniwr a chanu,

'Run modd a Gwreichionen a'n ffam wrth ei chynnu:

Sathrafai Frodyr Eglur wawr,

Cyn hau mawr lid, hon yma ar lawr;

Ond hi aeth yn awr yn eirias,

Uffernol unol wynias,

Elynol

Elynol goeg alanas,
Oer daflad eiriau diflas,

I'w thaenu'n gâs mewn atgas nwŷ,

Yn rhaid y Plant ar hyd y Plwy—

Hwy gawson drallod hynod hawl,

Warth wallus don wrth 'wyllys *diawl*,

Bydd genau'r Sawl a'i cano,

Yn *Bulput* uffern effro,

A'u Tafod yn datseinio,

Yn *Glochydd diawl* i dowlio,

Clychau cyffro, 's clywch eu cân,

Mae'n wenwyn dig o An-nwfn dân.

3

Chwi'r gwarthus rai gwrthyn fu'r dychryn o'r dechreu,

Fel hyn gwrandewch weithian pa fath ydych chwitheu;

Mae arnoch chwi'n *ddia*u gu henwau gwahanol,

Yn perthyn i *fusnes* a dyfais y *diabol*:

Mae meist'r *Hab*, a meist'r *Hai*,

A *Madam* Cerdedd hyd y *Tai*;

A meist'r *Bairn* Gym'dogion,

A'r glan *Peistresau* trawhon;

Drŷch celwydd fy drwy'ch calon,

A'ch cegau wariach coegion,

Sydd yn bent'wynion Swynion ferth,

Yn hoff iawn gynnu yn uffern gerth—

Chwi gawsoch weithio a llinio'n llon,

Eich dyfais hyl yn esgus hon;

'Roedd ger eich bron, awch breiniol,

Gael Prydydd diawl priodol,

Yn *Peisio* mor bwrpasol.

I daenu Rhwad unol,

Rhyw ledwag lol af-lesol floedd,

'Rwin pennu ei gân pwy bynnag oedd.

4

Ni b'afai raid i chwi drwy'ch dichell a'ch ffalster,

Mo'r beio ar ei weithio na baetio mo *Beter*;

Mae efo'i Gym'dogion trwy degwch tra pharod,

Yn gwneud ei alwedigaeth mewn dygun ufudd-dod

Nid yw f'o bwysau anheue Nwy,

Na

Na'i *Wraig* na'i *Blant* ar neb o'i *Blwy*,
 Os caiff ef trwy, bur gariad,
 Ewyllys da'i *Gwŷmeria'd*,
 A nerth gan *Dduw* i ddwad,
 Na chaffo chwi'ch deifyfiad,
 Efo'ch caniad lleiddiad llwyr,
 Y câs wenwyngwn haffgwn hwyr—
 Er nad yw hyn i chwi o dal,
 Rhoi *Sen* am *Sen* ond *Synwyr* Sal,
 Mae gwr a chwal, cewch weled,
 Eich Celwydd c'wilydd caled,
 Gan hynny da i ni 'Styried,
 Cyn delo eitha dalied:
 Ceisiwn *Synied* p'le mae'n *Sarn*;
 Mewn pybyr fodd, daw pawb i'r *Farn*.

VI.

CERDD i ofyn dillad, tros *Wil Edward*, *Alias*,
Sil Satan: Gan bedwar o wŷr *Tref Ddinbych*,
 I'w *Chanu* ar *Lef Caer-wynt*.

R Enwog wŷr anwyl 'rwi'n cyfarch ar unweth,
 O honoch chwi bedwar mewn iawn-wŷch *Wy-*
bodaeth;

ora fy *Nhestyn* gan achwyn cwyn i chwi,
 n obaith gwnewch deimled a 'styried fy *Stori*:

Ni's gwn i 'chwaith mewn ffraethiaith fferi,

Hap heini 'chwant pwy 'honoch chwi,

A ddylwn henwi gynta,

O ran eich baint a'ch mawrdrâ,

Gan hyn na ddigiwch wrtha;

Fel 'Sgythru pren dechreua,

Mi âf i'r pen ucha llawna lle,

Am naws a dro i ben isa'r *Dre*—

I ddweud y gyffes yn ddi gudd,

I'r *Backarow* mi biccia'n rhydd,

Mae deunydd *Meistr Daniel*,

At

At ganiad afiad isel,
 Gobeithio 'rwyf yn ddiogel,
 Y gwrendu hwn fy chwedel,
 Gan godi heb gel a gafel gu,
 A'i fryd ddisfreg 'n ŵr teg o'm tu.

2

Ac eilwaith amgylchaf cyfeiriaf un fwriad,
 I dŷ Meistr *Salisbury* mwyn ydi'r mynediad,
 Yn'r *Hand* mewn gwir undeb cafrwydeb hyfrydol
 I adrodd fy Mhregeth anogaeth unigol :

At Meistr *Davies* ddawnus ddyn,
 Y *Shiopwr Shaipus* happus un,
 'Rwi'n canlyn heb ddim c'wilydd,
 I wared mewn gwiw arwydd,
 At Meistr *William* hylwydd,
 Wir *Edwards* fwyn ddi-w'radwydd,
 Y Tanner dedwydd tynner daith,
 Lle ca'i nymuniant mwyniant maith :
 Ac dyna'r Pedwar hawddgar hael,
 Mewn dwysaf cwyn 'rwi'n deisyf cael,
 Eich di-wael wŷch Wrandawiad,
 Yn fwynion i'm gofyniad,
 Os coeliwch mae'n nisgwyliad,
 Na ddigiwch wrth f' ymddygiad,
 Y rhowch chwi gennad i mi'n gu,
 I ddweud fy mhroffes hanes hŷ.

3

A hyn yw fy hanes a'm neges mynega,
 I'w d'wad i'ch gofyn tros *Hogun* tra Swga;
Wil Edward wael wden yslyfen Sal afel,
 Nid yw mewn gwŷn ofer na dyn nag Anifel :

Mae o genhedlaeth wedi wneud,
 Yn ŵyr i'r *Devil* mae'n arw dweud;
 Ei *Dad* a geid, er gwawdio,
 Yn *Sion Satan*, â'i gŵn *Setio*;
 Rhyw ffwlach fyddai'n ffowlio,
 A hwn fydd Gŵ o hono;
 F'o'i gelwir etto i ganlyn'r âch,
 Drwy'n *City* byth yn *Satan* bâch—
 A dyna'r enw gloyw a glyw,

'Ran *Satan* fawr fy etto'n fyw,
 Yn hoffi'r cyfryw goegni,
 Ni sonid am *Lysenwi*,
 Oni bai fod mewn mawrhydi,
 Yr hên *Satan* ymhob *City*,
 A'i farus egni heb fawr yswil,
 Yn cadw cell mwy gwell nag *Wil*.

4

Wil yma'n waeledd a'i 'mgeledd yn gwla,
 Fam ac heb *Dad* 'n ymddifad mi addefa;
 I bod Mam ynghyfraith un odiaeth ei 'nwydau,
 I gwneud iddo'n wastad trwy gariad ei gorau:
 Ei chywlaidd fawr a'i chaled fyd,
 Sy'n gwthio honno'n gaeth o hyd,
 Ac ynteu'r ynsyd *Blentyn*,
 Yn waetha un o honyn,
 Yn difa pob *Edefyn*,
 Ceir gweled mai noeth lymyn,
 Y bydd y drygddyn ar fyrr dro,
 'Does fawr o'r fryntach yn y Frô—
 Fe roed y llurgyn di-wellhad,
 'Ffatgod ffol yn'r Ysgol rad;
 Caed yno brofiad cywren,
 Drwy ymgais gwir ddi-amgen,
 Nad âe mo'r ddyfsg i'w *Ledpen*,
 Mwy nag i glol *Myharen*:
 Mul pendew filen ydoedd fô,
 Uwch ben y Llyfr mor ddwl a llô.

5

ddyfgodd ef ronyn mae'n hogun anh'wgar,
 I dlawer o *Fistiff* yn ffoi rhag ei Feistar,
 Mae fo fewn'r ysgol rhoe Esgus yn wastad,
 I rywle i rodiena llyfswyra a lle i Siarad,
 Ac wrth ymdroual hyd y Dre,
 Yn wael ei lun o le i le,
 Fo wnaeth yn dylle, 'r dillad,
 Ei glosun gwla ariad,
 A'i 'Sgydiau nid oes gydiad,
 Mae'r hogun oll yn rhwygiad,
 Anetheu dorriad, noeth-ei dîn,

Yn

'N Sotgiw aſſer a ſut go flîn :
 Pe bae chwi Cyſtal (Wŷr da'ch Cô)
 Mewn hawl pur fwŷn a'i helpu fo,
 A rhoddi iddo, n ddiddan,
Eſgydïau, Clôs, a Hettan,
 Ef allai y tru fe allan,
 Pan ddel i nerth ac oedran,
 I wneud rhyw ſwyddan er lleſhad,
 Neu fyn'd yn *Brentis* rhag ofn brad.

6

Mae ambell ddiddeunydd yn dwad i dd'ioni,
 Ac ambell un dewrwŷch iawn callwŷch yn colli,
 Pwyddichon heb ryŷg ddweud ffordd gwneiff dyn b
 Geill ynte fyw amſer mewn mwynder ymendio;
 Pe cae fo dipyn am ei din,
 A'i garnau rhwth rhag oerni'r Hîn,
 Fe agoreu ei fin, yn fynych,
 Caech aml weddi benſych,
 Ond rhaid i'ch goſio Edrych,
 Am roi, fel wrth gôd *Eurych,*
Yſtrapïau dewrwŷch am wddf y dŷn,
 I ſtopio'i *Glôs* tros dip ei glun:
 Gwnewch goſio'r Crŷdd mi'ch rhydd ſawn
 Am wneud er dim *Eſgydïau* da,
 'Ran mae fo'n lleſga llusgun,
 A gwarthus gamrau gwrthun,
 Caiff llawer uchel fencun,
 A'r Cerrig bwnio eu Coryn,
 Oni fydd yr Hogun ddygyn ddawn,
 Mwy gwiſgi a nê't nôl gwiſgo'n iawn.

7

Gan hynny rwi'n annog wŷr Enwog ar Unw'eth,
 Na ddigiwch cyd ddygwch mawrhwygŷch fy Mhrege
 Y chwi Mr *Edwards* wr odiaeth ei ſwyndra,
 A'r hybarch drî *Rhobert* pob rhai'ch dihareba:
 Mi all'ſwn blethu yn marn y plwy,
 Gan faint eich haeddiant foliant ſwy,
 Er hynny trwy, amynedd,
 Mae Ngobaith araith ire'dd,
 Na fydd i hyn o ffledde,

Gru

Grugo'ch plant na'ch grwagedd ;
 Y gwnewch yn rhwydddaidd bawb eu rhan,
 A hwyl pur gu i helpu'r gwan :
 Ni bydd hyn yma dynfa doft,
 I yrru'r un mewn Cimyn Cost ;
 Am hyn 'rwi'n difoft ofyn,
 Eich Cariad at y Corryn,
 Gwnewch iddo degwch dygun,
 O wirfodd 'rydwi'n erfyn ;
 Na 'dewch i *Wilcyn* ffwlcyn ffôl,
 Gobeithio'n rhwydd fod byth ar ôl.

 VII.

Ymddyrchafiaeth yr Hwsmon :

Dôn elwir *Duc of Dero* ; neu *Lygoden* yn y Felin.

Pob Hwsmon teg sy'n cadw Tŷ,
 Dewch yn hŷ, da i chwi'r nod ;
 Nyni yw'r dynion serchlon sy,
 Yn haeddu clymmu eu clod :
 Ni ddichon *Brenin* dichlyn daith,
 Wneud yn faith Riwl ar fyd,
 Heb help yr Hwsmon wiwlon waith,
 Yn rhwyddfaith, yma ar hyd :
 Ni all yr *Esgob* uchel rŷw,
 Nâ'r *Person* doeth Weddio Duw ;
 aid rhoi'ddyn hwythe, wrth nerth 'Smonaethe,
 Ddegymmau'n fodde i fyw——
 Ni all *Cyfreithwr* dryfwr drud,
 Lyfu'r Aur heb Lafur Yd :
 Yr *Hwsmon* dyfal, raid mewn gofal,
 Gynnal 'rhai'n i gyd.

2

Er gwyched yw'r *Bon'ddigion* dwys,
 Trouawg lwys mewn Tre a gwlad ;

H

Yn

Yn porthi eu Trachwant bendant bwys,
 Wëdd wir-ddwys yn ddi-wad :
 Codi ar eu Tiroedd, a *Bildio* Tai,
 Y mae rhai yma'n rhwydd ;
 Heb Hwsmon drud a'i waith di-drai,
 Fe safai bob rhyw Swydd ;
 Yr holl Farfiandwyr *Soundia* eu trael,
 Ar Dîr a Môr wÿr dewr eu Mael ;
 Y *Crÿdd* a'r *Teiliwr*, *Gwÿdd* a *Phannwr*,
 Pob Ysafiwr gweithiwr gwael ;
 Y *Gôf* a'r *Saer*, mewn claer fodd clÿd,
Meinar, *Colier*, foddgar fydd
 Yr *Hwsmon* dyfal raid mewn gofal,
 Gynnal 'rhai'n i gyd.

3
 Yr *Officers* rhai hoffa'u Swydd,
 A'r *Soldiers* rhwydd yma'r hyd ;
 Er maint eu gwychedr yn ein gÿwydd,
 Deg arwydd oll i gyd :
 Hwÿ fyddan deirgwaith yn y dydd,
 Yma beunydd am gael bwyd ;
 Heb hyn ni byddai'r tecca'i rûdd
 Ond llurgyn llonydd llwyd—
 Nid oes un draul i'r gwael na'r gwÿch,
 Fel'r *Aradr* a'r *Og* a nerth yr *Ych* ;
 Heb hyn o arfer byddai ar gyfer,
 Lawer *Seler* Sych—
 Y *Bir* a'r bwyd a'r *Bara* i'r byd,
 Y *Cig* a'r *Caws* a'r 'Menyn drud ;
 Yr *Hwsmon* dyfal, raid mewn gofal
 Gynnal 'rhai'n i gyd.

4
 Fe allai'r Hwsmon fwyn-lon fudd,
 Fyw yma'n rhydd mewn mawrhad ;
 Pe gadawai ffalswyr drwg eu ffydd,
 I ni Lonydd yn y Wlad :
 Mae difai ffrwythiant perthiant pêr,
 Iawna llawnder yn ein llaw,
 Oni bai'r ymgoleth mae rhyw gêr,
 A'u huchder balchder baw :

Mae gennym yma lawndra'n lân,
 Lawena, gwlêdd o Lân a Gwlân;
 A Merched crynô i Nyddu a Gardio,
 A'n tendio ni wrth y Tân—
 Wel Gwelwch profweh oll bob pryd,
 O'r mwya'i barch i'r sala o'r byd;
 Yr *Hwsmon* dyfal raid mewn gofal,
 Eich Cynnal chwi oll i gyd.

VIII.

GWRTH-ATTEB i'r Gân uchod: I'w Chanu ar
lechydd Ogylech.

Dwys bwys Barn, rwi'n gofyn pawb yn garn,
 Heb rhagfarn cadarn codwch;
 Doeth noeth nôd, am bwyll y byd fy'n bod,
 Y gwir o'r gwaelod gwelwch:
 Gan ddarfod rhoi Canmoliaeth,
 Naws manwl i Hwsmonaeth,
 Mae achos helaeth, i ddal fulw;
 Beth dalai Hwsmyn dylion,
 Heb gael eu cyd-Drigolion,
 Gu-adeg union gyd âg ynw?

3
 A pheth bleth blin, a dreiwch yma drîn,
 Heb *Frenin* cryf i Raenio?
 Chwith rith *raen*, Trigolion *Ffrainge* neu *Spaen*,
 Ddoe yma'n blaen i'n blino:
 Ni thalai annoeth ddeiliaid,
 Heb nerthol iawn Benaethiaid,
 I oftegu afraid gwilliaid gwallus;
 Ac oni bae Gyfreithiau,
 Lledratta a lladd a fyddau,
 A phob camweddu'n fwy cyhoeddus.

3
 Pob galwad pur, pob Swyddde wedde i wŷr,
 Pob Synwyr byd presennol;
 Y fydd er lleshad, I gynnal dynol gad,
 Mewn rhediad angenrheidiol:
 Mae'r holl Wladwriaeth diflon,
 Fel Corph di-anaf union;
 A'u rhannau'n gyson wedi gofod,
 Bob Aelod er byw'oliaeth,
 Yn ddeg I'w galwedigaeth,
 A mawr Wahaniaeth, Oh! mor hynod.

4
 Doeth Gorpholaeth dyn, da gwyddoch bod ac un
 Yn fydyn am 'i ofodiad;
 Y pen ydyw'r pwyll, a'r Tafod er pob twyll
 Yw'r Ganwyll ddi-dwyll dd'wediad:
 Y Pen â'r golwg ynddo,
 Sydd âg Awdurdod ganddo,
 I allu ledio'r holl Aelodau;
 Ac heb y Pen Rheolaeth,
 Fe ffaelïai'r holl Gorpholaeth,
 Bwyth hudoliaeth, beth a dalau?

5
 Ac er llawnder llen, Pwyll a gallu'r Pen,
 A'i gywren lawen lewyrch;
 Pe bydde'i hwn heb r'ol, un Aelod fach yn
 Ni chae ddigonol gynnyrch;
 Ni fedd un Corphun cryno,
 Na llaw na throed i'w Spario;
 Nid hawdd basio un o'r byfedd,
 Fe drefnodd doeth Ragluniaeth,
 Bob un i'w alwedigaeth,
 A'u Gwasanaeth, yn gyfonedd.

6
 Nid eill un dyn, fyw arno'i hun,
 Am a berthyn yma i'w borthi;
 Rhaid hefyd fryd, ddi-freg, ddwylo naw neu d
 Ddull wiw-deg i'w ddilladu;
 Gan hyn mae pawb ar gynnydd,

Bob ennud yn byw beunydd,
Ar waith eu gilydd i'w diogelu;
A pha'm y rhaid i Hwsmon,
Nag unrhyw Radd o ddynion,
Mewn awch hyfion ymddyrchafu.

IX.

Cân i erchi Cym'dogawl Gynnorthwy dros un
Dafydd Roberts, *alias*, Dafydd Segrwyd, &c.
I'w Chanu ar *Lan-medd-dod-mwyn*.

I

Holl bobl Plwyf *Nant-glyn* yn gyttun i gyd,
ABlaeneu *Llanrheidr* yn rhywiog eich bryd;
Iref *Ddinbych* a *Henllan*, rai diddan gwrandewch,
Rhyw fanol erfyniad ar ganiad a gewch:
Sef cyffes, neu hanes dyn di-les ei daith,
Un *Dafydd o Segrwyd*, hên 'Swagrwr Cêg-laith;
'dwaenweh y dynun, mae'n feddwyn mwyn faith,
'Rwi'n meddwl 'ran moddion ei droion yn Dre,
Pe gyrrid mewn dwned am dano fo i'r Ne,
Dewisai fo'n *Dafarn* mwy difyr ei le.

2

Wrth ddilyn oferedd a'i fariaeth mawr ffri,
A gwario'r holl gwbwl dae'n frebwl di frî,
F'aeth braidd yn noeth-lymun wrth ganlyn pob cêr,
Heb ddillad am dano'n rhyw denyn aſſer,
Ond leni mae'n lanwaith mewn gobaith o gael,
Siwt ddillad Cochion hoff wychion heb ſſael,
Rhaid iddo fyw'n weddus wir drefnus i'r drael;
Mae'n un or *Militia* mul yſig ei ſhot,
Heb Glwb na chynnorthwy dan Erthwch y plot;
Ran ar yr hên gwmman daer lymman doe'r *La*.

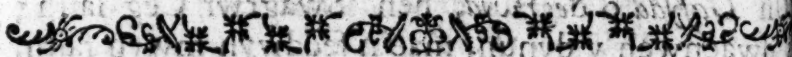
3

Fe geir gan ei g'ledi dylodi di lÿs,
Ei ganfod e'n traenio'n *Baun* cryno heb un Crÿs;

Na Hofan nag Esgid i'w gwlgo ni rydd,
 Ymyle ei groen melyn fydd wrthyn trwy ddydd
 'Ran pan oedd rhai eraill yn ddewrion eu Cô,
 Yn *postio*'n gym'dogawl rhag digwydd y trô,
Ynbafarn pen dommen rydd aplen roedd ô;
 Ac dyna lle 'rhosodd wr ysig ei siol,
 'Fe glybiodd y cwawl yn farwl i'w fol,
 'Does odid cyn wacced ei Shiecced a'i Shiol.

4

Gan hynny 'rwi'n crybwyll heb amhwyll yn by
 Eich help a'ch tofturi i'w godi fo'i gur;
 Rhod pawb o'i gyfeillion beth allon yn rhwydd
 Tu ag at geisio Crysau cu refwm i'r Swydd:
 Er bod arno 'sywaith fywoliaeth go fain,
 Mae'r Wraig yn lled addo Ysmwddio 'i grŷs-mae
 Rhag bod y gwr talgrwn yn bricliwn i'r Brain:
 Am hynny Confidrwch bawb cofwch y cwyn,
 A gwelwch mae'n gwilydd bydd *Dafydd* ar dwyn
 Heb Grŷs dan ei Wasgod, ar lân Medd-dod mwy

X.

CAN, a wnaed i'w Chanu ar ddyfodawl Groesfawr
Richard Middleton, Yfwain, o Gastell-y-Waen,
 i Dref Ddinbych; Pan oedd yn rhannu Bwyd a Di
 rhwng ei Ewyllyswyr da: I'w Chanu ar Dôn
 Elwir *Monday Morning*.

Cyd unwch heb dwyll,
 Mewn pwyll, i roi parch, wir hybarch fawrhad,
 I *R. Miltwn Ysgwiar* Sy'n g'lymgar i'n gwlad,
 Croesfawn ei Swydd,
 Gyfarwydd gu fawl, drwy hawl yn 'Dre hon,
 Gan fod ein Cyfarfod ddull hynod mor llôn;
 Gwir gyfur a gawson, a lwc fy o'i *Election*,
 Gael Pennaeth hap union, mor dirion ei daith;
 Ac heddyw'n gyhoeddus, yw'r dydd Anrhydeddus,
 I rod di parch raddus, mae'n weddus iawn Waith,

Filtwn uchel-glod, sy a'i fawr-glod yn faith—
 Iwn ydyw'n Pennadur, o'r *Castell* cu ystyr,
 Iwyn wiw-glod mae'n Eglur, ddi-rwystur dda-ryw;
 fgenym fy'n gainwych, hardd iawn Ben ar *Ddinbych*,
 achosion lachus, wŷch hynod, wŷch iawn yw,
 a'dd llawer o'i gariad iawn fwriad le'i fyw.

Gan hynny âg iawn hwyl,

Mae'n anwyl i ni, ei barchi 'fe'n bur,
 me ei fod mor gariad, wŷch ddull wŷch i'w holl wŷr:

Ni welson ni ar léd,

Er taclused, pob *cler* ar y blinder o'r blaen,

Un lle mor iachus, teg a *Chastell-y-Waen*:

Oddiyno'n ddi-weniaeth, dae'n hylwydd Gynhaliaeth,

Pan oedd yn ein Talaeth, ddrydaniaeth tra dwys;

dynion a weithiai am isel Gyflogau,

le dynnodd mewn doniau eu pennau o'u pwys,

Wrth roi at eu Hangen Elusen oedd lwys—

moes ini'n bresennol, hoff enw Amddeffynol,

i gariad rhagorol, ran wrol wir Nôd,

lêdd heddyw'n lân ddiddan, ddwys arlwy gyfur-lan,

in gwala'n deg-wiwlân, sy'n fwyn-lan i fod,

s Carwn ni *Filtwn* cyd glymmwn ei glod.

3

Bon'ddigion di wad,

Hoff rad, a chyffredin i'w ddilyn a ddaeth,

dyddwch yn ffyddlon mewn ffrwythlon fodd ffraeth;

Pob gwerin pawb gwael,

Sy'n cael, mewn Sain cu, ymgyrchu ar ei goft,

Gochelwch ormodedd rhyw duedd rhŷ dost;

Peth gwarthus ei wyneb, yw Anghymmedroldeb,

Affendid wael undeb, creulondeb oer lun:

ymmeryd cymmwystra, o yfed a bwytta,

rwy ddi-drwst weddaidd-dra, sy decca i bob dyn,

id hardd i Druenied eu gweled mewn gwŷn:

u wresog yw'n Croeso, diolchwn am dano,

id iawn i ni floeddio, rhyw foedro'n rhŷ fawr;

rygionus i'r Gweiniaid, ymosod yn ddwyblaid,

in hethol Bennaethiaid yn unblaid yn awr,

ae Heddwch a Chariad mwy gwaftad ei gwawr. 4

Cyd ymlawenhawn,
 Mewn dawn, yn ddi-dwyll, mae'n ganwyll i'n gwydd
 O wel'd ein Blaenoried, un rhedied yn rhwydd;
 Down minnau ar dwyn oll;
 Tro digoll, trwy deg yn fwyn-deg un fodd,
 I ganmol eu glendid eu rhyddid a'u rhodd;
 O wele mor wiwlan, fêd brodyr yn fwyn-lan,
 Wir iawn-fodd yn'r un fan, law burlan yn byw;
 Nid oes mae'n ddihareb, un dim 'all gyfatteb,
 Mor werthfawr ag undeb, mewn rhwydeb i'n rhyw
 Gwir gariad perffeth-deg fydd deg yngwydd Duw;
 Gweddied pob Cristion, am Iechyd glan galon,
 Miltyniaid wynt union, Hir byddon yn ben;
 Mil groeso mael gwrefog, tan Enw'r Eneiniog,
 I hwn i fyw'n Enwog, hap Swyddog heb sen,
 Mewn Rhad ac Anrhydedd a mawredd Amen.

XI.

PENNILL, a' wnaed i Grofawr *Richard Middelton*
 Ieuangaf, o Gastell-y-Waen: ar ei ddyfodiad
 i Dref Ddinbych. Medi 9. 1776.

Ar *Guardian Angel*.

TRigolion Dinbych iawn-wych Enwog,
 Lân ardderchog ferchog Swydd;
 Dowch trwy Gariad bawb un fwriad,
 Mewn Traddodiad, ddedwydd;
 Rhowch ganmoliaeth helaeth haeledd,
 A gorfoledd gywir faith;
 Gwaith iawn-faith yw, heb gelu i bob rhyw galon
 O groeso i *Richiard Miltwn* Rafol,
 Aer mynwefol o'r mwyn Waed;
 Impin gweddus Anrhydeddus,
 Un hoenus o Frenhin-waed;
 Hwn yn Addas f'o'n Cynnyddu,
 'N fawl i'w Dewlu fel ei Dad—

Rhad Gwlad glir, i'n Sir fel, *Rhosyn Saron*—
 Mawl hawl hir ar dir mor hyderus,
 Y *Castell Costus*, a fyddo'n foddus,
 Iawn folianus Flaenor;
 Pawb yn unair pob un Enwog,
 A'i Cyfarchiff accw'n *Farchog*,
 Ardderchog ddoeth, ddi anoeth fydd ei *Onor*—
 Byth Syth Sail, o'r Adail hên Fawrhydi,
 Midditon ydi, n gwaedd a'n Gweddi;
 I'w gyhoeddi'n haeddol,
 Daioni Duw a f'o'n ei dywys,
 Yn glod i'r *Gogledd* gwlad ac *Eglwys*,
 Cymmwys fyddo'n Can i *Filtwn* lân Olynol.

 XII.

CAN o groeso Priodasawl, i'r Anrhydeddus
Thomas Fitz Morris, o Lyweny;
 I'w chanu ar Dôn wehwin, *Prysyrruch* i'r *Neithor*.

Yr Anrhydeddus, *Thomas Fitz Morris*,
 Gwr sy'n gyhoeddus foddus fyw;
 Can mil croeso mawl cu wrefog,
 I'w Ardderchog rywiog rŷw:
 Parch a llwyddiant i'w holl eiddo,
 Duw a roddo â diau rad,
 Bob daioni, i'w Briod heini,
 Ddoeth wir *Ladi*, ddaeth i'r wlad,
 Rhagluniaeth Pelydr, glân Epiledd,
 Fwyna rhinwedd f'o'n ei Rhan—
 A braint ei Bru er gallu ac 'wyllys,
 Mewn hap moddus ymhob man—
 Rhoed Bon'ddigion, *Glân Farchogion*,
 Pendeffigion pigion Parch;
 I Aer iawn llawen Llyweni,
 Er gras a d'ioni, groeso hyd Arch.

Lle hoyw anwyl oedd *Llyweni*,
 Ran braint a bri Rhieni Erioed;
 Ond nerth a chryfder awchdeg wychder,
 O waith hên falchder aeth yn foed;
 Ond colwyn etto er Syrthio'n Sertha,
 'R *Adda* cynta'n gaetha gwr;
 Mae'r *Ail* yn lwccus alluocchach,
 Enwocchach Sicrach teccach Twr:
 Felly'r *Onor* Aer *Llyweni*,
 Sy'n gwneud daioni i Ioni'r Wlad;
 Llwydd llawn dawn pob deunydd
 Fyddo beunydd iddo heb wad—
Rhoed Bon'ddigion Glân Farchogion,
Pendefigion pigion Parch;
I Aer iawn llawn Llyweni,
Er gras a d'ioni groeso hyd Arch.

.III.

Mawr hyfrydwch yn y frô-dir,
 Trofa glir mewn Tref a gwlad;
 O ran yr Enwog tlawd a' ch'waethog,
 Fydd yn llwythog dawlhad:
 Amryw foddion o Gelfydd-wyr,
 Iawn Synwyr yma fydd,
 Yn cael Bywoliaeth heilaeth llwyliant,
 Ar naws ei dyclant nos a dydd—
 Boed iddo'n ddedwydd, megis arglwydd,
 A'i fyd yn hylwydd fod yn hên;
 Er dâl, ar dwyn yn llwyn *Elyweni*,
 Fawrhydi'r *Lad Mari*, Amen—
Rhoed Bon'ddigion Glân Farchogion,
Pendefigion pigion Parch;
I Aer iawn llawn Llyweni,
Er gras a d'ioni groeso hyd Arch.

XIII.

PENNILL O *Helth* i'r *Ladi Mari*, ar ddydd ei
nedigaeth; I'w ganu ar *Young Watkin's March*.

Pob dyn effro *Sais* a *Chymro*,
A garo lwyddo'r *Wlad*;
Mae yn *Llyweni* er mwyn holl *Wynedd*,
Amrhydedd a mawrhad;
Dyma'r lle diameu'r llwydd,
I gymro a *Sais* ac amryw *Swydd*,
Gael hylwydd lawn gynhaliaeth,
Lluniaeth a gwellhad: &c. &c.
Rhown barch i'r *Onour Enwog*,
A'i *Ladi* Ardderchog lun;
Cofiw'n degwch Ganedigaeth,
Y berffaith odiaeth un:
Pur yfwn bawb ger bron,
At Iechyd hyfryd hon;
Ei Hil Olynol hawl Haelioni,
F'o yn *Llyweni*'n llon—&c. &c.

XIV.

HAF-GAN, ar Dôn elwir, *Spain Wenddydd*.

Y Teulu mwyn hael-gu mewn hêdd,
Rhowch oſteg rai glandeg eu gwêdd;
I ddatgan un-haf-gan yn hŷ,
Hên dirion arferion a fu,
Mewn llawer Tŷ 'roedd cennad da,
Ac enw hŷ I ganu Ha;
Fel pob Creadur fy'n ei rŷw,
Ag aml Dôn yn *Canmol Duw*. Mae'r

2

Mae'r ddaear oedd fyddar wedd fyd,
 Mae'r Coedydd mae'r bronnydd mawr bryd,
 Mae'r dyffryn yn deffro ei holl wraidd,
 Mae Eginioedd y Gwenith a'r Haidd,
 Mae Llaeth a Maidd, mae Llwythau mwyn,
 O ffrwythydd haf yn ffræth ymddwyn,
 Mae pob Creadur yn ei rŷw,
Ag aml Dôn yn Canmol Duw.

3

Gan hynny gwnawn Synnu 'mhob Swydd,
 Ystyriwn a gwelwn i'n gwydd,
 Ddoethineb dawn undeb Duw Ne,
 Yn trefnu pob peth yn ei le;
 Y mawr dymhorau, ffrwythau ffrî,
 Er hynny an-ufudd ydym Ni,
 A phob Creadur yn ei rŷw,
Ag aml Dôn yn Canmol Duw.

4

Rhoed i ni heb fawr brofi mo'r braw,
 Bob mwynder a llawnder i'n llaw;
 'Nifeiliaid a defaid ar dir,
 Y rhei'ny sy'n harddu ni'n wir,
 Pob peth yn glîr i'n porthi'n glau,
 A ninnau er hyn heb 'difarhau;
 A gweled pob Creadur gwiw,
Ag aml Dôn yn Canmol Duw.

5

Mae'r holl Gre-a-dig-aeth fel drŷch,
 Rhai deimlant a welant yn wŷch;
 Bob peth yn datguddio'n gyttun,
 Ddaioni'r CREAWDWR ei hun;
 Ond nattur dyn sydd fwy-a-dall,
 Tan gwmmwl balchder ofer wall;
 Ni fyn ddarostwng o'i dda rŷw,
Un cymmal dewr 'er Canmol Duw.

6

Pa beth yw rhyfeloedd y byd,
 Ond balchder a uchder i gyd?

Fel 'r angel nerth uchel wnaeth ef,
 I ormesu teyrnasu tu'r Nef;
 A dyna'r llef fydd fyth rhag llaw,
 Yn ffrwd gyffredin dryghin draw,
 O Eisiau bod yn IESU byw,
Bob cymmal dewr yn Canmot Duw.

7

Oh! rhyfedd y'w'n buchedd trwy'r byd,
 Mewn gwagedd a llygredd a lliid,
 Heb geisio gwir deimlo gair Duw,
 Sy'n ein galw ni o feirw i ail fyw;
 Ond Och! mae'n clyw ni wedi cloi,
 Ac yspryd dall i ymbarattoi;
 'R y'm ni yn gysglyd oerllyd ryw,
Ac eisio'n deffra i Gannol Duw.

8

Cynhyrfwn, a gwelwn mai gwir
 Y cawn feirw, cwyn arw cyn hir;
 Gwybyddwn na ffaeliwn yn ffôl,
 Mae'r bywyd trag'wyddol yn ôl;
 Ymwnawn mewn rhôl, am ffrwythau'r hâ,
 Lle mae gorfoledd diwedd da;
 Dyna'r fan lle caffom fyw
Amen, a 'ftâd, yn mynwes Duw.

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

DD a anfonodd *Ellis Roberts* y *Cowper* at
Thomas Edwards, Awdwr y llyfr hwn, ar ddull
 arosyn; Pa achos fod cymmaint llygredd a dall-
 eb yn *Eglwys Loegr*, &c.

I'w chanu ar Kings Ffarwel.

I

✓ Brawd *Thomas* dyma'r tymmor,
 I mi d' anrhegu a geiriau'n rhagor;
 dod dy ferdyd i mi ar fyrder,
 y dynnodd lygaid *Eglwys Loegr*?

I

Am

'M nad yw na brwd nag oer ei geiriau,
 Ond yn glaiar, ac dan gloiau;
 Heb nefol sain, 'r Efengyl gain
 I gywrain ragori,
 I godi dynion i'r daioni,
 A'u dadwreiddio o fudreddi:
 Ow! Darfu'r Awdurdodau didwyll,
 A fyddeu i gynneu'r fuddiol ganwyll,
 I oleuo dyn, i'w wel'd ei hun,
 Ar ffyrdd y gelyn; gwael'edd,
 A'i fod mewn gyrfa draw yn gorfedd,
 Ym mhell aneiri, ymhwll anwiredd.

2

Ow! *Eglwys Loeger* dwl olygon,
 Tu mewn i odineb y mae ei dynion;
 Ac at y *Buttain Babiloniaid*,
 Mae pawb yn 'nyhnu bob yn enaid;
 Ond o wiriondeb ânt i wrando,
 Mae'n dofturus, heb ystyrio,
 Na cheisio byw, yn ol gair Duw,
 Ond swyro rhyw bleferau,
 A rhei'ny ddaliant eu meddylieu
 Mewn cyfyng ing, rhag cofio Angeu:
 Ac a ddarllenant yn y *Llannau*
 Am drugaredd Duw, mewn geiriau,
 Heb ei geisio 'fe, na Theyrnas Ne,
 Ond ar dafodau'n fydol,
 A'u holl galonnau hwy'n olynol,
 Mewn dull anafus dwyld annuwiol.

3

Fy *ffrynd* confidra hyn mewn fadrwydd
 Pa sut oreu yw ffordd Sancteiddrwydd?
 A'i fel mae dynion, gwael eu doniau,
 Yn gwneud gwaith saled ar y Suliau?
 Hwyl ânt i'r *Eglwys*, mae'n beryglon
 A'r byd yn gywlaid yn y galon;
 Chwantau'r cnawd, gwyn a gwawd,
 Yn llŷs y brawd Nefolgu,

Mewn dwl hanes a dâl hynny,
 Myn'd mor ddi râs trwy byrth yr IESU?
 Ac o ran ffasiwn gwnant gyffesiad,
 Eu bod yn daerion Bechaduria'd,
 Gan adde i gyd, eu bod mewn byd,
 Heb ddim o'r iechyd iachus,
 Ger bron ar ofteg Nefol Uftus,
 O'weud celwyddau, byd c'wilyddus.

4

A thrwy'r Gwasanaeth yn gysonol,
 Iwy wrandawant fel rhai duwiol;
 Gwrandawant *Bregeth* hefyd yno,
 A'r holl hanes fydd am honno;
 Ni hwyrach y dywed rhai rhagrithiol,
 Od y geiriau yn dda radorol,
 Ac yna o hyd, ânt at y byd,
 Dewisol fryd, i ymdefach,
 Un i'w faes ar llall i'w fasnach,"
 Heb fawr ymosyn am DDUW mwyach;
 E aeth gwasanaeth *Eglwys Loeger*
 Ymgais oerfaith megis arfer;
 Myn'd i'r *Llan*, o fan i fan,
 Fel rhai o ran pleffer;
 Heb geisio dim ond pasio'r amser,
 Yn ail i' nwyfus ddynion ofer.

5

Te luniwyd dau o ddyddiau mawrion,
 Yn *Eglwys Loeger* mewn golygon,
 Y *Pasg* a'r *Sulgwyn* yw eu henwau,
 Gwyliau 'nodawl i'r Eneidiau;
 Gwyliau i fwytta bara Nefol,
 Gwyliau yfed gwaed *sancteiadiol*!
 Amser yw, i gyd uno â DUW,
 Trwy GRIST gwir ydyw 'r ystyr,
 Iachau a chodi pob pechadur,
 Gym'ryd gafael ar ffordd gywyr;
 Trwy addaw bod o hynny allan,
 Yn ddi wahaniaeth yng NGHRIST ei hunan;

Ond nid felly bydd, prin cadw un dydd,
 I ymgeisio ffydd gyson,
 A'r ol eu Cymmun, troi i ffyrdd ceimion,
 Heb ddim mwy cofio am waed y Cyfion.

6

Os ceiff Duw gyfran bach o'r Suliau,
 Mae'r ddau ddydd Llun i Satan yntau ;
 Ceir gweled amryw fu'n cymmuno,
 Wrth *Butt Ceiliogod* yn cyd lygio,
 Rhai efo *Thenis* rhai efo *Thanau*,
 Bawb yn ymgyrredd ar eu gorau ;
 Pwy bynnag fydd, am garrio'r dydd,
 Dig'wilydd, o du'r gelyn,
 I'w riwlio camwedd ar ol eu Cymmun,
 Bydd ynte i'w coledd ac i'w ca'lyn ;
 Bydd rhai yn llafar dyngu llyfon,
 A rhai'n fyddar ac yn feddwon ;
 Ar ol cael cnawd, CRIST IESU *frawd*,
 A'i Waed diffawd, i'w golchi ;
 Ant at y gowdel, fel Cî gwedi,
 Neu'r Hwch a dreiddiff i fudreddi.

7

Wel meddi di'r *gwir frawd byfrydol*,
 Ai'n groes i'r *Bibl* y mae'r bobol,
 Yn meddwl myned i *Baradwys*,
 A hwythau'n cadw'r ffasiwn *Eglwys* ;
 Ond trwm yw gwel'd y rhai fedyddied,
 Heb berchi'r un Duw mwy na'r *Indied* ;
 Gwneuthur gwawd, o fwytta cnawd,
 CRIST IESU 'n Brawd, a'n T'wyllog ;
 Ac ail ddirynu'r goron ddreiniog,
 Ar ben ein anwyl OEN Eneiniog ;
 Ow ! Poeri i wyneb un pur i anwedd,
 Ac ail groes-hoelio Nefol sylwedd ;
 Oh ! ffiaidd aed, fathru â thraed,
 Cof i ni Waed cyfammod,
 O ran drwy'r Cymmun y mae'r cymmod,
 I' mendio buchedd pawb o bechod.

P'le'r aeth 'r Efengyl wen a'i dyfais
 A'n hadgenhedlau ni â'i hadlais?
 Yn Physygwriaeth byddau ei geiriau
 Iawn hynodol i'n Heneidiau;
 Ni welir weithian fawr gyfnewid,
 Yma ar undyn ond byw'n ei wendid,
 A llwyr ymroi, heb geisio troi,
 Ac wedi ymgloi, mewn pechod;
 Nid oes o'i dau tu neb i'w dattod,
 Nes y geillw GRIST nhw o'r gwaelod:
 Wel dyma'r tymmon dywed *Tomos*,
 Bwyth oer uchel beth yw'r achos?
 Fod Eglwys GRIST, mewn byd mor drist,
 A'r ffasiwn Anghrist, ynddi,
 I roi iddynt berffaith lanwaith 'leuni,
 Duw â'i dda lwyddiant a ddêl iddi.

XVI.

ATTEBIAD i'r GERDD uchod, i'w ganu ar
Heavy Heart.

Y Brawd *Ellis* bura daliad,
 Gwelai'n fanwl eich Gofyniad,
 Ynghylch y llygredd agwedd eger,
 A dynnodd *lygaid Eglwys Loeger*;
 Mae lle i mi'n iachus ofyn i chwi,
 Pwy roes hyddysg,
 Lawn-gyd addysg, *Lygaid* iddi?
 Prin un *Llygaid* ga'dd hi egor,
 Ffuriau *Pabajdd*,
 Sy'rioed i'w llechwedd, y naill ochor.

2

Pan oedd y Byd mewn Anwybodaeth,
 Ymron a boddi gan Babyddiaeth,

1 3

Fe

Fe ddeuai agwedd o ddiwygiad
 Dda iach real i ddechreuad;
 Tewynodd llewyrch dawn alluog
 Pur wirionedd,
 Amryw rinwedd Oh! mor enwog,
 Pan fu carcharu, Hofgi a llufgo,
 'Roedd gwir allu,
 Cariad IESU, 'n cywir d'wyfo.

3

A thra fu cariad yn congwerio,
 'Roedd dawn Duwiol yn blodeuo,
 A ffydd oedd wrefog ffordd dda rasol,
 Yn dwyn ffurthau a phethau Effeithiol;
 'Roedd Crist'nogrwydd gwres dawn egni,
 A Sel fawreddwys,
 Iawn yn yr Eglwys, yn arogl;
 Y golwg dall o wall egorau
 I weled dynion,
 Ymgais prinion, megis prennau. *Marc viii.*

IV 4

Ac yn yr hirfaith ddarn gynhyrriad,
 'Chadd *Eglwys Lloeger* ond un llygad;
 Fe wnaed y llall yn ddall i foddion,
 Wrth Raffau moelfau *Refformasion*,
 Gosodwyd ffurfiau arfau oerfel,
 I ddal Crist'nogion,
 Gan Babyddion wrth eu Buddel;
 Traddodiadau trwyddi dodwyd,
 Pabaidd arfer;
Eglwys Lloeger, felly a lygrwyd.

5

Y Seremonïau sy ar eu 'Menydd,
 Yn llygru'n llawn eu dawn a'u deunydd,
 Hi aeth o *Fablonaid* lanw,
 Fael anfuddiol fel yn feddw,
 Hi ydyw 'sywaeth *Laodisea* *Dat. iii. 15.*
 Eglwys ddioglud,

Llynn tro ehud, yn llawn traha ;

A'i Bugeiliaid aeth (o'r gweli)

Yn Flaiddiaid creulon, *Esa. lv. 10, 11.*

Neu Cŵn mudion, di rwymedi.

6

Fe roed llyrhion llyrhion furfiat,

Yn riwl gyffredin i'r Ffeiriadau,

Hwythau uwch bennau donrau dynion;

Mewn gwŷg oesawl a gwŷgafon ;

Fe gillodd y Canhwyllbren golau, *Dat. ii. 9.*

Hên fawrhydi :

Rhai sy'n dod i'r Traddodiadau,

Mae'r Tabernacl gael ei lymmyd ;

Ni thal llyrfedd,

Gysgu a gorwedd, mewn seguryd.

7

Y Manna Nefol unel enw, *Ecs. xvi. 20.*

A fydde i gyd yn drewi o'i gadw,

Ac felly rhai fydd eismwyth hynod,

A lwyr geulant ar eu farod ;

Seph. i. 12.

Rhaid yw coethi'r Hur yn fynych,

Zec. xiii. 9.

Cyn y callo,

Ei ddwys glirio, yn iawn ddisgleirwch ;

Rhaid i'r Môr ddygyfor beunydd ;

Esa. lvii.

On'd e fe ddrewa,

20.

Wall anfwyna, 'n holl Afonydd.

8

Gormod hawddfyd, eismwyth arfer,

A ddallodd Lygaid Eglwys Loeger ;

Nes aeth Lloeger llygoer foddion,

Fel Dyffryn llawn o Esgyrn fychion, *Exec. xxxvii.*

Giau a chig a chroen ddaeth arnynt,

1, 8.

Etto er trymloes,

Anadl Einioes nid oes ynddynt ;

A meirwon oll mewn mawr anallu,

Yw'r holl eneidiau,

I Ioan v. 12.

Gwayw loesau, fy heb gael Iesu.

Ioan iii. 36.

Nid

Nid oes iechydwrïaeth diwall, *Act. iv.*
 Union buraidd yn' neb arall; *12*
 Gwylïwn minnau gael ein hannog,
 Ar un enw heb law'r *Eneiniog*;
Eglwys Dduw sy'n byw'n drag'wyddol,
 Nid yw *Elannau*,
 Coed a Muriau, 'gyd ond marwol;
Eglwys Iesu a ga'dd er's Oesoedd,
 Sail ddiogel, *Dat. xiii.*
 Anian afael, yn y Nefoedd.

Ond gwir fod trigle'r *Eglwys*,
 Ar y ddaear yn filwrus;
 Ac i'r ddaear y trodd Satan, *Job i.*
 A chanddo ergid llid mawr llydan; *Dat. xii.*
 Ac erbyn hyn ni thâl gorphwys,
 Mae'r Llew ffyrnig, *1. Pedr v.*
 Am lyngcu'n hylïg yr hwn allo;
 A chan fod golwg anïogelwch,
 Mae Duw'n gywir, *xiii.*
 Yn dweud lle gwelir, wrth lawb, *Gwifwch.*

A pheth yw gwraidd pob afreolaeth,
 Ond eisiau dewraidd *Wiliadwrïaeth?* *Iago iv.*
 Eisiau edrych ar bob perwyl,
 Lle mae *Cyfraith* ac *Efengyl*,
 Eisiau canfod y gwahaniaeth, *Heb. xii. 18,*
 Rhwng *Sinai* greulon, *20, 21, 22,*
 A Mynydd *Sion*, yma 'sywaeth;
 Eisiau lladd â'r *Cleddyf* tanllyd, *Gen. iii.*
 I gael ymorol,
 Yn fwy bywiol, am y bywyd.

Ni chanfu'r *Mab Afradlon* ronyn,
 O'i daith annuwiol nes daeth newyn; *Luc. x*
 Ac etto 'n wir mae'n gytun arwydd,
 Ni theimla'r llawn bwys *Angenrheidrwydd*;

Mae gan *Eglwys Loeger* hithau,

I'w phorthi'n wedde'dd,

Lanw ei pherfedd, o hên *ffurfiau*;

Gormod pwys ar ddwys urddaswaith, 2 *Cor.* xi.

* Ffyrdd hyfforddiant, (14, 15.

Y rhai drwfiant, eu rhodreswaith.

13

Clywsom son am reibus *Fleiddiaid*, 2 *Tim.* iii.

A ddae i'n difa 'ngwisgoedd *Defaid*, (3--6.

Am hynny heb ryfyg dylem brofi, 13 *Mat.* vii.

Plâ mawr hanes, p'le mae rhei'ni?

P'le mae *Bugail*, (pwy debygau) *Jer.* x. 21.

A Phregeth gnawdol,

Aneffeithiol, heb ddim ffrwythau? *Jer.* xii. 10.

Dyna'r un sy'n d'wyno'r Enaid;

Blaid o'r anial, *Hof.* vi. 9.

A gwas diosol, yngwisg *Defaid*.

14

Clywsom son am wyr aeth allan,

I 'sbio cynnydd tir Gwlad *Canaan*; *Num.* xiii.

Dygasant Swp o Rawnwîn-ffrwythydd, (23.

O ddyffryn *Esgol*, ar eu hyfgwydd;

Rhoent glod i'r Wlad, tra buont ynddi,

Ond 'n ol pan aethent, *Num.* xiii. 27, 28.

Yna rhoddent, anair iddi;

Nid oedd ond dau o ddeuddeg doeth-gall

A ddaliau'n gywir, *Num.* xiv. 24.

Foddol eirwir, feddwl arall.

15

Ac felly *Eglwys Loeger* hithau,

Wrth drîn ei hoywdeg Ordinhadau;

Ei gwyr a'i melus fawl ganmolan,

A d'wediad ollawl cyn dw'd allan;

A chwedi gwelant gan wrthgilio,

Fod *Cawri* dinac, *Num.* xiii. 10.

Meibion *Anac*, yn ben yno;

Anghrediniaeth ac aflendid,

Chwantau gwyrdro,

Yn taer dduo'r tir *Addewid*.

Ond

Ond tra f'ont beunydd yn dderbyniol,
 O ffrwyth Degymmau, maent yn canmol;
 Ac etto'n gyndyn rhag ymosod,
 I wrthryfela'n erbyn pechod;
 A chan eu bod hwy mor anffyddlon,
 A'u tuchaniad, *Num. xiii. 36, 37*
 Mewn tyn fwriad maent yn feirwon;
 A pheth a ddichon marw dallaidd,
 Ond t'wyso i lwyrwall,
 Y dall arall, mewn dull oeraidd.

Y Gweinidogion marwaidd dioglud,
 Sydd yn cynnwys Eglwys waglud;
 Eisiau edrych at y Winllan,
 Mae chwyn ac efrau'n codi allan; *Esa. v. 2*
 Eisiau Gweithwyr ffyddlon dyfal,
 I'r Cynhaua, *Mat. ix. 37*
 Ond mae'r rhai'n yma, mor anamal;
 CRIST a'i nerth i ni'n gynnorthwy,
 Hebddo gennym, *2 Cor. xiii.*
 Diau 'r ydym 'n anghym'radwy.

Nid mewn *Secl* na *pharti* o ddynion,
 Offeiriadau nag Esgobion;
 Gwyr y *Cwrdd* na neb sy'n cerdded
 Mae *Eglwys* onest heb gamfynied;
 Ond lle b'o CRIST i'th wir oleuo,
 Dos a disgwyl,
 Galon anwyl a glŷn yno;
 Na orphwys ddim ar un cyflawniad
 Heb iawn wirionedd, *Gen. xix. 1*
 Effro, i'th cyrr'edd, o ffrwyth Cariad.

A Chariad CRIST a'th ddyfsg yn addfwyn,
 Heb un rhagfarn yn rhywiogfwyn;
 Mae Duw n ddirgelaidd weithiau'n galw,
 Rhai 'n dderbyniol o bob enw, *Marc xvi. 1*
 Y

Y rhai fo'n dlawd ac enaid llwythog,

Cariad IESU,

A rydd wir allu, i'r Galon ddrylliog;

CRIST yw'r Brawd a anwyd i ni,

Yn Ffrynd Cyflawndeg, *Diar. xvii. 17.*

Mewn clau adeg, erbyn c'ledi.

20

Ac dyma'r ganiad wael fydd geni,

Er mwyn eglurdeb ateb i ti;

Ac mi ddymunwn mewn modd mwynedd,

Ar bawb er uno â'r Gwirionedd;

Cariad CRIST y Meddyg tyner

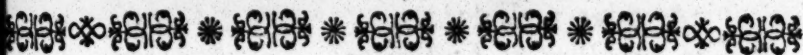
Wrth lwyr angenrhaid,

Egor 'n llygaid, *Cymry a Lloeger,*

Yn ol ei Air, ac yspryd effro,

O'n ffyrdd rhyfygus,

A dawn diesgus, Duw a'n dysgo.

XVIII.

CERDD i ofyn Mul gan *Robert Wynne, Esq;* o'r

P'lâs newydd Henllan, tros Ned Jones y Basgedwr.

I'w chanu ar *Heavy Heart.*

I

Y GWR daionus gair di weniaeth,

Wynne Yfgwier hoenus gywaeth;

Nid oes a ddichon adrodd i chwi;

Faint eich rhediad a'ch mawrhydi;

iler ydych apla ei rediad,

Mwya cywir,

Enaid dewrglir, yn y tairgwlad,

Mwyn a difalch eurwalch araf,

Llawn o deimlad,

Sain wir alwad, Synwyrolaf,

2

Er fod i fyrddiwn fyd o fawrdda,

Gan rai mae Synwyr a'i cyfona;

Ond

Ond gennych chwi mae braint mawrhydi,
 A Synwyr helaeth i'w rheoli;
 Dyma rôdd a da mawr eiddo,
 Na cha'dd llawer,
 At eu maner etto mo'no;
 Amlach ffwl na Gwr Bonheddig;
 Hyn fy'n peri,
 I'r byd ymlenwi, mor fileinig.

3
 Yn gymmaint ag i Dduw roi Cywaeth
 I chwi'n y byd, ac iawn wybodaeth;
 Fe rynga fodd i'ch wrando'n fuddiol,
 Ar hyn o ganiad annigonol;
 Deisyfai 'ch pardwn mawr i'ch purder
 Un wy'n crefu,
 Traws ryfygu tros ryw feger;
 Sef *Edward Jones* fasgedwr llawen
 A ddae'n druenus,
 Eulyn gwallus, o *Langollen*.

4
 Fe 'i gyrrodd angen yn ddiangol,
 E' ar draws byd i'ch drws *wybodol*:
 Nid alle'ch mawredd yn ddi ymeiriach,
 Adael ateb i'w tylottach;
 Mae'r Wraig yn fal a'r Plant yn weinied,
 Ac ynte'n ffaelio,
 Bod yn gweithio, ar byd cyn gaethed;
 Mi wn yn aml eu bod nhw yma,
 Yn fawr eu diffyg,
 Afwy berig, eisiau bara.

5
 F'o fedr y dyn anfeidrol deneu,
 Wneud anrhaethol ethol *Weithieu*——
 Ond bod ynfydrwydd wedi foedro,
 Lwyr dragwm heb le i drigo;
 Pe cae fo wellt a dellt at hollti,
 Gwnae ar fyrder,
 Happus Gader a Basgedi;

Fo fedr ddodi'n gelfyddedig

Lestri a ddalio,

wedi eu heilio gyd â Helyg.

6

Ond pur anaml er hyn yma,

Gwelir camp nad rhemp a'i cwympa;

Er medru gwaith gelfyddwaith feddwl,

Oferwr cebyst fo yf y cwbl;

Iae'n hên rodiwr Sawdiwr fidiyll,

F'e fu'n rhyfel,

er naws afel yn hir sefyll;

Ac wrth ei lwc fe ffaeliodd undyn,

O ran ei waeled,

itio un *fwled* at ei folyn.

7

A cha'dd ymado oddi wrth y rhei'ni,

Ac yno rhedodd i'w Briodi;

Fe ddarfu wrth wŷn ei dreccun dryc-hir,

Hudo hoeden o'r *Deheudir*;

hon fy'w ganlyn fwga olwg,

'N wael ei phenbryd,

Vedi 'hymlyd, yn rhŷ amlwg;

'D eill ar ei deu-droed mor myn'd adre,

A'i dau blentyn,

r bwyll fy arnyn' mor bell siwrne.

8

Eu llwybr anferth traferth trosodd,

Sydd gant a hanner o filltiro'dd;

Gyd â'r Plantas oergas ergyd,

Heb ddim byw ond hel eu bywyd;

dyna'r peth i'w treth y traethod,

Eu cwyn a'u cyni,

w mynnu 'ch moli am un o'ch *Mulod*,

Os rhynga'ch bodd roi rhodd cyn rhwydded;

Gwneiff torri anghenion,

Loes achwynion, lês i'ch Enaid.

9

Hwy gyd ymdeithiant gan fendithio,

Rifedi'r blew fo'n tyfu arno;

K

Er

Er medr *Begers* gweddi daerllyd,
 Rai go hyfion regu hefyd;
 Ond am y rhai'n a'u sain resynus,
 Wneir dim ag ynw,
 Mawredd enw, mor ddaionus;
 Os hyn fy'n bod eich clod a gludir,
 O *Wynedd* ynad,
 Air da 'hediad, i'r *Deheudir*.

IO

Llwyr ogwyddiad llawer Gweddi,
 Yn ddiochel a ddaw i chwi;
 Am eich Synwyr a'ch 'Lufenau,
 Yn helpu'r truain ar bob troiau;
 Eich diau lydain adeiladaeth,
 A'ch gwraig a'ch teulu,
 Fo'n cû anneddu fewn cynnyddiaeth;
 A'ch anifeiliaid a fo'n filoedd,
 A chwedl'ch hoedel,
 Union afael yn y *Nefoedd*.

XIX.

CAN O DDEISYFIAD DYN TLWAD, am help
 Chynnorthwy gan ei gymmydogion, i godi *Ty*
Mynydd ger llaw LLAN UWCHLYN.
 I'w chanu ar *Cast away Care*.

I

GWrandewch trwy degwch fy Nghym'dogion;
 O fawr i fan fy nghan a nghwynion;
 Dynan ydwys fydd dan aden,
 Taer lidiog ing, thodi ac angen;
 Os byddwch mor dirion, Gym'dogion diwâd,
 Mewn teimlad gywreinddeg, a gwrando fy nâd;
 Ni fedrai, mi 'wn hynny, ddim canu fel cynt,
 Mae'r byd wrth derfysgu, yn gwasgu fy ngwynt;

Rwy'n henedd raen hynod, oer drallod ar droed,
Yn 'fachan wan fuchedd llwyr wrachedd erioed.

2
Wrth hir gybola'r byd helbulus,
Daeth ynddai drwbl meddwl moddus;
A chodais gwest mewn goneft gynnydd,
I gyd astudio gwneud gwaftadrwydd;
Nid oedd yn lle deuddeg yn rhwydd-deg o rhai'n,
Ond pedwar gwybodol, amserol eu fain;
Fef Mr. *Tlodi*, tan gledi tyn glais,
A'i frawd *Uchel-Olwg*, oer gilwg ar gais;
A Mr. *Gonestrwydd*, rhag gw'radwydd rhwyg crŷ,
A'r hên *Ddig'wiydd-dra*, y taera o bob tu.

3
Ac eiste wnaethant Gwest iawn ethol,
Ar f'achosion yn iachusol,
Lle 'roedd raid i mi wrando'n sobor,
Eu geiriau chwerwon fel Carcharor;
F'e'm holent yn helaeth iawn, bur-fraeth bob un,
Beth oedd geni o'r tristwch ddweud trosta fy hun;
A minnau atebais, Mae f'ymgais yn fawr,
Wneud tŷ ar y mynydd mewn awydd yn awr;
A chau rhyw le bychan yn rhwyddlan mewn rhol,
Fel caffo f'anwyl-blant e'n feddiant ar f'ol.

4
Ac *Uchel olwg* arna'i edrychodd,
Yn dêg ei wyneb ac a wênodd;
Os awn i berchen Tŷ ac eiddo,
Dyna lwc oedd ynte'n leicio;
Ond Mr. *Tlodi* 'n llwyr lidiog ei lun,
Odechreuau 'sgyrnygu 'n llawn egr ei wŷn,
Gan ddweud wrth *Onestrwydd*, Pa'r fadrwydd pur fy
hwn efo 'i bendro *Bretendia* gwneud tŷ?
F'fo fydd ffordd yma yn llymâ ymhob lle,
Pa beth ydyw meddwl fath gatffwl ag e'?

5
Attebai *Onestrwydd* hylwydd holiad,
Mae ffôl a dwl 'gychwyno adeilad,

Heb fwrw'r dracl, 'Oes ddigon ganddo,
 Mewn gwir ffynniant a'i gorpheno?
 Ac felly wrth eu clywed, fe'm dalied yn dynn,
 Nes daeth *dig'wilydd-dra* mewn hyfdra 'min hynn,
 Gan ddechreu llefaru, a thraethu'n gerth iawn,
 Fod ganddo ffordd arall yn ddiwall o ddawn,
 Y codai help ffyddlon Gym'dogion di dwyll,
 Na chawn i mor gildio, ond *bildio* trwy bwyll.

6

A dyna ddarn o'r farn ddaeth arna,
 Yn dëg o lwydd-drefn *Dig'wilydd-dra*;
 Ond *Uchel-olwg* droes i wyllo,
 Pan glybu fygwth sôn am fegio;
 Ond Mr. *Gonestrwydd* yn ddedwydd a ddaeth,
 Gan roddi barn gywir mewn gwir nad oedd gwaeth,
 Fyn'd at y cym'dogion am bigion eu bodd,
 'Does dim edrych llygoer yn llygad march rhodd;
 Rhod pawb eu dewisiad mewn teimlad cytun,
 Gwneiff pob Eluseni ddaioni i'r hên ddyn.

7

Ac felly'r Cwest a ffeft hoff ystyr,
 Gytunai'n ethol gan ymwneuthur,
 I'm gyrru'n dyner i rodianna,
 Gyd â Mr. *Dig'wilydd-dra*;
 Ac hefyd *Gonestrwydd* o'm herwydd fy hun,
 A gym'raf i'm ledio rhag twyllo'r un dyn,
 A d'ledus *Dlodi* raid i mi bob dydd,
 I gym'ryd i'm canlyn y gelyn di gudd;
 Rwy ganddo'n was lifrai mewn *slasri*'n y byd,
 Wrth drefniad y dillad dyallwch ei bryd.

8

Ond am y Mr. *Uchel-olwg*,
 Ni chaff mo'm canlyn rhag ofn cilwg,
 Oni ddigwydd iddo'n bendant,
 Pan wnelwy Nhŷ, ddo'd i'r Gwylmabsant;
 Ond eso'r tri er'ill rwy'n cynnill os câ,
 Trwy gariad mwyneidd-dëg llais deg 'wllys da;
 Fy anwyl Gym'dogion tra rhadlon eu rhyw,
 Chwi wyddoch yn weddedd ba agwedd rwy'n byw;

Na ddeuodd i'm cyfran fawr arian erioed,
Ni wnai mwy na Baban fyth gaban heb goed.

9

A dyna'r achos yn ddi o'chel,
Y mae fy nghyffes yn fy anghaff'el,
At bawb o honoch heb wahaniad,
Am wneud 'Lufeni 'n ol eich syniad;
Gan rai fydd a choedydd yn llwynydd gerllaw,
Gobeithio mai prennau yn ddiau i mi ddaw;
Ac eraill ac arian a fwrian ryw faint,
Er cymmorth i'm helpu i brynu mewn braint;
A chwithau'r glan Seiri i'm siriol wellhau,
Rhewch i mi ar wych ammod help ddiwrnod neu ddau.

10

Gobeithio 'n wiwlan byth na wela,
Neb yn ddyrus warthus wrtha,
Na *Gôf* na *Saer*, trwy gwyn amferol,
Na neb '*Sclateriad* anaturiol;
Dangosodd pawb gariad at ffarad *Efoulk Sion*,
Hên Dyrchw'r di orchest a dirwest ei dôn;
Y ngwraig a'm plant hefyd un ffunud heb ffael,
A rydd gyd â chwychwi dda weddi ddi wael;
A dyfged Duw'r Nefoedd ni'n ifaingc a hên,
Am gartreu Trag'wyddol i ymorol, *Amen*.

XX.

AN i ddeisyf pardwn a chymmmod i *William Jones*,
Yftiwart gwaith mŵn y *Gae-Newydd* yn *Llan-*
armon yn *Lâl*; gan ei Feiftraid.

I'w chanu ar Heavy Heart.

I

Y Caredigion cywir degwch,
'Rwy'n taro'n ddygun trwy na ddigiwch,
I ganu cwyn o achwyn uchel,
Yn erbyn rhyfyg ac ymrâf el;

K 3

Chwi

Clywed bod a nôd niweidiol,
 Genny ch gynnen,
 A thenfigen anorchfygol;
 O achos celwydd ac ysgowlio,
 Mae drwg yn tyfu;
 Oh! gwnewch wahanu, hynny heno.

²
 Chwi Mr. *Peter Jones* galonog,
 Addfwyn awchlym o'r *Fonachlag*;
 A Mr. *Hughes* o Bentre'r Felin,
 Eich clod wych clau fydd olau 'ddilyn;
 A Mr. *Dafydd Jones* Llangollen,
 Nid yw'n ateb,
 Un a gwyneb a wnae gynnen;
 A Mr. *Jephrey Williams* hylwydd,
 Goreu gwiw-rym;
 Gwr â dwys-rym, gariadusfrwydd.

³
 A Mr. *Roberts* a ddiahebant,
 Gwr ag eur-neith o graig Oernant,
 Sy'n cael heb gel mewn gar'el gyfan,
 Bris am gerrig bres ac arian;
 Ond gwerth y plwm fydd trwm tro yma,
 Aur yn dyrrau,
 Fel mae gorau'r gwyr hawddgara,
 A bod heb wad i'r deilia'd hylwydd,
 Bunau heb anair,
 I'w cyniwair o'r *Cae-Newydd*.

⁴
 Gan wel'd Feistrado'dd wirfodd arfaeth,
 Mae gwyr ydych hawddgar odiaeth;
 Nid yw nymuniad groes mo'n och;
 'Rwi dros y dynan gwael sy danoch,
 Sef *William Jones*, eich pur orchwylydd;
 Chwennychwn heddyw,
 Eich gŵyro a'ch galw, i garu'ch gilydd;
 Os bu ymrafael arddel oerddig;
 Gall rhai 'nol ffræo,
 Accw rodio, mwy caredig.

Y gwaith i'w dychwel ar y dechreu,
 A gwneuthur Barn yn farn i'n fiwrneu;
 'Wnel hynny trwy gyflawnder dibaid,
 Fe geidw hwnnw yn fyw ei enaid; *Ezec.*
 At farnu'n ddoeth rhaid cael i ddechreu, *xviii. 27.*
 Bwyll a rheswm;

Dyna gwlwm dynion golem;
 'Ran gwael yw dechreu clywed achwyn, }
 Rhaid yw dangos,
 Cwyn ac achos, cyn ei gychwyn.

6

Y Brenin gynt a ddarfu'n gywrain,
 Farnu heb attal rhwng dwy Buttain, *i Brem.*
 Sef bygwth rhannu'r Plentyn bychan, *iii. 25.*
 Eglurai hynny ei fam ei hunan;
 m ffalster gwaed chwi glywloch siarad,
 Barn ddyallus,
 A wna gyhoeddus lawn gyhuddiad;
 A gwyn ei fyd, mewn happus gyflwr;
 Mae Duw'n addo, *Mat. v. 9.*
 I'r hwn a fyddo'n dangnefeddwr.

7

A bydded waithian ynoch chwithau,
 Ystôr o eithaf ystyriaethau;
 Gwahanu'r digwydd fel cym'dogion,
 Ac yspryd gwar faddeugar ddigon,
 A chyd ymdeimlad gariad geirwir;
 Beth yw dichell,
 Dan dew gawell, dyn di gywir;
 Bu agos ddigwydd ar y cynta,
 Farn anghywir,
 Eisiau Synwyr, *i Susana.*

8

Byddwch chwithau a doniau *Daniel,*
 Heno a chydiwch hyn o chwedel;
 Rhag ofn, er dim, i nebfod yma,
 Mewn gwall neu berigl colli eu bara;
 Gwnéwch

Gwnewch eitha ystyriaeth a thosturi,
 I berchen plantas,
 Na b'o'n rhŷgas, neb yn rhegi;
 Matter mawr bod yn haeddiannol,
 Lle b'o gyhoeddi,
 Bwrn drwg weddi, barn drag'wyddol.

9
 Gwybyddwch er eich aur a'ch arian,
 A'ch holl feistrolaeth yma rŵan;
 'Dowch chwi a'ch gweision yn y diwedd
 I ryw Fynwent heb fawr fonedd;
 Rhaid yno yw gorwedd dan y garreg;
 Er bod Balchder,
 Amryw hyder yma'n rhedeg;
 Ni bydd llawnach y lle hwnnw,
 I'r Meistr yd pennaf,
 Na'r gweision falwaf, Deliwch sylw.

10
 A chan fod felly'r gallu'n gollwng,
 Y rhaid i'r Meistr mwya ymostwng;
 Pa fatl ryw ddynion, medd'r Apostol, iii.
 A ddylem ni fod yn wastadol?
 • Nyni rhai sydd tan rwymau bedydd,
 A ddilys ddyleu,
 Foddion goleu, faddeu i'n gilydd;
 Er mwyn yr un fu'n Ddyn da i ddoniau,
 Yn dioddau i'r perwyl,
 Foddion anwyl, i faddeu i ninnau.

11
 Gobeithio ar dwyn feistrado'dd dinam,
 Fod modd i weled maddeu i *Wiliam*;
 Ac iddo yntau faddeu'r cynnwyr,
 Heb air ychwaneg i'r *Achwynwr*;
 A dweded pawb a glân galonnau,
 Gwedi'r drwbll,
 Dofa meddwl, Duw f'o'n maddau;
 A Duw a'n dysgo yng N^{GH}RIST a'i haeddiat
 Lle mae rhyddid
 Fyw Addewid, o faddeuant.

Pardyni

Y P A R D W N.

P Ardyniad, syniad cysonol, a roed,
Yr adeg ofynol;
Pardwn rhad weithiad ethol,
Na fid i neb fod yn ol.

XXI.

RDD, ar *Heavy Heart*, i annerch Cyfaill Caredig-
ol, pan oedd dan groesau a blinderau.

A Nwyl gyfaill rwy'n dy gofio,
A gweddi mynych gan ddymuno,
I Duw roi llwyddiant er pob lludded,
Yn graff i'th onest gorph a'th ene'd;
Dal dy draed ar Graig yr Oesoedd,
Er pob helynt,
Ciddig oeddynt, a ddigwyddodd;
Ag er pob peth a ddigwydd etto,
Duw f'o i'th dywys,
Yn gyhoeddus, rhag tramgwyddo.

2
Cefaisf yma lawer damwain,
Megis rhybudd cerydd cywrain;
Mae'r Saer-celfydd ymhob cilfach,
Am dy doccio i'th wneud yn deccach,
Torri ceingciau d' anystyriaeth,
Harddu'r Eglwys,
Caer hoff wiw-lwys, mewn corpholaeth,
Bwrw'r gwarthus brynu a gwerthu,
Hwnt o'r Demel,
I fan Iſel a fyn IESU.

3
Gwel fod ffraeth ragoriaeth gaerog,
Rhwing gwir blentyn a gwas cyflog;

Rhaid

Rhaid i'r plentyn Etifeddol,
 Gyr'edd didwyll gerydd dadol;
 Nid ydyw rhai na chânt yn weddaidd,
 Fflangell barod,
 Bwys awdurdod ond bastardaidd;
 Dal dy zêl a gwêl y gwaelod,
 Plentyn cyfan,
 Wyd ti dy hunan, i'r Tad hynod.

4

Cariad CRIST a ddarfu'n dirion,
 Deg arwyddo 'n dy geryddon;
 Efe cofia, fydd drwy'r cyfan,
 A'i ddawn ollawl i' th ddwyn allan;
 Ar *Job* gynt ca'dd Satan weithio;
 Darfu'n rhydoft,
 Gnoi di a'i gwyddoſt gnawd ac eiddo;
 Ond cadwe 'i Enaid gwedi hynny;
 Rhyfedd! nerthol,
 Anhepcorol, mae Duw 'n caru.

5

A gadwo Duw a fydd cadwedig,
 Trwy ddwfr a than, a gwawd a dirmig;
 Nid oes dim all niweid egraid,
 I rai garant Dduw'n gywiraidd;
 Mae pob rhyw bethau 'n rhannau'r rhei'ni,
 Yn gweithio beunydd,
 Oreu deunydd er daioni;
 A gwyn ei fyd y diwyd ffyddlon,
 A ail aned,
 A Duw'n gywle'd yn ei galon.

6

Yr Eglwys ydyw'r Ardd drestadaeth,
 A chalon dyn i'w'r pren gwybodaeth;
 Mae'r ffrwyth gwa'rddedig ynddi'n can
 Gwylwn drwyddo goelio'r gelyn;
 Pwyll a sobrwydd fydd angenrhaid,
 Dal ar orchwyl,
 QEN DUW anwyl, yn dy Enaid,

Fy M

Gyd

Y

Tw

Os

Ac

Rhwym

I'r

Lwyr a

Ceiff

h

I'r tyw

Can

Ma

Put

A p

Addolwy

N

Dawn a

A'r ho

N

A'u du

Gw

Rha

A ff

Ni t

Tel gwra

E

odd ana

Chwan

A

I'th ana

Llaw

Sydd

Fy Mab, medd Duw, Moes i'm dy galon;

Dyna'r d'ioni,

Gyd â nyni, ymgadw yn union.

7

Y galon yw'r ystafell addas,

Tw'r puredig Ty'r priodas;

Os gwelir un hên wŷn yn hono,

Ac heb y wisg briodas ganddo,

Rhwymwch deliwch draed a dwylo,

I'r t'w'llwch enhyd,

Lwyrâ gofid, lawr âg efo;

Ceiff pawb, ond plant y ddinas burlan,

A'u troi, dyallwch,

I'r tywyllwch, o'r tu allan.

8

Can's oddi allan mewn swydd hylig,

Mae'r Cŵn a'r ōwyngyf' reddwyr eiddig,

Putteinwyr a llofruddwyr gwaedlyd,

A phob celwyddwyr, yf'wyr hefyd,

Addolwyr eulyn adwl oer alwad;

Ni 'dwaenant oleu,

Dawn a geiriau, Duw na'i gariad;

mig; A'r holl Broffeswyr hunan gnawdol;

Nid yw eu rhyfig,

A'u dull unig, ond allanol.

9

Gwyliwn fod ar nŵd anedwydd,

Rhaid dal yn agos at yr Arglwydd;

A ffoi i Zoar am anrhydedd:

Ni thâl Sefyll ar Wastadedd,

el gwraig Lot a ddartu gychwyn;

Ei gwlad a'i chartre,

odd anaele, fu iddi n Elyn;

Chwant y cnawd, a llygredd cyhoedd,

Allant dyfu,

I'th anafu, o borth y Nefoedd.

10

Llawer ffordd a llawer Cwestiwn,

Sydd yn t'wysu rhyw Dementia;

Gormod

Gormod cyfle, a mynych arfer,
 Eill ein hudo ni o'n llawn hyder ;
 Er bod Doethineb mawr yn *Sal'man* ;
 Merched lledrydd, I Bren. xi. 3
 Draws eu gilydd, droes ei galon ;
 Er gwneud Teml Dduw yn 'i ddechreu,
 F' aeth i weithio,
 Dan wē'nheithio, i'w duwiau 'n hwytheu.

II

Oh mor llithrig ydyw llwybyr,
 Tuedd dyn i fyn'd wrth natur ;
 Rhyfedd gariad a thrugaredd,
 Fod rhai 'n sefyll hyd y diwedd ;
 Os aei fel *Pedr* dros y llwybrau ;
 Gweddia'n fynych,
 I Dduw edrych, di ddoi adrau :
 Golwg Iesu a'n galwo'n gyson ;
 A'i air fo'n llosgiad,
 Unig hwyliad, yn ein calon.

ENGLYNION I BONT YR ALLT GOCH.

I

MUR maith clô cyd waith, cliciadwy ;
 Noddfa uwch rhyferthwy,
 Rhiniog dew bleth rhwng dau blwy,
 Drws hylwydd ar draws *Elwy*.

2

Caseg winau-deg, Ofnadwy, gresawr
 A'r grafel yn gyfrwy ;
 Bwa iawn maen heb un mwy,
 Hanner Olwyn ar *Elwy*.

3

Gwregys gwŷch ar Graig is gallt,
 Tro hwyl i wared *Elwy* wŷllt,
 Ni wêl un dyn 'n ol ein dallt,
 Ddim o hon oddi yma hyllt.

DIWEDD Y RHAN GYNTAF.

Yr AIL R A N.

I.

CYWYDD, Cyffes y *Bardd*, neu ddrŷch,
yngwrthol Trueni.

W RTH edrych; aruthr! adrodd,
Fy ystum, fel bum o'm bodd;
O hŷd fy oes, di-foes daith,
Fyw yn ben-rhydd, fab anrhaith,
Ymledu'n an-heimladwy,

I fynnu mâr, fwy na mwy,
Dilynais, a diawl ynnwyf,
Bob cnawdol annuwiol nwyf;
Nid oedd un o du ei ddiawl,
Am a allai, mwy hollawl,
Nag odid mewn rhyddid rhwydd,
Mwy'n fedrus, am ynfyrwydd.

Oh! mor hŷ-lithr y llithrwn,
I bob gwagedd Serthedd Sŵn,
Ymhlith meddwon aflonydd,
A'm naws i'w dal, nos a dydd.

Fy chwedlau fu fâch hud-lawn,
Yn abwyd, neu Rwyd yr awn
Hualau, ar hyd heolydd,
(Garw ei fain) o'm geiriau fydd;
Cig a Physgod, i'm nodi,
Am foddio nwy fyddwn I;
Mynych y bum ddymunol,
Am wneud ffair menywod ffôl;
Gweniaith a phob drygioni,
Fu fy mhlefer ofer I.

L

Och!

Och ! feddwl afiach foddion,
 Ffieiddrwydd hynt y ffordd hon ;
 Mi ledais fel Malwoden,
 Lŷsg o'm hôl, i lesg-hau mhen ;
 A'm calon pan f'wi'n coelio,
 Fy llŷsg drwg, fydd yn lleŷg dro :
 Nŷth ydwyf, an-noeth adail,
 Deml y fall, nid aml fy ail ;
 Daear afluniaidd dywyll,
 A llynn du, yn llawn o dwyll :
 Tŵr annedd, pob trueni
 Yw fy nghalon eigion I.

A pha mwyaf gaf heb gudd,
 O fwriad eu llaŷerydd ;
 Mwy-fwy mawr-ddrwg amlwg wŷn,
 A ŷwn dialedd, fy'n dilyn,
 Cyfyd côf, amryw brofiad ;
 O'm heuog, afrywiog frad
 Gan mor drwm yn y clwm clau
 A chadarn fy mhechodau.

Och ! edrych eglur-Ddrŷch glau,
 Helyntion y Talentau ;
 Fy nhalent erbyn holi,
 Gwaedd yw ŷon a guddiais I,
 Tan fy llygraid ffiaidd ffol,
 Yn fy naear annuwiol.

Duw a roes, da yw ei rad,
 Fy awenydd fyw YNAD ;
 Minneu troes, (mewn enaid rhydd)
 I'r gelyn, er oer g'wilydd.

'Mroddais, eisteddais yn ŷtôl,
 Gwatwarwyr, gnawd daearol ;
 Yn lle bod (hynod wiw hawl)
 Ar lann *Afon*, le Nefawl,
 Yn dwyn ffrwyth, at Eŷinwythder
 Fel y Pren *Plan*, purlan pêr.

Ond Och ! ydwyf bechadur,
 Fel llwyn Sarph, neu 'Fallen fur :
 Ffigys-bren, neu Wernen wyf
 Ddi-ffrwyth, hyd oni ddeffr'wyf ;
 Chwith yw'r farn, fy chwythu fydd,
 Fel man-ûs ar fôl mynydd,
 Oni chaf iawn awch ufudd,
 Rym i ffoi trwy rwymau ffydd,
 A chalon gwir ddychweliad,
 I'm troi at faddeuant rhad.

I'r hyn Duw, o'm rhan dywyll
 Rhwymmau barn, rho i mi bwyll,
 I gydnabod, mewn tlodi,
 'Th Ras haeddianol doniol di,
 Yn troi'r hadl, rai afradlon,
 At well, er mor bell y b'on.

Duw i'th ras yn urddas Ne,
 Er mwyn f'enaïd mynn finne,
 Yn ollawl, gyflawn allan,
 Fel pen-tewyn, tynn o'r tân,
 Wael bechadur dolur dîg,
 A llefg adyn llosgedig.

Trywana fi o'm trueni,
 Gwel dy Fab, gwael ydwy fi ;
 Dwg f'enaïd, i'th drigfanne,
 O ! fy Nuw, er ei fwyn E.

II.

CYWYDD y Galon ddrwg. *Jeremia xvii. 9.*

Gwelwn Echryfa golwg,
 Gwael iawn ddrych y galon ddrwg ;
 Calon afradlon o fryd,
 Annuwiol heb ei newyd :

Calon yw mam pob cilwg,
 An-noeth drefn, a nŷth y drwg :
 Drwg ddi-obaith, draig ddi-ball,
 Pwy edwyn ei gwŷn a'i gwall ?
 Effaith y cwymp, a'i ffrwyth cas,
 A luniodd bob galanas ;
 Grym pechod yn ymgodi,
 A'i chwantau fel llynnau lli.
 Glenydd Afonydd y fall,
 Dengus bob nwydau angall ;
 Dîg-ofid yn di-gyfor,
 Tân a mŵg, fel tonnau môr :
 Uffern yw hon o'i ffwrn hi,
 Mae bariaeth yma'n berwi :
 Ysbyty, lletty pob llid,
 Gwê gyfan, gwae a gofid ;
 Trigfa pob natur wagfost,
 Bwyffilaidd 'Nifeilaidd fofst :
 Treigle a chartref-le trais,
 Rhyfeloedd, a phob rhyw falais.
 Rhial, pob an-wadal wŷn,
 Tŷ ac aelwyd y gelyn.
 Meirch, a chwn, a môch annwn,
 Sy'n tewhau, yn y tŷ hwn.
 Seirph hedegog mew'n ogo,
 A Heigiau Dreigiau blin dro.
 Pob lleisiau, arw foesau'r fall,
 Sy'n d'wad i fŵn deall ;
 Sŵn T'ranau, fain trueni,
 Sŵn gofalon greulon grî :
 Melin Wynt, yn malu'n wâg,
 Rhôd o agwedd rhedeg-wâg ;
 A'i choccsys afaelus fôn,
 Yn troi'r gilydd trwy'r galon :
 Drylliau, a Ebilliau bach,
 Y maen ifaf, mae'n hawfach,
 Nâ dryllio, gwir bwylllo i'r bon,
 Ceulaidd, drygioni calon :

C'letta

C
 M
 V
 L
 Y
 Pa
 L
 Fa
 Ni
 Cl
 Er
 Er
 Er
 Na
 Nic
 Lar
 Na
 Ceu
 Oh
 Gro
 Yn
 Rhin
 Ond
 Mae
 N'all
 Gael
 Gan
 Annu
 Och !
 Wrth
 Gwed
 Yn N
 Nid o
 Ond g
 A'r ga
 A dry
 A drwg
 Amen

C'lettach, a thrawsfach ei thrîn,
Mewn malais, nâ maen Melin.

Wele yna blina blaidd,
Lais Pharao, Lucifferaidd,
Yn gofyn, â chyndyn chŵydd,
Pair, Erglyw; Pwy yw'r ARGLWYDD?

Llais hên Saul, a Llŷs hwn fydd,
Fann chwerw, o-fewn ei chaerydd.
Ni all Telyn a dyn doeth,
Clywn ennill, calon annoeth.

Er achwyn, llais cwyn, llesghau,
Er nodi, Galarnadau:
Er pibell, a chymmell, chwant,
Naws IESU, ni ddawnfiasant,
Nid eill, y rhai'n deallwch
Lareiddio na threiddio ei thrwch;
Na'i phuro âg un Offeryn,
Ceulan doft, yw calon dyn.

Oh! mor ffyddlon ffrwythlon ffraeth,
Groyw dêg, yw'r Greadigaeth;
Yn cynnal gogoniant cainwedd,
Rhinwedd mawl, yr hwn a'i medd:
Ond dyn, Och! Elyn oer chwith,
Mae'n ymwylltio mewn melldith,
N'all y Tad gariad gore,
Gael nŷth yn ei galon ê,
Gan'r arfog llidiog (fy'n lladd)
Annuwiol yn y Neuadd.

Och! ni byth, achwyn y bo'r,
Wrth goelio, fod fath galon:
Gweddiwn, llefwn rhag llid,
Yn NUW, am gael ei newid.
Nid oes neb a'i hadnebydd,
Ond gair y Tad, a'i rad rydd;
A'r gair os Daw, gwiw-ras dôn,
A dry'r golwg drwy'r galon:
A drwg calon draw cilio,
Amen fyth, mai hynny f'o.

A W D L ar y PEDWAR MESUR ar HUGAIN,
o Ddiolchgarwch i'r Parchedig Mr. *PETER*
WILLIAMS o GAERFYRDDIN, am y
BIBLAU Mawr, a'r SYLWIADAU.

I. UNODL-UNION.

Henffych well Cyfaill, cyfaith, o hanffod,
Henffych fath orcheft-waith,
Henffych ei fynych fwyn-waith,
Gŵr yw ef gerir ei waith.

II. PROEST-GYFNEWIDIOG.

PEDR, ŵr hŷ-fedr, ar gledr gwlad
GWILYM; glaer gwlm y glod
O GAERFYRDDIN, fawr-ddoeth rad
I Gaer N E F, gywir wiw nôd.

III. Proft-GADWYNOG.

Ar AIR D U W, auroraidd dasg,
Y gyrrai Ddawn gywir ddysg;
Gwir hoff wŷch i Argraph-Wasg
Bendithion meithion i'n mysg.

IV. UNODL-GRWCCA.

Clau Sulwiadau, Sail wiw-deg,
I'r PENNODAU dodai'n deg,
Gafael UN DUW'n gyflawn-deg, Llês byw,
Bawb ydyw; bob adeg.

V. UNODL-GYRCH.

LLAW D U W arno, Llwydd eur-Nerth,
Pur ei Waith, pwy ŵyr ei werth?
Maes â Pherl, cymmwys, a ffydd,
Aur Adenydd i'r di-nerth.

VI. DEUAIR-HIRION.

Post Eglwys, pwys da hŷ-glod,
Craig yw o Nef, croyw gu nôd.

Gwe

VII. DEUAIR-FYRRION.

VIII. Ac AWDL-GYWYDD ynghyd.

Gwelir goleu, o hwn i heu,
Braenarau, torreu hurt iaith,
Graith araith, Yfsgrythyrau.

IX. CYWYDD-LLOSGYRNOG,

X. A THODDIAD, ynghyd.

Mêl a redodd, mawl i'w radau,
Y cyffredin a'i cai'n ffrydau,
O flodau Nefoledig ;

Nid brau grochanau a chîg, ond *Manna*,
Goreu, dawn iawna, GAIR D U W'n unig.

XI. GWAWDODYN-BYRR.

Gem yw i'r Eglwys, o'r Gymreig-wlêdd,
Dw aeg eglur, *Deau* a *Gogledd*,
Enwog wr anwyl yn y Gwirionedd, dengus,
I DDUW dywys yn ddi-duedd.

XII. GWAWDODYN-HIR.

Duw i ni roddo'r dawn arweddiad,
I gael Sylwedd goleu o'i Sulwad ;
Y rhan dda mynnom rhown ddymuniad,
Gario i rinwedd, gywir arweiniad :
Nid cnawdol bresennol Syniad, wnelo,
Ys Pryd ddelo'n ras, brwd Addoliad.

XIII. BYRR-A-THODDIAD.

Molianner—tanner, cyttunol ddiolch
I DDUW yn drag'wyddol,
Am y rhoddiad yn gyrhaeddol,
Drwy law BEDR draul wir wybodol ;
'Fe fydd i ni'n fyw Syw ddoniol,
Fael happus-teg fel Apostol :
Fynu daeth yn fendithiol, i'n gwlad
Trwy gariad, rhagorol.

CARIAD

XIV. HIR-A-THODDIAD.

CARIAD D U W inni, cywir Tewynnodd,
 Dros ein an-haeddiant, ei Ras cynhyddodd;
 Yngwlad Deheudir, Angel Duw hedodd,
 O wawr ei lewyrch Awyr Oleuodd:
 Drwy Ogledd yr ym-dreiglodd, ei belydr,
 Gwir amryw ryddhydr, i GYMRY roddodd.

XV. HYPPYNT-BYRR.

Er bod Cymru }
 Wedi magu } Dan ddirmygiad

Mae'n golygu }
 Duw'n meddygu } dawn ddewygiad

XVI. HYPPYNT-HIR.

Mawr yw breiniau }
 Gaffo'u Pennau } dynol anian
 O dan lennau }

I bresennol }
 Ras dymmunol } Duw ei hunan
 Di-wahanol }

XVII. CYHYDEDD-FERR.

Da iawn dyall y dyn duwiol,
 O ran iddo 'fe'n rhinweddol,
 Mae'r doethineb mêr-dêth unol,
 Duw'n ei lanw â dawn Olynol.

XVIII. CYHYDEDD-HIR.

Gras urddas hardd-wêdd }
 Rhan maith'r hwn a'i medd } fydd anfarwol
 Swydd union Fawredd }

Gwas Duw gwiw yftâd }
 Ca'dd râdd c'oedd roddiad } y rhai Nefol.
 A Rhyw o Nwyfiad }

XIX. CYHYDYDD-NAWBAN.

'Fe a Egorai fywiog Aeron,
O hynod arwedd hên Awduron,
I hyfforddi yn hŷ-hoff-heirddion,
Gamrau gweddus i gymreigyddion.

XX. CLOGYRNACH.

E wanodd Wifg a blifg bloesga,
Urdda egniawl'r ardd gneua
Ar Heiniar hynod, bywiol nefol nod
Cnewyllod, cawn wella.

XXI. CYRCH-A-CHWTTA.

Pob addolwyr pawb ddylau,
Ddal a chyd ddiolchiadau,
I'r Duw unig ordeiniau,
Y fath roddiad faith raddau,
Gael o ddynion gul ddoniau,
Wiw fyw ablaidd o *Fiblau*,
Ac Agoryd rwyddfryd ras,
Grôth eirias, Ysgrythyrau.

XXII. GORCHEST-Y-BEIRDD.

Dwyfol da-faith	}	a lanwodd.
Wreiddiol; rwydd-iaith		
Unol; iawn-waith		

Sylwedd, Sylw-iaith	}	Ddëorodd.
Pwyll-wêdd, Pell-waith		
Ddewr-wêdd, araith		

XXIII. CADWYN-FERR.

Gŵr o gariad gwir agorai,
Gaerog eiriau gwiw ragoriad,
Goreu gu-rad, gair a garai,
Gywrain gariai, goron gwiwrad.

Duw

XXIV. TAWDD-GYRCH-GADWYNOG.

Duw 'fe garodd, da fagwraeth,
 Ef warrogaeth, a fawrygodd,
 A chwanegodd iach annogaeth,
 Nêr arfogaeth ni ryfygodd;

Ysgrifennu }
 'R Gair i Gymru } 'Fe Lafuriodd.
 A'i Lefaru }

Dydd fy nefu }
 Caiff Deyrnafu } 'N Fyw'n Oesoedd.—
 Fwyn Was IESU }

IV.

AWDL ar y PEDWAR MESUR ar HUGAIN;
Marwnad i'r Parchedig FARDD ac OFFEIRIA
Mr. G R O N W Y O W E N, a fu farw
 a gladdwyd, yn Llan-andrëas, yn Swydd Brunswi
 Yng ogledd America, yn y flwyddyn. —

I UNODLUNION,

1 **O**ch! och! o'n byd, uwch Erchwynn bêdd,
 Pen tŵr y Cynghanedd, (torr)
 Och! Ganwyr, yn iach Gwynedd,
 Nid *Arfon*, na *Môn*, a'i medd.

2 Nid *Dinbych* ranwych, Rinwedd, na *Meirion*
Mirain gerdd gyfrodedd
 Gwagle, *Deheu* a *Gogledd*,
 Wrth Hwn fu, aeth heno i'w fêdd.

3 Ganwyd a magwyd, ym *Môn*, trafaeliodd
 Trwy filoedd o *Saesôn*;
 Carodd, tra fu 'mhob Cyrion,
 Ac amryw barch, Gymry'r bôn.

Llong oedd ê, garie, 'n gyw'ren, bell dryfor,
 O bwyll draferch Awen,
Gronwy graff, Haul-braff, Hwyl-bren,
 A Llŷw 'r Beirdd, Llew aur ei Ben.

Ca'dd Awen burwen, yn berwi, a than,
 Doethineb Duw ynddi,
Seraphin; roes er hoffi,
 Farworyn i'w hennyn hi.

O'r Nefo'dd trefnodd, Duw Tri, I *Ronwy*,
 Rinwedd cân goleuni,
 Ac eilwaith, at ei *Geli*,
 Aeth i Nef oddi wrthym ni.

II. PROEST-GYFNEWIDIOLG.

Gronwy ddu, gu rinwedd-w'r,
 G'ronai DDUW'n gywrain-wedd aer,
 Gwehydd oedd, ar gyhoedd wir,
 Gwell nâ neb, mae'n gwall ni'n oer.

III. PROEST-GADWYNOG.

Gwall i Feirdd, oedd golli fath,
 Gwall i fod, na's gwella fyth,
 Gwall a briw, drwy gylla brath,
 Golli Congl-faen, Sail-faen Syth.

IV. UNODL-GRWCCA.

Colled galed y gwelir,
 Fawr a thoft, ar Fôr a Thîr,
 Am w'r cywrain, mawr y cerir, ei waith,
 Perffaith araith eirwir.

V. UNODL-GYRCH.

Bugeilwyr heb argoelion,
 O'i ras ef, fy'r oes hon,
 Mae mwy *Babel* gaf el gaeth,
 Heno 'fywaeth nâ *Sion*.

Rhedeg

VI. DAUAIR-HIRION.

Rhedeg maent i'r Anrhydedd,
Nerth yr aur, yn aruthr wedd.

VII. DAUAIR-FYRION.

VIII. AC AWDL-GYWYDD ynghyd.

Cyf-wlith cyflawn,
O DDUW a'i Ddawn
Gem fwy gwyh, na'u haur-ddrŷch hwy,
A wnae *Romwy*, 'n ŵr uniawn.

IX. CYWYDD-LLOSGYRNIOG.

X. A THODDIAD ynghyd.

Gair Doethineb yw'r dêth *Ynad*,
Garai *Gronwy*'n gu arweiniad,
Mewn Tywyniad daionus,
Ni chaid un, â chô dawnus, brydyddai,
Yn Rhod y dyddiau mor Anrhydeddus.

XI. GAWDODYN-BYRR.

Er y cafodd, ryw arwa cofon,
O ruthrau llidiog a thrallodion,
Efe dynnai fywyd, union mawl mydr,
Wir Haul belydr, o'r helbulon.

XII. GAWDODYN-HIR.

Duw a'i dysgai, â diwyd Ofgedd,
Fal Aderyn, a'i folawd eurwedd,
Tan ei * *Nennawr*, tôn Iawn Anedd,
Bodlon enaid, heb edliw'n un-wedd,
A'i glod yna, gael Adanedd, Duw,
Uwch law *diluw*, a chlwy dialedd.

XIII. BYRR-A-THODDIAD.

Maith, maith, a rhŷ-faith, O! Rhyfedd, daith h
Doethineb Duw'r mawredd, D

* CYWYDD y *Nennawr*, yn Llyf. Beirdd Môn, o
Gronwy Owen, yn canmol ei happuſrwydd, gyd â d
Dduw am y cyfryw le uwch twrf Heolydd Llundain:

Dwyn y cyflawn, doniau cyfwedd,
 Cyn y drygau, cwyn daer agwedd,
 Cwypai *Seren*, Campus arwedd,
 Enwog eglur, yn y Gogledd,
 Gof *Gronwy*, Syw fyg Rinwedd, gwyp gwâr,
 I'r ddaear, oer ddiwedd.

XIV. HIR-A-THODDIAD.

Afaeth Goleddwr, Ow! Ow! 'fe'th gladdwyd,
 Piler iaith wreiddiol, Ow! Pa le'th roddwyd?

I fŵth ogof angeu, fe'th gyfyngwyd,
 Dan dô dir *estron*, d'awen di rwystrwyd,
 Och! fwyn *Ronwy*, na chyfrannwyd, it' fêdd,
 Ryw Fynwent *Gwynedd*, ar faint a ganwyd.

XV. HYPPYNT-BYRR.

Trwm Ochenaid,	} ar dy donnen :
Oer dô dynniad ;	
Gan Estroniaid,	} mawr eu cynnen.
'Mericaniaid,	

XVI. HYPPYNT-HIR.

'N Llan Andrëas,	} bridd daearen :
Rwygiad rŷ-gas,	
Bwriwyd Oer-ias,	
Ar y Benglog,	} Llwybr i Awen.
Anwyl enwog,	
Lle bu rywiog,	

XVII. CYHYDEDD-FERR.

Och! och! *Ronwy*'n iach wŷch Rinwedd,
 Och! wae rwygiad, a chwerw agwedd,
 Byrr ddi-warthu 'n Bardd * Eorthedd, * *astud-*
 Rhoi'n Pôr addfwyn yn y pridd-fedd. (*rw,dd.*)

CYHYDEDD-HIR.

Dawn gyflawn goflaid,
 Grothawg blethawg blaid ;

M

O'i

O'i wasg euraid, a Esgorai,
Cawg *Mêl*, oedd Côg Môn;
Llawnder Têr tirion,
Olew o'i Fêrion â Llifeiriai.

XIX. CYHYDEDD-NAWBAN.

Gwîn gwynn ydoedd ei gain ganiadau,
A'i gerdd fawledig, fel gardd flodau,
Wawr awdurdodol, aur dewr didau,
Ddwbl, waith hoywdeg oedd ei blethiadau.

XX. CLOGYRNACH.

Oh ! mor oneft arwest eiriau,
Ei Sain araul a'i Synwyrâu;
Caerog Waith cywren,
Mydr maith, hoyw-iaith hên,
Wiw awen a weuai.

XXI. CYRCH-A-CHWTTA.

Duw *Gronwy* dêg arweinydd,
'Roes y ganiad wrês gynnydd;
A'r Duw hwn, *lôr* + *Dibenydd*, + Dan. vii.
Allai wa'nu'n llawenydd,
Dwyn *Gronwy*'n dawn Garennydd,
Sain fwyn i *Sion* Fynydd;
I weu'n glîr wiw awen glau,
Er da ddoniau, 'r Diddanydd.

XXII. GORCHEST-Y-BEIRDD.

Gweuad, gywir,	} yn deilwng:
Gariad, geirwir,	
Yna delir,	
I'r lôn, wir hawl,	} Heb gyfwng.
Ddi-dôn, ddi-dawl,	
Gyffion gu-fawl,	

XXIII. CADWYN-FYRR.

Côr y'n cyrraedd, cair fain Cariad,
Nes wir eiliad, nwyf araulwedd,

XX

Goe

WYDD
Bonhedd

O

Edwar
O Gil
Perche
Aer hy
A pher
Ar wy
Gw
Y Gyf
Gwydd
A phw
Gwydd
Gwawl
A Sylw
Cryf Y
Caeraw
A'i eiri

A dewr gynnedd, daear ganiad,
Wnan ennyniad, yn Nuw'n unwedd.

XXIV. TAWDDGYRCH-GADWYNNOG.

Iawn foladwy, awen flodau,
'Bo dafodau, byw'n dyfadwy,
Tra safadwy, tros fywydau
Goeth gu rannau ; fydd gwaith 'Gronwy :

A'i Waith ethol, }
Yn drag'wyddol, } cywrain Ofwy :
I'r Côr Nefol, }

Rhan o'r unol, }
'Wenydd wa'nol, } a feddiannwy.
I fyw'n ddoniol, }

WYDD MARWNAD Mr. EDWARD JONES, Gŵr
Bonheddig o GIL y LLWYN, BODEFARY. 1788.

OCH ! ni'n faith, achwyn a fydd,
Mewn bràd am y mwyn Brydydd ;

Edward ab Ioan wiwdeg,
O *Gil y Llyn*, twyn hardd tég ;
Perchennog da enwog dir,
Aer hyfrydawl, a'r fro-dir ;
A pherchennog enwog oedd,
Ar wybodaeth i'r bydoedd.

Gwydde'i effaith gwedd hyffordd,
Y Gyfraith, a'i pherffaith ffordd —
Gwydde'i ddeddf, a gwedd addfed,
A phwysau ffydd crefydd cred —
Gwydde'i bell agweddau byd,
Gwawl foddau'r Saith Gelfyddyd —
A Sylweddawl sail-wiwddoeth,
Cryf Ynad y ganiad goeth ;
Caerawg, blethiadydd cywrain,
A'i eiriau fal muriau main :

Pôr awen wŷch, pery'n well,
Enw orchestol na chafell.

Beth yw ddiddadl, gyftadlu,
A gwaith hên heirdd feirdd a fu?
Cân cynnydd Awenydd win,
Union araith aneurin.

A di ddarfod y glod glau,
I *Daliesyn* â'i dlyfau.

A *Dafydd* brydydd di brin,
Ferw ei gân o Froginin.

A gwaith *Jolo* goeth eilydd,
O Lechryd, wers hyfryd fydd.

A'r hen *Dudur* groywbur grêd,
Fwyn eilydd, o fin *Aled*.

A *Gwilym Lleyn*, gwlwm llwŷr,
A'i gyfonaidd gû synwyr.

Ac *Edmund* (odid gydmar)

Ap *Rhys* gynt, parhaus gâr.

A llawer o bob lleoedd,

Gweue'n gall wiw Awen g'oedd.

Ac er canfol gwyr cynfyd,

Gronwy geir gywreinia 'i gyd:

Trîn Awen dda wên ddi wall,

Wnae'n burach nâ neb arall.

Ac awen a ddeil gywir,

Goffadwriaeth helaeth hîr.

Cyn y byd cân heb oedi,

Awen oedd, lle'r hanoedd hi;

A chwedi'r byd, gwynfyd gwên!

Tragywydd y trig Awen;

Sanct, Sanct, addoliant ddilyth,

Cawn ei bod yn canu byth.

Edward, adwaenai adwedd,

Weuad Awen lawen wledd;

Bugail oedd, byw goleddwyr,

Gomeraeg ddi gymmar wr:

Llyw a fferyll hoff araith,

Llwyr ei rym, yn llawer iaith;

Cyn
A S
A c
Am
Crân
A ha
Adro
Glog
Doet
Am
Med
O an
Gran
Cyfla
On
A dav
A cho
Fyd a
I fyn'
A'i do
Tan g
Main
Llaw
Cul ia
Cauaw
Glwŷs
A'i han
Llwyr
Chw
Troed
O! byd
Ddel uw
Rhoed y
Tad' Ce
Ni chle
Fath fri
Dydd
Oedd y

Cymraeg deg a fynegai,
A Saes'neg fwyn-deg ddifai.
A chall ydoedd uwch Lladin,
Am fedru 'threfnu a'i thrin.
Crâff gofiadur eglur oedd,
A hanesydd hên oesoedd;
Adrodde'i (fe wyddei fôn)
Glog-achau gwael a'gwyhion.
Doethdeg oedd ei freudeg fron,
Am ddoniau ymddiddanion;
Medrei, bob rhan ymadrodd,
O anian aêg yn ei nodd.
Gramadegydd grym digoll,
Cyflawn, yn ei ddawn oedd oll.

Ond Och! d'weud er wyched oedd,
A dawn odiaeth; dyn ydoedd,
A chorph, ag esgyrn a chîg,
Fyd adail, ddarfodedig,
I fyn'd i fedd, diwedd dall,
A'i doi'n oer fal dyn arall:
Tan gwrlud priddlud mewn pren;
Main dorriad mewn daearen.

Llawr oer yw, lle'r wir awen,
Cul iawn ffau, calon a phen.
Cauawdd mant y Cywydd mwyn,
Glwys-fardd a'i lygad glas-fwyn.
A'i hardd nerthol gorpholaeth,
Llwyr o'i rym, i'r llawr yr aeth.

Chwith fod gwreng yma'n sengu,
Troed ar ei fedd, tra dewr fu.

O! byd fawrion Bodfari,
Ddel uwch hwn meddylwch chwi;
Rhoed yna, wr hoyw danoch,
Tad Cerdd, yn y tywod côch.
Ni chleddir, ac ni chladdwyd,
Fath fri glan, fyth ar frô Glwyd.

Dydd Nadolig, fendigaidd,
Oedd y dydd rhydd y bu rhaid,

Rhoi'r hên gorph yna 'i orphwys,
Ym *Modfari* ddifri ddwys.
Blwydd yr *ARGLWYDD IOR* eurglod,
Mil faith gant rhifant ei rhod;
'Phedwar ugain gain ag wyth,
Didolwyd ef o'i dylwyth.

Saith ddeg a faith, rwydd-faith ran,
I'w adrodd oedd ei oedran:
Pan gladdwyd pinegl addysg;
Mewn hedd, yna'n medd, o'n mysg.

Robert, ei fab gwir hybarch,
Wylei'r dwfr o weled arch

Ei dad anwyl, arwyl-oer,
Mawraidd awen mor dduoer;
A'i frawd *Rogar*, hawddgar hynt,
A'i holl deulu; hallt wilynt.

A chur mawr i'w chwaer *Mari*,
Am frawd, o ardderchog fri;
Brawd o gnawd buredig nod,
Brawd natur eglur hyglood;
Brawd ysprydol rhadol rhydd,
Ar wiwnerth yr Awenydd.

A *Ffoulks* draw, ei *Ddaw* oedd ddwys,
Prelad *Rhydwen*, perl tra-dwys;

Gwelwyd ef, a galar don,
A gwawr oer y gwir wryon.
A'r Parchedig ddiddig ddwys,

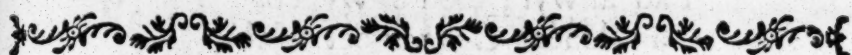
Cywrain, Offeiriad *Caerwys*;
Pwn i'w daraw pan dorrwyd,
Brenhin-bren, brig len, bro *Glwyd*.
Gwr cywrain hoff rwyddgain ffraeth,
Am degwch i'w gym'dogaeth;
'Roedd bob achos, bae achwyn,
Gorau gael llaw, gwr *Gil Llwyn*.

Ond bellach hynod bwyllwn,
Fe ddarfu, 'r gwr harddgu hwn;
Ceiff fraenu, 'r Corphawl rinwedd,
Cnawd a byd, yw cnwd y bedd.

Wyl

Cywy
mol

Yr yspryd bywyd ddi ben,
 Etholfaith, aeth i'w Elfen;
 Dir'ynwyd, ede'r einioes,
 Yn grwn; gan yr hwn a'i rhoes.
 Ni wyddom bryd, ennyd wan,
 'Troi'r ninnau draw i'n hanian.
 Cofiw'n fod yn'r Undod rad,
 Yn cyrraedd anian cariad;
 CRIST a'i burder cryfder crau,
 Yn adail i'n eneidiau:
 Lle mae hedd a sylwedd fail,
 Amen, *Edward*, mewn adail.

VI.

CYWYDD MARWNAD I'r Anrhydeddus a'r can-
 moladwy HUGH HUGHES *Llwyd, Gwerclas,*
 Yswain. 1788.

TRWM galar tremio gweled,
 Hanner-y wlad hon ar led:
 Yn ymddifad ofnadwy,
 Am gynnor blaenor ei blwy.
 Blaenor ei Sir, blin arw sôn,
 Colli Ynad call union;
 Colli *Perl* gallu purlan,
 Colli gwir gyfaill y gwan.

Hugh ap Hugh Llwyd wae pell och!
 Llwy'r y cwynir, llawer can och!
 Am y gwr mwya i gariad,
 Mawr iawn lês, ym *Meirion* Wlad.
 Gwr o'n iaith na lygrei neb,
 Gwae ddynion guddio'i wyneb;
 Gwae oer gloi, dan garreg lês,
 Gwawr gywir-clod gwr *Gwerclas*.

Briw, yw achos brawychu,
 Braw di feth, i'w Briod fu.

Braw

Braw 'n hynod bron anhunedd,
I hon fyw, a *Hugh* 'n ei fedd.

A'i gwr hawddgar lliwgar *Llwyd*
Ysgwier, hi ysgarwyd ;

E' ddiwarthiwyd oddi wrthi,

Gweler hallt ei galar hi.

A'i phlant wylant o alaeth,

Am dano, gan gwyno'n gaeth :

Marg'retta mawrgri ateb,

Am ei Thad, yn anad neb.

Riffart a *John* wiw rasol,

Tramawr yw, eu trem ar ol

Tad anwyl ; toed ei wyneb,

Gan ddaear *Llangar* oer wleb.

Er maint oedd ei fraint i'w Frô,

Fodd hynod ni fedd heno,

'N lle *Gwerclas* Plas haplwys-wedd,

Erchwyn bach, Arch'n y bedd.

Aml oedd cwyn miloedd a'i câr,

Droi llen-gudd daear *Llangar*

Dros ei gorph ; o'i lwyr orphen,

Crôch y bù'r crî uwch ei ben.

Gwelwyd waith, Angau'n gelyn,

Llu'n gûr a gwae, 'n *Llangarw* gwynn ;

Ac *Ynghaer*, taer lle 'i torrwyd,

Mwy ydyw llêf *Madam Llwyd*

O'r *Hendwr*, er hîr undeb,

A chalon oer, uchlaw neb ;

Am ei châr, cyfeillgar fodd,

Gwr diwael a'i gadawodd.

Aer y *Rug* eirwir agwedd

Ysgwier Vaughn ; is gwarr ei fedd ;

A'i ddafrau gwlychai ei glôg,

'Mad'el â'i hên Gymmydog.

Cwyn enbyd, accw yn *Ninbych*,

Llu o gyd glwyf, llygaid gwlych ;

Y Parchedig Fionddigaidd

Rector, *Priod*or praid.

A'i *Wraig*, a'i *Chwaer* oreu-gu ;
 Wylei'r dwfr o alar dû.
Miltwniaid, aml y tynnwyd,
 Cyrraedd llaw, *Ysgwier Llwyd*.
 Och ! o'r Angau, cheir ynghan,
 Yr un ddrÿch yw'r gwÿch a'r gwan ;
 Pwys ei ddyrnod lle nodir,
 A fai, er na thai na thir :
 A'r dydd y derfydd pob dyn,
 Yw'r dydd, a ro Duw iddyn.
 Ni wŷr neb, er ei febyd,
 Llawn yw'r prawf y lle nâ'r pryd.
 Gwelir hyn gwael yw'r hanes, —
 Yn *Llwyd*, a briddwyd heb wrês.
 I dref *Gaer* gyd â'i Aerod,
 Eirwir ŵr, ae ar ei Rôd ;
 Lle'r oedd cynnyrch llewyrch llon,
 Ddiogel o feddÿgon ;
 Ac er hyn garw yw'r hanes,
 Yn lechyd *Llwyd* ni chaed lles :
 Marwol ddwrn ar ei siwrne,
 Trwy wedd oer a'i t'rawodd ê'.
 'Siwrneu hon cyn farnu Hâf,
 Farwaidd waedd fu'r ddiweddaf ;
 Dychwelodd fodd anfuddiol,
 (Gair a phwn yw) 'n gorph yn ôl.
 Och ! o'i fod, achwyn yw fyth,
 Am ei hael-wawr *Webylyth* ;
 Am enwogrwydd mwyn wiwgred,
 Am deimlad o'r wlad ar led.
 Am ŵr mawr, a mêt *Meirion*,
 Am Alarch aur barch o'r bôn ;
 Am fonedd eglurwedd glog,
 O genhedlaeth gain hoedlog.
 Goruchel, gywir Achoedd,
 Hoen byw fail, hên *Bowys* oedd ;
Mathrafal, armerth rhifawr,
 A'r hoyw dri Meib *Rhodri mawr* ;

Pan

Pan 'roedd *Cymru* fwyngu faith,
 Dir teilwng yn dair *Talaith*;
 Ar ganol raddol wreiddin,
 Y ganwyd *Hugh Llwyd* o'i *Llin*.

Wele! 'r genedl burchwedl bwys,
 Frŷ a biodd, frô *Bowys*;
 I bant, hwy aethant yn wâr,
 Er llaw *DDuw*, oll i'r ddaear.
 Ni thal nac Achau na Thir,
 Neu ddim yna ddymunir;
 Ond Achau ffydd i'w choffhau,
 Ddaw ddiengawl ddydd Angau.

Wele! hyn, oedd oleu hwyl,
 Llaw dyner *Hugh Llwyd*, anwyl;
 Bendithion meithion bob modd,
 Yn ollawl a ennillodd;
 Ni fynne'i (Nef i'w wyneb)
 Cymmen ŵr un cam i neb.

I'w Ddeiladon oedd wledig,
 Arfer da, ni fu ŵr dig;
 Ond hynaws, i bob *Tenant*,
 Er bendith i blith ei blant;
 Yn deg i Weinidogion,
 Yn ddiddig, heb ferthddig fon.
 Gwae bob gradd wel'd ei gladdu,
 Traws, na balch, trwy 'oes ni bu:
 Gwr addwyn drugareddoedd,
 Darn o nerth *Edeirnion* oedd;
 Yn ŵr, heb un cynnwr caeth,
 Yn degwch, i'w holl gym'dogaeth.

Trwch ofyd fy'n derchafu,
 Cwmmawl oer ddwl Awyr ddu:
 Cwmmwl tew yn ddi lewŷch,
 T'w'llodd Blâs hên *Werclas* wŷch;
 Eithr yr * *Haul* aeth o'r hoywlŷs,
 A gado'r † *Lloer* i gadw'r llŷs.

* † Figuratively Mr. and Mrs. *Lloyd*.

Cadwed a llewyrched wedd,
 Ei * Sêr enwog fyw rinwedd, * *Plant.*
 Etholaidd blant a Theulu,
 A'i gwna'n foddlon galon gu ;
 I weled na wiw wylo,
 Am feddiant o'i fwyniant fô ;
 Ond gwiw fwyniant gyfiawnach,
 Yn nhŷ ei Dduw mewn hedd iâch.

'D oes bellach olloch allu,
 Ond gweddi ddwys, rhag awr ddû ;
 Byw gyd â byw, gwedi bod
 Holtt o alar hallt waelod ;
 A dymuno heno hedd,
 Râd tyfiad yr Etifedd ;
 'Ddal drachefn yr un drefniad,
 Yn ol Duw, yn ail i'w Dad.

A bendith bob rhith byd praw,
 Dda lwyddiant a ddel iddaw ;
 Ac i'w Frawd, a didlawd hwyl,
 Wych rinwedd, a'i Chwaer anwyl,
 A'u Mam unig, er mwyniant,
 Yn fadrwydd, hoff lwydd i'w Phlant :
 Bydded *Gwerclas* urddafawl,
 Yn gadarna, hyna hawl ;
 A daioni Duw hynod,
 Amen, byth f'o yma 'n bod.

VII.

ARWNAD Captain ROGER MOSTYN, o *Segrwyd* ;
 Gerllaw *Dinbych*.

WELE'n awr ! mor wael yw nerth,
 Gwawr hap redfa, gwyr prydferth.
 Rhai enwog a'u hoyw rinwedd,
 Campwyr byd, yn cwympto i'r bedd.

Diau

Diau nid oes, einioes hir,
 I un anwyd, neu enir :
 Mae doeth, ac annoeth gynnedd,
 Yn byw, dan yr unrhyw reddf :
 Cyfoethawg, a thlawd yn fethiant,
 Yngrhafangau'r Angau'r ânt.
 Hên, ac ifangc, hoen gyfan,
 Pob oedran oll; pydru wnan :
 Marwolaeth, oer ymweliad,
 Gyrraedd hwnt, bob gradd a had.
 Cyrhaeddodd un croyw addwyn,
 Mr. *Rogar*, foddgar fwyn,
Mostyn gall, rymmusdeg oedd,
 Capten llawen 'mysg lluoedd ;
 Dyn o dyner dymmer da,
 Cywir-deg, y cai eirda.
 I'w filwyr gwnae orfoledd,
 Gwae rai fu, gau ar ei fedd.
 Nid oedd un, a dydd *Onor*
 Fwy nag ef, o fewn ei gôr.
 Didwyll, oedd fel y d'wedai,
 Derbyn wyneb neb ni wnai ;
 Safei bob gwir ddeisyfiad,
 Yn ol dyn, yn ail i'w dad ;
 Bûr ddi boen wâr oen i rai,
 A llew dygyn, lle digiai.
 'D oedd un o duedd * Ynad, * *Burn*
 Nês i'w le am naws ei Wlad.
 Cyfaill oedd, cai fwy llwyddiant,
 Na chyfeillion gweigion gant ;
 Cariadus cywir ydoedd,
 Y mannau'r ae, mwynwr oedd.
 Cwmpeini hēini hynod,
 Fawr, neu fach, arfer wnai fod ;
 Yn fwynwalch, difalch dyfiad,
 O ben bonedd, henedd had.
 Yr achau a gyrchau gynt,
 Iawn gadarn, enwog ydynt ;

Brogen
 Trw
 Gw
 Brei
 O'r
Most
 Ac
 Bu i
 A m
 Wr
 A m
Segre
 Lle
 Wae
 Er m
 Hap
 Yn
 O'r
 O
 Ydy
 Buan
 Llaw
 A'r
 Gaw
 A'r
 I'r
 A'r
 Rhan
 Felly
 Enw
 Ond
 A ber
 On
 Goel
 Cnaw
 Cnoia
 Cnaw
 A'i gy

Brogentun, Bleyddun, a'i blaid,
Trwy fawredd, ar Treforiaid;
Gwehylyth hael ar ael 'r allt,
Breiniau cenhedl Bryn-cynallt;
*O'r Hil rhain, * arwyrain rôdd, * Moliant.*

Mostyniaid ymestynnodd:
Ac o Foflyn min glyn môr,
Bu iawn gû Ddeon Bangor;
A mab hwn mwya hap hîr,
Wr claugall, ddaeth i'r Clegir:
A mab hwnhw gae'r enw rwydd,
Segrwyd, a'i lliawfawgrwydd:
Lle byddo, gobeithio byth,
Waedolaidd enwau dilyth.
Er marw rhai, o'r Mêr ar hynt,
Hap lwydded, heppil iddynt;
Yn Fostyniaid euraidd wedd,
O'r henwaed yn ei rinwedd.

Ond arfwydus, dor fydyn,
Ydyw edau dyddiau dyn.
Buan y tru, bennod ehan,
Llawn oriau'r llinyn arian:
A'r galon o'i heigion hi,
Gawg euraidd yn gwag oeri:
A'r pridd ddychwel, heb gelu,
I'r ddaear fyddar lle fu:
A'r yspryd ennyd einioes,
Rhannau rhydd, i'r hwn a'i rhoes.
Felly, Roger ddoethber ddyn,
Enwog wirffydd, ae'n gorphyn;
Ond yr enaid a'i rinwedd,
A bery byth heibiau'r bedd.

Ond cnawd, am y cydsfrawd cû,
Goel oeraidd, sy'n galaru.
Cnawd y Tad mewn profiad prýdd,
Cnoiad chwerw cnawd chwiorydd,
Cnawd cenedl ddwys oerchwedl sy,
A'i gyfeillion geir felly.

N

Cofiant

Cofiant ei fwyniant cyfion,
Droeau hir yn y Dref hon.

Ond er cofiaw'r dewr cufwedd,
Cofier fod, cau ar ei fethd.

Ni wiw, am fyw difriw dŵ,
Ymorawl, ymysg y meirw.

Os pruddaid, achos priddo,
Nid prudd fu, ei briddaw fô.

Llawenydd, ger llaw yna,
Roger Mafyn denfyn da.

Ca'dd ad'el holl af'el llið,
Mwyn fantais; mewn lŷfengid.

Cofio; 'i Greuawdwr cyfion,
O air Duw, oedd ei wir ddon,

A'i Greuawdydd nodydd Nef,
Cuf antur, cofei yntef.

Er Lladron budron eu bâr,
Er Lefaid a'u hoer hafar;

A'th hynod wir ddoethineb,
 Uwch law deall noethgall neb.
 Dy fawl enwog; wyt Flaenor,
 Duw air mäd, at dir a môr:
 Ofnadwy dy fynediad,
 A'th drugaredd ryfedd rád.
 Dysgu'r wyt a dwysgu reddi
 Y dynion; ti ordeiniodd
 Fod i rai, tra byddai byd,
 Feddwl, at bob Celfyddyd;
 Rhai ar Foroedd arferir,
 (Yr Ior doeth) a rhai ar dir.
 Rhinwedd plant a rhiemi,
 Yw dawn, dy Ddoethineb di.

Ond ar y Môr Duw Ior mau,
 Rhyfeddol yw'r hoyw foddau
 Y dysgaist, hynod ofgedd,
 Dy gre'dustiaid wirblaid wedd;
 Anturiant ar wynt aruthr,
 Ddychrynllyd arw, enbyd ruthr:
 Mae'n och! o'r môr, man chwerw i mi,
 Rhwyg meddwl rhag fy moddi.
 Ni chefais hauach ond,
 O bob rhyw beryglon byd,
 Nag ing, na chyfing gyngor,
 Nag ofn mwy, nag ar gefn Môr;
 Na welwyf fi dryehni drwg,
 Fyth eilwaith y fath olwg.

Gwel'd y Môr yn egeri,
 Yn bantiau bryniau hel rî;
 Donnau dig filiainig foedd,
 Annidhan fal Mynyddoedd;
 A'i ymchwydd, arwydd erwin,
 Yn dolciog blyeciog a blin;
 Mysg y rhai'n oer lain ar lëd,
 Piccio mae'r *Hilbree Packed*;
 Och! o'i golwg uwch geulan,
 Yn waeth ei bri na nyth brân;

O don i don, Duw Ne Dad,
 I'w chadw, a fo'n warcheidwad;
 Ac onid ê gwan yw'n taith,
 A'n lle yngarw-wedd Llongwrwaith.

Beth yw Llong a'i nerth gonglau,
 Ond gwagedd, neu 'fregedd frau?
 Os tywydd oer arwydd 'red,
 I'w herbyn, pwy a'i harbed?

Ond Duw Nefol, frawdol fryd,
 Llawn degwch eill ein dygyd,
 O Angerdd Môr *Iwerddon*,
 A'i ddwr maith, i ddaear *Môn*.

Ac yna, bydded gennym,
 Un yspryd, a llwyrfryd llym;
 I ganmol, mewn gorfoledd,
 Ein Gwardwr, Awdwr hêdd.
 Mae'r Môr creulon, a'i doniau,
 A Nefoedd hwnt yn ufuddhau.

Duw a'i nerth brydferth bris,
 Fo 'i ddilyn *Dafydd Elis*;
 Fyw mewn hap dan ei *Gapten*,
 I'w ddawn a'i barch, a'i Duw'n ben?
 Megis *Paul* araul eiriau,
 A wch ei ffydd f'o i'w choffhau.

Ac eilwaith boed un galon,
 I'r dwylo fy'n hwylio hon;
 I adnabod hynod hedd,
 Ar yr eigion, a'i rwygwedd;
 Praw eglur o'u peryglon,
 Ac ofn Duw ar gefn y don,
 Yn ddynion gwiwfron gofrestr,
 Hylaw'n llwydd, i hwylio'n llestr;
 A gras o guf urddas iô.
 Hael Yspryd, i wyr *Hilshroo*.

IX.

CYWYDD MOLAWD I

Sir WATKIN WILLIAMS WYNNE. 1786.

CANED Beirdd cû, hynod bwyll,
Gynnydd odiaeth gân ddidwyll;

Cynnes gael achos canu,

Air mên gerdd i wr mor gû,

A Syr *Watkin* rhiddyn yr hêdd,

Llyw Frenin holl frô *Wynedd* —

A thrwy *Bowys* dwys ei dir

Da hoywdeg, a'r *Debeudir*;

A thrwy *Loegr* uthr olygiad;

A thros Môr, a thryfor mad:

Pŵer a fêdd, pwy wyr faint?

Na'i ga'mol ni wn gymmaint;

A'r filfed ran rwyddlan rî,

O rediad ei fawrhydi —

Pan welais hap iawn olud,

Ei eiddo mawr, a'i dda mud,

Ei Llys hardd a'i lwys Erddi;

Rhyfeddais, a synnais I!

Wrth weled aruthr waelod,

Dan Deiau clau, lainiau clod,

Plâs dirfawr, eglurfawr glân,

Diau oll, a'i dai allan;

Ystablau, gweddus dwblwawr,

Y meirch, a'r cerbydau mawr,

A meirch merth gloywnerth glau,

Cûf reawl i'r cyfrwyau;

A dygun Feirch Rhedegwych,

A ynnilla * yrfa wŷch.

* *Rafe,*

Ychain tewion, llon i'w lladd,

A da godro di gydradd;

A Hafodty, dŷ nid ail,

N y goedwig, enwog adail;

N 3

Da

Da i'w llwydd yn ei dŷ llæth,
Ni welwyd fath fywoliaeth.

Rhwng Plâs ac urddas Gerddi,
Mae yma Nef am wn I —
Lleisiau twrf, lliaws a'i tôn,
Pob *Miw sic* Pibau mwysion;
A phur iawn offerynau,

Cywrain glwm, yn chwarent'n glau;
A Thelynnor wŷth lawnach
Nag un oll, yn ei gân iach:
Ni bu gwr adnabu gân,
'R un afael a'r hên *Ifan*.

Rhwng pob peth, yn cyd blethu,
Mawl mawraidd sain, mil myrdd fu
Yma'n datgan loywlan wled,dd,
Ogoniant, *Wynstay* gainwedd,
Didwyll y gellir d'weddyd,
Mae Ne bach yma 'n y byd;
A Duw Na bo 'n dwyn ar ball,
Un yn fyrr, o'r Nef arall.

Rhyfedd bleth yr hoŷw fodd Blâs,
Rhyfedd Ardd, rhyfedd urddas;
Rhodfeydd trwy'r llwynydd llon,
A Siriol Rofynau Saron,
A *Lili* 'n dŷ oleuliw,
Pwysiau, llybiau bob lliw;
A llawn llwyth o bob ffwrwythau,
Daear, a choed i'n ymdrychau,
A chyfoeth heirdigoeth wŷrddigoed;
Rhad Duw ei Ardd, tewa rïoed.

Noah gynt ni wnae i'n goedd
Llunio, mor fath winllanoedd;
Na *Sabŷ* wneud, i'n fulw ni,
Harddwch y cyfryw Erddi:
Na *Babel* a'i enw bybyr,
Hwy alle 'n fod oll yn fyr;
Heb amgyffred, cydreded,
A naws di dwyll *Wynstay* dŷ.

Mae Parc hardd mewn pur gylch,
 Mawryger a'r mur ogylch,
 Dorau, Cloiau, barrau, bôn,
 Ffraeth arwydd a Phorthorion;
 Mae du mewn, mwy dymunol,
 Na Dyffryn, neu dir Dôl;
 Derwydd llawnwydd bob llwynau,
 Caerog wŷch, a'r Ceirw'n gwau,
 Defaid, ac ychain dofwedd,
 Pob hynod filod a fedd.

Ac yn y Parc wiw enw pŵr,
 Hynottaf bleferau natur:
 Mae Llynau manau mwynaf;
 A Badau 'rôl rhwydau 'r Haf.
 Cronnai ddyfroedd llynnoedd llon,
 Man rhyfedd yma 'n'r Afon.
 E wnaed gwar hynod, o'r gwŷch,
 Gaeaf wirnerth gadarnwŷch,
 'N argae bridd, dan ergyd Bron,
 Droï heibiau dwfr *Rhywaben*.

Nerth arian wna 'n wŷrth wrol,
 Dwfr y Nant a droir yn ol:
 Pe mynais, ef, gallai 'n goeddi,
 Drwy rym *Arian*, droi'r Moroedd —
 Eithr o'i rym, a'i weithwyr ô,
 Yn fanwl ê wnai synno.

Mynned a rhanned bob rhi,
 I ddynion o'i ddaioni.
 Nid oes dyn llawenddyn llwyr,
 Mwy ethol yma 'i weithwyr;
 Yn glod braint 'n gwlad a'n brô,
 Cŵn hylwydd; Duw cynhalio.

'R un ddihareb a *Seba*, 2 Cron. ix. 3.
 A ellir ddweyd oll yn dda;
 Er adrodd awch wirtodd chwant,
 O gannoedd dy ogoniant —
 Yn agos ni synegwyd,
 Foddau doeth, ryledded wyd.

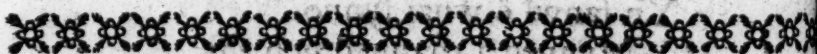
Gwyn

Gwyn eu byd hyfryd dy wyr,
 A chalon d' orch'chwylwyr;
 A gwynfydedig fod ydi,
 I'th holl weision dwysion di;
 A'r Morwynion rwyddion rád,
 Y dynion, a phawb danad.
 A chwedi 'r byd hyfryd hwn,
 Manwl, y llwyr ddymunwn,
 Eu trag'wyddol orfoledd
 Gyd â'r Tad, wir geidwad hedd:
 A'r wraig wen uwch ben y byd,
 Eirian geinferch 'r un gwynfyd.
 A phob bendith dilyth dôn,
 A fyddo i'r Etifeddion:
 Dawn delw, Duw a fo'n dilyn,
 Wynstay, tra fo Einioes dyn.

ENGLYNI GRIST.

B	{ rawd hy rynnei'n yw bydd orthi }	B	{ rawf rid ein yth; raidd drwy }	B	{ riod he reiniau iau bo- yrth o }	B	{ rus, râs; oes, rês.
---	---	---	---	---	---	---	--------------------------------

ENGLYNIION a fysfriwyd ar fin Llynn y Fann, na
 Lynn Cwm y Llŵch, tan foel Arthur; yr hwn
 grybwyllir am dano gan John Dafydd Rys o'r Clun
 hir, yn ei Ragymadrodd wrth ei Ramadeg. 1592.

DYMA'r Llynn diameu'r lle, mi goeliad
 Am y gwelais gartre;
 R. ymadrold gwir fodde,
 'N d'weyd ei fath diwad yw 'fe.

2

Lle bu *Sion* dewfon ab *Dafydd*, ap *Rhys*,
 Parhaus ysgrifennydd,
 Wnae *Ramadeg*, rym wawdydd,
 Wers llwyr deg, er's llawer dydd.

3

Och ! feddwl fanwl, ysgrifennydd ; Och !
 Achwyn 'rydwi beunydd ;
 Na fuafwn ar faesydd,
 Mewn da ddawn yma'n dy ddydd.

4

Sŵn y *Llynn* sy'n fy llonni, mewn awen,
 Er newyn ac oerni ;
 Mae'n gynnes yma genni,
 Fîn y dwfr, er dy fwyn di.

5

Ysgrifenaf ar faeni, ym *Maenol*,
Mynydd Barwchdeni,
Llyn Cwm Llŵch trwch trechi,
 Caf y dawn i'th cofio di.

6

Cofio *Sion* cufwas heini, fwyn yf y ;
 Fu'n eiste ar dy feini ;
 Doethineb o'i haeldeb hi,
 Ddiddanodd dy ddaioni.

7

Doethineb wyneb, Awenoedd, *Aflri* têt,
 Yfryd Du w'r galluoedd ;
 Ymlymmyd, Air unfryd 'r oedd,
 Wir ddi afrad ar ddyfroedd !

8

Deifr calon heilltion, a hollta, goriau
 Egur agen guddfa,
 Enaid ymdrech, a lecha,
 Dan law Duw ; dyna le da.

ENGLYN ar fedd un a foddodd wrth ymdrochi.

Y Môr flaen grychfor, flin gri, wrth Ruallan,
Aruthr waeddlef i mi;
A drechawdd wrth ymdrochi,
Mwya dwfr fy mywyd i,

Ieuengŷtid wŷch hoenwŷch, a henedd, Cyfan,
Cofiwch am eich diwedd;
Gad'el, 'rwyf i chwi'n gydwedd,
Rybudd plaen ym Maeti fy Medd.

ENGLYN i GAERLLEON GAWR.

DINAS, hoyw utddas, hardd-wawr,
Min Dwr-dwy,
Man dewr deg a chlod-fawr,
Gwŷch Gaer eglur gôch graig-lawr,
Côr llawn gelly, Gaer Lleon Gawr.

ENGLYN i BONT Y CAMBWLL.

GWE fanwaith graigwaith, grogwyd, o'r ddwy-
Hi ddewisol wnaethpwyd; (Sir)
'N Adail ddewr-sail ddi-afwyd,
A chefn clô uwch Afon Clwyd.

ENGLYN i Orlwynion dwf Melin Rhuthym.

COdog fawr enwog; Forwynion, dwy-rôd,
Yn dirwyn yr Afon;
Cwyd gwegil codau gweigion,
Codau o bwys ceidw y bôn.

ENGLYNION i Grochan Tea, alias Tea Cettle: &c.

Llestrun ar dewyn, a dywys, Gleber:
A'r gwlybwr afiachus,
E' bair drange i rai gwangcus,
A llymder yn llawer llŷs.

Llestrun

Llestrun mae 'n eulyn, mewn aelwyd, dilyth;
 I dylwynh danteithfryd,
 Peirian yw, a ddarparwyd,
 Estroon beth, i ddinystrio byrd.

Edw. Evan o Aberdâr, yn Sir Forganwg.

ATTEB I'R UNRHYW.

R Hagfarnwr, chwinnwr, awch oerni, ydyt;
 Awdwr dychan goegni;
 Rhuo rhestr, ar y llestri,
 A'r dail Tea, 'n wir dwl wyt ti.

2
 A wnaeth Duw 'n odiaeth, dawn wiwdeb, da oedd,
 Drwg weddus gywirdeb,
 R hyn fydd fai, nodai ei neb,
 Cam draulder cymmedroldeb.

3
 Er mwyn merch traferch; mae trofi, Crochan:
 Crechwen hawddgar gwmni;
 Ond rhyw gymodd drygioni,
 Gwreichion Diawl o'th grochan di.

4
 Os bu rai gofiai 'n gyfan, yn dangos;
 Fod Angeu 'n eu crochan;
 Blawd a roed, heb lid ran,
 Ddawn ollawl i'w ddwyn allan.

5
 Ditheu, a roddaist weithan; wrthwyneb:
 Warth anaf i'th grochan,
 Yn lle blawd, rwyddhawd ran,
 Eifin gwagedd, fwn gogan.

6
 Os Athraw hylaw, holiad, i'th elwir;
 Gyd â theulu gwaflad;
 At fwy Synwyr llwyr wellhad,
 Tro dy gan, tewy dy gennad.

ENGLYNION

ENGLYNION i *Bengwern Rhuddlan.*

PLâs *Pengwern* mewn cern, min coed, a dargel
 Caniad *Orgân* ddaudroed;
 Gardd *Eglwysgerdd*, gwrdd glasgoed,
 Pen côr, pyngciau ceingciau coed.

Plâs *Pengwern* llusfern, gwellhad, i gannoedd,
 Gogoniant y ddwywlad;
 O eitha *Powys* lwys Wlad,
 I fôr *Gwynedd*, fawr gennad.

ENGLYNION a wnaethpwyd wrth ddyfod o Fodtegin

CRoeso tég *Ymottegin*, a gefais,
 Nofwaith gyfan gywir;
 Gyd â gwr zwiwdeg, eirwir,
 O 'm llanwyd o'i Fwyd a'i Fîr.

Humphrey *Maefmor* clodforir, a'i Briod:
 Bu rywiog a chywir;
 Rhwydeb i'r ddau, tra rhodir,
 Gae'd fwyn hedd, gyd fyw 'n hir.

Mawr eu gwledd, mi a rof glod, ddi ymffrost
 I *Humphrey*, a'i Briod;
 Y nos gwnaent naws enwog nod,
 Dydd boreu nid oedd barod.

Rhaid maddeu 'r hyd meddir, menyw dæg
 Mwy na dim a drinir,
 Honno; nid hawdd gwahenir,
 Gwalgei 'n hwn, i gysgu 'n hir.

Finne

5 neu ni bu anfwynach, *ereadur,*

Crwydraidd, natur fawach,

Ni fagwyd mewn bywyd bach,

Naws methiant f'anesmwythach,

6 O'i dŷ ethawl y daethym, yn foreu,

Cyfeiriais yn awchlŷm;

Gwnaeth y bendro llwydro llym,

Ryw fswiftwr ar fy ystym.

7 Draw drwy, ryw adwy, rhedais, ar fwriad:

Y forwyn ni 'rosais;

A thrwy, ddwfr *Alwen* a'i thrais,

Accw yn foreu cyfeiriais.

8 Cefais ffordd, cofus, a pherth, a choedydd:

Echrydus le anferth,

Trwy nentydd, troeon anterth,

Crogiad Creigiau 'm figau 'n ferth.

9 Tŷ hardd-deg yw *Bodtegrir*, Diau bod,

Da i bawbiadwaenir;

Ond eilwaith pan ddidolir

Hoffder y tai, wfft i'r tir!

10 Lleodd llethrag ysgethrin, ar léd;

Yw'r wlad yn gyffredin;

Maesmôr, wna'r oror erwin

Ofnawg hafnau, 'n gafnau gwîn.

11 Erydr, wiw belydr, a'i balau, Awchus:

Ei Ychain, a'i Langciau;

Doeth yw ef, gwrteithio i hau,

Wna'r ffrithoedd yn aur-ffrwythau.

12 Llwydded arwydded, yr eiddo, fendith

Du w'n fwyndeg a roddo,

O

Rhâd

Rhâd a hêdd, ar a feddo ;

Hap bawl fyd, i'w hepil fôn ;

Daeth plaid *Maesmoriaid*, m'wys *Merion*, trwy Fôn

Y *Treforaid* ffrwythlon, m'wys *Merion*

A Chadrod hardd Fardd o Fôn,

Teulu belŷdr, *Tal'bolian*.

Mesur mawredd *Maesmoriaid*, mid ellir ;

Nod ollawl hynafaid, m'wys *Merion*

Llwythau Gwynedd llath gannaid,

Da iawn eu pleth, Duw 'n eu plaid.

ENGLYN i *Adardŷ* Rŷg.

Pleferus heb lin farug, nannedd-dŷ
Mewn mynydd dir mân-rŷg,

Gorsedd *Berwyn* fudydd barug,

Adail rwydd i *Deulu Rŷg*.

ENGLYNION i *Gastell Cricerth*, *Aliaŷ Grogcerth*

Uchel-gaer uwch y weilgi, m'wys *Merion*
A'r *Morgymlawudd* danig,

Pan fu llef, y Cântrefi, m'wys *Merion*

Och ! waeddi lhallt, iach oedd hi.

201

Ganŷ crŷg ermyg armerth, m'wys *Merion*

Mŷr cestiauwg uchel-ferth ;

Croyw gewch hwn, crŷg a cherth,

Trwy gre accen, Tre *Grygerth*.

ENGLYN i *Gastell Conwy* — Built by Edward

IV. 1282.

OCH egru ardderchawgrwydd, gorcheftawl
Gaer a Chastell hytwydd ;

Chwith edrych, fath addiwydrwydd,

Hên fawr sail yn ofer fwydd.

Yma bu roddu brydferth, ochiwedd!
 Ei chwalu mor anferth,
 Cwmpo a rhwygbin rhŷgerth,
 Furiâu wnaed, yn fawr i'r nerth.

ENGLYNION i *Felin Llysfas.*

MELIN sydd yma i'w moli, gan bawb;
 Mae elw teg o'i mallad hi,
 Llës a phwyfau 'n * *Llysfas.*

Maled a filied bob sylwedd, Llafur,
 O'i Llwyfan a'i dannedd;
 Fel rhed o fowl anrhydedd,
 Goreu mael i'r gwr a'i medd.

Riffiant ap Hugh (roes art pella) y Deiliad,
 A dalodd o'i logell,
 Am ei Rhodau gwadnau gwell,
 Dewr cotie i'r dir Castell.

Llysfas 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100.

ENGLYNION i *Bont ar Llechau, gan llaw Llangadog*
 yn Swydd Gaerferddin.

Enigamp groywgamp, ar graigiau, Pingod
 Pen cydiad mân lwybrau,
 Paunes Pennant gornant gau,
 Pwynt 'r holl ochr, *Pont ar Llechau.*

ENGLYNION i *Dafarnur a'i Wraig, y rhai oeddynt*
 yn dewion a' anystyriol, &c.

DAU dewion glewion di glôd, fel y Pysc,
 Yn pefgi mewn diod;
 Perchyll gŵawd, perchyll Dyrchod,
 Rhan y fall, yw rhai'n i fod.

O bu'r ün llwyth bron 'a llethu *†* Diawl
 Fu'n dilyn Tafarndŷ;
 Ma'i ddaulwyth yma ddylly,
 Eu rhoi yn tân, o'r un tŷ.

† Gwél Bardd Gwsg.

ENGLYN *Drawer*, neu *Drulliad*.

G Wehynydd gynnydd gwiw union, cludyd
 Clau odiaeth gymdeithion,
 Ceinwas cynnyrch llewyrch llon;
 Gwawr bywyd gwyr *Gibeon*.

*Dau Englyn i Gap-mawr Benyw falch, a argraffu
 ar ddeffysiad Cyfaill. Gan R. Hugh, ger llaw'r Bala*

PROEST-GADWYNOG.

M AE Llen-gudd, fel Llŷn a Gwallt,
 A Ridys, megis lliw Mellt,
 Ysgafar Mul, wisg fawr mallt,
 Weifr i'w dal, *Ifor* a Dellt.

Tŵr *Nimrod*, gwylfod gwag elfen, costus,
 Megis *† Castell Bronwen*, *† Castell Harlech*
 Caead Rydd-wallt Cedrwydden,
 A Phen guwch, yn uwch nâ'r Nen!

ENGLYN i LYNN TEGID.

L LYNN croyw ei Ddwr, Llynn cruaid Eirian
 Llynn Tauog ruad, Llynn têt Raian,
 Llynn dwys genllif, lle nid oes Gwinllan,
 Ond hyd ei gyrrau Hwyad; *Garan*,
 Ni chladd *Eog* liofog lân, tra chwyth,
 Ni wyl E fyth un *Lefiathan*.

DIWEDD YR AIL RAN.

Y TRYDEDD RAN.

CAROL, ar God *save the King.*

I

U^ST yn awr, os Duw Nef,
Rydd gennad lawn ac Enaid lef,
Rhown ganiad lais ;
Canu â'r Ysryd, cynnwyr iawn,
A chanu â'r deall ddoethgall ddawn,
Drwy gyflawn gais ;
Ond gwae ni son am ganu fydd,
Caniadau cnawdol ffol ddi-ffydd,
Nid y'nt gan Duw ond siommiant rhydd,
I'w-symmud draw :
Rhoded barn farn a sêf,
A chyfiawnder fel ffrwd gref,
Pa lês i ddynion ddal eu brêf,
Heb dduwiol braw.

2

Ysryd yw Duw, mewn dawn,
A rhaid i addoli ac ysryd iawn,
O raslawn rŷw ;
Geill pyngciau pur, a mesur mwyn,
Gyd taro'n deg, ac etto ar dwyn,
Yn gwatwor Duw ;
Aberth Cain yw rhai'n, ar hyd
Ffrwyth daear gnawdol fradol fryd ;
Ond blaen-ffrwyth praidd sy 'ddangos pryd,
Anwyl yd Nef ;
Yr OEN a laddwyd, anwyl yw,
Cyn feiliad byd, cawn sylwedd byw,
Rhaid i ni ei gael i gyd yn llyw,
I godi'n llef.

O 3

Hwn

3

Hwn yw'r llefiad planniad pleth,
 Sy'n treiddio beunydd trwy bob peth,
 Yn allu pŵr ;
 Hwn yw'r gwir ddoethineb gwaith,
 Drwy gredigol diroedd maith,
 A dyfroedd mŷr ;
 Hwn yw'r gair ddiwair ddawn,
 A greuau ddyn yn groywaidd iawn,
 I ddal yn llwyr ei ddelw'n llawn,
 Ddewislawn waith :
 A dyn o'i fodd a dynnau i fyw,
 Ar gefn ei hunan, anian yw,
 Ac felly daeth i golli Duw,
 Mewn gwallaidd daith.

4

Colli wnaeth allu Nef,
 'Tori orch'mynion union ef,
 Yn wenwyn aeth :
 Y galon falch (gwyliwn fod)
 Heno'n awr tan ei nôd,
 Cyttuno wnaeth,
 I fwytta tēg Ogoniant Duw,
 Oedd waharddedig ; arwydd yw,
 Na eill y balch allu byw,
 O'i ryw a'i radd ;
 Gwrth'nebwr Duw yw o hyd,
 Ysryd hunan-tonnog fryd,
 Grym y gyfraith anian lid,
 Sydd yn ei ladd.

5

A rhaid yw lladd anrhydedd llym,
 A gwneud elw dyn heb dalu dim,
 Cyn delo Duw :
 Y cleddyf tanllyd ysgwyd ef,
 Gan droi 'mhob ffordd, ceidw'r nef :
 Un Cadarn yw.

Pan wêl dyn ei lân an hardd,
 Ymgudd mae mysg gwrŷg yr Ardd,
 Gyd â'r dydd gair Duw a dardd,
 O'r gwir didwyll;
 Gwawr o fraw 'r gair a'i frî,
 A roddo wrth raid i'n Enaid Ni
 'R mofyniad hwn, P'le 'rwyd ti?
 Er peri pwyll.

6

Ymguddio'r y'm, gwaedd oer yw,
 Ymysg prennau o bob rhyw,
 Ein chwant a'u praw;
 Un i'w faes llaes yw'r llûn,
 A'r llall i'w fasnach holliach wŷn,
 A'i dremun draw;
 Felly'n awr oll'r y'm Ni,
 Yn ol o fraint nefol frî,
 Nes daw'th rās Un Duw a Thri,
 'Noleuni lawr;
 Y Bachgen anwyd yn ein trô,
 Erbyn tlodi c'ledi clô;
 Gwyn ei fyd a'i gân a fô,
 Pan welo'r wawr.

7

Llawer sôn llwyr iawn fydd,
 Accen daeth mae cyn y dydd,
 Y ganwyd ef;
 Hi fydde'n ddydd ddedwydd wawr,
 Pe gwele ni'r goleu'n awr,
 I'w gael o'r Nef;
 Gwawr y dydd egoriad yw,
 Gwawr at hawl o gariad Duw,
 Gwawr fawr fael i feirw fyw,
 O'i fawredd 'fe:
 Hwn yw'r gair hyna'i gid,
 Hwn yw'r aberth prydferth prid,
 Hwn yn llwyr dan y llid,
 Aeth yn ein lle.

Dysgwn

Dyfgwn oll dwysgain yw,
Ei 'nabod E'n Ddyn a Duw,

Ddaioni doeth :

Nid IESU pur hyd oesoedd pell,

EMMANUEL, mae ini'n well,

Pen cyfe'll coeth ;

Oed ei gnawd wiwdeg nod,

'N Swyddau byd sy' heddyw 'n bod,

Gwaith dy Ysryd ynom dod,

Mewn hynod hawl.

O Briod *Sion* Brawd di fen,

Cynhaliwr d' Eglwys wiwlwys wen,

I'th enw byth union Ben,

Amen, boed mawl.

Bwrddwn i'w ganu'n drydedd, neu ar ol pob dau Benn

Gogoniant goru'chafion frŷ,

'Thangnefedd ar y ddaear ddŷ,

Yn IESU 'wnaed :

Duw Ior Nef, dyro i ni,

Arwydd teg o'th gariad ti,

Gyhoeddi'r gwaed :

Teilwng Sanct wiw leshad,

Wyt ti'r OEN, maddeuant rād,

Pechadur eill wynebu'r Tad,

O'th 'nabod ti.

Halaluia 'm hawl i'r loes,

Fawr ei grym, fu ar y groes,

Halaluia 'r hwn a'i rhoes,

Yn Oes i ni.

GOrphenwyd agor Ffynnon, dan afa
Y Dyn IESU cyfion!
Drwy rinwedd rhyfedd dwfr hon,
Cawn ninnau'n cannu'n wynnion.

CAROL, ar *Miller's Key*.

YN ol yr unol hanes,
 A'r broffes oreu bŵi,
 Er Mil, faith gan mlwydd, wyth deg a faith mlwydd,
 Mae'r newydd yma i ni,
 Fod Bachgen wedi eni,
 Daioni, hynod yw,
 Perffaith Drindod, yn yr Undod,
 Yn Ddyndod ac yn Dduw!
 Ond etto hyn yw'r dawn,
 Heb law'r holl hanes llawn,
 Gael profi effaith Priod,
 Dirgelwch Duw o'r gwaelod,
 I'w nabod ef yn iawn:
 Gair Ysryd cywir yw,
 'R gwir ddceth anfeidrol Dduw,
 A rhaid i addoli'n fywiol,
 Mewn ysryd gwirioneddol,
 Sancteiddrol wreiddiol ryw.

Ond hanes ei gnawd hynod,
 Sy ar dafod llawer dyn;
 Mae'n foreu gartwyd, o Fair geinwedd,
 Ef mewn tlodedd lŵn;
 Angylion lwyfion leisiau,
 A'i gwir gyhoeddau ef,
 I fugail ddynion, goel ddaionus,
 Mewn gorfoleddus lëf;
 Cyflawnwyd gafael wir,
 Prophwydi a'u g'leuni'n glir,
 Tyftiolaeth Crista welwyd,
 O'r nerth a'r gwythiau wnaethpwyd,
 Mawr daenwyd yma'r dir.

Fe gaed yn Dri ac Un,
 Wneidylwg Duw a dyn;
 A chyfrawn y derchafwyd,
 Holl rwymau barn, a bywyd,
 A glymmwyd wrth ei glun.

13

Ac wele fwm ein Crefydd
 Ni'n benrhydd yn y byd;
 Pawb a goffant, byhyr gyffes,
 Hên hanes hyn o hyd,
 Sef hanes CRIST ym *Methle'm*,
 Ac *Ynghaersalem* fydd,
 Rhai'n taro i ganmol draw ac yma,
 Am ben *Calfaría* fydd;
Calfaría blaena bloedd,
 Lle'r benglog euog oedd;
 A pheth heb wir effeithiau,
 Ond fwn o fych benglogau,
 Yw'n geiriau ninnau'n g'oedd?
 Nid wele yma'n byw,
 Neu wele accw yw;
 Ond CRIST yn gynnydd gennym,
 Neu'n anghym'radwy'r ydym,
 A dirym wrth air Duw.

4

Ein holi'n hunain heno;
 Yn effro ddylem ni;
 Rhag ofn ein twylo, a'n cau tu allan,
 O fraint Sancteiddan ffrîn;
 A ydyw'r gair yn gweithio,
 Neu'n tēg lefeinio'n toes?
 A'r hadyn mwtard yn ymestyn,
 A'r gwreiddyn wrth y groes;
 A gawfom ni'n ddi-gudd,
 Wir faes a Pherl y ffydd,
 Werthafom ni yma'n groyw,
 Hyn oll oedd ar ein helw,
 O ran cael hwmw'n rhydd?

Iawn brofwn beth yw'n bri,
 Cyn diwrnod cryndod cri,
 P'un ai gwinwydden drwnlwyth,
 A'i ffigysbrennau diffrwyth,
 Yn esmwyth ydym ni.

5

Gwae'n Sion medd *Jehosa*, *Amos vi. 1.*
 I rai esmwytha eu moes,
 Nid oes yn Nuw, Greadur Newydd,
 Byw grefydd, heb y groes:
 Nid croes ar ben *Calvaria*,
 Croes yma yw'n cywir fail;
 Os aeth un *Adad* n ferth anweddedd,
 Mae'n Rhinwedd ni'n yr ail:
 Er boddy garreg bur,
 A'i llefain maith o'r mur,
 Y trawst, sydd trosti'n lanwaith,
 Sef CRIST atteber'n berffaith,
 Y gyfraith, a'i holl gar:
 Mae Carreg wen deg wir,
 Ac enw newydd clir,
 Ysgrifen arni'n canlyn,
 Yr hwn nid oes a'i hedwyn,
 Ond a'i derbyn, yma'r dir.

6

I'r hwn fydd yn gorchfygu,
 Mae Duw'n amlygu'n lan,
 Y rhai tlodion waelaidd wilwyr,
 A glybu'r gywir gân;
 Diammeu'r Ddinas ddynol,
 Yn llawn o ddoniol ddyf;
 Am ifed mwyniant Iesu manwl,
 'Doedd meddwl yn eu mysg;
 Ac felly byth mae'n bod,
 Dan sêl mewn isel nod,
 Wae calon'r hwn sy'n gwylio,
 Am air y bywyd ganddo,
 I bur egluro i glod;

Mae'r

Mae'r plentyn Duw yn'r Hefg;
 Mae'r llin yn mygu'n llef;
 Mae'r Arch ar gefn y Dillu,
 Mae bywyd CRIST yn unrhyw;
 Eneidiau byw a befg.

7

Gair CRIST a ddelo'n amlwg,
 A'i nerth i'n golwg ni,
 I wir ddatguddio ei ddiddig heddwch,
 Hyfrydwch nefol fri;
 Adnabod'r anedigaeth,
 A'r gaeth farwolaeth fry;
 A pheth yw cyrraedd ffrwythau cariad,
 Tu hwnt i'r synniad fy;
 CRIST groes a ddysgodd Paul,
 Yw'r 'wyddor union r'ol;
 Cael goleuni'r gair i'r galon,
 Nid cario Lampau gweigion,
 Fel ffals forwynion ffol;
 Oh! adeiladwn lai,
 Ar y tywod oer o'n tai;
 Fe gwmp holl enwau hunan;
 Craig IESU GRIST yn gyfan,
 I'w'r Sailfa'n wir a lai.

8

Hon ydyw'r Graig sy gymmwys,
 'Wneud Eglwys i enw Duw;
 Nid cîg a' gwaed a gaed yn godiad,
 Ond gair o'i gariad gwiw;
 Y gair sy'n rhoddi'n holliach,
 I Ddafydd gryfach grym,
 Nes elo wenwyn, Saul yn wannaidd,
 Er pob digllonaidd llym:
 Y Gair CRIST IESU'n goeth,
 Hwn yw'r gwr Duw gwir doeth,
 All roi i ni Enaid effro,
 Iachau pob haint a chyffro,
 A'i 'sbario, o'r ffwrnes boeth;

Nid bedd, na Diawl, na byd,
Morfilod llewod llid,
Na *Babel* fawr a'i theulu,
Orchfyga teyrnas IESU,
'Fe bia'r gallu i gyd.

9
A'r ben yr IESU dirion,
Bo'r goron bur ei gwedd;
Egorwr bywiol gaerau'r bywyd,
Sy'n hyfryd, *Sion* hedd:
O am gael adnabyddiaeth,
O'r lechydwriaeth dëg,
A'n gwna'n dda addas gain ddyweddi,
Heb grychni brychni brêg;
O bryfiwn bawb ger bron,
I'r ferch briodas hon,
Mae'r wisg yn cael ei channu,
Er bod y byd i'w llygru,
Yn taflu llawer ton;
Yn IESU GRIST mae nôdd,
Gwellhâd yn rhâd yn rhôdd;
O dysgwn ganu heb gynnen,
Gân *Haleluia* lawen,
Amen, amen un modd.

III.

CAROL ar *Dorsetshire-march.*

I

Y Bore hwn i beri hêdd,
Maë drws trugaredd yn egored ;
A Duw 'ro'r fraint o'r nefol frô,
I ninnau wylio, i weled ;
Bugeilwyr praidd a'i gwele'r pryd, -
Y daeth i'r byd yn febyd faban,
Ac amfer gwyliad defaid Duw,
'N foreuol yw, hi 'rwan :
I rhai fy'n gwylio 'ngras y galon,
Mae Duw'n addo 'r da newyddion,

P

Gogoniant

Gogoniant yn y goruwchafion ;
 Tangnefyddion rhoddion rhad,
 Ac 'wyllys Duw mewn gallu a stad :
 Dyma ryfedd fawredd fore,
 I rhai'n ddiystyr oedd yn eiste,
 Tan dywyllwch cysgod Ange ;
 A gadarn welai gyd â'r wawr,
 Lawena modd, oleuni mawr.

2

Oh ! am galon yma'n gu,
 Duw i ganu dy ogoniant ;
 Ac Oh ! am 'nabod yma nerth,
 O felus brydferth foliant ;
 ARGLWYDD bywyd, Angeu, a barn,
 Y Duw nef cadarn doniau cydwedd,
 Tad trag'wyddol urddol wawr,
 Tywyfog mawr, Tangnefedd ;
 Oh ! am gyd trafaelio â thydi,
 I'th ymddiddan diddan doddi,
 Calonnau llefg, a'u cael yn llosgi ;
 Wrth i ni brofi 'th enw Brawd,
 A wnaed at lês eneidiau tlawd :
 Par i'n hyfysu gael tyftiolaeth,
 A'n dwyn i degwch d' anedigaeth,
 A'n troi 'weled trwy'r farwolaeth,
 Yr Iachawdwriaeth ucha dawn,
 Egoriad llwyr o'th gariad llawn.

3

Na'd i ni sôn yn enaid fych,
 Am dy lawnwŷch dêg oleuni ;
 Dwg ni weled eigion werth,
 Dy Aberth iawn-werth i ni ;
 Anadla'r gair o bedwar gwynt,
 Ehang helynt, Esengylaidd ;
 Na âd ein bod ar nôd y byd,
 Yn esgyrn celyd, gwaelaidd :
 Llafara'n anwyl wrth ein henaidd,
 Dysg ni ganfod môr angenrhaid
 Gwaedd, o aberth gweddi ddibaid ;

Gan gymmaint plaid fydd yn ein plith,
O lawn elynion chwerwon chwith :

Plant y gaeth-glud ofid afael,
Y'm ni yn Adda, megis *Israel*,
Tan law *Pharao* a brenin *Babel*,
Mae llestri 'th Deml berffaith di,
Yn dal yn 'nôl o'n dwylo ni.

4.

Ond ynot ti daioni têt,
Mae Haul ein hadeg hwyl iawn hyder ;
Yn feddyg hôff i'r clôff a'r clâ,
Yn fendith, a chyfiawnder ;
Yn oll, yn oll, yn allu a nerth,
Yn Frenhin, prydferth ymhob rhodfa,
Yn Brophwyd doeth, 'n Offeiriad hêdd,
Yn fawredd ar *Galfaria* ;
Er cael o'r Deml ei dinystrio,
Hwn yw'r Saer a wnae bryfuro,
Mewn tri diwrnod pan troed arno ;
'Fe wnaeth un etto, 'n werth y Ne ;
Gogoniant fyth i'w enw 'fe :
Maher-salal-hasbaz, berffaith,
Brÿs i'r yspail, prysur anrhaith ;
Bedd, a gelyn buddugolwaith ;
Ni all angeu maith, hyllwingo mwy,
Gwanhaes ei glêdd yn IESU a'i glwy.

5

Oh ! gwyn ei fyd a gane 'i fawl,
Heddyw'n ollawl, trwy ddawn allu ;
Dderchafu parch, a chofio poen,
Y teilwng OEN, fu'n talu ;
Teilwng dafod, teilwng dant,
I ganu moliant haeddiant iddo ;
Haleluia yn ddilyth,
I'w enw fyth, a fytho ;
Bendigedig union wyneb,
Chwÿs, a phoer, a gwaed gwiriondeb,
Tan felldith, pechod, a chreulondeb ;

Mawr erwindeb, yr ymroes
 I brynu Cred ar breninau croes :
 Yn IESU GRIST y mae'r or'chafiaeth,
 Gorphenodd degwch prynedigaeth,
 Allweddau Uffern a Marwolaeth ;
 Wyrthiau glanwaith sy wrth ei glun, !
 O gariad Duw yn gwared dyn.

6

Dyma gariad fwriad faith,
 Dyma lawnwaith dwym oleuni ;
 Ow pa'm y safwn yma'n sych,
 Yngwrthrych dallnŷch d'w'llni ?
 Hyn yw'n damnedigaeth ni,
 Ddyfod g'leuni'n ddefod glanwaith ;
 A ninanu'n caru'r t'w'llwch tynn,
 Ond ydyw'n synn, gamsyniaeth ?
 O ! na bae 'm ni ddoeth i wyliad,
 A dallt arwyddion ein diweddiad ;
 A bod marwolaeth oer ymweliad,
 Nês, nês, yn dwad, nos a dydd,
 O am gael ffoi mewn goleu ffydd ;
 Cariad IESU a'n t'wyso'n ufudd,
 I weled nef a daear newydd,
 A'r faner wenn ymhen y mynydd ;
 A breichiau'r Llywydd ar eu lled,
 I roddi grym i bawb a gred.

7

Rhwymau cariad rhodiad rhâd,
 Goruwch fagiad a'n gorchfygo,
 Fel bo'm ni heno'n seinio fant,
 Gogoniant haeddiant iddo ;
 Moliant am ymweliad hêdd,
 Trugaredd, mawredd ffrwyth tymmorol,
 A phob rhyw fendith i ni fyw,
 O noded, Duw'n feunyddiol
 Bendigedig nefol Geidwad,
 O dy-fawredd rho adferiad
 I'n brenin tirlon, na f'o torriad ;

O par iachad, er purwylch hêdd,
A rhyddyd glân lle rhedo'i glêdd.

ARGLWYDD erglyw'n dwys ddymuniad,
Dod i ni heb ryfyg rasol brofiad,
Tu hwnt i bob amferol fiarad,
A nawdd o'th gariad nerth ddi goll,
Amen, Du w Nef dymunwn oll.

IV.

Cyfanfoddiad o'r Salm xxiii. ar Gwêl yr Adeilad.

I

RWI'n gweled yn ddiogel,
Mae'r ARGLWYDD yw fy Mugail, er fy mir-
Mae'n fawr ei drugareddau, (mygu ;
Ni âd ef arnaf eisiau, er mwyn fy IESU ;
Trwy râs ; caf fyw mewn breintiau brâs,
Caf orwedd beunydd, mewn llawenydd,
Ger llaw dwfr llonydd, afonydd glennydd glâs ;
Fe'm tywys mewn lle tawel,
I ochel gafael gâs :
'Fe'n glir ; a'm dychwel i ar ei dir,
'Fe'm harwain hefyd, hyd llwybrau hyfryd,
Cyfiawnder bywyd, lle mae pob hawddfyd hir,
A hynny er mwyn ei enw,
Mewn braint ac elw gwir.

2

Pe rhodiwn ym mysg rhwydau,
'Rhyd glynn a chysgod angau, diangol fyddwn ;
Er ing, a phob cyfyngdra,
Er byd a'i farnau dyfna, fi nid ofnwn ;
'Rwyd ti ; Du w'r mawredd gyd â mi ;
'Dy wialen hyfryd, a'th ffon 'r un ffynydd,
A ddysg i'm hyspryd, gyf'rwyddyd gywir frî ;
Cyfurant, gwnant i'm tristwch,
Ryw heddwch mwy nâ rhî ;

O'th dawn ; Ti arlwyi mwrdd mor lawn !
 Yngwydd erlidwyr ; a gwrthwynebwy,
 Er maint o fradwyr, a gwawdwyr yma gawn,
 O'th gariad ARGLWYDD tirion,
 Yn *Sion* ni frashawn.

3

Ti iriaist mewn twf eurwedd,
 Fy mhen ac olew ymgeledd, i ddiogelwch ;
 Fy phiol unol En'ed,
 Sydd geni'n llawn o nodedd, mewn llonyddwch
 Ffrwyth ffri, o'th stôr ddaionus di,
 Trug'reddol roddiant, gyfannedd fwyniant,
 Yn ddiau 'ddeuant, hwy'm têt ddilynant i ;
 Rhyfeddu byth rwy'n foddog,
 Mor enwog yw fy mri :
 Sail syth ; dda lwyddfawr wir ddi lyth,
 Yn Nhŷ fy ARGLWYDD, yn dragywydd,
Caerfalem Newydd, y mae fy nedwydd nyth ;
 Amen, 'rwy'n llwyr ddymuno,
 Mai felly fyddo fyth.

V.

Cyfansoddiad o Salm xliii. ar dôn elwir Diniweidrwyd

I

PA hyd i'm hanghofi ARGLWYDD ?
 A'i yn dragywydd, arwydd wael ;
 Pa hŷd y cuddi rhagof hefyd ?
 Dy lân wynebpryd hyfryd hael ;
 Pa hyd y rhêd meddyliau gweigion ?
 I flino nghalon eigion wêg,
 Pa hyd gwaedd ofyd y goddefaf,
 Y gelyn arnaf drechaf drwg ?
 Ow pur edrych mewn parodrwydd,
 A chlyw fi ARGLWYDD rhwydd ar hyn,
 Cyffro'm ferchiadau gwna fi'n olau,
 Rhag huno yn Angau siwrneu synn.

Ac rhag i'm gelyn cablaidd galon,
 Ryfygu sôn, Gorchfygais ef;
 Tyr'd i'm gwared, 'rwy'n ymddiried,
 Yn dy nodedd, un Duw Nef;
 Fy nghalon a lawena'n lanwaith,
 Yn dy iachawdwriaeth di;
 Cana i'r ARGLWYDD wirglod weddus,
 Am synnio'n foddus arnaf fi;
 Canaf canaf a chanmolaf,
 Y Goruchaf mewn gwir iaith,
 Halaluia 'n hoyw lawen,
 Amen, amen i'w enw maith.

COFFADWRIAETH ALAR,

Am yr Anrhydeddus GEORGE RICE Ysgwjer, o'r
Dref Newydd, gyd â dymuniad o fendith a
 llwyddiant i'r Eitfedd, &c.
 I'w ganu ar *Toll Bell*.

I

DRŷch, drŷch, Sydd i ni gael o'r gwael a'r gwych,
 Wrth sôn, neu clywed sain y Clŷch,
 Llef Angau brŷch trwy'n brô;
 Llef, llef, caledi a thristwch Gwlad a Thref,
 'I ofnadwy law niweidiawl ef,
 A dery'n gref i'r grô;
 Mae'n Frenin dychryn tremun trwm,
 A ga'dd awdurdod, syndod fwm,
 Trwy'r Tad *Adda* cloffa clwm,
 I ddarnio'r Plant â'i ddyrnau plwm;
 Llŵyr, llŵyr, y cawd yn llawer Cwm,
 Flin anrhaith hirdwn o'i waith 'ô,
 Marwolaeth drift mawr alaeth drô.

2

Briw brâd, Wae drofa gloes i Dref a Gwlad,
 Am ŵr Bonheddig diddig Dad,
 Oedd mewn derchafiad mawr;

Braw

Braw brÿdd; A gwall i'r Sir o'i golli fydd,
 Oer alar gri ar lawer grÿdd,
 Oedd golli ei ddedwydd wawr;
George Rice Ysgwier hawddgar iawn,
 O'r *Dref Newydd*, Llywydd llawn;
 Hîl *Cymry* coeth, rai doeth eu Dawn,
 O ucha Gwaed ei Achau a gawn,
 Dinefwr hynod a fawrhawn,
 Gan gofio'n gyfiawn enwog wawr,
 Oes Tad a Meib *Rhÿs Tewdwr Mawr*.

3

A mwy, Na'u baint Waedoliaeth helaeth hwy,
 Fod baint o'r Gwaed gwellhad pob clwy,
 'N safadwy iddo 'fe;
 Braint, baint, O Deulu *Sion* duwiol Saint,
 Pwy hap i'w fod, pwy wyr pa faint,
 'I anwylfaint yn y Ne;
 Mae eglurhâd mewn goleu rhydd,
 O naws ei degwch nos a dydd;
 Ei ddisglair ddrych cysonwych fydd,
 Wrth rodio ffordd gweithredoedd ffydd;
 Mawr i'w y fael nid marw fydd;
 Mae'n tarddu beunydd ffrwythau byw,
 Gywira taith o Gariad Duw.

4

Maith, maith, Oedd ei drugarog enwog waith,
 Yn helpu'r gweinïon Dynion daith,
 O lawer anrhaith loes;
 Mwyn, mwyn, Teimladwy a difalch oedd ar dwyn,
 Llawer cardod gerllaw cwyn,
 Wr addfwyn yma roes;
 I'r tlawd a'r weddw 'fe'n ddi wâd,
 Rhag gwall na thwyll, oedd gwell na thad,
 Ein Pinegl oedd yn penna'n gwlad,
 Yn *Swydd Caerfyrddin* rhiddin rhâd,
 Yn gefn a Brenin, rhag ofn brâd;
 Am bob mawrhad lleshâd i'r Sir,
 Gwae lawer Teulu ei gladdu'n glir.

Cwyn c

Prudd, p

Chwith

Cwyn

Oed a

Blwyd

Cwyn

5

Cwyn caeth, Mawr Och, mai marw wnaeth,
 Torriad syn fal trawiad faeth,
 Ddaeth i'r gym'dogaeth hon;
 Prudd, prudd, I bawb oedd dano nos a dydd,
 Cilio *Rice* wr calon rydd,
 Eu Llywydd hawddgar llon;
 A mwy gwir ofid nag i'r un,
 Oedd i'w hynod Wraig ei hun,
 Wel'd ar frys alarus lun,
 Amdoi a chloi oddi wrth ei chlun,
 Wahanol ddoniau ei hanwyl ddyn;
 'Oh, dremio'r llun, mae'n drom ei llef,
 A'i hoerredd waedd o'i herwydd ef.

6

Chwith chwant, Gwahaniad bloedd gu hynod blant,
 Llwyrr llwyrr eu cwyn, gŵyrr llawer cant,
 Eu torriant am eu Tad;
 Cwyn cwyn, Gan *Sesil* ferch rasufol fwyn,
 A *George* mewn galar gweled dwyn,
 Eu llwyrr fwyn bur wellhâd;
 A'i Chwaer a'i Brawd uwch arwydd brau,
Maria ac *Edward* gwiwdeg ddau;
 Er bod pob llawnder i'w gwellhau,
 Nid oes mo'u Tad mewn c'lymiad clau,
 Mae anwyl Gorphun wedi gau,
 Tan blwm a byrddau tra f'o bŷd,
 Mewn Tŵr o faeni'n tario'n fud.

7

Oed aeth, Pum deg a phedair ffwdan gaeth,
 I gyd yn *Awst* ein gado wnaeth,
 Mae'n goffadwriaeth dû;
 Blwydd, bloedd, Un Mil a Saith Cant gwarant g'oedd,
 Saith Ddêg a Naw, Saeth ddygun oedd,
 Am bennaeth cyhoedd cû;
 Yn Nhref *Henfferdd* anfawd graith,
 Craffi ni'r Dydd gorphen'i daith;
 Cae 'mhell o'r wlad gymwyfiad maith,

O'r

O'r Byd brau a'r bywyd braith,
 I drag'wyddoldeb undeb iaith;
 Ni wŷr neb waith Duw'n dwyn o'r Byd;
 Llawn, llawn, i'w'r prawf, y lle, nâ'r pryd.

8

Ac er, Ein hadail faith mae'n hoedl ferr,
 Caiff gwenith Llawn, un fath a Llerr,
 Ei dorri'n amser Duw;
 Trwy Rad, Gwedi hyn i gadw hâd,
 Mae etto Etifedd i'r Dref-tad,
 Iawn fwriad i ni'n fyw;
 A hwn yw'r Eilfed feliad Sior,
 O Rice wir Aêr trwy râs yr Ior;
 Sai dros ein Sir, heb drais na for,
 Yn fawr ei fawl o fôr i fôr;
 Gobeithio daw f'o byth heb dor,
 Yn enwog flaenor cyngor coeth,
 A'i fail o Dduw fal Sylaf ddoeth.

9

Clywch, glŷch, Ac offerynnau ganau gwŷch,
 Pan ddêl i'r Oed i ddal ei Rŷch,
 Pwy gennych na bo gân?
 Clôd, clir, Uwch breiniawl raddau swyddau Sir,
 Yn Lord Dineswr cyn pen hir,
 Farn eirwir ef a wnan:
 Mae Ditl yn fawr, deil atto heb foed,
 Ar dir ei râdd wyr dewr erioed,
 Gan gosio'r Castell sy yn y Coed,
 Hên Lŷs Brenhinol unol oed,
 O'r arglwydd Rhys e' raddus roed;
 Mae Gwaed ar droed yn cadw'r Dref,
 O Aer i Aer o'i wir-ryw ef.

10

Daw dydd, Er baint i'n bro gobeithio bydd,
 Pan ddel hwn yma redfa rydd,
 Yn llywydd er gwellhâd:
 Rhyw, rhyw, Iddo'n weddus foddus fyw,
 'Nol doniau natur, Dyn iawn yw,

'No

'Nol Duw-daw'n ail i'w Dad :
 Yn Artref *Newton* brydlon braw,
 A *Hensol* dref'n *Morganwg* draw,
Llandeilo a'i Theulu oll ni thaw,
 Ond gwaeddi llwyddiant fyth rhag llaw ;
 Tŷ Tad a Mam 'fe ddinam ddaw,
 I gael yn hylaw bob mwynhad,
 Mewn grym a gwrês o lês ei wlad.

II

Bu, bu, Ei dirion Dad mewn cariad cu,
 I haeddu'n ferch, hwn heddyw sy,
 I'w anrhydeddu ar Dir ;
 Ond brau, Yw nwyf a rhwysg i ni fawrhau,
 Er meddu clod a moddion clau,
 Ni pheru'n hoedlau'n hir ;
 Bu feirw'r cyfan wiwlan wawr,
 O Hîl Dinefwr hyd yn awr ;
 Pob campawl ŵr, pawb cwmpe i lawr,
 Ac *Arthur* nerthol gwyrthiol Gawr,
 'Does feichiau am un yn fach na mawr ;
 Trwm, trwm yw'r clawr mae Angeu'n cloi,
 Pan gollo'r ffûn mae'r gallu'n ffoi.

12

Duw, Duw, Rheolwr unig dynol-ryw,
 IOR mawr, a Barnwr meirw a byw,
 Trag'wyddol yw ei law :
 Hâd, rhydd ; Goruwch pob Gradde Swyddde fydd,
 Meddiannu hawl effeithiawl ffydd,
 Yw budd, ar ddydd a ddaw ;
 Fe dderfydd cnawdol hudol hoen,
 Y balch a'r ffraeth fydd uchel ffroen,
 A'r tlawd methianllyd grinllyd groen,
 Tan ferw'r byd sy'n fawr ei boen
 Ni fai ond rhai fo ar enwau'r OEN ;
 O DDUW na ddoe'n i ddawn ei ddydd,
 Amen, yn fawr mai hynny a fydd.

VI.

Cân ar ystyriaeth, yn ateb y gwrth-ddadl cyffredin
sydd yn y Byd ; sef bod yr *Annuwïol*, a'r *Ynfyd* yn
myned trwy'r *Byd* yn hapusach, ac yn llai helbu
na *Dyn dyallus*, *Doeth*, a *Synhwyrâ*, &c.

I'w chanu ar *Charity Meistres*, neu *Gwledd Anghara*

I

WRTH ystyr Araith astyd,
Meddylfryd ddû, ddallineb llû,
A'r ddull y Byd, a'i dreigliad,
Rhyw synniad rhyfedd fy !
Mae'r *Duwiol* a'r *Annuwïol*,
'R urddasol ddyn, a'r tlawd ei lun,
A'r *Haul* yn cryf amgylchu,
Ac yn t'w'nnu i'r ddau'n gytun :
Mae'r *Gwenith*, ac mae'r *Efrau*,
'N cyd tyfu'n ddiau tan ryw ddydd ;
Daw etto i lawr, ddioliad awr,
A chwalfa fawr a fydd :
Er maint yw'r galar gweled,
Benna ffylid, heb un ffydd,
Yn cael trwy'r byd, eu rhwyfsg ar hÿd,
A'r hawddfyd yma'n rhydd.

2

Bu'r Salmydd yn ystyried,
Mewn teimled hyn, gan sylwi'n synn,
Ar Lwyddiant yr annuwïol, Sal. lxxiii.
Ac eiddo'r ffôl a ffynn :
'Does rwymau'n eu marwolaeth ;
Rai ffraeth hoff rydd, eu cryfder fydd,
Yn heini hoyw ddichlyn,
A diflin nos a dydd :
Eu balchder a'u cadwynodd,
Eu geiriau mynnodd garrio'r maes,

A'u gwisg fal hyn, o drawster tyn,
 Sydd fel dilledyn laes:
 Eu llygaid a saf allan,
 Gan frasder cyfan cyfoeth byd,
 Eu d'wediad fy, yn uchel hŷ,
 Gwnan gredu i'w gallu i gyd.

3

Ac dyma 'rhai annuwiol,
 Heb reol bron, sy'n llwyddo'n llon,
 Mae'r Prophwyd yn dal arnynt,
 Rhyw helynt fawr yw hon;
 Mae braidd yn cynfigennu,
 Wrth allu Duw, eu bod hwy'n byw,
 Mor gadarn felldigedig,
 A'u rhyfig ym mhob rhyw;
 Ond pan aeth e'n agofach,
 I sanctaidd Gyslegr Duw ei hun,
 Deallai wedd eu barn i'w bedd,
 A'u diwedd lygredd lŷn:
 Wrth ddrygfyd mewn llithrigfa,
 Hwylt-hwy a gwympa i ddnystr gwael;
 Fe balla i ddydd fel Breuddwyd prudd,
 Anedwydd fydd y fael. *Sal. xcvi. 6. Job*
xii. 6. xxi. 7. Jer. xii. 1. Mal. iii. 15.

4

Yn ol cael teimlad amlwg,
 Ddwys olwg synn, o'r diwedd tynn;
 Mae'r Prophwyd mewn mawr ofid,
 Blyg toft o blegid hyn;
 Mae'n d'weud mor ynsyd oeddwn,
 Na wyddwn waith; dy wyrthiau maith,
 Am lwyddiant annuwiolion,
 Rai tyrffion ar eu taith;
 A blinder y duwiolion,
 Mewn trialon creulon croes,
 Tan drymder dryd, o boenau byd,
 A gofyd hyd eu hoes:

Q

Ceryddon

Ceryddon accw roddwyd,
 Y duwiol maeddwyd lawer modd,
 A hynny yw; gwir gariad Duw,
 I'w cadw'n fyw, ryw fodd.

5

Doethineb Duw oedd anferth,
 Deg werth di gwyn, greu dyn ar dwyn,
 Ac eiddo'r byd cyhoeddus,
 Yn foddus er ei fwyn; *Hag. ii.*
 O ran y duwiol rinwedd,
 A'i hedd o hyd, mae pwer byd;
 Nid ydyw'r Annuwiolion,
 Ond gweision yma i gyd;
 A'r gweision yw'r yslafed,
 Gellwch weled wrth eu chwant;
 Tad doeth a lys, roi eiddo ar frys,
 I borthi blys ei blant:
 O ran fe ŵyr eu tuedd,
 A pha anrhydedd fy oreu i'w rhan;
 Mae'n llunio lles, mewn oerni a gwres,
 I'w mynwes ym mhob man.

6

Duw Tad fy'n ddoeth ei synied,
 Ni'mddiried ddim, i gnawdol rym;
 'Fe ŵyr fod pob gormodedd,
 Yn magu llygredd llym:
 Pan rodd ef *Adda*'n fuddiol,
 Ar wreiddiol ryw; i ofalu am fyw,
 Trwy fariaeth cwmpodd hwnnw,
 I golli delw Duw:
 Ac dyna fy'n afiechyd,
 Anian ergyd ynom ni;
 Ysrydol haint, gwenwynig ddaint,
 Yn difa'n baint a'n bri:
 Pob mab mae Duw'n ei garu,
 Rhaid ei fflangellu lawer gwaith;
 O'i blant ei hun, se ga'dd pob un,
 Boen dygun ar ei daith.

Trwy blâu carcharau chwerw,
 A berw byd, ar dreial dryd,
 Mae'r melus yn felusach,
 A brasach yn ei bryd;
 Duw roddo ffydd yn wreiddiol,
 A nefol nerth, i brofi'r gwerth,
 Sydd yn ei ragluniaethau,
 Trwy'r byd a'i Swyddau serth :
 Doethineb Duw mae'n eglur,
 Sy'n dysgu pob creadur byw ;
 Pob drwg a brad, pob llwydd wellad,
 Sy'n tarddu wrth gennad Duw :
 Trwy gennad y ca'dd Satan,
 Ar *Job* roi cyfan ofid câs ;
 Mae Satan clyw, fel Cî gan Dduw,
 I'n cynhyrfu i'r unrhyw râs.

Nid oes gan *Ddiawl* na'i ddeiliaid,
 Un galwad gwiw ; heb gennad Duw ;
 Nid oes na chroes na thrallod,
 Nad effaith Pechod yw ;
 Mae'n Pechod ni yma'n aml,
 Am ddial ddu, yn gwaeddi'n gry ;
 Ond bod yr IESU a'i burder,
 'N IOR tyner ar ein tu :
 'Fe fydd tan pob dialeddau,
 'N rhoi nerth i'w dioddau 'n ol' y dydd ;
 Er cael ein cloi, mae'r llid yn troi,
 Ond i ni ffoi trwy ffydd :
 Er bod i rai flinderoedd,
 Fel tonnau moroedd, tân a mwg ;
 Trwy ffydd a phraw, mae Duw a'i law,
 Yn cadw draw bob drwg.

Mae pob peth yn cyd weithio,
 Gan bwysu'n bur, er d'ioni ar dir,

I'r hwn fy'n caru heb ddichell,
 Du w'n gyfaill, â dawn gwir ;
 Er tynnu o rai duwiolion,
 Helbulon byd, i'w pennau o hŷd ;
 A hynny waith eu pechod,
 Caent lawer trallod drud ;
 Fel *Moses* am ladd *Aiphtwr*,
 Mae aml gyflwr yma i'w gael ;
 Bu'n hir ar ffô, yn *Median* frô,
 'N bugeilio'n dlawd a gwael ;
 A balchder *Dafydd* Frenhin,
 Yn cyfri'r Eiddin oedd yn fawr ;
 'Fe ga'dd i'w fyd, am hynny o fryd,
 Lwyr ofyd lawer awr.

10

Nid oes dim achos rhyfel,
 Neu fatel fwys, na barn o bwys ;
 Ond'n erbyn *T'wysogaethau*,
 Ac *Awdurdodau* dwys :
 Nid ffyliaid gwael gorpholaeth,
 Wna'r peth yn bur, rhaid gafael gwyr,
 A safon erbyn arfau,
 O doft biccellau dur ;
 Pob dygun profedigaeth,
 Er mwyn rheolaeth dynol ryw ;
 I'w sobri fydd, a deffro eu ffydd,
 I'w dal dan gerydd Duw :
 Y *Mab* oedd yn *afradlon*,
 Nid un o'r gweision, dyna'r gwir ;
 Ei blant ei hun, mae Duw'n ei drin,
 Mwy a dygun yma ar dir.

11

Chwi wyddoch lle b'o nerthol,
 Wir ddoniol ddyn ymladdgar lun,
 Ceir gweled amlach galw,
 A tharo ar hwnnw ei hun ;
 Mae felly'r un cyff'lybiaeth,
 Yr odiaeth ryw, fo'n 'ddio â Duw ;

Mae Satan, byd a phechu,
 'N eu baeddu tra fo'n byw :
 Can's fel dieithriaid gwirion,
 A Phererinion mae nhw erioed,
 A'u gwraidd yn grŷch, o ddaear fŷch,
 Yn wael eu drych ar droed :
 A Duw ro'r nerth i orfod,
 Nad allo bechod, twyll a barn,
 Ein taflu'n gâs, fel *Cain* ddi râs,
 Neu *Suddas* tros y farn.

12

Mae rhai'n cael eiddo a llwyddiant,
 A Meddiant mawr, a gwycheder gwawr ;
 Fel 'Nifeiliaid a ddifethir,
 Hwylusgir etto i lawr :
 O ! buddiol gydnabyddwch,
 Mae'n drifwch drud, i'r brâs ei bryd,
 Gael Uffern boeth i'w losgi,
 Ar ol ymbefgi â'r byd :
 Ond gwell i chwi'n dlodion,
 A bod yn ffyddlon raslon rî ;
 Bu GRIST mewn loes, yn marw ar groes,
 I gadw'ch oes i chwi !
 Uwchlaw'r *Goludog* fwnws,
 Mae etto *Lazrus* i ti le,
 Dy Dduw sy'n ddoeth, i'th gadw'n goeth,
 Y tlawd a'r noeth i'r Ne.

13

Gweddiwn am wybodaeth,
 A pherffaith ffydd, mewn cariad rhydd,
 Ac nid gwybodaeth rhyfig,
 O fwn chwyddedig sydd ;
 Rhoes Duw i minnau'n helaeth,
 Wybodaeth ddryd, yn rhad ar hyd,
 Ac felly 'rwi mewn blinder,
 Bob amfer yn y byd ;
 Am fod fel *Jana* yn gyndyn,
 Ce's aml ddychryn erwyn iâs ;

Ond etto Duw, sy'm cadw'n fyw,
 Clod fyth i'r unrhyw rās :
 Gobeithio trwy bob trafferth,
 Mai'r Aberth Pridwerth fu ar y pren!
 Fydd byth yn Rhan, i'm henaid gwan,
 Fyn'd trwy bob man, Amen.

VII.

*Annerchawl Attebiad i Lythyr a ddaeth oddi wrth hys
 gyfaill, sef Edward Robert o'r Bryn Glâs, yn S
 Flint, ger llaw Llanergain. I'w chanu ar Sunfel*

I

FY ffrynd *Edward Robert*, Nid rhy bell gan i,
 Wir drwsio 'rhyw draferch at annerch i ti;
 O herwydd rwy'n gwybod yn barod o bell,
 Na allai bennillion gerdd gyson gwrdd gwell;
 Dy rinwedd di 'rioed, fel 'deryn mewn coed,
 Oedd difa o gerdd dafod ryfeddod yn foed;
 A'th bod dan dy bwn, fel finneu fi wn,
 Yn feddal am faeddu'n ol teulu'r byd hwn.

2

Gwyr cadarn parchedig, yn farrug iawn sydd,
 Heb chwenych, na chanu, na rhannu'n ben rhydd;
 Ni phrifiant hwy ronyn am ddyn nac am Dduw,
 Ond chwilio pob lloches, am fantais i fyw;
 Mae'r C'waethog ei wawr, fel llwynog hyd llawr,
 A'i ddichwen ar ddichell am fachell yn fawr;
 A ninneu 'n un air, hên ffyliaid y Ffair,
 Yn canu fel Hedydd uwch gwaenydd y Gwair.

3

A phen amddiffyniad, ein caniad a'n cwrs,
 Ni ddwyn e' fawr ddoniau, i'n pennau na'n pwrs
 Er d'weudyd mai dilês ddi falais oedd fod,
 Mewn llawen ddull honwedd yn niwedd y nôd;
 Ac felly se fydd, nos lawen yn brudd,
 Fel Ceiliog mae'n cilio, pan ddelo hi'n ddydd;
 A rhy

A rhyfedd y radd mae gweniaeth yn gwadd,
Fod gwenwyn mewn canu 'n llygru ac yn lladd.

4

Mae achos rhyfeddu fel darfu 'nghwyp dyn,
Roi gyd â phob mwynder, ing lawer ynglyn;
Mae blinder ar gyfer i'r pwer a'r parch,
A rhyw anhafu'rwydd yn digwydd hyd arch;
Y gofid a'r gwarth, sy'n t'w'llu fel Tarth,
Llawenydd a chanu ni's pery'n un Parth;
Nid oes yn y byd, i'w ganfod i gid,
Ond gwagedd o wagedd, a llygredd a lliid.

5

Drwg i'w rhŷ gybydd 'rwy'n gwybod fy hun,
A drwg yw rhŷ ofer mewn rhyfyg a gwŷn;
Drygionus yw trafod, rhŷ ormod o un,
Cynhaliaeth canolig sy ddiddig i ddyn;
A glân i'w byw'n glŷd, fel *Agur* ddoethfryd,
A chalon fwyn radlon yn fodlon i fyd;
Sawl felly allo fyw, dan dirion ofn *Dew*,
Mewn teimlad a chariad diweddiad da yw.

6

Ond hyn ydyw'r cwestiwn p'le barnwn drwy bwyll,
Mae cyrraedd y cariad hap deimlad heb dwyll;
Y c'waethog mewn mawredd, a'r tlodedd hurt lun,
Ni all y ddau hynny ddim tynnu'n gytun;
Pob gradd 'n ol eu grym, sy a'u llygraid yn llym,
O'r c'waethog i'r tlotta ni ddiodda nhw ddim;
Mae'n rhaid i bob rhyw, cyn byddont hwy byw,
Gael effaith gwir gariad o deimlad *MAB DUW*.

7

Rhaid yn y lle cynta, mi brofa wel'd brad,
Ar ganu ac ar gynnydd, lawenydd y wlad;
A'r holl blefer cnawdol, afreidiol a fu,
Ein calon i'w garu, well daflu'r naill du:
Gair *Duw* sy'n par'toi, a pheri'i ni ffoi,
A gwell i ni 'n fuan y rwan ymroi;
Pa ennyd pwy wyr, mae'n lle ni yma'n llwyr,
I ofni rhag oedi fel rhei'ni'n rhŷ hwyr.

Tra

Tra galwer hi heddyw mae'r galw'n ddi gudd,
 Ni wyddom i weddu pwy foru yma fydd;
 Llaweroedd adwaene ni o ffryndie'n hoff rydd,
 Ein cyd bechaduri'ed a dorred o'u dydd;
 A ninnau sy'n 'nol; heb ddisgyn i'r ddol;
 Bydd garw i ni'n cyrredd fel ffedd rai ffol;
 A bod yn y byd, yn cadw'n fŵn cyd,
 Rhoi'n caniad a'n Telyn i'r gelyn i gyd.

Ni a ddylem gydnabod mae'n bechod y bydd,
 Pob peth nad i'w'n weithiol effeithiol o ffydd;
 Heb ffydd yngwaed Iesu, a'i phroffesu'n ddi ffael,
 Ein gwaith goreu wnelir a welir yn wael:
 Deffrown, awn ar ffrwst, o'r trydar a'r trwst;
 I'r môch a'r cŵn mudion mae'r creifion a'r crwst:
 Pa'm 'rhoswn ni 'ngwlad, y prinder a'r brad,
 A digon o fara i bob tyrfa yn nhŷ'n TAD?

Gwyn ei fyd calon y ffyddlon sy'n ffoi,
 Gan ddeisyf yn gyflym am rym i ymroi;
 Trwy brynu'r gwir amser ar gyfer heb goft;
 O blegid mae drygau'n ein dyddiau ni'n doft;
 A llidiog i'n llas, yw'r celwydd a'r câs;
 Dymunwn mewn gweddi, 'Dduw rodidi i ni rās:
 Nid rhuad un rhai, a'n berniff mewn bai,
 Gair Duw yn y diwedd yw'r fylwedd a fai.

COfia Ned galed gwlwm, a choelia,
 A chanlyn y patrwm;
 Na rusa hyn o reswm;
 Gwir y TAD, yw geiriau Twm.

Dymunwn i hwn, wahanu, 'th galon,
 A'th coledd i gredu;
 I roi dy gân drwy rad gu,
 Felusaidd yn fawl IESU.

3
Digon o goeg redegau, a wnaethom,
Hyd nythod Tafarnau;
Duw mynwn, di a minnau,
Droi ar hyn i difarhau.

4
Carreg wen a phen, i ffynnu, 'sgrifen,
Sy ar grefydd yr Iesu;
'Na fynwn mo'n 'sgrifenu,
Er mwyn Duw, ar y maen dŷ.

5
Cyn pasio'r dyddiau hapusol, Deffro,
O'th diffwrth fydd cnawdol,
Am Enaid yn ddymunol;
Treia Ned, gael troi yn ol.

6
Duw anwyl orchwyl, eirchiad, a'wnelo,
Mewn manylaidd brofiad,
I ti a minnau rhannau rhad,
Ymwroli am wir alwad.

VIII.

CERDD a wnaed tros Sion Thomas, un o aelodau
Cymdeithas Clwb Derwen, i ofyn cynnorthwy gan y
Gynnulleidfa. I'w chanu ar *Heavy Heart*.

Y Côr anwyl, cywir enwog,
Blodau gwladwyr blaid goludog,
Gwir gynhalwyr carwyr cyw'ren,
Doeth ystôr Cymdeithas *Derwen*;
Attoch chwi 'rwy nodi n'wediad,
Gan ddymuno, Gwyr i seinio'r gair a'i syniad;
Dylai fod ynoch yn cyd weini,
Gariad perffaith, Eitha 'Styriaeth, a Thosturi.

2
Mewn perthynas i'r peth hynny,
Mae fy neges i'w fynegu;

Tros

Tros *Sion Thomas* hên was hwnnw,
 Bell garenydd, o *Bwll Gronw* ;
 Un o'ch wledig iach aelodau,
 Aeth yn wachel ; hên ddyn isel, i ddwyn eisiau ;
 Mawr i'w angen cynnen cwyno,
 Wneiff i'r henedd, ac i'r ieuengedd egr wingo.

3
 Ond gwir yw hên *Ddihareb Natur*,
 Y *Cymro* gais (ac amryw gyfur,)
 A llym ddaliad, lle meddyllo,
 Goel ar undyn gael ei wrando ;
 Felly fynteu, f'alle i'w fantes,
 Lle mae brodyr, y mynegir yma'i neges ;
 Ac megis *Joseph* 'rwy'n gobeithio,
 Y bo 'ch purdeb, heno ar undeb, yn ei wrando.

4
 Fe wnaï bedair punt o gyfri,
 I'r hên ddynan hir ddaioni ;
 Mae rhai hefyd yn byw'n rhyfedd,
 A llai na hynny'n llenwi hannedd ;
 A rhai Teulu mewn rhwyd dyled,
 Fe wél rheswm, hynny'n gwlwm, anian galed,
 A Duw fo'n helpu pob rhai truen ;
 Helynt enbyd, arw i'w diengyd, o Rwyd Angen.

5
 Os gall y naill a'r llall yn ufudd,
 O hwyl pur galed help i'w gilydd ;
 Mae triniad cariad ym mhob cyrrau,
 'N cuddio lliaws o bechodau ;
 Yr union byw a ranno'i bower,
 A ddeil yn ddilyth, y modd i fendith am addfwynder
 Gan hyn gochelwch chwithau weithian,
 Yn erbyn tlodi, gyd ymchwerwi, am gadw'ch Arian

6
 Beth yw Arian byth o'u heiriach,
 Heb ddim trugaredd, ond rhyw geriach ;
 Gwreiddyn drwg o'u caru'n ormod ;
 Hwyl an yn chwerw i chwi, neu'ch Aerod ;
 Heddyw

Heddyw'n iawn bwyttawn ac yfwn,
 Y foru o'r cwbl, Mawr i'w feddwl, meirw fyddwn;
 Gwell cym'ryd rhaid mewn cywir hyder,
 O'n tryfor trwy-ferch, union ymferch, yn ein hamser.

7

Mi ddymunaf a modd manwl,
 I bawb yn weddus foddus feddwl;
 Fel mae anianol ddynol ddeunydd,
 Megis clai yn llaw crochenydd;
 A bod Rhagluniaeth Duw 'n ganlynol,
 Yma'n gosod, enwau hynod, yn wahanol;
 Rhai a'u rhediad i anrhydedd,
 A rhai'n yslafied; gwirion ddeilied, gwâr eiddiledd.

8

Aelodau'n cyrph a wnaed yn gyfain,
 Rai i bob achos, fawr a bychain;
 Ni all na braich na choes iachusaidd,
 Fyw'n hapusol heb eu bysaidd;
 Ond mae Cwestiynau atgas dynion,
 Fod am bechu; rai'n ddi allu, ac yn ddeillion; *Ioan*
 Ond deillion ganwyd rhai i gwyno, *lix. 2.*
 Fel'r amlyger, gwyrthiau mwynder, wrth eu mendio.

9

Duw a roes y Claf a'r Meddyg,
 Cyfoethog llawn, a Thlawd mewn diffyg,
 Y safn egored, a'r llaw ystyn,
 Calon rydd i roi a derbyn;
 Fe ga'dd y cryfion rwyddion roddiad,
 Yma'n ddyfal; eu rhoi gynnal y rhai gweiniaid;
 A Duw ro gyd-ymdeimlad amlwg,
 Mewn ystyriaeth, heno i golaeth, hyn heb gilwg.

10

Chwithau aelodau etholedig,
 Cyhoeddwoch heno heddwch unig;
 Mynnwch addo eiddo addas,
 Reswm twymyn i *Sion Tomas*;

Gwell

Gwell iddo Aderyn byw'n ei bawen;
 Na dau ar 'hediad, rai llawn diriad, yn llwyn *Derwen*;
 Gwell Cî to'n fyw, na Llew yn farwol;
 Duw to'n dwad, a ni oll i'r Cariad, Anhepcorol.

IX.

Cân ar ddyfodiad *R. W. Fychan o Nannau i'w*
Oedran, Mawrth 29, 1789.
Ar Dôn, Duw cadw'r Brenin.

POB dyn ffraeth pawb deffroed,
 I harddu'r dydd heddyw doed, o haeddiad wŷch
 A phob eu offer cân,
 I arllwys clôd llofog glân, â lleisiau clŷch:
 Gwnawn lawenydd cynnydd cain,
 Tannau têr swyddber sain;
 Byw rwyfsg moes braisg a main, arwyrain rydd:
 Croeso crydewrgu don,
 I Robert Williams Vaughn,
 Nannau byth, Nen a Bôn, fo'n iawn ei budd.

2

Henffych oll hoffwych Aer,
 Anrhydeddus clodus claer, i'w ddisglaer ddydd;
 Gorfoleddwn gwaeddwn gyd,
 Gynnwrf g'oedd bloedd heb lid, dwys wynfyd fydd
 Ergydion aed gyd â nerth,
 Cannans clau, gynnau n gerth,
 Cry egir Si, 'r ereigiau ferth, gan'r anferth rôch;
 Cyd ro'wn gref lef dai lŷth,
 A deisyfwn iechyd lŷth;
 Teulu Nannau tra f'o chwyth, Byth, byth y b'och.

3

Fychans hên fraich ein Sir,
 Muriau'n dal *Meirion* dir, Derchefir chwi;
 Daeth i'w bed ethol wawr,
 Williams Fychan un sy fawr, yn awr i ni:

Enw

Enwog *Nannau* bannau byd,
Hengwrt gref *Dol eog* ryd,
 A'r *Dolau* gwynn da elw'i gyd, wnae'n deilwng gael;
Ystum Gokwyn (addfwyn un)
 A'r *Meillionydd* mawr yn *Lleyn*,
 Chwe phrif Stad i'w had ei hun, Fawrhdy hael.

4

Llawenhawn oll yn hyf,
 Gan ddymuno'n gryno gryf, bob llwydd a gras;
 I'r *Yfwain* erres wêdd,
 Er maith hynt armerth hêdd, bo'i wledd, a'i blâs:
 A boed yn bur eglur iawn,
 Gyd â'i *Frenin* ddibrin ddawn;
 Gwlad ac Eglwys lwys f'o lawn, o'i lesfawl ef;
 Parch a braint wŷcha bryd,
 Iddo fyw'n hardd ei fyd;
 Ac aed 'i hawl gwedi hyd, yn wynfyd Nef.

X.

Cân a wnaethpwyd ar ddyfodiad *R. William Wynne*,
Garthewyn i'w oedran, *Tachwedd 5, 1787*.
 I'w chanu ar *Young Watkin March*.

I

Deuwn canwn da yw'n cynnydd, Llawenydd i'n holl Wlad,
 Gynnorthwyad *Gwynn Arthewyn*, *Rhiddyn* glân fawrhad;
 Dyma'r dydd o herwydd hyn, Ysgwier *Robert William Wynn*,
 Wy na fyn, i'r penna'i fwyniant, bob llwyddiant a gwellhad?
 Hwn yw'r dydd sy anrhydeddus, barchus i ni boed;
 Cofio tyfiad, cuf Etifedd, a ddaeth i'w iawnwedd Oed:
 Gwir fael gorfoledd sylwedd fydd, gwres a dawn o groeso i'r dydd;
 Rhwydeb rhydd pob cynnydd caniad, dda fwriad iddo fydd;
 Rhowch ufudd rym derchafu, gan lawenychu'n wŷch;
 A phob celfyddgar fiwsig foesgar, llês claiar a llais clŷch:
 Llais Gynnau pennau poeth, llais dynion lliaws doeth,
 Llais Odlau, Dawns, Caniadau, Pyngciau, ceingciau coeth;
 Parfeiniwch floedd un syniad, i'r *Gwynniaid*, eurog wawr;
 Yr a'u Trâsau'n llanw, Tros holl *Wynedd*, henedd fonedd fawr,
Wrexham gywir un, yn llwyr i eitha *Lleyn*,
 Mae gan y *Gwynn* ac unig Enw, Dir gloyw i'w henw'u hun.

R

A gallu

A gallu a llwyddiant gwell-well iddo, fyddo ym mhob rhyw far
A mwy-fwy rhediad a Mawrhydi, yw gweddi cryf a gwan;
Gartherwyn fyth, a'i nerth a fo, yn glod a braint i'n gwlad a'n bro
Enwog *Wynnaiad* goffaid gyflawn, da eu dawn o dō dō; (grŷch
Priceiaid oeddynt, parhaus eu dyddiau, a'u graddau gwreiddiau
Trwy gynnrychied Merched Marchydd, cynnydd gwinwydd

Llîn *Madrûn Râdd*, llen mydrau'r oes, (gwŷch

A Llîn y *Clwchiaid* llawn y clōes;

O Lîn hên *Edwin* lân hynodol, rhyfelwr nerthol foes;
Moliannus Hîl *Mobwynog*, ardderchog hardd o Waed;
Ac o'r *Penwynn* gwir hap hoenus, yn gymmwys *Gwynn* a gaed

Gwynn, a mwyn fel gwin a Medd,

Rhwym fawrhad ein gwlad a'n gwledd;

Wynn a gynnal iawn ogoniant, fwyniant hyd ei fedd;
Cynhalied Duw fe'n olen, mewn doniau wrth fodd ei Dad;
Ac yn y wirffydd, b'o'n *Gwynn* orphwys, i'w Eglwys lwys a
Pob llwyddiant pa well hyn, ei *Shilo* a'i dalio'n dynn; (Wlad
Fel gallom floeddio'n orfoleddus, Mae'n weddus, Amen, *Wynn*

XI.

Cân a wnaed i ofyn Ceffyl. Ar Rodney's Tune.

YR enwog lân ardderchog, da rywiog Wr di rôch, (Cō
Trwy na ddigioch tro i f' ymddygiad, a'm caniad i'r Cē
O glôd i'ch mawr gymmeriad, wir gariad yma'r g'oedd,
A chofio'n ufudd eich henafiaeth, gwaedoliaeth helaeth oedd,
Hîl Ysgwiers hwylus guwedd, o'r *Ddôl* enwog ddiwael Annedd
Hîl y *Llwydiaid*, Pwy well ydoedd? Hîl *Eliffiau* hael ei lyfoedd
Hîl oesoedd, hoyw lesol, da rasol wyr di rôch;
Hîl *Rôs Fynach* haulwres fonedd, grâff gynnedd *Gruffydd* gôch
Hîl wir *Ifan* hwyl ryfedd, *Dafydd Fychan* dofaidd fuchedd,
Fu'n dal yn *Rbuthyn* deulu anrhaethol, dan ei faner yn ofyn
O'r gwrol, *Gytwryd Cadfan*, eich Hîl a gyngan gwyd;
Arglwydd, pendod gwaelod gwiw-lun, *Dyffryn* clærwyn *Claw*

Ac hefyd Achau cofiwn, o *Wern y Brychdwn* wŷch,
A Theulu *Branas* Hîl *Barwniaid*, a'r *Hendwr* euraid, *Rych*
O *Dal y Cefn* yn unrhyw, ac o *Fodynllw* deg, (frē
O'r *Ddwyfan* glir, a *Thir Llathwryd*, chwi freiniwyd, yn
A mwy nâ chenedl mynych onor, chwi fawrhygir a chôt rhag
Gan eich braint o gywraint gariad, amryw addas ymarweddiad
Am deimlad, hynod amlwg, diddrwg i bob dyn:
P le drwy *Wynedd* Pelydr enw, gall haddyw fod gwell un?

Er f'ch cenedl (fel mae cannoedd) yn oed llawer newid lleoedd;
Cawn yn hoedlog o'ch cenhedlaeth, lwyra teulu ar lawer talaeth,
Parch'nogaeth, parch iawn agwedd, eich tuedd, chwi a'ch Tad;
Prynu breiniol, dir-meddiannol, olynol yn y Wlad.

3

Ond goftwng graddau gwreiddiol, fy olynol yma ar léd,
A chodiad, rhediad, ac anrhydedd, Rhyfedd iawn y rhéd;
Fel'r Olwyn mae rheolaeth, Rhagluniaeth rhannog law;
Cyfnewidiad, fydd anwaftad, o'i threigliad yma 'thraw;
Ond chwi fydd heddyw' chyslon ddyddiau, oruch gwr yr ochr gorau
Lle b'o rai gwarthus, a bâr gwerthu, achosion prinnaf, chwi fy'n
prynu;

A Duw fo'n mynnu 'ch mwyniant, a'ch llwyddiant i chwi'n
(llawn,

Fel buoch Siryf, b'och oes eurog, yn Farchog enwog iawn;
Ardderchog ydych dderchaif godiad, mwy fwy'n weddus fo'ch
cynnyddiad;

A glân Ddyweddi galon ddiddig, Dduwies odiaeth ddewifedig;
Fod trwy garedig, rwydeb, a phurdeb gwir ddi ffael,
Yn ynddwyn parchus dilys deulu, i Etifeddu'r fael.

4

Gendithion fy'n odiaethol, anrhaethol yn eich rhan;

Diau achos da yw i chwi, haeddu gweddi'r gwan;

Minneu fy'n ym'wino, "Lle caffo'r Cymro cais;"

Mawr yw gennyf, yma gwyno, rwi'n ofni llidio'ch llais;

Ond rhai di g'wilydd 'rydw'i'n gweled, ddaw dan gellwair yn
ddi golled;

Ond gyd â nwyfus ddynion ofer, yr ydwy'n colli'n rhwydau
cellw'er;

Rhoi f' amser, a rhoi f'arian, wrth rodian Llan a Thre,

Eisiau cychwyn yn fwy cuchiog, yn llidiog o bob lle;

Ond aml rwydau cyn diwedd nos, a fwydd i ddiriaid fydd o aros,

Menywod anian fydd yn denu, heb rith o g'wilydd weithie i'r
gwely;

Can's hawdd i'w maglu'r mwyglaidd, Malwennaidd, i aml wall;

A minneu'n fynych, 'n amryw fannau, a'r finion llwybrau'r
(fall.

5

Mae nghychwyn mor aniben, a Malwen wenn o'r wal,

chwng bod henaint, i'm dihoeni, a nattur diogi 'm dal;

Byddai rattach i mi'n gwbl, rwy'n meddwl gadw March,

heb law fod chwiwgi, fo'n farchogydd, beunydd yn fwy' barch,

o' cawn innau am bac o weniaeth, fenthig Ceffyl anwyl unwaith,

siawn o rwydau rhadwyr ynfyd, a maglau Tefyrn myglud
hefyd;

gwyn ei fyd na fedre, fyn'd adre nôs a dydd,

a lle canu, 'bleffio amcanion, ynfydion gwag ddi fudd;

R 2

Ond

Ond Och pwy'm tyn o rŷdyn rwydau ? ond rhyw drugaredd m
wn o'r gorau ;

A ph'le mae honno, mewn gwahaniaeth, ond gan Ysgwier hyn
aws gywaeth ?

Jones odiaeth, ymberfwadiwch ; na ddigiwch wrthyf I ;
Berw o'm angen, barai i'm wingo, a chwyno hyn i chwi.

6

Nid ydyw'r byd gweledig, ond benthg i bob un,
Tlysan *Aiphtaid*, at lês hoffder, tymmer bywyd dyn ;
Mae gennyh chwi ddigonedd, o Blasau a mawredd mud,
A chorph a chalon, grâff i'ch hwylio, wŷch bwyll i riwlio'ch byd
Ond er hynny Duw'r gwirionedd, sy'n rhoi ynoch synw
rhinwedd,

Yr wy'n dymuno heno hynny, gael achos rhagor i'ch mawrhyg
Trwy daenu, tro, daioni, o'ch Euluseni sydd ;
Gobeithio heb ffaelio, mae Ceffylun, neu Ferlun i mi fydd ;
Ond nid oes edrych na chonsidro, ar farch rhodd, pa fodd a fydd
Os gwneiff ê gario pwn o Lyfrau, mwyn ei waith ; a minn
weithiau,

Mi âf trwy Ddehe, a Gogledd, a rhyfedd 'gwaeddai 'n rhôch
Hir oes gywir, i'r Ysgwier, tēg hawddgar o'r *Cefn Côch*.

XII.

*Dau Bennill a wnaed i Belman Dinbech, yn am
Rhyfel. Ar Belile March.*

I

Y Chwi drigolion *Dinbech* dirion,
Sydd glŷdion yn eich gwel'au ;
Rhowch ddiolch pendant, am eich llwyddiant,
A'ch Meddiant gwych y mae ;
Llawn ddiofalwch a llonyddwch,
Drwy heddwch 'n Dre hon :
Pan mae eraill, poen mwy oerodd,
Yn bruddedd iawn eu bron ;
Mawr sŵn Rhyfeloedd fydd,
Blinderoedd nŵs a dydd,
Lladd a tharo, ar fôr a thiroedd,
A ni'n wir heno'n rhydd :
O cydnabyddwch, esmwythed heddwch,
Gweddiwch bawb yn ddwys,

Na ddelo ninnau, yn oer galonnau,

A'n pennau tan 'r un pwys :

O gwelwch fel y mae,

Eich clýdwch yn eich gwel'ae :

Rhagor cannoedd fydd mewn cyni,

Yn goddef oerni a gwae :

O cynhyrfwch, ac ystyriwch,

A gwelwch achos gwiw,

I bawb o honom wir ddibuno,

A deffro i ganmol Duw.

2

Daliwn sulw â dilys olwg,

A thrwy hoff amlwg ffydd,

Ein cwsf a'n gw'lyau megis beddau,

Yn hir nos Angau fydd ;

A thrwy'n breuddwydion, gallwn dd'wedyd,

Fod yspryd byw mewn dyn :

Er i'r corphyn irwyn orwedd,

Yn farweidd lyrfeidd lyn :

Pan ddelo'r goleu ddydd,

Rhaid codi o'r syrthni fydd ;

Mae hynny'n arwydd hylwydd holiad,

O'r adgyfodiad fydd :

A phob dyn goneft, heb ddim gweniaeth,

I'w alwedigaeth daw ;

A hwythau'r euog rai afrywiog,

Diog drygiog draw :

Cyn felly ein barnu i bwys,

Gweddiwn bawb yn ddwys ;

Pe fae raid heno, ymado â'n hanedd,

A gorwedd tan y Gwys ;

Pa fath ryw ddynion yn feddianol,

A ddylem fuddiol fyw ?

Oh ! na's gwelem achos gwyllo,

A deffro i ymofyn Duw.

XIII.

CAN AM BEDWAR CRY S. A DDYGWYD.

I'w chanr ar Lef Caer-wyne.

DYmuno 'ch amynedd, rat mwynedd am unweth;
Cyhoedda i chwi 'ffori a haeddai 'ch ystyriaeth,
A hynny ydyw hanes o'r ddes hudolion,
Ddwy ddynes ddi ddeunydd, sain llydrydd sy'n lladron;

Dwyn a wnaen, 'rwy'n blaen, ran blys;
Dro budr creulon, bedwar Cry's;
A gwarthus oedd eu gweithred,
Ym marn y wraig a'r merched;
'Roedd pris y llin a'r nyddied,
Yn llawer iawn o golled;
A maint eu dwned nos a dydd,
Wrth hwylio'r gwaith a thala'r gweydd;
Cwyno wnaent o'u cannu'n wynn,
A'u gwnio hefyd, gwae 'nhw hyn;
Ac wedi'n fynn pan soniwyd,
Byd egr, gan bwy dygwyd;
Hawdd codi ar euog arfwyd,
Y pedwar Cry's a losgwyd,
Fe welwyd aelwyd ulw du,
Ym mhen eu tommen min eu ty.

2.

Ac felly bu dreigliad, y lledrad twyllodrus,
Ni chawsant fawr lesiant o'u trafferth faleisus;
Yn lle cael eu gwisgo, eu llusgo nhw i w llosgi;
Mae'n debyg mai diben hwy hune'n fydd hynny:
Yn niffyg iddynt hofi'r gwir,
A gado'u chwantau e'lymau clir,
Mae melldith hîr yn canlyn,
'U heneidiau bob munudyn;
A hawl y Diawl yn dilyn,
Ac Uffern boeth i dderbyn;

Dyna

Dyna'r dygn fan lle do'n,
 A'u hannerth nyfig oni thro'n;
 Er colli'r crysau, gwall yw'r eni,
 Eu llês yn Nuw'r wyllyfwni;
 Ni's mynai regimony'n,
 Damnedig o'hoes ydym;
 Mwy angen heidrwyddiatyn,
 Yn ddiwedd waddio drostyn;
 Os tron ar hyn, i 'difarhau,
 Mae drws trugatedd heb ei gau.

3

Ond os hwy ddilyna'n ffyrdd Satan gwr's etto,
 Hwy ânt yn ddi deimlad rŷ galed i goelio;
 Awr derfyn daw'r gelyn, wedi eu hir goleth,
 I godi yn eu llyge'd, yn *Wybe'd* anobeth;

Ac dyna'r diwedd sylwedd fy'n,
 Holl ffrydiau llygradd eiff yn llynn;
 Ar y dibyn, daw'r gydwybod,
 I weled pŵll di waelod,
 A gwae trueni Pechod,

Yn gwasgu heb ddim yn gyfgod;

Hyn yw hynod bennod barn,

Am ddilyn gwaith b' *Ddiawl* yn garn;

Ond mwy'n gobeithio er gwaithio gwg,

Trwy asbri trap yr yfryd drwg;

Try golwg, tu yma'r *geulan*,

Yn well well o hyn allan;

Ni fynwn ddrwg i'w cyfran,

Rwi'n magu plant fy hunan;

Rai dewr o'r oedran, Duw 'ro rās,

Na ddelo eu cwyp i ddialedd cās.

4

Ond am y rhai'n yma, 'rwy'n ammeu, fy'n euog,

Bydd holi pwy ydynt, Mae'r helynt mor halog;

Can's hoff gan y *Diabol*, bob dyfais a chabledde,

To bair i'w blant chwerthin, drwy ddilyn rhyw ddial-

Mae'r holl rai cnawdol fydol fant, (edd;

Fel *Cân* a *Chigfrain* with eu chwant;

Hwy

Hwy garant ar eu gyri'ed,
 Ymgynnal ar fyrguni'ed;
 Sef gw'radwydd C'wilydd caled,
 I dori eu cyd gre'duried,
 Heb ymdeimled selied farn,
 Fod pawb a becho i dderbyn barn :
 Ac felly bydded i bob un,
 Cyn barnu rhai'ni, ei holi ei hun ;
 Nid chwalu llun, brycheulyd,
 O ran gw'radwyddo eu bywyd,
 Ond chwennych taro ergyd,
 I argyhoeddi eu hyspryd ;
 T ddychwelyd o'u drwg chwant,
Heb henwi pwy, na'u plwy na'u plant.

XIV.

CAN YN ACHOS DWYN GWYDD.

I'w chanu ar *Lan Medd-dod-Mwyn.*

POB cynnes ddatcenydd diddanydd dewr ddyf,
 Derbyniwch gynghanedd awch mwynedd i'c
 O hanes tra hynod blin bennod blaen barn, (myf)
 Fel'r aeth hi'n drallodus rhwng lleidr a'i garn ;
 'Roedd un yn gybyddaidd a bawaid ei bwys,
 A'r llall iddo'n gyfaill a'i ddichell yn ddwys,
 Ni chw'raed yr un *Wichi* yma leni mor lwys ;
 Da iawn'r ymgawfom ymrawfom heb drais ;
 Fel *Gweddai'r ber esmwyth* i'r *golwyth* ar gais,
 Mae castiau rhai cnafedd yn rhyfedd barhaus.

2

Yn Nhŷ'r gwr Taeogaid dig lygraid di glod,
 'Roedd Swpper neillduol rhyfeddol i fod ;
 Ac amryw gre'duriaid yn llwyrblaid i'w lladd ;
 O groeso i bawb ydoedd ar gyhoedd i'r gwadd ;
 A'r gwr o ran Balchder o'r Swpper a'r swydd,
 A dd'weude wrth ei briod, mor hynod yn rhwydd,

'Fy

'Fydd arnom fawr yftym heb gennym fod *Gŵydd*;
 I blefio'r cwmpeini lled ofni wnae'r dyn,
 Nad oedd yr un weddus o'i *Wyddau* fo'i hun,
 Yn ddigon grymmusdeg a llyfndeg ei llun.

3

A galwodd ei gyfell drwy ddichell gan dd'weud,
 Mi 'ro i ti Swllt purwyn yn addfwyn am wneud,
 A'th Swpper yn *siapus* ŵr happus yn rhwydd,
 Os rhedi di 'rywle o'r gole i ddwyn *Gŵydd*;
 Ac ynte gyttunodd o'i fodd, ac fe âdd,
 A'u *Gwyddau* nhwy hunen heb gynnenn a ga'dd,
 Dwyn un o'u rhai tewion yn union a wnadd;
 Ac ymaith yn ddiddig drwy'r goedwig âg ê,
 Gan dynnu ambell bluen o'i llen hyd y lle,
 'Gael llunio ar y Llwynog air drygiog drwy'r Dre.

4

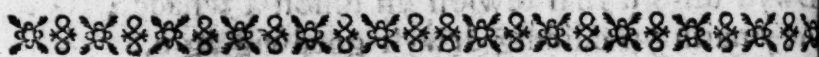
'Fe gariau'n dæg wrol ŵr breiniol ei brae,
 A dyfod i'w Feistres a'i neges a wnae;
 A hon wrth ei weled mor selied yn siwr,
 Rhoe Swllt iddo'n bybyr heb wybod i'w gŵr;
 Ac felly'r blaen lleidrûn twyllodrus i waith,
 A ga'dd yn eu crymswllt eu Dauwllt ar daith,
 Heb law bwyttâ ac yfed gwiw folied go faith;
 A gwr y tŷ'n br'olio heb swilio yn ei swydd,
 Gan annog heb gynnenn fyw'n llawen fewn llwydd,
 Tan chwerthin a wingiad, mor râd oedd yr *ŵydd*.

5

Ond bellach ystyried a fynied pob fawl,
 Nad ydoedd y Lleidr ond Llwdwn i Ddiawl;
 Ac fel bydd ei feistr yn arfer o wneud,
 Pa beth wnaeth y Lleidrûn Gyw tennyn ond d'weud;
 Datguddiai'r holl gyffes a'r hanes yn rhwydd,
 O'r moddion yn gyson dygasai fo'r *ŵydd*,
 Gan wneuthur hên athiest ddwys orcheft o'i swydd;
 Gyhuddai'n gyhoeddus g'wilyddus ei lun;
 A'i ddiben yn gymmwys oedd ganmol ei hun;
 Ac felly'r modd ollawl 'r aeth Diawl i rith dyn.

'Run

'Run fath a *Gbigfranod* yn briod â *Brain*,
 Neu *Foron Llan-fwrwg* yn rhywiog yw rhai'n;
 Fel *Spigot a Phowfed* fe'i *ffitied* heb *ffael*,
 Nid hawdd cael *Cymariad* mor drwyad ar drael;
 Am ddilyn pob afrad a lledrad hyll wyn,
 Mae'r *ddau* mor lwyr ddihir ni welir yr *un*,
 Wna drydedd yn futiol ond *Satan* ei hun;
 Y naill aeth yr awron yn llon dros y llall,
 Fel *Llaiau Rhys Grythor* i'w gwatwor mewn gwall;
 Mae myrdd o ddichellion gan feibion y fall.

XV.

CERDD ar ddull *Cyngor i Frawd yn ol digwydd iddo*
Blentyn ordderch.

I'w chanu ar *Sunselia*, neu *Betty Brown*.

I

FY Mrawd rwy'n bwriadu d'anrhegu di'n rhwydd
 A hyn o bennillion waith union i'th wýdd;
 Gan ddeisyf i tithau mewn ffrwythau mwyn ffraeth,
 Eu derbyn trwy deimlad rhag gweled rhwyg gwaeth
 Chwenychu i ti-wnawn, i'th lwyddo'n ddoeth lawn,
 Râs Duw a'i wir fendith yn ddilyth trwy ddawn;
 Ac oni chei hyn, i'th sobri'n faith syn,
 Ti soddi mewn gwagedd a llygredd fel llyn.

2

Pwy bynnag sy'n myned heb deimled gair Duw,
 Ymlaen yn ddi ystyr heb rwystr na briw;
 Nid plentyn i'w hwnnw da-enw di wg,
 Ond Basdard fel Bwystrfil a'i dreigil i'r drwg;
 Y plant yn ein plith, Rhieni da'u rhith,
 Sydd yn eu ceryddu am chwantu ffordd chwith;
 A happus o hyd, blant Duw yn y byd,
 Mae'i gerydd e'n wastad o gariad i gyd.

3

Ond yn ei gyfiawnder a'i ddigter fe ddaw,
 I gospi ei elynion sy'n llawnion gerllaw;

Y rh

Y rhai na chynhyrfant, ni ofnant ei air,
 Pan ddelo poen ddialedd bydd ffiedd eu ffair;
 Yr anwir dan rhod, ni bydd iddo'n bod,
 Ond melldith a chwerwedd yn niwedd ei nôd;
 Yr hwn yn ei wŷn, na theimlodd werth un,
 O orch'mynion yr Iesu ond llysu pob hun.

4

Se roddwyd mewn trefniad ddarluniad i lawr,
 O ddull y dyn cnawdol annuwiol yn awr;
 Ei fwyd ef a'i ddiod yw pechod heb pall,
 Gan gynnaf drygioni; daioni nid all;
 Mae rhagor dan rhôd, rhwng un fydd yn bod,
 Yn cael rhyw awelon o raslon ymrô'd;
 Yr dynion bob dydd, mewn rhyfig sy'n rhydd,
 Yn gweled mai gwaeledd, a ffoledd yw ffydd.

5

El 'rwyd titheu'n gnawdol, ddaearol wael ddyn,
 Mae achos di weli dy holi dy hun;
 A un wyt un amser, dan ddwyfder dy Duw,
 I ynte'n ddi gerydd neu benrhydd yn byw?
 Mae rhydd-did i rai, ymdrybaeddu'n eu bai,
 Nes elont i ddryfni, trueni di drai;
 El Ephraim ddi lyw, Gad iddo, medd Duw;
 Ylynodd Eulynod, ar bechod mae'n byw.

6

Wyt titheu'n wastad, heb deimlad na dawn,
 Yn byw ar dy wagedd a'th llygredd yn llawn;
 Heb un argyŷeddiad, neu fwriad o farn,
 Ond fathru gorch'mynion OEN Sion yn farn;
 Tra cefaisf heb fenn, Iach wasgu merch wen,
 I hidit o'i phlegit, ni phlygit mo'th ben;
 Yn 'rwan dan rhôd, dy falchder eill fod,
 Yn wneud yn fwy gwallus, am golli dy glod.

7

Yn meddwl di'n gwbl a gwybydd fy Mrawd,
 A thwylllech 'd mo'th Enaid, wrth weniaith y cnawd;
 Yn haid calon ddrylliedig, enwedig iawn yw,
 Yn all balch edifeirwch wneud heddwch â Duw:

Y rh

Ni

Ni ddirnad yn dda, yr iach mo glwy'r cla,
 Nac 'mofyn am feddyg yn unig ni wna;
 Ac oni bae'r brad, a'r newyn trwy'r wlad,
 Ni ddaethe'r *Mab* llygredd ar duedd ei *Dad*.

8

Mawl fyth i'r trugarog Ior enwog ei rás,
 Sy'n derbyn afradlon fo a'i galon yn gâs;
 Trwy newyn a noethni, a brynti o bob rhyw,
 Mae ffordd yn y cariad i ddywad at *DDuw*:
 Ac nid o ran llun, daioni gwaith dyn,
 Mae'r *ARGLWYDD* yn gwared gwir Ene'd yr un;
 Ond herwydd y loes, a'r grym fu ar y groes,
 Yn hwnnw mae meddiant o'r haeddiant a'i rhoes.

9

Cais ditheu gydnabod dy bechod yn bwn,
 Cei trwy edifeirwch iawn heddwch yn hwn;
 Yn hwn y mae bywyd a rhyddid i rhai,
 'Ddychwelo o'u heneidiau gan adel eu bai;
 Na ddoes fel y ddefn, Hwch aflan ei threfn,
 Neu'r Cî a ymbortha at ei chwdfa drachefn;
 Gweddia ar i *DDuw*, roi nerth i ti fyw,
 A marw yn ei gariad, diweddiad da yw.

10

Bu *GRIST* yn ei gariad yn siarad mae'n siwr,
 A *Gwraig yn Samaria* wrth ymorol am ddwr;
 Un ddrwg odinebus wêdd hysbys oedd hon,
 Nes caffael amlygiaeth o'i bregeth i'w bron;
 A *Rahab* ymrodd, a *Magd'len*'r un modd,
 Gair *Duw* a'i rymuster o'u trawster a'u trodd;
 Ac byth yn ddi ball, mae'r galwad mor gall,
 I daer bechadurie'd fo'n gweled eu gwall..

11

Rhoes *Duw* yn ei ryfedd drugaredd da 'i gwerth,
 Bregethu i rai gwaetha fo'n eitha di nerth;
 Nid oes yn y Nefoedd yn ufudd eu brud,
 Ond hên bechaduri'd i'w gweled i gyd;
 Iachawyd eu briw, a'u llawenydd oll yw,
 Trag'wyddol glodfori daioni *MAB DUW*;

Gan
 Mae

Cais

Na b

Mae

Y gw

Fe th

Rhwr

Ni ad

Tra g

Mae'r

A'r cv

Mae'n

Ti ddy

Mae'r

Morwy

Oh! b

Amen,

G&X2

Cân m

Go

I

Cewch

Pob c

Rhoi

Rwy fin

Y dyl

lawn far

Peth tost

Mae'n h

Ynhw'r

Gan hynny mewn rhôl, gad titheu 'th ffyrdd ffôl,
Mae CRIST yn deifyfu na safu'th di 'n ol.

12

Cais feddwl a theimled, a gweled mai gwir,
Na bydd yn ein gaf'el un hoedel yn hir;
Mae'r hên, ac mae'r ieuangc yn diangc bob dydd,
Y gwan, a'r cryf nerthol, yn farwol a fydd;
Fe'th droir ditheu draw, i'th rŷch, o waith rhaw,
Rhwing pedair ystyllen dy ddiben a ddaw:
Ni addawodd neb rhyw, y foru i ti fyw,
Tra galwer hi heddyw, clyw d' alw er mwyn Duw.

13

Mae'r holl greadigaeth gwawr degwch byd glân,
A'r cwbl dan berygl, yn barod i dân;
Mae'n bryd i ffoi allan o 'wyllys y cnawd,
Ti ddylit ystyriaeth fy Mhregeth, y Mrawd;
Mae'r amfer ar ol, fe ddaw pawb i'r ddôl,
Morwynion call byddwn, ffeiddiwn waith ffôl;
Oh! bwriwn ein trael, drwy weddi ddi wael,
Amen, mae nymuniad, i'n Ceidwad ein cael.

XVI.

*Cân mewn dull o Gyngor i Feibion a Merched rhag
Godinebu. I'w chanu ar Monday Morning.*

I

IEuengŕtid un fodd, (neshewch,
Mwyn wiwfodd, mewn afiaeth, naws odiaeth
Cewch gennyf gynghorion, os tirion ddistewch;
Chwi wyddoch heb wad;

Pob caniad ddatgenir, arferir yn fwy,

Rhoi cyngor i'r Merched am orchwyl eu nwy;

Rwy finneu'n wir fanwl, ran moddus yn meddwl,

Y dylid yn gwbl, ddi drwbl dda drefn,

Lawn farnu mewn teimled rhwing meibion a merched,

Peth toft ydyw clywed gwawd galed mewn cefn,

Mae'n hawdd i'r gwan syrthio neu lithro'r ffordd lefn;

Y nhw'r merched mwyna, mewn gwŷn ydyw'r gwana,

S

Pan

Pan ddelont i'r ddalfa ddwys yrfa ddi fôr ;
 Mewn anllad gwmpeini, y chwant fydd yn codi,
 A natur 'dynn atti, drwy daerni di dôr,
Fel dwfr ar i wared yn myned i'r môr.

2

Mae twyll o bob tu,
 Wrth garu'n warth gerwyn yn dirwyn yn doft,
 Nid hawdd coelio'r glanaf fo'n fwyaf ei fofst ;

Y Meibion un modd,

Trwy 'madrodd tra medrus, yn awchus a wnan,
 Eu scil a'i celfyddyd, i foddio Merch lân ;
 Ac wrth ei hir goledd, a hitheu'n feddaledd,
 Mae'r Eneth Rianedd, yn rhywddedd ymroi ;
 Ac aml ddyn ofer, ar ol cael ei blefer,
 Oddi wrth y Fûn dyner, mewn ffalster yn ffoi ;
 P'le felly wrth gydwybod mae'r anglod i'w roi ?
 Hawdd gennych, heb arbed, roi bai ar y Merched,
 Am fod cyn feddaled, a gwaeled eu gwên ;
 Fel pettai i chwi rydd-did, i wnouthur aflendid,
 Yn ol eich meddylfryd, awch ynyd eich hun :
 Pe gwelech y gwaelod, mae'n bechod bob un.

3

'Rym ni oll yr un wêdd,
 Mae taeredd naturiaeth, mor helaeth i'n rhan,
 A'r trachwant yn trechu, a rhai'n methu ymhob man :

Mae llawer yn llon,

Warth gyfon wrth geisio, yn addo'n fwyn iawn,
 Fel boreu'n ymburo, ac yn altro brydnhawn ;
 'Rol hynny a riwl hoenus, chwi ddylech yn ddilus,
 Ar ol cael eich 'w'llys, yn foddus ar Fûn ;
 Ochelud na chelwydd, na thwyll na gwamalrwydd,
 Confidrwch mewn fadrwydd, o'ch herwydd eich hun
 A gwelwch y gwaelod, mae'n bechod bob un :
 Y Ferch gaiff y cledi, wrth seithrin ei Babi,
 Tan w'radwydd a choegni, am ei brynti yn'i brô ;
 A chwitheu'n Bendefig, a chalon ddau ddyblyg,
 Ei gado mewn diffyg, yn ffyrnig gan ffô,
 Ond siwr dowch i'r fagl, oer drial ryw drô.

A'm ga
 Rhyw a

Mew
 Fe do
 I'r Mei
 Gan
 Ni fedd
 I gadw
 Mae'r c
 Os gone
 A'ch ca
 Gwnaw
 Tra bo
 Cyn i'r c

CERDD,
 Fochy
 Lan n

Y C
 Eio
 Yn aros
 Heb hidio
 Pan f'o c
 I'r gloddf
 Ac Arian
 Ond eilwa
 Y Cwrw
 Chwi a'i b

N
 Ow, aros
 Fel pifwcl
 Bu'ch gw

Nid oes i bob dyn,

A'm ganlyn yr hirddrwg, ond mawrddrwg tra maith,
Rhyw aflwydd aflawen fydd diben y daith :

Er bod llawer Merch,

Mewn traferch, rhŷ anllad a'i llygad yn llon ;

Fe ddyle ddyn grafol ymgroesi rhag hon :

I'r Meibion yr arched, ymgadw rhag Merched,

Gan eu bod cyn feddaled a gwaeled eu gwŷn ;

Ni fedd un Ferch wiwglod, fawr nerth ond ei thafod,

I gadw ei morwyndod, gwiw hynod ei hun ;

Mae'r cnawd yn meddalw wrth ymdynnu efo dyn :

Os goneft ymgeifiwch, er digwydd trwsneiddiwch,

A'ch cariad cywirwch, ymg'lymwch yn glau ;

Gwnawn bawb hyd yr eitha, y goreu o'r gwaetha,

Tra bo'n hamfer yma, byr odfa'n parhau,

Cyn i'r defaid fyn'd allan o'r gorlan, mae cau.

XVII.

CERDD, I *Galchwr Henllan*, am fod ei *Ddefaid* a'i
Fochyn yn ei ganlyn i'r *Dafarn*. I'w chanu ar
Lan medd-dod mwyn.

I

Y Cyfaill mwyn cofus anafus yw'r nôd,
Eich bod hyd Tafarnau dan g'lymmau di glod ;
Yn aros 'n aneiri gan feddwi â gwŷn faith,
Heb hidio mo'ch pwer, na'ch amser ychwaith ;
Pan f'o chwi mewn teimlad yn drwyad ymdrewch,
I'r gloddfa glau addfwyn, ar *Odyn* yr ewch,
Ac Arian o gerrig, yn unig a wnewch ;
Ond eilwaith pan ddeloch lle gweloch 'i gael,
Y Cwrw'n eich cyrredd, oferedd di fael ;
Chwi a'i bwriwch ar bared, mae'r weithred yn wael.

2

N *Ow*, aros yn 'Dafarn, ond ofer i chwi,
Fel pifwch eich pwys-waith oll ymaith yn lli ;
Bu'ch gwyneb chwi'n ddagrau, a'r creithiau ar y crŷs,
S 2 A gwragedd

A gwragedd Tafarnau efo'r Chwartiau heb fawr
 Os hitiai chwi ddechreu léd eiste lŷw dydd, (chwŷs;
 Chwi 'rofwch dros refwm dan gwlwm di gudd,
 Hyd trannoeth trwy weni'eth hwyr farieth a fydd;
 Ac ni wiw anfon yn rhadlon mewn rhôl,
 Un gennad ar gynnydd yn ufudd i'ch nôl;
 'D oes odid 'r ol meddwi mwy 'ftwrddi am ei ffol.

3

Rhyw hanes a gefais, rhyfeddais yn faith,
 Fel bydde 'ch cydnabod yn dyfod ar daith;
 Sef gwraig a phlant anwyl, i ddisgwyl a ddoech,
 Ac yn y Tafarndŷ er hynny'r ymroech;
 Fe ae'r gair fod eich Mochyn offeryn go ffol,
 Yn myn'd i'r Tafarne, gan chwarae ar eich ôl,
 'Roedd hwnnw'n rhyw gennad anynad i'ch nol;
 Ac ar brydnhawn Sabbath ce's wybod y pryd,
 Fe ddaeth eich dwy Ddafad iawn frefiad un fryd,
 I'ch galw chwi o'r Dafarn, medd dyfais y byd.

4

Ond chwi nid y'ch etto yn brifo er un'brath,
 Nac 'n hidio cenhadon ynfydion o'r fath;
 Oni ddaw' argyoeddiad a phrosiad mwy ffrî, (chwi
 'Rwy'n meddwl mai meddwi ac ymchwerwi 'newd
 Oh gwyliwch fyw'n galed ddi deimlad gair Duw,
 Dychwelwch â chalon afradlon yn friw,
 Nid hir, os ystyriwch, y byddwch chwi byw;
 Y ffryndiau garafom, neu welsom yn wir,
 Yn llawn o was-gwychder a drewder ar dir,
 Ein claddu fel nhwythau, cawn ninnau cyn hir.

5

Gair mawr ydyw *marw*, gair chwerw, gair chwi
 Gair toftach nâ'r cwbl, i'w feddwl am fyth!
 'D oes un cyfnewidiad, na rhodiad yn rhydd,
 Lle cwympo'r pren unwaith, heb ailwaith y bydd
 Tra galwer hi heddyw, ddyn meddw Ow! ymad,
 A chais yn ddi wagedd o'th lygredd wellhad;
 Rhag ofn byddi foru yn brefu mewn brâd;
 Llawenydd dyn cnawdol, di-rasol ei dryth,

Dry'n alar a thristwch, gwybyddwch, am bŷth ;
Cyn cwympto i'r fath ofid, mae newid y nŷth.

6

Fy nghyfaill na anghofiwch, gweddiweh yn ddwys,
Am rās a llwyr gyffro i ddeffro'n wir ddwys ;
Nad eloch i'w dilyn, rhag dialedd, a brath,
Nac ymladd Ceiliogod, na medd-dod un māt ;
Gobeithio'r ystyriwch, na ddigiwch chwi ddim,
Wrth chwedl pechadur wneud Llythyr mor llym,
Am galon i goelio Duw roddo i chwi rym ;
Y rhai a anghredant, neu g'ledant yn glir,
Heb ystyr un cyngor, ond gwatwor y gwir,
Mae barn fawr yn dyfod, cwyn hynod, cyn *hir*.

XVIII.

THE FARMER'S EULOGY.

To be sung on a Tune, called, *Lovely Peggi*.
Being a Translation. See Page 73.

I

ALL frugal *Farmers*, now draw nigh,
Let us be bold and merrily ;
We are the folks that is worthy,
Of praise, and estimation ;
The *King* in all his grandure high,
Can't rule the Realm, 'tis probably,
Without the Produce of Husbandry,
Which doth supply the Nation :
The *Bishop* in his rich array,
And the sapient *Parson* cannot pray,
They must have *Tithe*, or soon dismay,
The *Farmer* supplies them all :
The Crafty *Lawyer*, Though e'r so bold,
Without the *Grain*, can't gain no *Gold* ;
The wise, the fool, both young and old,
The *Farmer* supports them all.

S 3

The

2

The *Nobles* in all their gaiety,
 Do feed their lusts, and luxury;
 All those in *Town*, and *Country*,
 The *Farmers* do maintain;
 Such lofty houses they erect!
 Advance their *rents* without respect;
 Without *Husbandry*, I do suspect,

They would not long retain:
 The *Merchants* all on Sea and Land,
 That hath great Store at their command,
 Their richly *Traffic*, soon would stand,
 For the *Farmer* supplies them all:
 The *Tradesmen* all 'tis probably,
 Of every name, both low and high,
 They all depends on *Husbandry*;
 For the *Farmer* supports them all.

3

The *Officers* in their fine array,
 And the *Soldiers* bold, though e'r so gay;
 They must have food three times a day,
 Or else they 'll soon complain;
 The *Brisk* and *fair* Physiognomy,
 Would look like carrion, instantly,
 Except they 're fed; and those daily,
 The *Farmers* do sustain:

By the strength of the *Ox*, we 've much increase,
 The *Plough* and *Harrow* doth not cease;
 The industrious *Farmer*, with care and peace,
 Supplies the *Nation* all:

The *Cellars*, soon would be empty,
 And all subsistence instantly;
 For the whole depends on *Husbandry*;
 The *Farmer* supports them all.

4

The *Frugal Farmer*, at home in ease,
 Would live so happy, with Plenty and Peace,
 If malicious *Traitors* would not tease,
 Which doth unease the Nation;

We '
 Both
 But h

We h
 We '
 And c

Well
 From
 You

W

CON

To be

R ISE
 Th
 A

Refrain
 'Tis v
 The h
 If put asu
 He i

T
 Suppor
 In wh
 Witho
 Suc
 V

See
 Like wh
 Th
 Unite

W

We 've all subsistence plentifully,
 Both *man* and *beast* we do supply;
 But haughty Pride, and Treachery,
 Doth injure our condition:
 We have plenty of Flax, and Wool therein,
 We 've hearty Girls, to card and spin;
 And ev'ry thing both out and in,
 Are ready at our call:
 Well now therefore, *Behold* and see,
 From the highest rank to the lowest degree;
 You do all depend on *Husbandry*;
 The *Farmer* supports you all.

XIX.

A CONTRADICTION to the FARMER'S
 EULOGY.

To be sung on a Tune, called, *See the Building.*

RISE all and give attention, (*Farmer*;
 That gave such commendation, to the frugal
 And weigh the whole with Justice,
 Refrain from all Prejudice; henceforth remember;
 'Tis vain; to boast in Farming train;
 The honest *Farmer*, is but a member,
 If put asunder, can't neither move, nor stand;
 He is but one of number,
 That helps each other's hand:
 Suppose; we're oppress'd by foreign Foes;
 In what condition, would be this Nation,
 Without Dominion, and Laws to rule the Land?
 Such homicide and thieving,
 We never could withstand.

See now that all profession,
 Like wheel in wheel in motion, each other moveth;
 The *Realm* is rul'd so wisely,
 United as a body; all behoveth;

The

The head ; with light and wisdom lead,
 All legal Power, the Tongue's the 'xpresser ;
 And ev'ry member, in order doth abide ;
 Now who can boast in Farming,
 Nor puff himself with Pride
 Unwise are those that enterprize,
 To seek vain glory ; it is a folly,
 For none to fancy, nor boast in farming Stock ;
 The whole is set in order,
 Like wheels within a Clock.

3
 The head though e'r so curious,
 Valiant and judicious ; all you alloweth,
 That if the smallest member,
 Be miss'd or put asunder, the fellow faileth :
 All are ; by providential care ;
 The 'll Mighty maker, by's (*Omni*) Power,
 Set's all in order, to render forth his fame ;
 What name, what trade that dareth,
 To interrupt the fame :
 Now see ; that high and low degree,
 Are situated, and united,
 The whole is settled, in order to abide ;
 Now who can boast in *Farming* ?
 Nor any thing beside.

E P I G R A M S.

Canst thou be sick, and such a Doctor by ?
 Thou canst not live, unless thy Doctor die !
 Strange kind of grief, that finds no medicine good,
 To 'suage her Pains, but the Physician's Blood.
 Mercy of mercies ! he that was my drudge,
 Is now my Advocate, is now my Judge !
 He suffers, pleads, and sentences alone ;
 Three I adore, and yet Adore but One.

The End of the Third Part.

Y BEDWAREDD RAN.

AWDL: YSTYRIAETH AR OES DYN:

a anfonwyd i LUNDAIN, Awst 1, 1789.

I. UNODL-UNION.

- 1 **P**WY'n dda ystyria *Oes Dyn?* pa nwyfus,
 Pwy'n ifangc a'i hedwyn? *Sal. viii. 4.*
 Pwy a'i * gwyl mewn hwyl yn *hŷn?* *Job vii. 17.*
 Pwy a'i myfyr? pa 'mofyn!
- 2 Rhŷ uchel annel i ynni, dyfais,
 (Bu *Drydd* yn ofni) *Sal. cxxxi.*
 Rhoi 'styriaeth ar ystori,
 Dull am ein oes; dall y'm ni.
- 3 Ond Duw'n y gair a'n tynno 'i gyd, lefain,
 Ag wylofus yspriyd;
 Gwellt yw'r bobl, a gwyllt yw'r byd, *Esa. xl. 6.*
 A'u hagwedd, gwagedd gogyd. *Sal. xxiv. 4.*
- 4 Gwagedd i'r dialedd a'r dig, yw dynion,
 A'u doniau chwyddedig; *Sal. xxxix. 5.*
 Poeth yw'r drem o'r pethau drig, *1 Cor. iii. 15.*
 Tan enwau; ond Duw 'n unig. *Mat. xix. 17.*
- 5 Dysged, a gwasged y gwir, ein Henaid,
 O'n hunan chwant anwir; *Rhuf. ii. 29.*
 I ganfod hawl gwynfyd hir, *Ioan iii. 7.*
 O'r wybodaeth arbedir. *Aet. iv. 12.*
- 6 Ni wir arbedir, o'r bydoedd, dawn ddoeth,
 Ond *Un* ddaeth o'r Nefoedd,
 Ef; yr hwn a fawr † hânoedd; *Ioan iii. 13.*
 Duw'n y gair; a dawn g'oedd. *Rhuf. vi. 23.*

* Gwêl, neu cencydd. † Tarddu, neu deilliaw.

7 Mae'r

7 Mae'r *cwmp* a byw dym, i bob dyn, beunydd,
 A'i bennod yn canlyn; *Luc ii. 34.*
 Grym y *Groes*, ing loes ynglŷn; *Iago iii. 2.*
 Iawn *godiad* i ni gwedy'n. *Esa. ix. 10. 1 Cor. 15. 21.*

8 *Solomon*, (fulw ymennydd) sy'n ollawl,
 Sôn, na allei'n gelfydd, *Preg. i. 9.*
 Tan drefn tynn draul, yr *Haul* rhydd *a iii. 2.*
 (Twymn Awyr) fod dim newydd.

9 Yr oeddym, ni oll o wreiddiad; cyn bod, *2 Tim. i. 9.*
 Accen byd ofodiad; *Eph. i. 10. Esa. xl. 21. (24.)*
 Yn lwŷnau anian luniad, *1 Pedr i. 13, 20. Ioan xvii.*
 Iawn afael Duw, nefawl Dad. *1 Cor. ix. 12.*

10 E' fynnai dyn fyned yna, yn *Angel*, *Gen. iii. 5, 6.*
 Mewn chengach gyrfa; *Jude 6. Dat. xii. 7.*
 Mynnai'r *Angel* Ryfela, *2 Cor. ix. 14.*
 A'm y Nef ei rym y wna. *Diar. xvi. 18.*

11 * Llyna'r fan (hunan † honni) mae'r dechreu,
 Môr dychryn trueni, *Ezec. xxiv. 5. Sal. lxii. 7.*
 Lle mewn berw, o'r llanw a'r lli,
 Mae'n Oes eiddil ni'n foddi. *Jer. i. 13.*

II. PROEST-GADWYNOG.

1 Y dyn a roes Duw'n ei råd, *Sal. viii. 5.*
 Ganol bwynt i gynnal byd, *Esa. xxiv. 5, 6.*
 Llygrai'r llun i'w hun a'i hâd,
 Syrthiai o'i fraint; fwrth ei fryd. *Gen. iii. 17.*

2 Aê'n ysglyfaeth einioes g'lw, *Ezec. vii. 26.*
 I bob peth heb wybod pa'm;
 Ac offer lladd geiff air llwm,
 Llwyra lle mewn llawer llam.

III. PROEST-GYFNEWIDIOG.

1 Angau'n wyllt a'i eang † weis,
 || Ddiriawr dro a ddaw ar draws;

* Llyna, lle yna, wele, nycha.
 † Honni, cyhoeddi, &c.

† Gweision,
 || Gormeswr anocheladwy,

O gwêl

O gwêl
 Nos a d
 Tremyn
 Troeau
 Tröell a
 Try ym

Mor gy
 Yn gwr
 Defod y
 Llwyrr
 Ys y d
 A drîg
 Amfer
 Bob oe

Oes dy
 Gan fl
 Mal E
 Poen a
 V

Pleffer
 Dyma
 Brys y
 O luid

Pob tu
 Pob gy
 Pob c
 Mawr

† Treig
 addi yn th

O gwêl ddyn ! â goleu ddwys,
Nos a dydd yn yfu d' oes.

Ezec. xiv. 21.

Tremyn'r Haul fy'n tramwy'n rhuthr,

Troeau'r Lloer trwy Awyr llithr,

Sal. xix. 5.

Tröell amfer † traill ymfathr,

Try yma'n llym, trwm yw'n || llethr.

IV. UNODL-GRWCCA.

Mor gywir ag mae'r Gaua,

Yn gwneud rhwyfsg ar gnydau'r Ha,

Defod y bedd yw difa, 'r hwn a ddêl,

Llwyr'n isel, * lleu'r nefa.

Ys y ddamwain fydd yma !

A drîg nid oes ; drwg na da :

Preg. ix. 2.

Amfer adfail sy redfa, cryf a gwan,

Bob oedran a bydra.

V. UNODL-GYRCH.

Oes dyn i lawr, fy dan lid,

Gan flinder, gwên aflendid,

Job v. 7.

Mal Elfen gwreichionen † chwai,

Poen a 'nynnai, pan enid.

VI. CYWYDD DAU-AIR-HIRION.

Pleffer a phoen gwpplysaidd,

Iago iv. 1.

Dyma rwym, y dyn o'i wraidd ;

Rhuf. vii. 23.

Brys ymladd barhaus † emlyn,

O ludol || dorf yw hoedl dyn.

2 Cor. vii. 5.

VII. DEUAIR-FYRION,

VIII. AC AWDL-GYWYDD.

Pob twrf taerfall,

Pob gwên a gwall,

Pob cynhyrriad plethiad plyg,

Esa. lvii. 20.

Mawr debyg, i'r Môr diball.

† Treiglo.

|| Ochr, neu gallt ferth.

* Lle i ofod, neu i

oddi yntho.

† Cyflym.

‡ Canlyn.

|| Tyfa.

IX.

IX. CYWYDD-LLOSGYRNOG,

X. A THODDIAD ynghyd.

Dyn a flinir dan aflonydd
 Dynnion donnau, 'n boenau beunydd;
 † Wehynydd di wahaniad,
 Yn ymdrin rhwng gerwin † gâd, || gwŷd gedyrn,
 Mîn Cwm *esgyrn*, mewn cymmysgiad: *Ezec. 37.* hy
 Ond O! am wynt ein Duw Môd, nerth y Nef; i
 Gair hynodlef, gwir anadliad.

XI. GAWDODYN-BYRR.

Onid anadl anian dynol, *Sal. civ. 26*
 Awel 'hediad, yw wael hudol, *Esa. ii. 22. Iago i. 1*
 Chwyth flodau cnydau cnawdol, ymaith;
 Dyna wŷn fawr-waith dyn yn farwol.

XII. GAWDODYN-HIR.

Dyn ar ammod a dynnir ymaith, *Job vii.*
 Drwy ddi sylwedd draidd o falwaith,
Daear, a *Nefoedd*, a *dwfr* noswaith,
Diodau, *bwydau*, diarbedwaith,
 Diau a lanwyd o elynwaith, i'n cwympto
 Da i ni 'nabod ein Duw'n obaith.

XIII. BYRR-A-THODDIAD.

Heb DDUW a'i ddawn, llawn ddigllonedd; ydym,
 Dan adwyth pob gwagedd,
 * Hwt a'n Henaïd at anhunedd,
 † Hwnt i'r cymmysg antur camwedd,
 Helyf *Esfau*, hawl o faswedd, *Gen. xxv. 2*
 Hwyliai *Saul* o'i elw a'i sylwedd, i *Sam. xv. 1*
 Hunan warrog anwiredd, frad friduw,
 Cyll DDUW; nid call ddiwedd.

XIV. HIR-A-THODDIAD.

Oes dyn yn † unfwŷg fy dan ennynfa,
 Co dibaid lesgfyd cydwybod losgfa,

† Ymdywalltiad, † Brwydr, neu Gâd o Ryfelwyr.
 || Y faith Pechod pennaf, * Ffwrdd. † Draw. † un-fv

Par

Parth by
 Ymgais
 Cnwd h
 Amryw

Y dyn fe
 Sy'n ber
 Gan wn
 Ac meg
 Cyn cael
 † Merio

Megis
 Eryr h

Yw da
 Anian

Pleffer
 Yw ar

Och! f
 Ryw-r

Er ym'
 Dyn an
 Ac ym

Gofid t
 O wae
 Hyder

Swm ym
 Trwy'r
 Gynnw

Pwy o g
 Geulaid
 Sy oes f

Par
 Pryf cop

Parth bywyd ofid perth heb ei difa,
Ymgais cynnifer gwaedd, megis cnofa,
Cnwd hoyw dyfiad cnawd had *Efa*, fŵn ferth,
Amryw ias anferth, o ymrysonfa.

Y dyn fel yn feddw, dan fael anfuddiol, *Job* xii. 25.
Sy'n berw ddadwrdd ei fŵn breuddwydiol, *Sal.* cvii. 27
Gan wneud gorthrechid o'i gnwd gwrthrychiol, *Luc*
Ac megis * *Corryn* mewn gwae wasgarol, xii. 18.
Cyn cael cû, feddiannu'n ddoniol—fwyniant,
† Merion ogoniant, marw'n ei ganol. *Esa.* lix. 5.

XV. HYPPYNT-BYRR.

Megis cnawdol, } ar ehediad;
Eryr hudol, }
Yw daearol } hunan-gariad;
Anian gwrol, }
Pleffer tirion, } ei wiw fwriad;
Yw arferion, }
Och! fod oerion, } i roi torriad!
Ryw-rai taerion, }

XVI. HYPPYNT-HIR.

Er ym'wino } am gyflawniad;
Dyn am dano, }
Ac ymflino, }
Gofid † gyfog, } ydyw'r || deilliad:
O wae euog, }
Hyder dwyllog, }
Swn ymsennau, } gan y triniad:
Trwy'r elfennau, }
Gynnwrf T'ranau, }
Pwy o greulon } i'w sefydliad?
Geulaidd galon, }
Sy oes fodlon }

† un-fv
Paf Pryf coppyn, † Mêr. † Chwydu. || Deilliaw.
T XVII.

XVII. CYHYDEDD-FERR.

Nattur anian ein taer wyniau,
 Eithr yr achos, rydd wrthrychau ;
 Da gan *blentyn* gwynn deganau,
 Da gan *ifangc* ei dêg nwyfau ;
 A da gan *ŵr* a dygn eiriau,
 Fod i'w berthyn, fyd a'i barthau ;
 Da gan 'r *Hen*, hyd eigion rhannau,
 Gefn ei dirion gyfiawnderau.

XVIII. CYHYDEDD-HIR.

Dyn, dderbyn (ddarbod,
 Hoen glwm) ei hun glôd, } ei resymmau.
 A'i wres 'i ammod, }
 Chwantau, bleidiau blÿs, }
 * Ddeorant ddyrys, } enw rhinweddau.
 † Orhian waeddys, }

XIX. CYHYDEDD-NAW-BAN.

Rhai'n ddewrwyd ufudd ymdderchafan,
 Trwy awch rhinwedd ; ond trech yw'r hunan,
 Ar ol hir yrru, wele'r arian ! *Gen. xlii. 2*
 Anhoff yttynt, hwy yn eu † ffettan.

XX. CLOGYRNACH.

Dyn ni's geill (a dawn wisg allu)
 Wneud tro buddiawl, ond || trybaeddu,
 Heb wyneb einioes ; gael grym goleu'r groes,
 Uno'i oes yn IESU.

XXI. CYRCH-A-CHWTTA.

Heb *hwn* ynom, poen wyniawl,
 Sy'n gynneddf anigonawl ;
 § *Chwyn* tu fewn, chwant ofynawl,
 Ing tonnau anghyttunawl ;

* Cenhedlu.

† Gorfoledd.

‡ Sâch.

|| Anurddo.

§ Cymmysgfa.

* Llaidd.

† Gwÿs,

O gau hunan gwahanawl,
 Na lenwir yn olynawl ;
 Swyn *Gele*, * mygn fy'n galw, *Moes*, *Jude i. 13.*
 Yn einioes yr anianawl. *Diar. xxx. 15.*

Ond *dyn grafol* tan groesau,
 Llong ydyw, 'ngollyngiadau, *Act. xxvii. 19.*
 Chwai demmeffl a chodymmau ;
 Er arbedu'r bywydau,
 Teifl yn frac yr holl *daclau* ;
 Y *Gwenith* a'r *teganau* ;
 A *noeth* o'r groth yn aruthr gwreng, *Job i. 21.*
 A *noeth* ddieng, i nŷth *Angau*.

XXII. GORCHEST-Y-BEIRDD.

Mawrhawn, yn rhydd, }
 Ein dawn, i'n dydd, } *ffon ni phall ;*
 Hoffawn y ffydd, } *Zec. viii. 4. Sal. 23.4.*
 Da rhoes Duw rhwydd, }
 O'r loes, wir lŵydd, } *geifiaw'n gall.*
 Ac oes, i'n gŵydd, }

XXIII. CADWYN-FYRR,

Mawr ddig uchod, mor dda gychwyn,
 Dyn heb achwyn, o dan bechod ;
 Agwel'd defod, galwad † dyfyn,
 A synn, derfyn, oes yn darfod !
 Merwin droeau, marw'n druan,
 Un â'i anian, yn ei wyniau, *2 Tim. iv. 3.*
 Terwyn feiau 'n torri'n fuan,
Llyn arian, olwyn oriau. *Preg. xii.*
 Gwaedd i well'au, yn goedd allan,
 Pwy 'adawan eu pydewau ?
 Cyn yn nyddiau, cwyn aniddan ;
 Y darfyddan, eu dewr foddau.

* Llaidd.

† Gwys, neu Rybudd.

‡ Marwino.

§ Nerthol, a Hŷf.

T 2

Dyn

XXIV. TAWDDGYRCH-GADWYNOC.

Cledd, oer * asur, claddu'r oesau ;
 A meirw'n trasau, mawr yw'n trosedd,
 Na fai'n ddolur, iawn feddyliau,
 † Ysgar beichiau, esgor buchedd.

Dyn amherffaith, }
 Anwyd *unwaith*, } i ferw ddiwedd.
 I farw ddwywaith,

A dyn perffaith, }
 Enir *ddwywaith*, } i fyw rinwedd.
 I farw *unwaith*,

Clau, am radau, }
 Clwm waredawl, } i'n Heneidiau.
 Yw'n hynodawl,

Gael meddiannau, }
 Goel modd unawl, } pan ddaw Angau.
 Pen ddiengawl,

Gras yn gwresu, }
 I'n cynnhesu, } ni mewn eisiau ;
 A'n mynwesu

Trwy'n hachlesu, }
 I lochesu, } gwedi'r oesau.
 Gyd â'r Iesu,

* Glaswyn, lliw'r wybr.

† Gwahaniad.

Dau ENGLYN, yn dangos oferedd Gorchwylion Dyn

OFER yw'r gwychder i gyd, a'r cofion,
 A'r cyfoeth a'r bywyd ;
 Oter, rhŷ ofer hefyd,
 Oferedd balch fawredd byd.

'Oes urddas na Phlâs nâ phleffer, na chost,
 Na chestyll na gwychder,
 Na dim a wnaeth Duw a'm Nêr,
 Dan Nefoedd nad yw'n ofer ?

AWDL o DDIOLOGHARWCH am YSGRIFELL
ARIAN, neu BIN YSGRIFENNU, a dderbyniwyd
gan y DOCTOR DAFYDD SAMWEL, un
o AELODAU CYMDEITHAS y GWYNEDDIGION,
yn LLUNDAIN.

I. UNODL-UNION.

WELE ^a Gâr llongar mewn llŷs, o'i herwydd,
Dihareb fydd hysbys;

Gwell i * wreng, yr ymddengys, * *one of the*
Gwr o'r fath, nag aur ar ffŷs. (*common people.*)

Cwrdd ag arwydd ^b cerdd Gorwen, wna i'm gyrraedd
Yma Gâr yn f'absen;

Nid Câr o waed cywir wên,
Câr o ryw, Côr yr Awen.

Cofiaf Garennnydd cyfa † rhesymmau, † *Odl gudd.*

'R hên ^c Samwel o Langar,

Nid â dydd Awenydd wâr,
Faetho Dduw, fyth i ddaear.

Y wiw ^d Nôdd Awenydddaidd † wawl rhinwedd,
Olrheiniwyd yn ddoethaidd, † *goleu.* || *Hanes*

Gan || *Daliesyn* gain dlysaidd, *Taliesyn, Llyfr Rhys*
Brawdol rwym, ysprydol wraidd. Jones, *tu dal.* 7.

^a According to the *British Proverb* — *Gwell Câr yn Llŷs nag aur ar ffŷs* —

^b *Cwrdd âg arwydd Cerdd Gorwen* — *i. e.* the Poets meeting held at *Corwen*, May 12, 1789.

^c *Hên Samwel o Langar* — The Rev. Mr. Ed—d. Samuel of *Langar* near *Corwen*, (Doctor D. Samuel's Grandfather) unto whom our Country is much indebted, for his Divine Poetical Pieces, and faithful Translations, and his vast Knowledge in the *British Language* —

^d *Nodd Awenyddiaeth* — The Juice, or Sap of the Poetical Rapture, which the Muse, like the cluster'd Vine, yieldeth its delicious Fruit, which promoteth nourishment, and cheerfulness to the heart of the partaker.

Gwraidd ysbrydolaid deulu, yw *Samwel*,

Sy yma'n f'anrhegu,

Beth ddaw'n gân byth iddo'n gû?

Pell ° fydr-iaith pwy all fedru?

° *Pell fydr-Iaith* — Mydr, Meter, or. Metre, or a certain number of Syllables, which render a Stanza harmonious to the ear, &c.

II. PROEST-GADWYNNOG.

Nid y fi a wnaed o fâs,

'Nol y iaith, yn ail i ûs,

Halog wyf anelwig was,

Dalu'n gair o deilwng † gûs. † *Cusan, cysondeb.*

III. PROEST-GYFNEWIDIOG.

Etto er hyn, at y rhodd,

Llwyddai gwaith y llaw ddi gudd,

Wnelo'i rym, yn ol ei radd,

Hatling fach teilynga fydd.

Marc xii.

42, 43.

IV. BYR-A-THODDIAD.

Gwelid fi er gwaeled f'o fy niolch,

Ni fyn Awen beidio,

Am y roddiad i'm o'r eiddo,

Gofus geinddull gefais ganddo,

Mi brydyddaf mwy brwd iddo;

Er nad hyddysg, wir wneud haeddo,

Cu o'm rhan, cymmer heno, 'n ddyallus,

Ewyllys am allo.

Ewyllys pwyllus, nid pell'au, 'fynnwn

Anfonaf i'ch coff'au,

Dafydd enwog Duw fu ddoniau,

I'ch *Rhieni*'n wych eu rhannau,

Dawn iach ethol, Duw Ne'i *chwithau*,

Diau'ch tynnodd o ' *dawch* tonnau;

A'i-Ragluniaeth ar y glannau, 'gaffoch,

I goffa'ch Rhinweddu.

† *Tawch tonnau* — The waves of the Ocean, Rhaffau Cloch dyau, Clych tawch, R. N. i'r Llong — Our patron Docto

Coffa

A

A'n tr

Ac er

Y gair

Mewn

Ym m

T

D. Sam

when th

Here, C

his prov

calamity

mercy to

may live

Clôd, e

'R

Pa naw

Pwy ri

Myn'r

O! gw

Y ddin

D

g The

entitled,

the Law,

but mu

while th

dulge hi

Victim b

Llawen

Llawer

Lle lluc

Llewyr

Coff

Coffa fydd tra caffwy i fod, iach hyder,

A chwedi 'mi ddarfod;

A'n troi ein deuwydd tan dywod;

Ac er hynny'n gywir hynod,

Y gair pery a gwir parod,

Sal. cxii. 6.

Mewn awenydd a mwyn wiwnod;

Ym myw, awch clyw, am eich clod, y ceir cô,

Tra tyfo tro tafod.

Sal. cii. 12.

D. Samuel being Surgeon of the Discovery, in the Voyage when that fatal accident happened to the most distinguished naval Hero, Captain *Cooke*! The Author confidently praiseth God, for his providential care in preserving Doctor *D. Samuel*, from the calamity and peril of the raging Ocean, implores the Divine mercy to protect him from all evil for the future, and that he may live and die to the glory of God!

Clôd, er nôd, Arian aden, ca'i frathu,

'R cyfraithwyr a'u perchen;

Pa naws gryfach *pin* ysgrifen?

Pwy rif pwyth & *power of the pen*?

Myn'r *wydd* heb law, main rodd bluen,

O! gwell gennyf na'u gwall gynnen

Y ddiniwaid ddawn Awen, gân gynnyrch,

Du w'n llewyrch dyn llawen.

& There is a Poem written by Mr. *Lloyd of Vron*, near *Bala*, entitled, *Power of the Pen*, being a Satire on the Gentlemen of the Law, (*Inu-endo*) Who will not be satisfied with the *Quill*, but must have the *Goose* to assuage their ravenous appetites, while the Poet will be satisfied with the *Quill* only, and to indulge his innocent Muse, will scribe, though it may be doomed Victim by the misrepute and envy of fools, and Critics.

V. HIR-A-THODDIAD.

Llawenydd Awen, yw llywn addewyd,

Llawer a'i canfu'n llwyr er y cynfyd,

Lle lluddiodd beiau, llawn llwyddodd bywyd,

Llewyrch o *Afbri* llaw oruwch yspryd,

Llu

Llu daear a llef diwyd — gyfoni,
Llais a wnai 'niawni, ^h lliaws Ne'n unyd.

^h This couplet exclaimeth the concurrence of the *Triumphant* and *Militant Church* — and as they are conjoined with one accord, to praise and extoll GOD *the fountain of all mercies*, &c. See the *Triumphant Church*, Rev. xv. 3. also xix. 1, 2, 3. See the *Militant*, Exod. xv, 1, 2. *Acts* xv. 25. Also this Couplet dwellth on the same thoughts as that eminent Bard, the Rev. *Gronwy Owen*, who in a most rapturous and Poetical manner expresseth thus,

“ Cawn Awenlles Cân unllaf,
“ Engyl â ni yngoleu Nef! —
“ Ac atneb Cân yn gyttun —
“ Daear a Nef a dry'n un.”

Minnau gaethgludwyd mewn * gŵth o gledi,
I wlad *estronaidd* le dwys drueni, * *a thrust or push.*
Gafodd faith led-oer *gofid* a *thlodi*, *Sal. cxxxvii. 2.*
Pa fodd y canaf, pan fyddo cyni?
A'm *Telyn* tu thraw'n mantoli, *yngbrog*,
Ar goed Helygog, hi gaid halogi.

Er hynny'n ddewraidd i'r anian † ddiwryg, † *feeble.*
Rhagluniaeth hylwydd glynu wrth helyg;
Duw sy dda hyffordd dywys o ddiffyg,
A'i ddoniau yn aml, i ddyn anhymmyg,
Er *Llain wen*, a rhai llawn || wŷg — mae i'r Nant,
Ddawn am ogoniant o Dduw'n ymgynnyg. || *weed.*

Ac nid gogoniant o gnawd gwag ⁱ annel,
Dawn dyn yn darfod, nid yw ond ^k oerfel,
^l Rhaid glynu'n IESU'n rhad galon isel,
^m Ymroi yno'n ddygn, am ran ddiogel;
ⁿ Ym mherffeithrwydd sicrwydd sêl, y bywyd;
Duw fyddo i'n fymmud ni! *Dafydd Samwel.*

ⁱ *Annel*, stretching, o'r bending.

^k Job vii. 17. *Sal. cxliv.*

3.

^l 1 Cor. vii. 35. *Acts* xiv. 22. *Col. i. 12.*

^m *Can. viii. 6.*

ⁿ 2 Tim. ii. 19. *Ioan v. 24.*

A W D L i'r D E L Y N a'i chywir-gorn, &c.

1 T E L Y N fwyn eulyn, fanylaidd ^a a'i thynn
Wythennau llinynnaidd,
Gerr ^b ei cheudod gwrachodaidd;
Lliaws o drefn, lleisiau draidd.

2 Tair congl, pwy all ddeongli, ^c tarf moesau,
Twrf rymusaidd ganddi?
Têr ^d fyw calon torf celi,
Tair Heol ^e at reol * Tri. * *Cyweirgorn.*

3 Triongliaid ^f bwyll-raïd ^g Ebill-res, tri llwydd,
Trwy allweddawl achles,
Tri'n dal ^h rhag troion diles;
Trech arni prawf, Tri chorn prês.

4 ⁱ Crwd adlais, ^k croywad Odlau ^l cû ^l ar dalm,
Cywynder y Tannau;
† Crothawg ^m Arfaethawg fwythau, † *awg.*
Cawn ei Cherdd accw'n ⁿ iachau.

5 Trwy faeth, Rhagluniaeth gloyw-ner, ei chû fwn,
Iachau *Saul* o'i flinder; ¹ *Sam. xvi. 16.*
O! fwys fendith ^o Faws fwynder,
A llês pwyll yw ei llais pêr.

^a *Wythennau llinynnaidd,*
the Harp Strings.

^b *Cheudod gwrachodaidd,*
Its concave part sweetly a-
bounds in numerous piercing
sounds.

^c *Tarf,* scattering.

^d *Ter,* clean, pure, &c.

^e The Harp including a
triple row of Strings, which
is put in a proper Key, with
an Instrument of a triangular
form, called a Tune-Key.

^f The Harp being a trian-
gular form.

^g *Ebill-rês,* the Pins or Peggs
to set the Strings high or low.

^h The Tune-Key.

ⁱ *Crwd,* crowd, a Musical
Instrument.

^k *Croywad,* sweetness.

^l *Ardalm,* preparation.

^m *Arfaethawg fwythau,*
deliciously, designed.

ⁿ *Iachau,* ¹ *Sam. xvi. 16.*

^o *Faws neu maws,* moef-
awl, moral.

- 6 Dysged Duw ni at wasgu Tôn drwy gael
Dirgelwch duwiolion :
p Tannau bair, pe tynna b'on,
Uwch hofeiddief awch ffyddlon.
- 7 I'r ffyddlon graflon ; dan groes-li, bywyd,
Bywiol r at bob daioni ; Rhuf. viii. 28.
Geill Synwyr gael lles heini,
Yn ddirgel o'i harddel hi.
- 8 Llun a dull a ei llen dyllog, argoelir,
I'r a galon bibellog ;
Tŵr cynglwyft, hir tair conglog,
Guwch flaen g'lw m goch felen glog.
- 9 r Pen cribog pwngc o rybydd, post union,
Pwys tannau cyferfydd,
A bol hon, byw lawenydd,
Yw'r Coffr-fain cu effro fydd.

p *Tannau bair pe tynna b'on,*
Harp-strings, when drawn to an exaltive air,
Almost over strain'd, yet sounds exceeding fair,
Thus Christian tortur'd with afflictive rod,
When most he suffers ! louder cries to GOD.

a Bearing the resemblance of a Heart.

r *Pen cribog pwngc o rybydd, &c.*

Harp's crest, resembles the most Power Divine,
The Strings, the Saints ; who fills their station'd line,
From Note to Note, each stated in its place,
Even from the Treble to the very Bâs :
One end of each String in the concave rest,
The other fastens the ascending crest :
So Saints in bodies, clogged to the earth,
The spirit fix, in whom it hath its birth ;
And unto us, this emblem comfort brings ;
The crest descends unto the shortest Strings :
So CHRIST, unto his Church without restraint,
Min'ist'eth comfort, to the weakest Saint !

BYRR-A-THODDIAD.

Llŷs llawn o heirddlaw n wŷrddlu, a llawer
Llewyrch llywiog deulu,

Lliw

Lliw
Lliw
Llwy
Llu
Llwy
Daw
Doe
Sain
Pwy
Pill
c Pe
Pa'r
Pob
IOF

a Pa
Seat, a
b Pill
c Pei

1 On
Rh
A f
Me
Me
Fol
2 Dy
Da
Dy
Dr
Dv
Du

g Fe
Engin

Lliw araul *Haul* yn * lleueru, * to shine.
 Lliw'r *Lloer* wanwyn, lle i'r llawr wenu ;
 Llwyn ei cholydd, a llaw'n chwalu,
 Llu o *feirwon* sy'n llafaru !
 Llwyr foddion, oll i'w rhyfeddu ! — mor gall,
 Dawn dwysgall, Duw'n dysgu !

Doethineb Duw o'i thaniad, sy'n dysgu,
 Sain dewisgwbl drefniad ;
 Pwyll y Delyn ^a *Pall* adailad,
Pill ^b ei chwlwm pwy all chwiliad ?
^c *Peirian* Odlau pêr anadliad,
 Pa'r ^d ganiadlais pur genhedliad,
 Pobl a gynnal ^e pabl ganiad ; Ond ^f gwyrth gair,
 IOR ddylai'r addoliad.

^a *Pall* is a Throne or Royal
 Seat, a Chair of State.

^d *Par*, ready or provided.

^b *Pill*, strength or fortitude.

^e *Pabl*, judgment.

^c *Peirian*, an instrument.

^f *Gwyrth*, miracle.

HIR-A-THODDIAD.

1 Ond O'ch o'r fariaeth ! duach arferion,
 Rhwyd *diawl* 'n aruthr yw rhai *Telynorion* ;
 A fŵn cnawd diras yn y *Cantorion*,
Meddwyr Oferwyr (moddeu rhy feirwon)
 Mewn *Tefyrn* y maent hyfion, i'w gwagedd ;
 Folltau gwawd agwedd, feildigedigion.

2 Dyma'r fawr felldith, dwyn rŷ ferw ^g folltau,
 Dawn a rhad union, Duw yn rhoi doniau,
 Dynion yn ofer ; dyna'n anafau,
 Droï y gogoniant, i'n drwg wag wyniau ;
 Dwys ydyw'r ymddangosiadau, i'r byd,
 Duw yn ein bywyd, a dynno 'n beiau.

^g *Folltau*, neu *Bolltau*, a dart or quarrel shot out of an
 Engine, &c.

Gyd

- 3 Gyd â phob doniau ; ^h gwawd, a ⁱ phîb dynol,
 Gwir wies brwd deall, gair ysfryd duwiol ;
 Gwelwn ein hachos, gwiw lawenychol,
 Ganmol gwir degwch mael, gwaredigol ;
^k Gwyrth y Groes, fo n gwerth grasol, felysu ;
 Gogoniant IESU 'n ganiad dewifol.

^h Gwawd, Praise, Salm
 cvii. by Edmund Prys.

ⁱ Pibau, music.
^k Gwyrth, Gwyrthiau.

FFYDD fywiol wreiddiol ar weddi, heb lîd,
 Ffydd a blode' arni,
 Ffydd heb un awr ddiffoddi,
 Ffydd gref, â i'r Nef â ni.

Fal pren pêr dalier rhwng dolydd, a ffrith,
 Yn dwyn ffrwyth melyswydd ;
 Felly pob gweithred ddedydd,
 Glân a phur a ganlyn ffydd.

ENGLYNIGN i Bont *Llandilo*'r Ynys, yn Sir Gaer-
fyrddin, Adeiladwyd 1786, gan Mr. *Dafydd*
Edward o Gaerffili, yn Sir *Forganwg*, Mab Mr.
William Edward, Adeiladydd Pont y *Ty pridd*, yn
 Sir *Forganwg*.

TAIR Cemmyg dyblyg, rhwng deublwy tir mawr
 Tair Morwyn safadwy,
 Twr mēdrus, tair torr modrwy, * *Meini*
 A champ faith * main 'chwymf fyth mwy.

- 2 Colofnau gernau, gwirnerth, uwch cenllif,
 Wycha canllaw brydferth,
 Cryd crwm tros y Cwm traws certh,
 Tair *Enfys* yn toi'r anferth.

- 3 Pont newydd hylwydd, yw hi, llen dalar,
 Llandilo *Glyn Cothi*,
 Gorseddfa, wiw noddfa i ni,
 A Mur tew, am warr *Tywi*.

4 Cloiad

Cloiad clwm ddwyfsglwm, ddisglaer, a chwyl-gamp

Wych walgylch uchelgaer,

Ardderchog, dorchog deir-chwaer, + *hardd*,

Ddelwau + *Syw*, o ddwyllaw Saer. neat, or fine.

Y gwr hael diwael, *Dewi*, ab *Iorwerth*,

O burwych hîl Saeri,

Adeiladydd heb dlodi,

A gwir nerth hardd, a'i gwnaeth hi.

O rwydd rad, y Tad, a'r Teidiau, Saeri,

Siriol awdurdodau

Mae'r *Bont* hon, i'w llon wellhau,

O *Ach* pontydd uwch pantau.

O'r *Tŷ pridd* mae'r top raddau, i'r pontydd,

Er pwynt pob taleithiau,

Ni fu'r fath yn glodfath glau,

Bont enwog, ar bentanau.

PROST-GADWYNOG.

A'r Bont newydd lwydd wiw lân,

Hoff un hardd, hi eiff yn hên ;

Dda bur gof i Dduw bo'r gân,

Dawn mawl am dani, Amen.

Ima y Canlyn ychydig o Waith AWDWYR eraill,
pa rai a welwyd yn ADDAS i'w HARGRAFU.

ENGLYNION o *Waith* Mr. John Jones, *Meddyg*, Henllan,
O ddiolchgarwch, i'r Dr. D. Samwel, *am yr Ysgrifell Ariam*
a anfonodd ef yn Ddiws o rodd i THOMAS EDWARDS. 1789.

1 **R** Howch gennad Ynad uniawn, im' adrodd,
(Pe medrwn yn gyflawn)

I chwi glod wir hynodlawn,

Rychor dysg orucha dawn.

2 Am eich gwrawl wych gariad, a'ch brawdol,
Wych buredig fwriad,

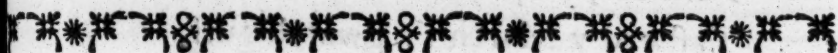
U

Yn

- Yn cu noddî cynnyddiad,
I eitha gwledd iaith a gwlad.
- 3 Bu'n Hiaith hardd effaith ar ddiffodd, agos,
Ffyrdd eger a dramwyodd,
Ond er hynny Duw rhannodd,
Uniawn a fu i ni fodd:
- 4 I'w meithrin, a'i thrin wrth raid, a'i choledd,
A'i cha'lyn yn ddibaid;
Byw gwelwn rai Bugeiliaid,
Gymry fflwch, gymmer ei phlaid.
- 5 Er gwaetha oer fygythion, achwyniad,
A chenedl y *Saesſon*;
'E ddygwyd *Gwyneddigion*,
Gore'u hwyl, i garu hon.
- 6 Ond *Samwel* afel wiwfodd, a wyddai,
Weddus wir ymadrodd,
Yn fanwl ê anfonodd
At lês ar hyn, y *Thws* rhodd.
- 7 *Thws* o Arian hoywlân hardd,
Pin 'Sgrifennydd, cynnydd Cerdd;
Rhodd ardderchog, enwog urdd,
Fawrdda wnaed i Fardd y Nordd.
- 8 Diammeu, gweddai i *Domas*, yr addurn,
Wiw roddiad gyweithas,
Ni fu dyn o fewn Dinas,
A'i haeddai'n well hoyw ddawn was —
- 9 *Thomas* gyweithas, gu ethol, ganiad,
Mae *Gwynedd* i'w ganmol,
Dull rywiog dyall reol
Gyflawna gwaith, flaen ac ol.
- 10 Chwychwi ydyw brî ein brô, a wyddai
Am weddus bur eilio,
Chwi a dalodd o'ch dwylo,
Chwi haeddai fawl, a ch'oedd fo.

- II Boed gwlith dawn bendith, di baid, a llwydded
Holl eiddo'ch angenrhaid ;
A'ch corph teg un craff â'ch Taid,
A chynnydd Duw i'ch Enaid.

J. JONES.

Arwyrain yr Awen, ar y Pedwar mesur ar hugain.
Cerdd Dafawd : Ei dull godidog, gan y Duwion yn y
Brif Eglwys : Gyd âg ychydig o anfwdd y Cenhedl-
oedd, ac Annwion yn ei cham orferyd.
Gan ROWLAND HUGH, gerllaw'r BALA.

I. UNODL-UNION A DEUAIR-HIRION.

DEffro ddawn uniawn enwawg, Boreuol,
Bêr Awen odidawg,
Ymadrodd y Beirdd mydrawg,
Fry ar hyn, myfyria rhawg.
Nefol Sêr mor bêr y borau, cynnar,
Y canent fwyn Odlau ;
Cae Adâa ddawn Cywyddau,
Gân wiw glod, awen glau.

II. UNODL-CRWCCA.

Doniau Rhâd Duw ION a'i rhodd,
Un *Enos* a eneiniodd ;
Ac *Enoc* gynt a ganodd, fawl llafar
Oes gynnar esgynodd.

III. UNODL-GYRCH.

Yma bu'n Dyft Meibion Duw,
Cân deilwng cyn y Diluw,
O Lîn i Lîn, meithrin mawl,
Yn brîodawl, un *Bridyw*.

Job a'i gadarn Alarnad,
Aml gwynion, a mawl ganiad,
'Hediadau mydr ddiwydr ddawn,
Gwr uniawn a gwir Ynad.

U 2

IV. PROEST-

IV. PROEST-GYFNEWIDIOG.

Bu Patrieirch dwyfawl eirchion,
A'r brif Eglwys, loyw lwys Lên,
Lliaws Cataidd, llais cytun,
Pura côr, yn pêr wau Cân.

Taflwyd y March i'r gwarch gurf,
Y Marchog taeuog a'u torf,
Cerbydau mewn tonnau twrf,
Llwyrâ tâl, llaw lor a'u tarf!

V. PROEST-GADWYNOC.

Ond *Israel*, Duw hael a'u dug
Trwy ddwr a than, â chân chwêg;
Cloddient Lynn, â'u Ffyn heb ffug,
Ffynnon Tywysogion têt.

Diau *Barac*, *Debora*,
Canent Emyn gyttun gû;
Cawn Hanes 'canai *Hanna*,
A *Dafydd*, pen Llywydd Llu.

VI. DEUAIR-FYRION,

Salomon fail, wiwdeg Adail.
Olau eiliad, fil o foliad.

VII. DEUAIR-HIRION ynghyd â'r un rhyw.

Rhodd Duw yw rhwyddwawd Awen,
O'i râs hael, er yr oes hên,
I rhai Ethol rhoi weithian,
Ac a rydd dragywydd Gân.
Ei Yipryd ef sy'n llefain,
Trwy lân Awen gymmen gain;
Effeithiol ragorol Gân,
Yn yr Eglwys rywioglân;
Brenhinoedd bronnau hynaws,
A Llenni nwyf llawn o'u naws;
Uchelwyr mwyaf Achlan,
A phob gradd a ga dd y Gân!

Canai wragedd rhinweddawl,
 Un ddull a'u Beirdd fwyn geirdd fawl!
 Cyson adfain Llangceflau,
 Emyn i'w mysg y'm Ion mau;
 Arddelwyd yr Addoliant,
 Yn eu plith, o enau Plant!

VIII. CYWYDD-LLOSGYRNOG.

Caniad Eurwerth cennadwri,
 O rad enwog a roed i ni;
 Prophwydi pur hoff ydoedd,
 Llyna geiriau llawn o gariad,
 A chysgodau iachus Geidwad;
 Mabwyfiad ymhob oesoedd.

IX. AWDL-GYWYDD.

Angylion ehang olud,
 I'r byd a roe wybodaeth,
 Heddyw ganwyd hedd *Ganaan*,
 I'ch Darian Iachawdwriaeth.
 Yna'r oedd iawn arwyddion,
 Cân gyson, cynnig Iesu,
 Etifedd Nef y Nefoedd,
 Gŵr ydoedd i'n gwaredu!

X. TODDIAD.

Cân *Simon* loywfron wiw lwys, ac *Anna*,
 A iawn aroglia yn yr Eglwys;
 Gair Brenin, deufin Clêd dwys, faeth Cariad,
 Bwa a'i rediad o Baradwys.

XI. GWAWDODYN-BYRR.

Apostolion a'u happus Dalent,
 Gwir fawl addas gorfoleddent,
 Mewn pur addysg mwyn pereiddient, Odlau,
 Mal un genau, mawl iawn a ganent!

XII. GWAWDODYN-HIR.

Bu doniau nifer dan y Nefoedd,
 Trafau Cân Odlau i'r Cenhedloedd,

Firfil wawdydd, a'i fawr-sêl ydoedd;
A Horas gu addas, gyweddodd,
Homer, Caesar, Pindar, p'ond oedd, i'w gau,
 Dall Dduwiesau, dywyll ddu oesoedd.

XIII. BYRR-A-THODDIAD.

Palfalu, casu mal cynt, i'r Bodaŵ,
 A'r Bydoedd a welŷnt;
 Achwyn a fydd ni chanfyddynt
 Y Bod oedd yn llywio byd iddynt;
 Ond braidd ydoedd y breuddwydynt,
 I'r OEN Addfwyn, er na wyddynt,
 Mo'i anian hoywlan helynt, enwedig,
 Duw unig ni 'dwacnynt.

XIV. HIR-A-THODDIAD.

Felly'r oe'n ninnau oll o'r un anian,
 Ymroi i bechu bob mawr a bychan;
 Caniadau diflas yn ol cnawd arian,
 Oedd o goeg agwedd, eiddig a gogan;
 Efroniaid y'n caid, a'n cân, i feddiant,
 Neu fawl ogoniant y Nefol *Ganaan*.
 A ni yn elynion, lon a luniodd,
 Drafau o'i gariad, Drws a egorodd;
 A'i fwyn Fageiliaid, efe a'n galwodd,
 Iawn edifeirwch i ni adferodd;
 Mabwysiad ei rad a'i Rodd, Trugaredd,
 Gras o'i Rinwedd, gwir llesu a rannodd!
 Doniau ardderchog dyner, dda orchwyl,
 Bwriad daionus, Ysryd Duw anwyl;
 Glân Iachawdwriaeth, glynwch hyd arwyl,
 Wele Ferch *Sion* purion ddarparwyl,
 A'i Thympan hoywlan mewn hwyl, i ganu,
 Araith i'w dygu, hiraeth o'i disgwyl!

XV. HYPYNT-BYRR.

Canïad *Sion*,
 Mawr sain *Aeron*, } mór sonïarus;

Dawn Cynganedd, } gywir felus;
A Gorfoledd, }

Llais y Durtur, } i bob ogliad;
Bibau eglur, }

Gair Efengyl, } sy'n dy gariad.
Sain di gweryl, }

XVI. HYPYNT-HIR.

Pob alltudion, }
Bychain, mawrion, } i ddychwelyd;
Oedd a chalon, }

Rhoes Du w Nefol, }
Râs ysprydol, } i'w hadferyd.
Edifeiriol, }

Dull priod-ferch, }
Unig annerch, } yn ymdrwfio;
Ddi-nam draferch, }

I gyfarfod, }
Ei gwir Briod, } i'w addurno.
Ar ryw ddiwrnod, }

XVII. CYHYDEDD-FERR.

'Nawr gwell Awen a'r Galluoedd,
Addurn ufudd i Dduw'r Nefoedd,
Di gaeth rydid, a gweithredoedd,
Cyfnawidiaid cyflawn ydoedd.

XVIII. CYHYDEDD-HIR.

Dyma fwy'n dymer, }
Anfawdd o nawdd nêr, } gwiw-Nêr ganiad;
Eurfeirdd yn arfer, }

Oedd Awen dduwiol, }
Bridwerth ysprydol, } ymarweddiad.
O ddi-nam wreiddiol, }

XIX. CYHYDEDD-NAWBAN.

Och, nid felly mae canu cynnen,
Ond dreigiau euog yw drwg Awen;

Celwyddog

Celwyddog Ddiafol, hudol hoeden,
Dad eu herwyr, diwyd a'i harwen.

XX. CLOGYRNACH.

Byd am ryfig bod ymrafael,
Cynnyg Ebyrth, *Gaim, ae Abel;*
Sion, Ion, enwog, } a *Magog* ymogel.
Rhag faethau gau, *Gog,* }

XXI. CYRCH-A-CHWTTA;

Dewis wryf, dy Seren,
Wawr a dorrodd o'r dwyre'n,
Efengyl na fae angen,
Gras Duw a gwerf dien;
Cariad eirwerth cred Aren,
Ysprydol is wybr *Eden*;
Duw yn ei ffyrdd dawn y ffydd,
Iawn lywydd, anwyl Awen.

XXII. GORCHEST-Y-BEIRDD.

Dod Ior Dadfaith, }
Mwyn gôr, mewn gwaith, } a mil mwy;
Mal môr mawl maith, }
Mwynhau mewn hedd, }
Têr fau Tîrf wedd, } a di glwy.
Dy glau deg wled, }

XXIII. CADWYN-FERR.

Mwy ni flinant mae yn Flaenor
IESU, maelor weis a'i molant;
Nâf a garant Nef i'w goror,
Caer Twr Ifor eu cartrefant.

XXIV. TAWDD-GYRCH-GADWYNOG.

Yna ganaid ynau gwynnion,
Llŷs Duwiolion, llais di Alaeth,
Byrddau euraidd, a Beirddorion,
O newyddion Awenyddiaeth!

Telynorion, }
Palmwydd gleision, } yw beroriaeth;
Ebu oerion. }

Ded-

Dedwydd Sion,
Gwaredigion, } Iachawdwriaeth!
A chyd Aeron,

Cân *Mofys*, felus foliant, cân yr OEN.

Cawn rinwedd ei haeddiant ;

Cân y ffydd fydd i bob sant,

A'r a ddêl i'r Addoliant.

Dy glôd mawr ! Hanfod mor hên ! o newydd,

Fy Nuw, a'm gwir berchen ;

Tragywydd y trig Awen !

A llais mawl i'th Llŷs, Amen.

Rowland Hugh.

The PENITENT-SHEPHERD:

A SACRED POEM, by the Rev. E. EVANS, 1764.

A Pensive Shepherd, on a Summer's Day,
Unto a neighb'ring Mountain bent his way,
And solitary mus'd, with thoughts propound,
And ev'ry thing was silent all around ;
The Firmament was clear, the Sky serene,
And not a cloud eclips'd the rural scene.
Not so the Shepherd, all was Storm within,
He mourn'd his frailty, and bewail'd his Sin ;
His Soul alone engross'd his utmost care,
Decoy'd by curst Satan to his snare ;
(Alas ! with what success he tempts mankind,
And leads to their ruin with a blind !)
A while he stood, as one in woeful pain ;
At last, he broke in melancholy strain :
And cried !

“ O Great CREATOR, ever good and wise,
I dare not lift to thee mine eyes —
Thy violated Laws for vengeance call,
And on Offenders, heavy Judgments fall ;
Which hurl them flaming to eternal pains,
To suffer, ever on infernal plains.
The terrors of the justice make me fear,
For Who can everlasting toments bear ?
My Soul with grief is rent, Oh ! Stop thy Hand,
Shivering before thy Majesty I stand,
Long have I trod the luring paths of vice,
Did tire thy patience, and thy Grace despise.

Before

Before thy throne, I bow with suppliant knee,
 Grant, gracious GOD, thy pardon unto me :
 In solitude, my follies I repent,
 The Life, so long, so viciously I spent,
 O GOD ! I wish undone my wicked deeds,
 My contrite Heart with inward sorrows bleeds.
 Thou, O my GOD ! art witness of my grief,
 And thou alone canst grant me a relief.
 I promise faithfully to sin no more,
 (I sue for Mercy, and thy Grace implore)
 And spend my Life, for ever, in thy fear,
 Thy Laws to keep, thy holy Name revere."
 Thus, 'plain'd the pensive Shepherd, and his moan,
 CHRIST his Mediator, brought before the Throne !
 Him graciously answer'd GOD the Sire,
 His face resplendent with a Globe of fire.

My Son, hath paid thy ransom, Go, in peace,
 Eternal Justice bids thee be at ease !
 He said, and all the Choir of Angels Sung,
 Harmonious Melody, their Harps they strung,
 And Heaven's *Empyreum* to their Music rung. }
 Such is the joy when a poor Sinner turns,
 That with uncommon glow, each Seraph burns,
 Thus I may compare small things with great,
 The Prodigal his tender Father met ;
 Such as the Gospel paints in tatter'd weed,
 Willing with flasks to satisfy his need :
 And none would give them, though he hungry roam,
 Till he return'd unto his Father's home ;
 Who kill'd the fatted Calf and spread the Feast,
 Where Wine and Mirth his joy express'd.
 The Shepherd thus refresh'd with heavenly Grace,
 Return'd with joy eternal in his face :
 The SAVIOUR's wond'rous love to Man he prais'd,
 And thus his Voice with Gratitude he rais'd.

" All Glory to thee gracious SON of GOD,
 Who hast alone the grievous Wine-press trod,
 To satisfy his Justice, and for me
 Hast wrought, endless Salvation on the Tree :
 Who hast redeem'd us, and destroy'd our foes,
 That neither Death nor Grave can work our woes ;
 Hast overthrown the Dragon and no more,
 Hell, or its Gates have Terrors left in store !"

Thus did the Shepherd testify his joy,
 A Theme that might an Angel's tongue employ ;
 He praised CHRIST, who for Mankind did die :
 His Praise let all resound, to all Eternity.

Y BUGAIL

400

Sef C
A g

TR
A

w
Gerdd

gy

Idrum

Meddv

Ystyria

A'r Ff

Oedd e

Er hyn

Hyll, y

Galaro

Baich a

Ei Ena

Oddi f

O bleg

Gan D

(Och !

A'i dw

Safodd

Mewn

Yna'n

Llefai

" Y

yo

Duw

w

Edrych

Yn fly

Dy Dd

Draws

Deil y

Y trose

'E defl

I fwrn

I boen

Ias yf

Ofn dy

Qch oe

Y BUGAIL EDIFEIRIOL:

Sef CERDD SANCTAIDD, *Gan y Parchedig E. EVANS, 1764.*
A gyfieithwyd i'r Gymraeg, ar fesur Cywydd dau air hirion,
Gan y Parchedig D. ELLIS, 1787.

TRIST Fugail yn arailwŷn,
 Air dwys oedd ar dês add-
 wyn;
 Gerddai'n rhwydd heb dram-
 gwyddaw,
 I drum, neu ben Mynydd draw;
 Meddwl synn, nid meddal swydd,
 Ystyriai mewn distawrwydd;
 A'r Ffurfafen a'i gwên gû,
 Oedd etto'n glir o'i ddeutu;
 Er hyn y Bugail mewn rhus,
 Hyll, ydoedd lwydrallodus;
 Galarodd, gwirfodd nid gau,
 Baich adwyth ei Bechodau;
 Ei Enaid trist yno trodd,
 Oddi fewn a riddfannodd;
 O blegid cael ei blygu,
 Gan Ddiawl, a'i gynfigen ddû;
 (Och! o'i lwydd a'i awch, a'i lû,
 A'i dwyll i'n dal a'n dallu!)
 Safodd, synnodd dros ennyd,
 Mewn poenus ofidus fyd;
 Yna'n llawn awch dawn uwch
 Llefaï fel hyn yn llafar: (dâ'r,
 "Y CREAWDWR mawr cry
 yd'wyd,
 Duw doeth iawn da odiaeth
 yd.
 Edrych yn wŷch arnad Nâf,
 Yn flysig ni lyfasaf;
 Dy Ddeddfau, geiriau geirwir,
 Draws nwyf a dorrais yn wir;
 Deil y rhai'n dial ar hynt,
 Y troseddwy'r trais iddynt;
 'E desir pob haid aflan,
 I fwrn y Diawl, uffern dân;
 I boen blin ba wŷn a bloedd,
 Iâs ysig, yn oes oesoedd!
 Ofn dy Gyfiawnder Nêr nawdd,
 Och oer iawn a'm dychrynawdd;

Pwy all arwedd pwll eirias,
 Anfarwol drag'wyddol gâs?
 Trwst oer dir trist ar dorri,
 O ofn Duw, yw f'enaid i;
 Duw dy farn na ddod arnaw,
 Tawl dy lîd, attal dy law!
 Ymlid y bum yn amlwg,
 Anhyffordd draw, hên ffyrdd
 drwg;
 Bliniais di'styrais doft wêdd,
 Duw manwl dy amynedd,
 O flaen d' orfeddfainge rwy'n
 Yn wylaw ar fy nau-lin; (fin,
 Maddeu, O Dad, gwellhâd llon,
 Dall fy ngoel, dwyll fy ngha-
 lon.
 Rhoist i'm rhan ddyn truan
 Do fwriad edifeirwch, (trwch,
 Am oer wedd ymarweddiad,
 Bore a hwyr o hîr barhâd;
 O Duw, na chawn faddeuant,
 O'm truan fail, a'm troi'n Sant;
 Fy nghalon yn aflonydd,
 Yn gwaedu tan synnu fydd;
 Ti ydwyt dyft, y Duw TAD,
 Pâr fawredd o'm pur fwriad;
 Ni wnaï i'm dydd tra byddwy'
 Un pechod na medd'-dod mwy;
 (Ertyniaf wan druan was,
 Yn gryf, Drugaredd a Grâs;)
 A threuliaf wrth reolaeth,
 Fy mywyd i gyd yn gaeth;
 Dy ddeddfau mât a gadwaf,
 Dawn yn wir, yn d'enw a wnaï."
 Dyma gân uthr wan athrist,
 Heb gael trefn y bugail trist;
 Troi Iesu'r cwyn tryfor caingc,
 Wers addfwyn i'r Orfeddfainge;
 Atteb gan Nâf a gafodd,
 IESU Fab, a grâs o'i fodd;
 O buraid

O buraidd wyneb araul,
Lliw iach rhwydd, llewyrch yr
(haul.

"Fy Mab o'i arab fwriad,
Haddai'n rhwydd yr hêdd yn
rhâd;

IESU wnaeth iawn i'm eifoes,
Bydd esmwyth o'th lwyth a'th
loes."

Pan glybu'r llu Engyl llon,
Rad di-ball yr atebion;
Canasant fohant filiwn,
I Râs hael yr IESU hwn;
Moliant, gogoniant ganwaith,
I'r Drindod, a phob mawr-glod
maith,

Llawenydd y sydd i'w sôn,
Yngolwg yr Angylion;
Os daw pechadur, os daeth,
Drwy ddeg i droadigaeth;
Fel y Mab di arab dôn,

Ofer edliw afradlon; (och,
Mewn ing ac aflwydd gwydd
Gwobr main, ni chai gibau'r
môch;

Crwydrodd, rhodiodd y rhawg,
Yn wan iawn yn newynawg;
Nes dychwelyd hyfryd hwyl,
I dy dawnus Dad anwyl;
Lladdai hwn nid llwydd anhael,
Y Llo tew iawn lletty hael;

A thrwfodd wledd iaith rasol,
Gwelwn ni o'i gael yn ôl;
Y Bugail fu ail wrth ei fodd,
Llawn achos llawenychoedd;
Rhoed iddo mae'n rhaid addef,
Wrês yn wir o Râs y Nef;
Rhoes heb wad nid rhoddiaid
trwch,

Wych gywrain ddiolchgarwch,
I'r IESU, Prynwyr oefoedd;
Dewis iaith a madws oedd:

"Gogoniant oll yn hollawl,
I ti Nêr Fab, tyner fawl,
Sethraist croŵ yfaist wrŷf,
OEN eiraid, y winwryf;
Boddloniaist, cefaiŷt mae côf,
Do Râs, cyfiawnder dros of;
Cefaiŷt, hir ddeliaist ddu-loes,
I brynu crêd ar bren croes!
Drylliaist, dialaist, Duw ION,
Ol-ynol ein gelynyon;
Angau eilun, ing elawr,
Oer ddwgyfth gyd â'r Ddraig
fawr!

Terfaist heb gêl wehelyth,
Uffern a'i bâr, a'i ffwrn byth!"

Dyma swydd-diammeu fail,
Heb wagedd, Gerdd y Bugail;
Gwnawn ninnau un einiau'n ôl,
Droi Gweddi'n Gerdd dra-
gwyddol.

D I W E D D.

The S

R
Mr. E

The H
Mr. T

— Bro
— Tho
— Tho
— Sam
— Wr
— Rob
— Rob
— Tho
— Tho
— Wr
— Ric

Sir R.

Men

Rev. T

Roger

John C

Edward

Mr. Jo

— Cad

— Jose

— John

John C

James C

Mr. Le

Mr. Da

Mrs. C

The R

Caer

The SUBSCRIBERS NAMES.

A

R EV. Robert Anwyl, Lleweny.
Mr. Robert Adamson, Attorney, Mold.
Mr. Edward Allen, Erthig.

B

The Hon. Col. Buttler, Cornist. 2
Mr. Thos. Bishop, Brecon.
— Brown, Tredegar.
— Thos. Brown, Chirk Castle.
— Thos. Bagnal, Sgiviog.
— Samuel Baddy, Amlwch.
— Wm. Barker, Taylor.
— Robert Bulkley, A. M. Gronant.
— Robert Bulkley, Officer, Cemaes.
— Thos. Bithel, Hope.
— Thos. Bowen, Fanner.
— Wm. Ball, Welchpool.
— Richard Bellis, Tyddyn-y-Gwynt.

C

Sir R. S. Cotton, of Cumbermere-Abbey, Baronet,
Member of Parl. for the County of Chester. 10
Rev. Thos. Clough, Plas Clough.
Roger Buttler Clough, Esq. Eriviet.
John Conway, Esq. Yffrad.
Edward Corbed Esq. Ynys-maen-gwynn. 2
Mr. John Church, Brecon.
— Cadwaladr, Royal Oak, Caermarthen.
— Joseph Conway, Golch.
— John Club, Hatter, Llanfwrog.
John Cynrig, Plas Gwern, Gent.
James Conway, M. D. Ruthin.
Mr. Lewis Cottrell, Officer of Excise, Wrexham.
Mr. David Cartwright, Miller, Caernarvon.
Mrs. Clack, Monmouth. 2

D

The Right Hon. Lady Dinevor, Newton Castle,
Caermarthenshire. 6

The NAMES of the

- Rev. David Davies, Llanfawr.
 Thomas Davies, Plasdraw, Esq.
 Thomas Davies, Bryn Cynrig, Gent.
 Mr. Owen Davies, Nailor, Ruabon.
 — Jeremiah Davies, Llangadog.
 — Owen Davies, Pengwern, Rhuddlan.
 — Micheal Davies Mostyn.
 — Robert Davies, Coachman, *Ditto*.
 — Thomas Davies of *Ditto*.
 — Hugh Davies, Brithdir, near Corwen.
 — Thomas Davies, Printer, Caermarthen.
 — Owen David, Llanuwchllyn.
 — Robert Davies, Sawyer, Liverpool *Pdet.*
 — David Davies, Crown, Llandegla.
 — Jeffrey Davies, Tŷn y Grô.
 — Wm. Davies, Hand, Denbigh.
 — Thomas Davies, at Mr. Bethel, Chester.
 Rev. Edward Davies, Wrexham.
 Mr. John Davies, Shoemaker, Newmarket.
 — John Davies, Sawyer, Mold.
 — John Davies, Abergeley.
 — Evan Dafydd o'r Dollfa Gyffredinol, Beumaris.
 — Morris Davies, Caernarvon.
 — Gwiliam ab Dewi, Bardd, *Ditto*.
 — Philip Davies, Tcwyn, M.
 — John Davies, Card-maker, Llanidloes.
 — John Davies, Green, Denbigh.
 — Henry Davies, Corvicer, St. Thos. Str. Liverpool.
 — Edward Davies, Newbwrch.
 — Edward Davies, Amlwch.
 — William Dodd, Llanvechain.
 — Walter Davies, Poet, Llanvechain.
 — Evan Davies, Helygain.
 — Maurice Davies, Llŷs Aled, Llanfannan.
 E
 Robert Evans, Bedwenni, Esq.
 Thos. Evans Esq. Aberlath.
 Hugh Evans, Llandilo vawr, Gent.
 Rev. David Ellis, Curate, Amlwch.

Mr. D
 Mr. J
 Mr. J
 Mr.
 Mr. V
 Mr. V
 Mr. T
 Mr. E
 Mr. M
 Mrs.
 Mrs.
 Mr. R
 Thom
 Capt.
 Mr. T
 Mr. R
 Mr. J
 Mr. H
 Mr. F
 Mr. T
 Mr. J
 Mr. V
 Mr. E
 Mr. V
 Mr. J
 Mr. F
 Mr. F
 Mr. V
 Mr. V
 Cae
 Mr. I
 Mrs
 Mr. T
 Mr. C
 Mr. V
 Mr. F
 Capt.
 Mr. I
 Mr. J

SUBSCRIBERS.

Mr. David Edwards, Bridge-builder, Caerffilly.	5
Mr. John Edwards, Rhŷd y Cilgwyn.	
Mr. John Evans, Tan y Gurt.	
Mr. Thomas Evans, Grocer, Rhuddlan.	
Mr. William Evans, Cross Foxes, St. Asaph.	
Mr. William Edwards, Gloddfa, <i>Ditto</i> .	
Mr. Thomas Edwards, New-market.	
Mr. Evan Evans, Tŷ Rhedyn.	2
Mr. Mathew Emmanuel, Bethgelert.	
Mrs. Mary Ellis, Llanrwst.	
Mrs. Elizabeth Edwards, Pant y Diffaeth,	
Mr. Robert Evans, Siambr, Corvicer.	
Thomas Edwards, Saith-Aelwyd, Gent.	12
Capt. John Evans, Aberystwyth.	
Mr. Thomas Evans, White-Smith, Liverpool.	
Mr. Robert Evans, Anchor-Smith, <i>Ditto</i> .	
Mr. John Edwards, Llandegla Gate.	
Mr. Edward Edwards, Llanfair, D. Clwyd.	
Mr. Peter Evans, Post, Ruthin.	
Mr. Thomas, Eyton, Merchant, Llangynhafal.	
Mr. John Evans, Llanfannan.	
Mr. William Evans, Rhyd-goch, Henllan.	
Mr. Edward Edwards, Carreg y ddinas, Caernarvon.	
Mr. William Ellis Currier of <i>Ditto</i> .	
Mr. John Edwards Black-Lion, Wrexham.	
Mr. Robert Edwards, Bryn Gwiog, Halkin.	
Mr. Hugh Evans, Trefarthin.	
Mr. Wm. Evans, Clark, Pen-morfa.	
Mr. William, Evans of the Prothonotary Office, Caernarvon.	21
Mr. Robert Edwards, Tai Draw, Llanfawr.	
Mrs. Jane Evans, Widow, Llangynog.	
Mr. Thos. Evans, Bont Uchel.	
Mr. Griffith Evans, Pont-fathew.	
Mr. Wm. Edward, Towyn Merioneth.	
Mr. Richard Edward, Havod-Onnen, Amlwch.	
Capt. Morris Ellis, Barmouth.	
Mr. David Ellis, Hills-broo-packet, Holyhead.	
Mr. John William Edwards, Amlwch.	

The NAMES of the

Mr. Daniel Edward, Smith, Llannerch 'Medd.
 Rev. Mr. Ellis, Vicar of Llanbedyd, Anglesea.
 Mr. Wm. Elias, Plâs yn y Glynn.
 Mr. Hugh Evans, Shoemaker, Llannerch-'medd.
 Mrs. Margaret Evans, Inn-keeper Beumaris.
 Mr. Evan Evans, Writer in the Registry of Bangor.
 Mr. Wm. Evans, Caernarvon.
 Mr. Richard Evans, *Ditto*.
 Mr. Wm. Ellis, Dol-gun Forge.
 Mr. Roger Edward, Towyn Merioneth.
 Mr. Michael Evans, Glazier.
 Mr. Rowland Edwards, Tyddyn-mawr.
 Mr. Griffith Evans, Plâs-du.
 Mr. John Edward, Castell-moch fach.
 Thos. Evans, Rhos Fynach, Gent.
 Mr. Robert Evans, Eglwys-fach, Drover.
 Mr. John Evans, Pandy, Llangollen.
 Mr. Wm. Ellis, Attorney at Law Ruthin.
 Mr. Evan Evans, Harper, Wynstay.
 Mr. John Edwards, *Ditto*.
 Mr. E. Edwards, Tŷ Gwynn, Llangwm.

F

The Hon. Thos. Fitzmaurice, Lleweny.
 The Hon. Lady Fitzmaurice, Lleweny.
 Charles Francis, Esq. Northumberland.
 Rev. Lloyd Foxwist, Rhuddallt, Caernarvon.
 Mr. John Forsyth, Grocer, Llannerch-'medd.
 Mr. James Fisher, Smith, Gwindy, Anglesea.
 Mr. Robert Foulkes, Llangynhafal.
 Mr. Robert Foulkes, Bryn-bwclai, Gwtherin.

G

Thos. Greenfield, Esq.
 Sackville Gwynn, Glannbrân, Esq.
 John Griffiths, of Garn, Esq.
 Rev. Richard Griffith, A. M. Bangor.
 Mr. David Griffith, Hatter, Brecon.
 Mr. Richard Griffith, Smith, Llanynys.
 Mr. Richard Griffith, Dalar-Goch.
 Mr. Robert Griffith, Grocer, Newmarket.

S U B S C R I B E R S.

Mr. John Griffith, Pentre Cae-Haulen.
 Mr. Rowland Griffiths, Joiner, Llanrwst.
 Mr. Edward Griffith, Cilcain.
 Mr. Robert Griffith, Joiner, *Poet*.
 Mr. Wm. Griffith, Cooper, Mold.
 Mr. Wm. Griffith, Joiner, at Amlwch Port.
 Mr. Wm. Griffith, Assayer, Amlwch.
 Mr. Richard Griffith, Caernarvon.
 Mr. Robert Griffith, *Ditto*.
 Mr. William Griffith, Cefn-Coch, Pen-Morfa. 2
 Mr. John Griffiths, Bear-Inn, Llandilo.
 Mr. Owen Griffith, Smith, Barmouth.
 Mr. Robert Griffith, Shipwright, *Ditto*.
 Mr. Wm. Griffiths, Merchant, Llandoverly.
 Mr. Thos. Gainor, Amlwch.
 Mr. John Griffith, Castle.
 Mr. Samuel Grindley, Attorney.

H

Thos. Fitz-Hugh, Esq. Plas-Power. 5
 Thos. Hooper, Esq. Pant y Goetre.
 Mr. Thos. Holland, Chief Agent to Sir R. S.
 Cotton, Bart. Cumbermere-Abbey.
 Mrs. Hamden, Monmouth.
 Mr. Wm. Harries, Clark, Llandilovawr.
 Mr. Wm. Hughes, Six-Bells, *Ditto*.
 Rev. Huwel Jones, Llanvigan.
 Mr. Wm. Hughes, Hatter, Brecon.
 Mr. Richard Hughes, Postmaster, Ruthin.
 Mr. John Spier Hughes, Surgeon, *Ditto*.
 Mr. John Hughes, Pen-ddwy-accar.
 Mr. John Hughes, Rhylas, Rhuddlan.
 Mr. Thos. Hughes, *Ditto*.
 Mr. Thos. Hughes, Pen y Ddau-Glawdd.
 Mr. Wm. Hughes, Merchant, Denbigh.
 Mr. Wm. Hughes, Faenol-fawr.
 Mr. Humphrey Hughes, Geufon-vach.
 Mr. Robert Hughes, Tŷ-mawr, Llanrwst.
 Mr. Thos. Hughes, Smith, St. Asaph.
 Mr. Thos. Hughes, Feather's Inn, Liverpool.

The NAMES of the

Mr. John Hughes, Tan-y-Graig.
 Mr. John Hilditch, Glover, Denbigh.
 Mr. Thomas Hughes, Supervisor, Mold.
 Mr. Robert Hughes, Smith, Denbigh.
 Mr. Edward Humphrey, Smith, Ruthin.
 Mr. Robert Hughes, Currier, Denbigh.
 Mr. Hugh Hughes, Mochdre.
 John Hughes, Gent. Tŷ Côch, Llanfair.
 Mr. David Hughes, Linnen-draper, Chester.
 Mr. John Hughes, Erthig, Wrexham.
 Mr. Peter Hughes, Amlwch.
 Mr. Thos. Hughes, Mine-yard, *Ditto*.
 Mr. John Hughes, Llandrygan.
 Mr. John Hughes, Amlwch Port.
 Mr. David Hughes, Merchant *Ditto*.
 Capt. Robert Hughes, Rhuddlan.
 Mr. John Hughes, Llannerch-'medd.
 Mr. Richard Hughes, Lechog.
 Mr. David Hughes, Corvicer, Bangor.
 Mr. Humphrey Humphreys, Barmouth.
 Mr. Wm. Howell, Llanidloes.
 Mr. Hughes, Surgeon, Bala.
 Mr. Richard Hill, Cyfarthfa, Glamorganshire.
 Rev. Jeffrey Holland, Rector Penmorfa.
 Mr. Josiah Hughes, Gors, Ysgeiviog.
 Mr. Thomas, Habbwt.
 Mr. Hugh Hughes, Eglwysegl.
 Mr. John Humphreys, Bodfarry.
 Mr. John Humphreys. Tyddyn-y-Gwynt.
 Mr. Rowland Hugh, Bardd.
 Mr. Edward Humphreys Reeve, Accar-fair.

J

John Jones, Esq. Cefn-Coch.
 Herbert Jones, Esq. Llynnon.
 Rev. Edward Chambers Jones, Rector, Llanfannan.
 Madam Jones, Galltvaenian.
 Rev. Hugh Jones, Prebendary of Boughrood.
 Mr. Watkin Jeffreys, Brecon.
 Mr. James James, Brecon.

S U B S C R I B E R S.

- Edward Jones, Gent, Llandovery. - 2
 Thos. Jones, Nant-Goch, Gent.
 Mr. Theophilus Jones, Register, Brecon.
 Mr. John Jones, Boar's-head, Brecon.
 Mr. Thos. Jones, Trewyddfa, Esq. Glamorganshire.
 Mr. Wm. Jones, Clark, Devynock.
 Mr. Thos. Jones, Ty'n y ddwryd.
 Mr. John Jackson, Rug.
 Mr. Thos. Jones, Excise-Officer, Corwen.
 Mr. John Jones, Cil y Gors-lwyd, Gent.
 Mr. Wm. Jones, Merllyn.
 Mr. Richard Jones, Corvicer, Ruthin.
 Mr. John Jones, Brookhouse, Gent.
 Mr. Maurice Jones, Bwlch-y-Gunnog.
 Mr. Nathaniel Jones, Wickwair.
 Mr. Richard Jones, Butcher, St. George.
 John Jones, Llŷs Gallt-Melud, Gent.
 John Jones, Summer-Hill, Gent. - 2
 Mr. John Jones, Joiner, Cefn.
 Mr. James Jones, Miner.
 Mr. Robert Jones, Milwright Llanfannan.
 Mr. Edward Jones, Butcher, Axton.
 Mrs. Anne Jones, Mostyn.
 Mr. Hugh Jones, Swan, *Ditto*.
 Mr. Edward Jones, Plâs, Corwen, Gent.
 Mr. John Jones, Tyfos.
 Mr. Thomas Jones, Llidiart y Gwinedd.
 Mr. Joseph Jones, Corvicer, Ruthin.
 Mr. Hugh Jones, Pen y Bont, Llanfaintffraid.
 Mr. John Jones, Maes-y-Groes, Cilcain.
 Mr. John Jones, Taylor, Tŷ Côch, Llanveras.
 Mr. John Jones, Slater, Llanarmon.
 John Jones, Cefn-Ceirch, Gent.
 Mr. Evan Jones, Rhydydan.
 Mr. Wm. Jones, Plâs'n-y-Cornel, Llanfannan.
 Mr. Robert Jones, Glazier, Llanrwt.
 Mr. Peter Jones, Tanner, Bagillt-Hall.
 Mr. John Jones, Cilcain.
 Mr. Edward Jones, Wared, near Northop.

The NAMES of the

Mr. Edward Jones, Bricklayer.
 Mr. Edward Jones, Clark.
 Mr. Edward Jones, Pant Afaph.
 Mr. Wm. Jones, Stone-cutter.
 Edward Jones, Plâs, Llanganhafal, Gent.
 Mr. Thomas Jones, Smith, Bathafarn.
 Mr. William Jones, Attorney at Law, Ruthin.
 Mr. John Jones, Taylor, Denbigh.
 Mr. John Jones Boadfray, Clark.
 Mr. John Jones, Joiner, Denbigh.
 Mr. Edward Jones, Glazier, Denbigh.
 Roger Jones, Gynnas, Bodfarry, Gent.
 Edward Jones, Cil-y-Llwyn, Gent.
 Edward Jones, Esq. Weppra-Hall.
 Robert Jones, M. D. Denbigh.
 Mr. Robert Jones, Pen y Gallegfa.
 Mr. Philip Jenkins, Llanwern, Monmouth.
 Mr. E. Jones, Wynstay.
 Mr. Robert Jones, Chirk-Castle.
 Mr. Roger Jones, *Ditto*.
 Mr. Joseph Jones, *Ditto*.
 Mr. John Jones, *Ditto*.
 Mr. Edward Jones, near *Ditto*.
 Mr. Henry Jones, Pen-Llanvair Talhaiarn.
 Mr. Robert Jones, Taylor, Llanvair-Talhaiarn.
 Mr. Edward Jones, Bryn-y-Gwynt.
 Mr. Robert Jones, Brick-layer.
 Mr. Robert Jones, Smith, Groes-yn-eirias.
 Mr. David Jones, Glythe, Nantclyn.
 Mr. Wm. Jones, Wrexham.
 Mr. John Jones, Erthyg.
 Mrs. Mary Jones, *Ditto*.
 Mr. John Jones, Wrexham.
 Mr. Joseph Jones, *Ditto*.
 Mr. Peter Jones, Amlwch.
 Mr. Edward Jones, *Ditto*, New-Chapel.
 Mr. Evan Jones, Ermygydd, *Ditto*.
 Mr. John Jones, Wheel-wright, *Ditto*.
 Mr. John Jones, Paris-Farm, *Ditto*.
 Mr. Wm. Jones, Book-keeper, Holyhead.

Mr. F.
 Mr. F.
 Mr. J.
 Mr.
 Mr.
 Mr. I.
 Mr. I.
 Mr.
 Mr. V.
 Mr.
 Mr.
 Mr. I.
 Mr. I.
 Mr. I.
 Mr. I.
 M
 Mr.
 Mr.
 Mrs.
 Mr.
 Mr.
 Mr.
 Mr.
 Mr.
 Mr.
 Mr.
 Mr.
 Mr.
 Mr.
 Mr.
 Mr.
 Rev
 Mr.
 Mr.
 Mr.
 Mr.

S U B S C R I B E R S

- Mr. Richard Jones, Dublin.
 Mr. Hugh Jones, Tanner, Pwllheli.
 Mr. Jacob Jones, Gardener, *Ditto*.
 Mr. Hugh Jones, Mason, Amlwch, *Poet*.
 Mr. John Jones, Miner, Amlwch.
 Mr. Richard Jones, Trewyn.
 Mr. Henry Jones, Ty'n-y-Lôn.
 Mr. John Jones, Sadler, Llannerch-y-medd.
 Mr. Wm. Jones, Shopkeeper, Caergybi.
 Mr. Thos. Jones, Wheelwright, Llannerch-medd.
 Mr. Nicholas Jones, Corvicer, *Ditto*.
 Mr. Foulk Jones, Tide-surveyor, Amlwch.
 Mr. Henry Jonathan Hatter, Beaumaris.
 Mr. Richard Jones, Skinner, *Ditto*.
 Mr. R. Jones, Gardener, at Sir H. William Bart.
 Mr. William Jones, Serjeant, in the Caernarvonshire Militia.
 Mr. Griffith Jones, Joiner, Bettws, Caernarvon.
 Mr. Edward Jones, Boatman.
 Mrs. Bennet Jones, Barmouth.
 Mr. Lewis Jones, Shoemaker, Llandilo-vawr.
 Mr. Edward Jones, Bwlch-y-Garnedd.
 Mr. John Jones, Dol-gun Forge, Gent.
 Mr. Morgan Jones, Tyddyn Whiscin.
 Mr. John Jones, Ty'n-y-Llwyn.
 Mr. Robert Jones, Deanary, Bangor.
 Mr. John Jones, Ty'n-y-Llwyn, Caerhun.
 Mr. John Jones, Fach-wen, Stone-cutter.
 Mr. Lewis Jones, Smith, Barmouth.
 Mr. Wm. Jones, Shipwright, Barmouth.
 Mr. John Jones, Clegyrrog-wenn.
 Mr. John Jones, Ty mawr, Corwen.
 Mr. David Jones, Llanfyllin.
 Mr. Wm. Jones, Rhos, Llannerchrygog, *Poet*.
 Rev. Rice Jones, Llanyfstydw. 2
 Mr. Thos. Jones, Surveyor of the Roads.
 Mr. Hugh Jones, Pen-moel.
 Mr. Owen Jones, Red Lion, Amlwch.
 Mr. John Jones, *Ditto*.
 Mr. Griffith Jones, Smith,

The NAMES of the

Robert Jones, Ddôl-Gynlas, Gent.
 Mr. John Jones, Cefn, yng Cilcain.
 Mr. Thos. Jones, Tan y-Lan.
 Mr. Edward Jones, Clark, of Hope.
 Mrs. Eliz. Jones, Tŷ-du, Llangollen.
 Mr. Thos. Jones, Hovoty-Maen Gwynedd.
 Mr. Thos. Jones, Bodfarry.
 Mr. Edward Jones, Gors, Cilcain.
 Mr. Charles Jones, Bodfarry.
 Mr. Edward Jones, Skyviog.
 Mr. Thos. Jones, Pen-y-Pyllau.
 Mr. John Jones, Abergelau.
 Mr. Wm. Jones, Miner, Llangynog.
 Mr. Lewis Jones, *Ditto*.
 Mr. L. John Jones, *Ditto*.
 Mr. Thos. Jones, Pencraig uchaf, Caernarvon.
 Capt John Jones, *Ditto*.
 Mr. Wm. Jones, Llanyfstyndwy.
 Mr. Evan Jones, Ty-mawr, Pen-Morfa.
 Rev. Robert Goodman Jones, A. B. Abergeley.
 Mr. Wm. Jones, Pen Dref, *Ditto*.
 Miss. Johnson, King Street, Norwich. 2

L

Edward Lloyd, Esq. Cefnmeiriadog.
 John B. Lloyd, Esq. Caerau. 2
 Hugh Hughes Lloyd, Esq. Gwerclas, deceased.
 Counsellor Lewis. 2
 Rev. Mr. Leyson, Basaleg.
 Rev. Mr. Lewis. 2
 Richard Lewis, Esq. Llandilo Crosseni.
 Rev. Thos. Lovett, Chirk. 2
 Rev. John Llywelyn, Llandovery.
 Rev. John Lloyd, Caerwys.
 Rev. John Lloyd, Bettws-Gwerfil-Goch.
 Rev. John Lewis, Llannerch-medd.
 Mr. Thos. Lawrence, Brecon.
 Richard Lewis, Clerk, Llandovery. 3
 Mr. Rees, Lewis, Breeches-maker, Brecon.
 Mr. Thomas Lloyd, Joiner, Ruthin.

Mr. F.
 Mr. F.
 Mr. F.
 Mr. F.
 Mrs.
 Rev.
 Mr. F.
 Mr. F.
 M.
 Hugh
 Wm.
 Mr.
 Mr.
 Capt.
 Mr.
 Mr.
 Mr.
 Mr.
 Mr.
 M.
 Mr.
 Mr.
 Mr.

Sir F.
 Pa
 Cha
 for
 John
 th
 Rich
 Pa
 John
 th
 Rev
 Rev
 Cap
 Paul

S U B S C R I B E R S.

Mr. Edward Lloyd, Corn-merchant, Gilford.	1
Mr. Edward Lewis, Llanrwst.	1
Mr. John Lloyd, Glover, <i>Ditto</i> .	1
Mr. Edward Lewis, Bodlywydd, Llanlidân.	1
Mrs. Eliz. Lloyd, Bodfach.	4
Rev. Mr. Lloyd, Vicar, Llanhafaf.	2
Mr. Robert Lloyd, Glover, Denbigh.	2
Mr. Robert Lloyd, Glann Clwyd.	1
Mr. John Lewis, Bull-Inn, Denbigh.	1
Hugh Lloyd, Lodge, Gent.	1
Wm. Lloyd, Dolhaiarn, Gent.	1
Mr. Thos. Lloyd, Grocer, Denbigh.	1
Mr. John Lloyd, Copper-Work.	1
Capt. William Lloyd, Barmouth.	1
Mr. Wm. Lloyd, Lanner, Dolgelley.	1
Mr. John Lloyd, Amlwch, Port.	1
Mr. Hugh Lewis, Llanbadrig.	1
Mr. Richard Lloyd, Barmouth.	1
Mr. David Lloyd, Mainer.	1
Mr. Richard Lloyd, Caerhun.	1
Mr. John Lloyd, Officer of Excise, Harddlech.	1
Mr. Thomas Lewis, Llanidloes.	1
Mr. Wm. Lloyd, Glap'r Afon.	1
Mr. Lloyd Attorney at Law-Conway.	3

M

Sir Herbert Mackworth, Bart. Gnoll, Member of Parliament for Cardiff.	2
Charles Morgan, Esq. Tredegar, Member of Parl. for the County of Brecon, deceased.	2
John Morgan Esq. Tredegar, Member of Parl. for the County of Monmouth.	2
Richard Middleton, Esq. Chirk-Castle, Member of Parliament for Denbigh.	2
John Middleton, Esq. Gwaenunog, Lieut. Col. of the Denbighshire Militia.	20
Rev. Robert Middleton, Rector of Denbigh.	5
Rev. Thos. Morgan, Blaen-Gwrach, Glamorganshire	3
Captain Middleton, Castle-Hall, Denbigh.	2
Paul Morgan, Esq. Chepstow.	1

THE NAMES of the

Mr. Mountonier, Surgeon, Newport.
 Humphrey Maefmore, Boddegir, Gent.
 Mr. Thomas Meredith, Brecon.
 Mr. John Morris, near Chirk.
 Mr. Samuel Mathews, Wrexham.
 Mr. John Mostyn, Nannerch.
 Mr. John Mathews, Newmarket.
 Mr. Robert Maurice, Hawkeun.
 Mr. Robert Maurice, Llanbedr.
 Mr. John Mason, Grocer, Denbigh.
 Rev. Robert Maurice, St. Asaph.
 Mr. William Morris, Amlwch.
 Mr. Thomas Morris, Waggoner, *Ditto*.
 Mr. Owen Morgan, Hobler, *Ditto*.
 Mr. Peter Morris, Howdealer, Caernarvon.
 Mr. David Meredith, Barmouth.
 Mr. Robert Morris, *Ditto*.
 Henry Morris, Peradwys, Gent.
 Mr. Solomon, Meredith, Llanidloes.
 Mr. John Morris, Llangynog.
 Mr. Richard Meefam, Clark, Wrexham.
 Mr. Thomas Maybrey, Lawyer, Brecon.
 Mr. Richard Morris, Melin-rhyd.
 Mr. John Morris, Trefelliw.
 Mr. Peter Morris, Tyddyn-Tudur.
 Mr. Edward Morris, Llangynog.

O

Edward Owen, Esq.
 Rev. G. Owen, Rector of Ffestiniog.
 Rev. P. O. Mealy, Holy-head.
 Rev. A. P. Owen, Llanwern.
 Owen Owens, Llwyndedwydd, Gent.
 James Owen junior, Denbigh, Gent.
 Mr. John Owen, Grocer, Denbigh.
 Mr. Roger Owen, Fownhope, Herefordshire.
 Mr. William Owen, Ceirniogau-mawr.
 Mr. Evan Owen, Ffestiniog.
 Mr. William Owen, Abergeley Carrier.
 Mr. John Owen, Gwardog, Anglesea.

Mr. O
 Mr. O
 Mr. F
 Mr. R
 Mr. R
 Mr. J
 Mr. G
 Capt.
 Mr. G
 Mr. J
 Mr. J
 Thom
 Richar
 Willia
 Charle
 Daniel
 Rev. M
 Mr. P
 Mr. E
 Rev. I
 Mr. R
 Mr. J
 Mr. E
 Mr. H
 shire
 Mr. J
 Mr. T
 Mr. E
 Mr. J
 Mr. R
 Mr. T
 Mr. V
 Mr. V
 Mr. J
 Mr. J
 Mr. J
 Mr. S
 Mr. J

S U B S C R I B E R S.

Mr. Owen Owen, Palau.
Mr. Owen Owens, Peibion, *Ditto*.
Mr. Edward Owen, *Ditto*.
Mr. Richard Owen, Pen'r-Orsedd, Anglesea.
Mr. Richard Owen, Sadler, Conwy.
Mr. John Owen, Cefailgwm-bach.
Mr. Griffith Owen, Towyn, M.
Capt. Rowland Owen, Amlwch.
Mr. Griffith Owen, Llanelltyd, Dolgelley.
Mr. John Owen, Dolbelydr.
Mr. John Owen, Pen-Hwnllys, Anglesea.

P

Thomas Pennant, Esq. Downing.
 Richard Parry, Esq. Plas-newydd, Llanfair.
 William Phillips, Esq. Whiston.
 Charles Price, Esq. Redbrook.
 Daniel Price, Esq. Abergwenlas.
 Rev. Mr. Powell.
 Mr. Price Attorney, Newport.
 Mr. Evan Price, Officer of Excise, Brecon.
 Rev. Lewis Price, Brecon.
 Mr. Robert Powell, Court, Llanvwrog.
 Mr. John Phena, Chirk-Castle.
 Mr. Edward Philips, near Chirk.
 Mr. Henry Parry, Serjeant Major in the Denbigh-
 shire Militia.
 Mr. John Price, o'r Heol, Merchant.
 Mr. Thomas Parry, Dinorben-bach.
 Mr. Edward Parry Bodlewyddan.
 Mr. John Prichard, Towyn y ddiferth.
 Mr. Robert Price, Shoemaker, Llanarmon Iâl.
 Mr. Thomas Parry, Glann-clwyd.
 Mr. Wm. Prichard, Pen y Bont, Llanrwst.
 Mr. Wm. Prichard *Ditto*.
 Mr. John Parry, Chandler, Caerwys.
 Mr. John Price, Whitford.
 Mr. J. Parry, Liverpool.
 Mr. Samuel Parry, Court, Llandegla.
 Mr. John Philips, Ruthin.

The N A M E S of the

Mr. Samuel Pugh, Newmarket.
 Mr. Thomas Price, Glover, Denbigh. 2
 Mr. John Powell, Mold.
 Mr. John Parry, Serjeant, Red-Lion, Denbigh. 12
 Mr. John Price Grocer, *Ditto*.
 Mr. Wm. Price, Linnen Merchant, Caernarvon. 2
 Mr. Pierce Philips, Witford.
 Mr. R. Prichard, Grocer, Chester.
 Mr. David Prys, Wrexham.
 Mr. Thomas Parry, Soap-boiler, Chester.
 Mr. William Prichard, Cooper, Bangor.
 Mr. Robert Parry, Glasgrygfawr.
 Mr. Robert Prichard, Prothonotary Office, Bangor.
 Mr. John Price, Butcher, Llannerch-Medd.
 Mr. William Price, Surgeon, *Ditto*.
 Mr. John Parry, Malster, Beumaris.
 Mr. Richard Parry, Penmon.
 Mr. Henry Parry, Moel-y-don.
 Mr. William Pugh, Barmouth.
 David Pugh, Towyn, Merioneth, Gent.
 Mr. John Price, Plás Evenechdyd.
 Mr. Robert Prichard, Glann'r Afon.
 Mr. Robert Parry, Clark, to Mr. Jones, Atto, Ruthin
 Mr. William Prichard, Clark, Aber.
 Mr. Griffith Parry, Attorney, Clunennau.

R

Hon. Miss Rice, Newton-Castle, Caermarthenshire. 2
 Hon. Miss Maria Rice, *Ditto*. 2
 John Rowley, Rhandir y mŵn, Caermarthenshire,
 Gent. 22
 William Roderick, Myddynfych, Gent.
 Mr. David Richards, Towyn, Merioneth.
 Mr. Anthony Rees, Gelly-wastad, Caermarthenshire.
 Mr. Richard Roberts, Excise-Officer, Llanddervel.
 Mr. John Roberts, Galltvaenan.
 Mr. William Rogers. M. D. St. Afaph.
 Mr. William Roberts, Bwlch, Abergely.
 Mr. Edward Roberts, Gardener.
 Mr. William Roberts, Smith, St. Afaph.

Mr. V
 Mr. V
 Mr. R
 Mr. C
 Mr. J
 Mr. R
 Capt.
 Mr. J
 Mr. T
 Rev.
 Mr. J
 Mr. J
 Mr. R
 Mr. T
 Mr. R
 David
 Mr. T
 Mr. J
 Mr. T
 Mr. J
 Mr. R
 Willia
 Mr. J
 Mr. J
 Mr. J
 Mr. J
 Mr. V
 Mr. R
 Mr. M
 Mr. R
 Mr. C
 Griffi
 Mr. J
 Mr. F
 Mr. F
 Capta
 Mr. F
 Mr. C
 Henry

SUBSCRIBERS.

Mr. William Roberts, Carrog, near Corwen.
 Mr. William Roberts, Grocer, Llanrwst.
 Mr. R. Roberts, Taylor, *Ditto*.
 Mr. Owen Roberts, M. D. Llanrwst.
 Mr. John Richards, Harp-maker, *Ditto*.
 Mr. Robert Roberts, Tyddyn.
 Capt. Roberts, Denbigh.
 Mr. Joseph Roberts, Blue-Bell, Holywell.
 Mr. Thomas Roberts at Mr. Totty, Gent, Ruthin.
 Rev. John Roberts Curate, New-market.
 Mr. John Roberts, Taylor, Bodfarry.
 Mr. John Roberts Junior, Tanner, Denbigh. 2
 Mr. Robert Roberts, Tanner, *Ditto*. - 2
 Mr. Thomas Roberts Junior, Grocer, *Ditto*. - 2
 Mr. Robert Roberts, Clerk, Llanfair-tal-haiarn.
 David Roberts, Gwaendwyfog, Gent.
 Mr. Thomas Roberts, Pont-y-Gwtter.
 Mr. John Roberts, Grocer, Ruthin.
 Mr. Thomas Roberts, Royal-Oak, Flint.
 Mr. John Roberts, Tŷ-'n-y-Coed, Eglwys-fach.
 Mr. Robert Roberts, Plâs yn y Fron.
 William Rigby, Hawarden, Gent.
 Mr. John Rowland, Havod-y-bwch.
 Mr. John Roberts, Plâs-Newydd, Ruabon.
 Mr. John Roberts, Malster, Henllan.
 Mr. John Roberts Amlwch.
 Mr. William Roberts, Gardener at Paris-Lodge.
 Mr. Robert Roberts, Tanner, Dolgelley.
 Mr. Michael Rowland, Smith, Amlwch.
 Mr. Rowland Roberts, Ynys-'r-Hwch, Amlwch.
 Mr. Griffith Roberts, Schoolmaster, *Ditto*.
 Griffith Roberts, M. D. *Ditto*.
 Mr. John Richard, Llanallgo.
 Mr. Hugh Rowland, Penmynydd, Anglesea.
 Mr. Richard Rowland, Tanner, Bangor.
 Captain Griffith Roberts, Barmouth.
 Mr. Edward Richard, *Ditto*.
 Mr. Owen Richard, Bethgelert.
 Henry Roberts, Ifallt, Gent.

The NAMES of the

Mr. Robert Roberts, Hendre-Coed, Barmouth.
 Mr. Morris Roberts, Joiner, *Ditto*.
 Mr. John Richard, Glann y Morfa, Towyn.
 Mrs. Jane Rees, Raven, Aberdyfi.
 Mr. John Roberts, Tŷ-du, Llanycil, *Poet*.
 Mr. James Rondles, White-Lion, Bala.
 Griffith Roberts, Bodynllyw, Gent.
 Mr. John Robins, Innkeeper, Amlwch.
 Mr. John Rowland, Miller, Bettws, G. Goch.
 Mr. Richard Roberts, Four-Crosses.
 Mr. Thomas Roofe, Drysglwyn.
 Mr. Robert Roberts, Maerdy-Maefmor.
 John Roberts, Clegir, Esq. deceased.
 Mr. Thomas Roberts, Smith, Bodfarry.

S.

R. Salusbury, Esq. Llanwern, Monmouthshire.
 Capt. Salusbury, Cotton-Hall.
 Rev. Lynch Salusbury, Cotton-Hall.
 Mr. William Simon, Recorder, Denbigh.
 David Samwel, M. D. London.
 Mr. William Shackfield, Attorney, Denbigh.
 Mr. John Summers, St. Asaph.
 Mr. Jeremiah Swayne, Newmarket.
 Mr. John Simon, Bricklayer, Llangynhafal.
 Mr. John Simon, Schoolmaster, Ruthin.
 Mr. William Samuel, Llanrug.
 Mr. Richard Savage, Llanidloes.
 Mr. Richard Spoonley, *Ditto*.
 Mr. Thomas Simon, Clark, Ruabon.

T

Thomas Thomas, Dwning, Esq.
 Rev. William Thomas. Baglan, Glamorganshire.
 Hugh Owen Thomas, Hendre, Esq.
 Mr. Tudor, Attorney, Caerau.
 Mrs. Tudor, Monmouth.
 Mrs. Tanner, *Ditto*.
 Miss Tanner, Brecon.
 Mr. Thomas Twiston, Tanner, Denbigh.
 Mr. John Twiston, Glover, Denbigh.

S U B S C R I B E R S.

Mr. Richard Thomas, Llandybiau, Caermarthenshire
 Mr. William Thomas, Caer y Derwyddon.
 Mr. Richard Thomas Carrier, Llanrwst.
 Mr. Robert Thomas, Taylor, *Ditto*.
 Mr. William Thomas, Groes-yn-eirias.
 Mr. John Thomas Llan-St.-Ffraid.
 Mr. Robert Thomas Mochdre.
 Mr. Wm. Thomas, Garnedd, Amlwch.
 Mr. Wm. Thomas, Bodegroes, Pwllhely.
 Mr. Owen Thomas, Tŷ-du, hên Eglwys, *Ditto*.
 Mr. Griffith Thomas, Watch-maker, Amlwch.
 Mr. Robert Thomas, Coed-ladur, *Poet*. - 4
 Mr. David Thomas, Miller, Meifod.
 Mr. John Tyrer, Mariner Beumaris.
 Mr. David Thomas, Waunfawr, *Poet*. - 6
 Mr. Hugh Thomas, Caernarvon.

W

The Right Rev. (Dr. *John Warren*) Lord Bishop of Bangor. - 5
 Sir Watkin Williams Wynne, Bart. Wynstay, Member of Parliament for the county of Denbigh, deceased. - 21
 Hon. Lady Williams Wynne, Wynstay. - 5
 Watkin Williams, Esq. Penbedw, Member of Parliament for the Borough of Flint.
 Robert Watkin Wynne, Esq. Plas-newydd, Member of Parliament for the County of Denbigh.
 Rowland Wynne, Esq. Bryngwyn.
 Wm. Williams, Esq. Tlangybi.
 Pennoyre Watkins, Esq. Brecon.
 Lewis Ll. Williams, Esq. Hafodwryd, Caernarvon.
 Rev. Williams, Abercamlas.
 Rev. Williams Parcau-uchaf.
 Mrs. Wynne, Maes y Neuadd. - 2
 Mr. Robert Williams, Atto, Llwyn 'r hudol. 28
 Rev. Mr. Williams, Abergavenny.
 Mr. Bartholomeus Williams, Brecon.
 Watkin Williams, M. D. Devynock.
 Mr. John Williams, Breeches-maker, Ruthin.

The NAMES of the

Mr. Robert Williams, Vernon, Llanvwrog.
 Mr. John Williams, Rose and Crown, St. Asaph.
 Mr. Edward Wynne, St. George.
 Mr. John Wynne Lloyd, Flintshire.
 Rev. Edward Williams, Oswestry.
 Mr. John Williams, Bryncoed.
 Mr. John Williams, Bettws y Coed.
 Mr. Edward Williams, Llangynhafal.
 Mr. Edward Williams, Cilcain, Flintshire.
 Mr. John Williams, Pandy'r Glynn, Llangwm.
 Mr. Thomas Williams, Coetiatu-mawr.
 Mr. John Wynne, Gwern y brychdwn.
 Mr. Robert Williams, Aberystwyth.
 Mr. Edward Williams, Joiner, Bridgewater Street,
 Liverpool.
 Mr. William Williams, Bridgewater-Street, Liver-
 pool, late of Llangar.
 Mr. Edward Walters, Painter, Denbigh.
 Mr. Simon Williams, Lodge, Bodfarry.
 John Williams, Glann-clwyd, Gent.
 Mr. Griffith Williams, Attorney, Mold.
 Mr. Allen Woods, Timber-Merchant, Denbigh.
 Mr. Thomas Williams, Glover, Denbigh.
 John Williams, Coed-Cochion, Gent.
 Mr. Thomas Wilkinson, Wynstay.
 Mrs. Mary Williams, Housekeeper, Chirk-Castle.
 Mr. John Williams, Craig, Llanfair.
 Mr. Thomas Williams, Currier, Ruthin.
 Mr. John Williams, Grocer, Holywell.
 Mr. Hugh Williams, Mochdre.
 Mr. Owen Williams, Garth, Eglwys-fach.
 Mr. John Williams, Tyddyn bach.
 Mr. John Williams, Butcher, Bangor.
 Mr. William Walters, Denbigh.
 Mr. John Williams, Musician.
 Mr. Robert Williams, Amlwch-Port.
 Mrs. Jane Williams, *Ditto*.
 Mr. Williams, Pentre Erianell.
 Mr. John Williams, Postmaster, *Ditto*.

Mr. F.
 Mr. T.
 Mr. T.
 Mr. F.
 Mr. T.
 Mr. T.
 Mr. J.
 Mr. J.
 Mr. V.
 Mr. C.
 Mr. L.
 Capt.
 Mr. T.
 Mr. L.

Robe
 Robe
 Edwa
 Griff
 Mifs
 Mifs
 John
 Mr.
 Mr.
 Jame

S U B S C R I B E R S.

Mr. Richard Williams, Dre-Ddafydd.
 Mr. Thomas Williams Hobler, Amlwch.
 Mr. Thomas Williams, Grocer, Beumaris.
 Mr. Robert Williams, Penryn Sloop.
 Mr. William Williams, Barber, Caernarvon.
 Mr. Thomas Williams, Malster, *Ditto*.
 Mr. John Williams, Tobacconist.
 Mr. Evan Williams, Llan-aber, Barmouth.
 Mr. William Williams, Mariner, Dolgelley.
 Mr. Griffith Williams, Drws y Coed.
 Mr. Humphrey Williams, Innkeeper, Barmouth.
 Capt. Thomas Williams, Barmouth.
 Mr. Thomas Williams, Cynnwyd.
 Mr. Hugh Williams, Newbwrch.

V.

Robert Howel Vaughan, Esq. Rug.
 Robert Williams Vaughan, Esq. Nannau.
 Edward Williams Vaughan Salusbury, Esq. Rug.
 Griffith Howel Vaughan, Esq. Rug.
 Miss Van, Tredegar. - - - 2
 Miss Charlotte Van, Tredegar. - - - 2
 John Vaughan, Esq. Groes, deceased.
 Mr. Peter Valentine, Brecon.
 Mr. David Vaughan, Plâs-Isa, Llanfannan.
 James Vinen, Esq. Welshpool.

SUBS C R I B E R S

M. Hugh Williams, New York.
 Mr. Thomas Williams, Cincinnati.
 Capt. Thomas Williams, Harpersburg.
 Mrs. Humphrey Williams, Jackson, Mississippi.
 Mrs. Emily Williams, New York.
 Mr. William Williams, Albany, Delaware.
 Mr. Evan Williams, Lancaster, Pennsylvania.
 Mr. John Williams, Tobacco Company.
 Mr. Thomas Williams, Madison, Delaware.
 Mr. William Williams, Hagerstown, Pennsylvania.
 Mr. Robert Williams, Foreign Loan Office.
 Mr. Thomas Williams, Grocer, Baltimore.
 Mr. Thomas Williams, Die Dams, Baltimore.
 Mr. Richard Williams, Die Dams, Baltimore.

James Viner, Ltd. Wellington.
 Mr. David Vaughan, P.O. Box 110, Christchurch.
 Mr. Robert Vaughan, 100, Gloucester Road, London.
 John Vaughan, 100, Gloucester Road, London.
 Mrs. Charlotte Van, London.
 Mrs. J. and T. Tredgill.
 Robert Howell Vaughan, 100, Gloucester Road, London.
 Robert William Vaughan, 100, Gloucester Road, London.
 Robert Howell Vaughan, 100, Gloucester Road, London.

1
 2
 3
 4
 5
 6
 7
 8
 9
 10
 11
 12
 13
 14
 15
 16
 17
 18
 19
 20
 21
 22
 23
 24
 25
 26
 27
 28
 29
 30
 31
 32
 33
 34
 35
 36
 37
 38
 39
 40
 41
 42
 43
 44
 45
 46
 47
 48
 49
 50
 51
 52
 53
 54
 55
 56
 57
 58
 59
 60
 61
 62
 63
 64
 65
 66
 67
 68
 69
 70
 71
 72
 73
 74
 75
 76
 77
 78
 79
 80
 81
 82
 83
 84
 85
 86
 87
 88
 89
 90
 91
 92
 93
 94
 95
 96
 97
 98
 99
 100
 101
 102
 103
 104
 105
 106
 107
 108
 109
 110
 111
 112
 113
 114
 115
 116
 117
 118
 119
 120
 121
 122
 123
 124
 125
 126
 127
 128
 129
 130
 131
 132
 133
 134
 135
 136
 137
 138
 139
 140
 141
 142
 143
 144
 145
 146
 147
 148
 149
 150
 151
 152
 153
 154
 155
 156
 157
 158
 159
 160
 161
 162
 163
 164
 165
 166
 167
 168
 169
 170
 171
 172
 173
 174
 175
 176
 177
 178
 179
 180
 181
 182
 183
 184
 185
 186
 187
 188
 189
 190
 191
 192
 193
 194
 195
 196
 197
 198
 199
 200
 201
 202
 203
 204
 205
 206
 207
 208
 209
 210
 211
 212
 213
 214
 215
 216
 217
 218
 219
 220
 221
 222
 223
 224
 225
 226
 227
 228
 229
 230
 231
 232
 233
 234
 235
 236
 237
 238
 239
 240
 241
 242
 243
 244
 245
 246
 247
 248
 249
 250
 251
 252
 253
 254
 255
 256
 257
 258
 259
 260
 261
 262
 263
 264
 265
 266
 267
 268
 269
 270
 271
 272
 273
 274
 275
 276
 277
 278
 279
 280
 281
 282
 283
 284
 285
 286
 287
 288
 289
 290
 291
 292
 293
 294
 295
 296
 297
 298
 299
 300
 301
 302
 303
 304
 305
 306
 307
 308
 309
 310
 311
 312
 313
 314
 315
 316
 317
 318
 319
 320
 321
 322
 323
 324
 325
 326
 327
 328
 329
 330
 331
 332
 333
 334
 335
 336
 337
 338
 339
 340
 341
 342
 343
 344
 345
 346
 347
 348
 349
 350
 351
 352
 353
 354
 355
 356
 357
 358
 359
 360
 361
 362
 363
 364
 365
 366
 367
 368
 369
 370
 371
 372
 373
 374
 375
 376
 377
 378
 379
 380
 381
 382
 383
 384
 385
 386
 387
 388
 389
 390
 391
 392
 393
 394
 395
 396
 397
 398
 399
 400
 401
 402
 403
 404
 405
 406
 407
 408
 409
 410
 411
 412
 413
 414
 415
 416
 417
 418
 419
 420
 421
 422
 423
 424
 425
 426
 427
 428
 429
 430
 431
 432
 433
 434
 435
 436
 437
 438
 439
 440
 441
 442
 443
 444
 445
 446
 447
 448
 449
 450
 451
 452
 453
 454
 455
 456
 457
 458
 459
 460
 461
 462
 463
 464
 465
 466
 467
 468
 469
 470
 471
 472
 473
 474
 475
 476
 477
 478
 479
 480
 481
 482
 483
 484
 485
 486
 487
 488
 489
 490
 491
 492
 493
 494
 495
 496
 497
 498
 499
 500
 501
 502
 503
 504
 505
 506
 507
 508
 509
 510
 511
 512
 513
 514
 515
 516
 517
 518
 519
 520
 521
 522
 523
 524
 525

11